

BÝT
LEBTO
v ČESKU 2022

Výzkumná zpráva

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D.
Mgr. Marcela Macháčková

Být LGBTQ+ v Česku 2022

výzkumná zpráva

BÝT
LEBTO+
v ČESKU 2022

Výzkumná zpráva

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D.
Mgr. Marcela Macháčková

Únor 2023

Zpracováno v rámci projektu Rise-Up č. 963772,
který je financován z programu Evropské unie
Práva, rovnost a občanství (2014–2020).

Za obsah publikace odpovídá výlučně autor. Publikace nereprezentuje názor Evropské
komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejím obsahem.

Vydáno: 2 / 2023

Autorský kolektiv:

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D.

Mgr. Marcela Macháčková

Příspěvatel: Mgr. Karel Suda

Recenzovala: PhDr. Pavla Doležalová Ph.D.

Spolupracující organizace:

Národní ústav duševního zdraví (NUDZ)

Queer Geography, z. s.

Partneři projektu:

Prague Pride z. s.

In IUSTITIA, o.p.s.

©Národní ústav duševního zdraví

Vydal Národní ústav duševního zdraví,

Topolová 748, 250 67 Klecany

1. vydání, Klecany 2023

Grafické zpracování: Marie Svatoňová

Korektura textu: Nikol Láryšová

ISBN: 978-80-87142-51-6

eISBN: 978-80-87142-52-3

Poděkování

Na tomto místě bychom chtěli poděkovat zejména celému respondentstvu, které bylo složené z velmi rozmanitého souboru osob ochotných vyplnit náš relativně dlouhý dotazník a sdílet s námi své osobní, často citlivé zkušenosti. Důvěru, kterou jste do vyplnění vkládali, jsme chovali ve velké úctě a vynasnažili jsme se vytvořit tuto výzkumnou zprávu takovým způsobem, abychom veškeré poskytnuté informace zpracovali co nejdetailněji. Na tomto místě bychom chtěli rovněž poděkovat všem organizacím a osobám, které nám při šíření dotazníku pomohly, jmenovitě bychom chtěli poděkovat Kateřině Panešové, Kristýně Nohejlové, Matúšovi Slamkovi a organizacím Jihočeská Lambda, Trans*parent, Mezipatra, Most Pride, Respektuju a dalším za šíření výzev k vyplnění dotazníku a terénní práci i v regionech mimo hlavní město.

K zpracování této výzkumné zprávy významně přispěl dále Karel Suda, který zpracoval analýzu kvalitativních výpovědí respondentstva. Nejednou jsme se s konzultacemi obraceli také na další osoby, jejichž odborné poznatky a zpětná vazba zásadně přispěly k jejímu zpracování. Na tomto místě bychom proto chtěli v abecedním pořadí poděkovat Robertu Hejzákovi, Viktoru Heumannovi, Benjaminu Petruželkovi, Lukáši Pitoňákovi, Adamu Šindelářovi, Václavu Walachovi a Lucii Zacháříášové. Děkujeme rovněž recenzentce za její čas.

Za výtečnou a intenzivní spolupráci pak děkujeme Marii Svatoňové, která nám od začátku pomáhala s vypracováním ilustrací a grafů, jejichž cílem bylo zejména ztraktivnit čtenářstvu jinak mnohdy, na první pohled, monotónní data. Dále bychom chtěli poděkovat Michalu Fíbkovi za ochotu nám pomoci s tvorbou video upoutávky k naší výzkumné zprávě a zejména pak Janu Bodnárovi a Martinu Pávovi za jejich ochotu nám pomoci s jejím scénářem a produkcí. Velmi si též vážíme pomoci Lenky Králové a Aleše Cibulky, kteří byli ochotni video upoutávku namluvit a propůjčit jí svůj hlas. Video je dostupné ke zhlédnutí na stránkách www.lgbt-zdravi.cz, a budeme rádi, pokud i vám pomůže ke sdílení zprávy o důležitých výsledcích naší studie *Být LGBTQ+ v Česku 2022*.

Obsah

0 výzkumu	1
Slovník pojmů	5
Seznam použitých zkratk	16
Shrnutí výsledků výzkumu	17
1. Základní charakteristiky výběrového souboru	27
2. Genderová a sexuální identita a „pohlaví zapsané při narození“	45
2.1 Uvědomění identity a coming out	50
2.2 Trans identita a genderový nesoulad	53
3. Společenské postavení LGBTQ+ lidí	63
3.1 Celkové hodnocení situace	63
3.2 Rozšířenost stereotypů a předsudků	66
3.3 Vnímaná míra předsudečnosti a nesnášenlivosti	72
3.4 Vnímaná míra násilí	77
3.5 Potřeba změn a opatření: co si LGBTQ+ lidé přejí?	80
4. Volnost projevu genderové a sexuální identity	91
4.1 Otevřenost identity	91
4.2 Skrývání identity	97
4.2.1 Skrývání v prostředí školy a pracoviště	102
4.2.2 Další místa, kde respondenti a respondenty skrývali svou identitu	104
4.3 Projevy náklonnosti na veřejnosti	105
5. Diskriminace	115
5.1 Obecné zkušenosti s diskriminací	115
5.2 Vnímaná pohnutka diskriminace	120
5.3 Podrobnosti o diskriminačních případech – nejzávažnější incidenty	120
5.3.1 Vybrané výpovědi respondentů	128
5.4 Nahlašování diskriminace	148
5.5 Důvody nenahlašování diskriminace	152
5.6 Zkušenosti s(ne)vyřešením situace	156

5.7 Diskriminace v prostředí práce a školy	158
5.7.1 Prostředí práce	158
5.7.2 Prostředí školy	163
5.8 Diskriminace ve zdravotnictví	166
5.9 Diskriminace a stigmatizace osob žijících s HIV	173
5.10 Právní povědomí o možnostech obrany před diskriminací	177
<hr/>	
6. Obtěžování	189
6.1 Zkušenost s obtěžováním	189
6.2 Podrobnosti o incidentech obtěžování – nejzávažnější případy	193
6.2.1 Vnímaná pohnutka obtěžování	203
6.2.2 Další podrobnosti o případech obtěžování	203
6.3 Nahlašování posledního případu obtěžování	206
6.4 Důvody nenahlašování případů obtěžování	208
<hr/>	
7. Fyzické či sexuální násilí a vyhrožování	215
7.1 Prevalence obtěžování, vyhrožování a násilí v krajích	217
7.2 Podrobnosti o fyzickém či sexuálním násilí a vyhrožování násilím	219
7.3 Nejzávažnější případy fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování	222
7.3.1 Vnímaná pohnutka násilí či vyhrožování	227
7.3.2 Další podrobnosti o případech násilí a vyhrožování	227
7.4 Nahlašování fyzického a sexuálního násilí a vyhrožování násilím	231
7.4.1 Důvody nenahlašování	232
7.5 Následky po posledním incidentu fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování	235
7.6 Nenávistné projevy online	238
<hr/>	
8. Duševně-zdravotní péče	247
<hr/>	
9. Závěrečná doporučení	255
Recenze „Být LGBTQ+ v Česku 2022“ - Výzkumná zpráva	262
<hr/>	
10. Literatura	267

0 výzkumu

Cílem studie „Být LGBTQ+ v Česku 2022“ bylo zmapovat, jak se genderově a sexuálně rozmanitým lidem žije v České republice, a s jakými překážkami se v životě kvůli své LGBTQ+ identitě potýkají. Cílovou skupinou této studie byly tedy osoby, které se na základě své sexuální nebo genderové rozmanitosti identifikovaly s některou z LGBTQ+ identit, či akceptovali své zařazení do široce definované skupiny „LGBTQ+ lidí“.

Naše studie měla za cíl navázat na předchozí výzkum veřejného ochránce práv (VOP), jehož výsledky byly zveřejněny v roce 2018 ve zprávě *Být LGBTQ+ v Česku*¹. Tento výzkum si klade za cíl přispět k možnému porovnání výsledků a zahájení tradice dlouhodobého sledování trendů a vývoje situace v řadě oblastí, které se týkají života sexuálně a genderově rozmanitých lidí v české společnosti. Dotazník byl ale sestaven tak, aby umožňoval srovnání co největšího počtu položek nejen s proběhlou studií VOP z roku 2018, ale též s klíčovými zahraničními studiemi, zejména pak se studií Evropské agentury pro základní práva (FRA), jejíž výzkumná zpráva *A long way to go for LGBTI equality* vyšla v roce 2019. V místech, kde je to relevantní, proto nabídneme srovnání s daty z těchto či dalších studií.

Vytvoření dotazníkové baterie a sestavení tohoto výzkumu předcházelo vypracování a publikování příručky *Standardy a doporučení pro zjišťování společenského postavení, diskriminace a násilí vůči LGBT osobám* (Pitoňák & Macháčková 2022)², kterou jsme publikovali v Národním ústavu duševního zdraví v loňském roce. V rámci této příručky poskytujeme hloubkový vhled a zdůvodnění pro zařazení veškerých položek, které jsou součástí této studie. Příručka pak rovněž umožňuje snadné použití či adaptaci vybraných položek i v budoucích dotazníkových šetřeních.

1 Výzkumná zpráva *Být LGBTQ+ v Česku* ([elektronický odkaz](#))

2 *Standardy a doporučení pro zjišťování společenského postavení, diskriminace a násilí vůči neheterosexuálním a genderově rozmanitým osobám* ([elektronický odkaz](#))

O nás

RNDr. Michal Pitoňák, Ph.D. (zájmeno *on*)

Michal Pitoňák je absolventem PŘF UK, oborů biologie a sociální geografie. Od roku 2015 pracuje jako výzkumný pracovník v NUDZ, kde se zabývá výzkumem duševního zdraví neheterosexuálních a genderově rozmanitých lidí. Je rovněž předsedou vědecko-popularizačního spolku Queer Geography a členem vládního Výboru pro práva LGBTI+ lidí.

Mgr. Marcela Macháčková (zájmeno *ona*)

Marcela Macháčková je absolventka FF UPOL jednooborové psychologie, nyní výzkumná pracovníce v NUDZ, koordinátorka vzdělávacích programů genderové identity a sexuální orientace na školách (Mezipatra) a doktorandka PedF UK v oblasti sexuální výchovy.

Výběr respondentů a sběr dat

V souladu s nejlepší praxí, kterou jsme diskutovali a popsali v naší příručce vydané v loňském roce (Pitoňák & Macháčková 2022)³, a našeho zájmu dosáhnout na co největší počet respondentů a respondentek, kteří by se mohli setkat s diskriminací či jejichž výpovědi by mohly přispět k většímu porozumění potřeb, problémů či společenského postavení sexuálně a genderově rozmanitých osob v Česku, byl náš výběr respondentů založený na zcela anonymním, online nepravděpodobnostním výběru, který byl podpořený rozmanitou rekrutační kampaní. V rámci kampaně s cílem šířit zájem o vyplnění online dotazníku jsme cíleně spolupracovali s řadou neziskových organizací, které publikovaly naši výzvu k zapojení v rámci nejrůznějších sociálních sítí (Facebook, Instagram, Twitter atd.), ale také na svých internetových stránkách. Výzva k účasti ve studii byla též šířena napříč nejrůznějšími emailovými skupinami a v našem týmu jsme spolupracovali též s lidmi v regionech, kde jsme využívali i kontaktní kampaně a šíření výzev k zapojení v rámci různých prostorů a míst, ve kterých se LGBTQ+ osoby setkávají.

Jelikož jeden ze zásadních cílů projektu, v jehož rámci se tato studie uskutečnila, bylo zvýšit pravděpodobnost a šance LGBTQ+ lidí promluvit o svých zkušenostech s diskriminací, rozhodli jsme se snížit minimální věkovou hranici pro účast na 12 let. Klíčovým

³ Standardy a doporučení pro zjišťování společenského postavení, diskriminace a násilí vůči neheterosexuálním a genderově rozmanitým osobám ([elektronický odkaz](#))

důvodem pro toto rozhodnutí byl fakt, že jsou to právě adolescenti, kteří se v prostředí škol setkávají s nepřijetím, marginalizací a nejrůznějšími formami diskriminace i násilí, které u nich již od útlého věku mohou narušovat jejich duševní pohodu a přispívat k větší psychologické zátěži v podobě faktorů široce definovaných termínem menšinový stres.

Dotazník byl přístupný od 15. srpna do 17. října 2022, celkově jsme získali 3429 kompletních vyplnění, přičemž podrobně se popisu výběrového souboru věnujeme dále, v sekci Základní charakteristiky výběrového souboru.

Často používaná zkratka LGBTQ+ zpravidla představuje jak akronym, tak společné označení pro osoby, které se ve společnosti vymykají cisheteronormativním předpokladům, a proto se setkávají s nejrůznějšími formami diskriminace a stigmatizace. Na druhou stranu ale tento akronym směřuje roviny sexuální a genderové rozmanitosti lidí a jeho nekritické používání může přispívat k přehlížení zásadních problémů a specifik jednotlivých podskupin, které se za tímto akronymem skrývají. Z těchto důvodů v rámci této výzkumné zprávy budeme zpravidla vykazovat výsledky odděleně pro skupiny (a) dle sexuální orientace, kterou jsme zjišťovali na základě sebeidentifikace i (b) dle genderové identity. Toto dělení jsme zvolili, abychom upozornili na to, že v důsledku působení cisnormativity nejsou některé otázky a problémy, se kterými se setkávají zejména trans, nebinární a další genderově rozmanití lidé, relevantní pro osoby, které jsou cis - tj. cis muži a cis ženy. Podobně však některé otázky, které jsou relevantní pro neheterosexuální osoby, např. pansexuálně nebo asexuálně se identifikující osoby, nemusí být relevantní pro trans osoby. V tomto ohledu se naše výzkumná zpráva bude odlišovat od předchozího výzkumu *Být LGBT+ v Česku*, v jehož rámci byly výsledky analyzované kumulativně pro celou skupinu LGBT+ osob.

Členění této výzkumné zprávy

V úvodu jsou popsány základní charakteristiky výzkumného souboru. Ve druhé kapitole uvádíme informace o genderové identitě a sexuální orientaci respondentů a respondentek včetně zkušeností trans lidí s procesem tranzice (kapitola 2.2). Dále uvádíme výsledky z oblasti hodnocení společenského postavení LGBTQ+ lidí (kapitola 3) včetně zkušeností se stereotypy a předsudečností (kapitola 3.2) či hodnocení opatření, která by dle dotázaných pomohla zlepšit situaci LGBTQ+ osob v Česku (kapitola 3.5). Ve čtvrté kapitole uvádíme data týkající se otevřenosti v projevování genderové a sexuální identity na veřejnosti či v blízkém okolí, a také skrývání identity (kapitola 4.2). Pátá kapitola je zaměřena na zkušenosti s diskriminací, její nejzávažnější případy (kapitola 5.3) a problematiku (ne)nahlašování diskriminace (kapitola 5.4). Dále se zaměřujeme na zkušenosti s diskriminací ve specifických prostředích: na pracovišti (5.7.1), ve škole (5.7.2), ve zdravotnictví (kapitola 5.8), část kapitoly (kapitola 5.9) je zaměřena také na zkušenosti lidí žijících s HIV. Zkušenostem s obtěžováním se věnuje kapitola 6. Fyzické a sexuální násilí a vyhrožování popisuje kapitola 7 a i zde je zařazena kapitola ohledně (ne)nahlašování násilí (7.4), a také kapitola mapující následky po posledním incidentu násilí (7.5) či kapitola o projevech nenávisti online (7.6). Osmá kapitola je věnována zkušenostem respondentů a respondentek s vyhledáním péče v oblasti duševního zdraví a konečně devátá kapitola odkazuje na vybrané klíčové dokumenty a formuluje několik vybraných doporučení.

Slovník pojmů

Na úvod považujeme za podstatné představit definice vybraných pojmů, se kterými se v tomto dokumentu můžete setkat. V rámci našeho dokumentu se nesečkáte zejména s pojmy, které na základě nejlepší praxe již lze označit za překonané nebo dnes již přímo necitlivé. Mezi pojmy, které nebudeme užívat patří například podstatná jména „homosexuál/ové“ nebo neopodstatněně zdobnělý tvar „lesbičky“. Vysvětlení poskytuje například již jedenáct let staré doporučení Výboru proti diskriminaci Rady vlády pro lidská práva a zmocněnkyně vlády pro lidská práva nazvané *Doporučení k mediálnímu obrazu sexuálních menšin* (2011), které je dostupné na webových stránkách vlády České republiky⁴. Nad rámec těchto doporučení v souladu s pokrokem interdisciplinárního porozumění rozmanitosti lidí v oblasti genderové identity v tomto dokumentu neužíváme pojmy transsexuální nebo transsexualita, ale nahrazujeme je pojmy jako translidé nebo trans osoby. Ačkoliv budeme široce v rámci výzkumné zprávy užívat akronymu LGBTQ+, považujeme za klíčové podtrhnout, že tento akronym propojuje dvě odlišné formy rozmanitosti lidí - neheterosexuální a genderovou (viz dále). Oproti tomu nebudeme používat spojení LGBTQ+ „komunita“, jelikož tento pojem nevnímáme jako vhodný - často totiž domněle smazává rozdíl mezi otázkou něčí individuální sexuální nebo genderové rozmanitosti a jeho*jejími možnostmi, potřebou či zájmem se setkávat s dalšími LGBTQ+ lidmi či se zapojovat do různých akcí.

Ačkoliv cílem našeho dokumentu není poskytovat vyčerpávající přehled terminologie ani jejich rozsáhlé definice, následující strany věnujeme přiblížení klíčových pojmů, se kterými v této výzkumné zprávě dále pracujeme.

Asexualita

Ačkoli se definice asexuality v jednotlivých studiích poněkud liší, obecně přijímanou definicí je „absence sexuální přitažlivosti“ dle organizace Asexuality Visibility and Education Network (AVEN)(www.asexuality.org). Když budeme hovořit o asexuálních osobách, budeme mít na mysli „osoby, které se samy identifikovaly jako asexuální“, jelikož právě sebeidentifikace je kritériem, které bývá nejčastěji používáno výzkumníky a výzkumníciemi studujícími asexuální rozmanitosti lidí. Je známo, že některé asexuální osoby mohou pociťovat sexuální přitažlivost v ojedinělých případech s konkrétními lidmi, přičemž tato skutečnost by byla zahrnuta pod tzv. graysexuální spektrum (také Gray A). AVEN definuje Gray A jako společenství lidí, kteří se nacházejí někde na spektru mezi asexualitou a sexualitou. Někteří ze členů AVEN o asexualitě hovoří také jako o „Ace spektru“. Podobně jako Brotto & Yule (2017) a Bogaert (2015) se domníváme, že dostupné důkazy ukazují na to, že asexualitu je nejlépe konceptualizovat jako jedinečnou sexuální orientaci.

⁴ <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rfp/vybory/proti-diskriminaci/media-a-sexualni-mensiny-86512/>

Ally / LGBTQ+ ally

Slovní spojení pochází z anglického slova ally, což lze přeložit jako spojenec, a označujeme jím osoby, které jsou neohledně na svou genderovou či sexuální identifikaci spojenci či otevření obhájci práv LGBTQ+ osob.

Bisexualita

Bisexualita je sexuální orientace, ale také identita, kterou lidé popisují pocíťovanou romantickou nebo sexuální přitažlivostí k osobám vlastního i opačného pohlaví či genderové identity. Ačkoli takto je bisexualita definovaná nejčastěji, je důležité pamatovat na to, že existují různé typy bisexuality a různé způsoby, jak se s ní mohou lidé identifikovat. Některé osoby se mohou identifikovat jako biromantici, což znamená, že pocíťují romantickou přitažlivost k osobám více než jednoho pohlaví/genderu, ale nemusejí nutně pocíťovat sexuální přitažlivost k osobám všech pohlaví/genderů. Bisexualita představuje rozmanitou a komplexní identitu, která doposud stála často v pozadí zájmu a byla nejrůznějšími způsoby zpochybňována. Každý člověk, který se identifikuje jako bisexuální, ale může být odlišný. Někteří se mohou identifikovat jako bisexuální a pocíťovat stejnou přitažlivost ke všem pohlavím/genderovým identitám (zde je neostrá hranice bisexuality a pansexuality), zatímco ostatní mohou pocíťovat větší přitažlivost k osobám s určitým pohlavím či určitou genderovou identitou oproti jiným. Záleží tedy na každém jednotlivci, přičemž každý chápe svou vlastní sexuální identitu odlišně.

Cat calling

Termín nemá v češtině přesný ekvivalent. V angličtině je ale definován jako urážlivé pokřikování či komentáře namířené proti osobě ve veřejném prostoru – v parcích, na ulicích, dopravních prostředcích atd. Podobnou formou je i sexuální obtěžování ve formě pískání, pokřikování a oplzlých gest (které jsou právě tzv. cat calls).

Cisgender

Většina lidí o své genderové identitě neuvažuje, protože ji mají v souladu se svým biologickým pohlavím či s pohlavím, které jim bylo zapsáno po narození – tito lidé proto svou genderovou i pohlavní identitu mají „na stejné straně“ (z latiny cis = na stejné straně). Ačkoliv by se takto většina osob jistě neoznačila, lze odborně hovořit o cis mužích a cis ženách. Pojmem cisgender tak označujeme osoby, jejichž genderová identita odpovídá pohlaví, které jim bylo zapsáno po narození (Schilt & Westbrook, 2009; Green, 2006). Pojem „cisgender“ vznikl jako doplněk k pojmu „transgender“ a používá se místo pojmu „netransgender“ (Schilt & Westbrook, 2009). Osoba, které byl při narození zapsán status muže a která se identifikuje jako muž, je cisgender. Osoba, které bylo při narození zapsáno, že je žena, a která se identifikuje jako žena, je cisgender. Tato definice nevylučuje možnost, že cisgender lidé mohou být genderově nekonformní.

Diskriminace

Diskriminací rozumíme méně příznivé zacházení z konkrétních diskriminačních důvodů v oblastech definovaných v antidiskriminačním zákoně (§ 1 AdZ), který vymezuje také jednotlivé formy diskriminace, jež umožňuje postihovat. Kromě přímé (§ 2 AdZ) a nepřímé diskriminace (§ 3 AdZ) se jedná i o obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.

Dle § 2 odst. 3 AdZ se přímou diskriminací rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází, zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků, tedy i z důvodu státní příslušnosti. Dle § 2 odst. 4 se za diskriminaci z důvodu pohlaví považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace a dle § 2 odst. 5 je diskriminací také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu.

Dle § 3 AdZ odst. 1 se nepřímou diskriminací rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého důvodu uvedeného v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud je toto ustanovení, kritérium nebo praxe objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. Dle § 3 AdZ odst. 2 nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení se rozumí také odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo funkčnímu či jinému postupu v zaměstnání, aby mohla využít pracovního poradenství, nebo se zúčastnit jiného odborného vzdělávání, nebo aby mohla využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení.

V rámci tohoto dokumentu se zabýváme především diskriminací na základě sexuální orientace, pohlaví a genderové identity.

Gender (čteme „džendr“, někdy též jako „rod“ či „kulturní pohlaví“)

Gender je mnohorozměrným konstruktem, který má psychologický, sociální a behaviorální rozměr, zahrnuje genderovou identitu a genderové vyjadřování.

Genderová binarita

Genderová binarita je představa, že existují pouze dvě genderové kategorie: muž a žena. Tyto genderové kategorie jsou považovány za vzájemně protikladné. Od jednotlivých genderových skupin jsou normativně očekávány odlišné typy chování, role, oblékání a další.

V mnoha kulturách po celém světě je genderová binárnost automaticky předpokládána a je součástí tzv. cisheteronormativity (viz pojem cisheteronormativita).

Genderová identita (identifikace / (sebe) identifikace)

Genderová (čteme „džendrová“) identita označuje vnitřní vnímání genderu (např. bytí mužem, ženou nebo genderqueer osobou) a případnou příslušnost k genderové komunitě (např. k ženám, trans ženám, genderqueer lidem). Genderová identita se pojí s vlastním sebeurčením příslušné osoby a sociálními rolami, se kterými se daná osoba identifikuje. Genderová identita některých lidí nemusí souviset nebo být v souladu s pohlavím, které jim bylo zapsáno po narození, ani s kulturními rolami, které se v historii nabalily na dvě dominantní pohlaví – ženy a muže.

Genderový nesoulad (inkongruence)

V nové verzi Mezinárodní klasifikace nemocí Světové zdravotnické organizace (MKN 11) jsou „poruchy pohlavní identity“ nově definovány jako „genderový nesoulad“ (v angličtině gender incongruence), který je popisován jako výrazný a dlouhodobý nesoulad mezi autenticky prožívaným genderem a pohlavím zapsaným po narození, a je zařazen do kapitoly týkající se sexuálního zdraví. Tato diagnostická kategorie nepatří do sekce duševních poruch.

Genderové vyjadřování / projev / exprese

Genderové vyjadřování je behaviorální rozměr genderu, tedy to, jak člověk projevuje svou identitu prostřednictvím svého vzhledu a chování (Spence, 2011). Gender může být prezentován ve smyslu pocíťované, vytoužené nebo zamýšlené identity a projevu člověka, stejně jako tím, jak se daná osoba domnívá, že je vnímána ostatními.

Genderově rozmanité osoby, genderová rozmanitost

Termínem „genderově rozmanité osoby“ z anglického gender diverse persons (tj. rozmanité nebo různorodé, avšak nikoliv „diverzní“) rozumíme všechny osoby, jejichž genderová identita, včetně jejich genderového vyjádření, je v rozporu s tím, co je v určitém kontextu a v určitém čase vnímáno jako genderová norma. Termín genderově rozmanité osoby může zahrnovat i transgender osoby. Genderová rozmanitost je tedy zastřešující pojem, který používáme k popisu genderových identit, které vykazují rozmanitost projevů přesahující binární uspořádání (viz nebinární lidé). Je důležité si uvědomit, že mnoho kultur v historii uznávalo genderovou rozmanitost nad rámcem binárně vymezeného mužského a ženského rodu. Naše porozumění genderové rozmanitosti či různorodosti se postupně vyvíjí, stejně tak jako i jazyk, kterým můžeme popisovat zkušenosti genderově rozmanitých osob. Často se lze setkat se senzačními zprávami, že existují stovky genderů, z nichž každý si s sebou nese jedinečná pravidla,

jazyk a zájmena. Mnohé z těchto zpráv jsou zkreslující a neberou v úvahu velmi úzce specializované diskuze probíhající často na velmi osobní úrovni prožívání genderu.

Intersex lidé / osoby žijící s variacemi pohlavních znaků

Intersex lidé se rodí (nebo se přirozeně vyvíjejí v pubertě) s pohlavními orgány či jinými orgány, hormonálními a/nebo chromozomálními znaky, které neodpovídají standardním definicím muže nebo ženy. Alternativou k pojmu intersex je označení „osoby s variacemi pohlavních znaků“ (Fafejta & Sloboda 2021).

Intersekcionalita

Intersekcionalita, někdy též v češtině označovaná jako křížení nerovností, je myšlenka vycházející z feministické teorie a porozumění, že zkušenosti lidí nelze jednoduše dělit pouze do oddělených kategorií, jakými jsou socioekonomické postavení, gender, etnicita, národnost nebo sexualita, ale že je potřeba je vnímat komplexněji ve vzájemné intersekcii. Tento přístup tak upozorňuje na nerovnosti v distribuci moci mezi různými skupinami osob a existenci komplexních normativních a hegemonických systémů (jako např. patriarchy, heteronormativita či rasismus), jež zakládají a udržují nerovnosti mezi lidmi. Za zakladatelku tohoto přístupu se považuje Kimberlé Crenshaw (1991), která se zaměřovala zejména na nerovnosti a postavení žen.

Heteronormativita (cisheteronormativita)

Cisheteronormativita (složení pojmů heteronormativita a cisnormativita) označuje normativní systém, v jehož rámci jsou heterosexuality a/nebo cisgenderová identita považovány společností za jediné normální výsledky dospívání, socializace i rozvoje životních vztahů, a jsou proto i automaticky od všech předpokládány/očekávány (Pitoňák, 2017). V samotném důsledku jsou pak ostatní formy sexuality a rozmanitější formy genderových identit považovány za nestejně hodnotné. Heteronormativita a cisnormativita tímto ve společnosti podmiňují stigmatizaci, diskriminaci a vylučování neheterosexuálních, trans, genderově rozmanitých či intersex lidí.

Homonegativita, homofobie

Nepřesný pojem homofobie je v současnosti relativně rozšířený a lze ho považovat za „zlidovělé označení“ popisující předsudečnosti a nejrůznější formy nesnášenlivosti související s diskriminací a stigmatizací neheterosexuálních lidí. Postupně byly od pojmu homofobie odvozeny i pojmy bifobie a transfobie označující specifické formy předsudečnosti namířené vůči těmto skupinám. Ačkoliv pojem konotuje „fobii“, tedy strach, není v tomto ohledu z odborného hlediska přesný, a proto bývá nověji nahrazen pojmem homonegativita (binegativita, transnegativita). V odborné literatuře použil termín homofobie poprvé psycholog George Weinberg, který jej v roce 1972 publikoval

ve své práci Society and the Healthy Homosexual (Společnost a zdravý homosexuál). Weinberg později v rozhovoru s Gregorym M. Herekem v roce 1998 vysvětlil, že „termín vytvořil, aby vyjadřoval strach z homosexuálů ... spojený se strachem z nákazy (pozn. HIV) a strachem z oslabení hodnot, za něž se bojovalo – domova a rodiny. Byl to náboženský strach a vedl, jak je u strachu obvyklé, k velké brutalitě“ (cit. v Pitoňák, 2020).

V současnosti je termín již značně rozšířen a lze jej použít k pojmenování negativních postojů vůči neheterosexuálním lidem či neheterosexualitě, které mohou nabývat nejrůznějších implicitních či explicitních podob včetně averze, znechucení, strachu či nenávisti (Goldberg, 2016 cit. v Pitoňák, 2020). Protože je homofobie stále značně rozšířenou formou nesnášenlivosti na území EU, vydal Evropský parlament celou řadu dokumentů, ve kterých se této problematice věnuje. Homofobii lze dle Evropského parlamentu definovat jako „iracionální strach a odpor vůči homosexualitě a lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám založený na před-sudcích podobných rasismu, xenofobii, antisemitismu a sexismu“⁵.

Menšinový stres

Menšinový stres tedy lze vnímat jako stres, který působí nad rámec běžných typů stresu, s nimiž se setkávají všichni lidé (Pitoňák 2017, 2022). Je typicky chronický, sociálně založený a relativně stabilní v čase a představuje soubor rozmanitých stresorů a faktorů, které mohou negativně ovlivňovat mimo jiné i duševní zdraví neheterosexuálních a genderově rozmanitých lidí. Menšinové stresory typicky dělíme v rámci kontinua od distálních (objektivních) stresorů, kterými jsou vnější systémové podmínky (normy, zákony, společenské postavení v rámci kulturních tradic apod.), přes interpersonální události a podmínky (nejrůznější formy diskriminace, šikany, předsudečnosti, násilí z nenávisti apod.) až po proximální (subjektivní) menšinové stresory, které závisí na individuálním zhodnocení jednotlivci. Subjektivní stresory se pak mohou projevat ve formě zvnitřněných norem (např. internalizace homonegativity), různých forem kognitivních vysvětlujících rámců (např. očekávání nepřijetí), adaptivních a maladaptivních forem chování, které mohou zahrnovat například skrývání vlastní sexuální nebo genderové identity.

Násilí

Světová zdravotnická organizace definuje násilí jako úmyslné použití fyzické síly nebo moci, ať už v podobě hrozby nebo reálně, proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či komunitě, které má za následek nebo s vysokou pravděpodobností bude mít za následek zranění, smrt, psychickou újmu, špatný vývoj nebo deprivaci (Krug et al., 2002, s. 5).

⁵ Evropský parlament odsuzuje homofobii v Evropě ([elektronický odkaz](#))

Neheterosexualita, neheterosexuální lidé

Neheterosexualita je termín, jímž označujeme sexualitu lidí, pro které z nějakého důvodu neplatí označení heterosexuální. Tento termín bývá užíván k nahrazení často používaného akronymu LGBT (LGBTQ a dalších), který odkazuje jak na neheterosexuální, tak trans či další genderově rozmanité osoby. Akronym LGBTQ+ může pro některé představovat problém, nebo naznačovat pořadí jednotlivých škatulek identit, a tím vzbuzovat dojem nadřazenosti jedné nad druhou. Termín neheterosexuální může zahrnovat i genderově rozmanité osoby, např. trans, nebinární či jinak genderově rozmanité osoby, pokud se na ně z hlediska jejich sexuální orientace vztahuje. Užíváním pojmu neheterosexuální lidé můžeme rovněž snížit míru heteronormativního předpokladu, který se všemi lidmi automaticky jedná jako s heterosexuálními, nebo omezit používání dříve medikalizovaného a dnes překonaného pojmu „homosexuál“ či užívání pojmů založených na sebe-identifikaci (gay, lesba, queer apod.) ve vztahu k lidem, kteří se sexuálně identifikovat nechtějí nebo k tomu v průběhu života neměli příhodné podmínky (např. v důsledku tabuizace nebo perzekuce).

Nebinární lidé / NBI+ lidé

Pojem „nebinární“ může mít pro různé lidi různý význam. V podstatě se používá pro označení osob, jejichž genderovou identitu nelze popsat jako výhradně ženskou nebo mužskou.

Někteří lidé, kteří jsou nebinární, prožívají svou genderovou identitu zároveň jako mužskou i ženskou, jiní ji neprožívají ani jako muži ani jako ženy. Pojem nebinární může být také používán jako zastřešující termín, který zahrnuje mnoho genderových identit, které nezapadají do binárního pojetí muž-žena. V tomto smyslu pracujeme s pojmem i v našem textu a užíváme pojmu NBI+ z anglického „enby“, které česky vyslovujeme foneticky „enbi+“.

Ačkoli je nebinární identita často považována za nový fenomén, historie nám napovídá, že nebinární identity existovaly po mnoho staletí. Nebinární identita byla například zaznamenána již 400 let př. n. l. až 200 let n. l., kdy se o hidžrách zmiňovaly starověké hinduistické texty. Hidžry jsou považovány za komunitu lidí „třetího pohlaví“, které se neidentifikují výhradně ani jako muži či ženy.

Obtěžování

Obtěžováním dle § 4 antidiskriminačního zákona (AdZ) rozumíme nežádoucí chování související s důvody uvedenými v § 2 odst. 3 AdZ (tj. z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, ve kterých se uplatní přímo použitelný předpis Evropské unie z oblasti volného pohybu pracovníků, tedy i z důvodu státní příslušnosti), jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby

a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů. Má-li toto chování sexuální povahu, hovoříme o sexuálním obtěžování.

Dle definice obsažené v nové publikaci *Děti to chtěj vědět taky* od organizace Konsent sexuálním obtěžováním můžeme označovat „nevyžádané a nechtěné chování, které má sexuální povahu. Může mít podobu nevídaného flirtování, obscénních gest, sexuálních poznámek o něčím těle a komentování vzhledu, otázek ohledně sexuálního a intimního života, vtípkování a sexuální orientaci a genderové identity, vyprávění urážlivých vtípů se sexuálním podtextem, komentování nálady člověka v souvislosti s menstruačním cyklem nebo sexuálním vyžitím, nevyžádaných e-mailů, fotografií či zpráv sexuální povahy, osahávání, dotýkání se bez svolení či vynucování sexuálního chování za protihodnotu.“ (Krišová & Poláčková 2022 str. 169).

Pansexualita

Pansexualita je termín, který užívají osoby jejichž sexuální orientace se vyznačuje potenciální citovou, romantickou a/nebo sexuální přitažlivostí k lidem jakékoli genderové identity nebo biologického pohlaví. Pansexuální osoby jsou přitahovány lidmi bez ohledu na jejich gender a mohou být přitahovány osobami, které se identifikují jako muži, ženy, trans, nebinárně, intersex nebo s jakoukoli jinou genderovou identitou. Bisexualita naproti tomu představuje potenciál pro romantickou nebo sexuální přitažlivost k osobám jak vlastního, tak i jiného genderu. Bisexuální osoby mohou být přitahovány k osobám, které se identifikují jako muži a ženy, ale nemusejí být nutně přitahovány k osobám, které se identifikují jako nebinární nebo intersex. Rozdíl mezi nimi spočívá v rozsahu genderu a pohlaví, které dotyčné osoby přitahují. Pansexualita je inkluzivnější, protože zahrnuje všechny genderové identity a projevy, zatímco bisexualita se specificky vztahuje k přitažlivosti ke dvěma genderovým kategoriím (muž a žena).

Pohlaví

Termín pohlaví označuje biologické rozdíly mezi muži, ženami a intersex osobami (tj. osobami, které se narodily s variacemi pohlavních znaků - hormony, sekundární pohlavní znaky, reprodukční anatomie), které mohou být během času změněny pomocí hormonů a chirurgických zákroků (Krieger, 2003). Zařazení osob do kategorie podle pohlaví při narození ze strany lékařů je obvykle založeno na vzhledu vnějších genitálií. Po narození je pak zapsáno do rodného listu jako mužské nebo ženské pohlaví. Označení pohlaví může být někdy změněno v právních dokumentech (např. řidičský průkaz, pas, rodný list) prostřednictvím složitějšího postupu, jehož podmínkou je v řadě zemí, včetně Česka, podstoupení operativních zákroků, s nimiž je neslučitelná následná plodnost dotčených osob. Některé státy jako Dánsko nebo Island umožňují svým

občanům/občankám ztotožňovat se s nebinárním pohlavím, jiné jako Německo nebo Rakousko pak umožňují intersex lidem volbu tzv. třetího pohlaví.

Pohlaví zapsané po narození

Termínem pohlaví zapsané (někdy též určené či přiřazené) po narození označujeme zpravidla úřední údaj odkazující na rozhodnutí osoby způsobilé takový úřední záznam provést. V rámci tohoto dokumentu považujeme tento pojem za úřední záznam nijak nesouvisející s možnou vlastní pohlavní nebo genderovou sebeidentifikací dotčené osoby.

Předsudečné násilí

Termín předsudečné násilí se používá k označení takového násilí, které je motivováno předsudky útočnicka vůči skupině, kterou v jeho očích reprezentuje napadený (Kalibová, et al., 2016). Může nabývat různých podob od verbálních útoků přes psychický nátlak, útoků na majetek až po fyzické násilí. Termín používají ty organizace a autoři, kteří akcentují podstatu tohoto násilí – předsudek útočnicka.

Queer

Původně anglické slovo queer, které se dnes vztahuje nejčastěji ke „Q“ v akronymu LGBTQ+, prošlo z lingvistického hlediska bouřlivým vývojem a váže se k němu velké množství konotací. V angličtině bylo od 16. století užíváno k označování „podivnosti“ či „zvláštnosti“. V průběhu 20. století prošlo sémantickým obratem a začalo být chápáno pejorativně pro zesměšnění a ostrakizaci „homosexuálů“ (Pitoňák, 2014). V roce 1990 využila slovo LGBT americká aktivistická organizace Queer Nation a redefinovala jej, takže se mohlo stát heslem v rámci boje proti útlaku neheterosexuálních lidí, kteří nebyli spokojeni s výsledky dosavadního „gay a lesbického aktivismu“. Nastoupivší queer aktivismus sehrál klíčovou roli v odpovědi na společenskou paniku související s rozmachem pandemie HIV/AIDS a nepřiměřenou stigmatizací namířenou vůči homosexuálům (Kolářová, 2013). V tomto smyslu se tedy v prostředí neheterosexuálního aktivismu stalo slovo queer novým zastřešujícím termínem označujícím sexuální identity lidí, kteří se hlásili k sexuální identitě, jež bude vycházet z nové etapy queer hnutí a nebude zatížena dřívějšími předsudky a nadměrnou výlučností. Dnes je slovo queer používáno bez negativní konotace jako zastřešující a inkluzivní pojem pro lidi, kteří se neidentifikují jako heterosexuální a cisgender.

Sexuální orientace

Pojmem sexuální orientace rozumíme konzistentní vzorce sexuálních, romantických a citových podnětů a touhy jednotlivce vztahující se k jiným či žádným osobám na základě jejich genderu a pohlavních znaků, které jsou vázány k fyziologickým pudům

a biologickým systémům, jež přesahují rámec vědomé volby (APA, 2009). Sexuální orientaci přitom chápeme jako komplexní a indiskrétní kontinuum, které se může vztahovat i k sebeurčení identity sexuální orientace, jež je závislé na existenci dostupných diskurzů v rámci té které kultury, jazyka a sociálních kategorií (např. heterosexuální, gay, lesbická, bisexuální, queer, heteroflexibilní atd.), které pro osoby, jež je mohou přijímat, obsahují konkrétní významy. Jak víme z historie i současnosti, liberální či totalitní systémy mohou tyto diskruzy tabuizovat či jinak potlačovat. Samotný proces či akt přijetí určité sexuální identity, resp. označení sexuální identity (Savin-Williams, 2011), tak představuje vědomé uvědomění si a/nebo zvnitřnění vlastní sexuální orientace. Člověk si tedy může vybrat, zda a/nebo jak označí svou identitu sexuální orientace, ale nevybírá si svou sexuální orientaci. Jinými slovy, sexuální nebo romantická přitažlivost, tužby, fantazie, vztahy a chování tvoří východiska pro škatulkování sexuálních identit, která jsou závislá na jejich kulturní dostupnosti a smysluplnosti.

Sexuální sebeidentifikace

Sexuální sebeidentifikace souvisí s tím, jak o sobě člověk uvažuje ve vztahu ke své sexuální orientaci. Vztahujeme ji jak k vlastnímu sebepojetí, které může být založeno na sexuální a romantické touze či chování, tak i k širší subkultuře či společnosti, kde zpravidla popisuje pocíťovanou afiliaci, sounáležitost či příslušnost k nějaké sociální skupině (komunitě), jejímž společným jmenovatelem je určité specifikum v oblasti sexuality. Mezi typické sexuální identity patří **gay**, **lesba**, **bisexuál/ka** či některé z méně častých identit jako **pansexuál/ka**, **demisexuál/ka** atd. Sebeidentifikace se pro některé osoby v průběhu času mění a je silně ovlivněna sociokulturními faktory. Bývá diskutováno, zda podobně i heterosexuální lidé přijímají nějakou heterosexuální identitu, nicméně dostupné výsledky výzkumů (Savin-Williams, 2011) naznačují, že v důsledku heteronormativního nastavení společnosti heterosexuální lidé svou sexuální identitu nerozvíjejí, neboť svou sexualitu považují za samozřejmou, běžnou či normální.

Stigma, stigmatizace

Pojem stigma definoval Goffman (1963) jako silně diskreditující atribut sociální identity, který redukuje nositele tohoto atributu z kompletního a běžného člověka na poskvrněnou osobu s nižší hodnotou. Link a Phelan (2001) v jedné ze v současnosti nejužívanějších definic popisují, že stigma nastává, když dojde ke spojení následujících spolu souvisejících složek. V rámci první složky lidé rozlišují a označují (nálepkují) lidské rozdíly. V rámci druhé spojuje dominantní kulturní přesvědčení takto označené osoby s nežádoucími vlastnostmi – negativními stereotypy. Ve třetí složce jsou označené osoby zařazeny do odlišných kategorií za účelem oddělení „nás“ od „nich“. Čtvrtá složka zahrnuje situaci, kdy označené osoby zažívají ztrátu společenského statusu a diskriminaci, která vede k důsledkům v podobě nerovností. Stigmatizace je zcela závislá na přístupu k sociální, ekonomické a politické moci, která umožňuje identifikovat

odlišnosti, konstruovat stereotypy, oddělovat označené osoby do odlišných kategorií a plně uplatňovat nesouhlas, vyloučení a diskriminaci.

Trans lidé, trans osoby, transgender lidé

Někteří lidé nežijí v souladu s pohlavní identitou, která jim byla zapsána po narození na základě lékařského vyšetření, a jejich pocíťovaná genderová identita se od této jejich minulé nebo dosavadní „úřední pohlavní identity“ liší, jinými slovy, jejich genderová identita se nenachází na stejné straně (z latiny trans = na opačné straně). Specificky pak můžeme hovořit o trans ženách a trans mužích.

Pojem transgender tedy označuje osoby, jejichž současná genderová identita není plně v souladu s pohlavím, které jim bylo zapsáno po narození (Green, Benner & Pear, 2018; Feinberg, 1996). Některé osoby, které odpovídají této definici, se mohou ztotožňovat s termínem transgender, zatímco jiné mohou preferovat zastaralý a nepřesný pojem „transsexuální osoba“. Pojem transsexualita je nepřesný, protože v češtině směšuje a evokuje souvislost se sexuální orientací, ačkoliv vychází z anglického pojmu pro pohlaví (sex). Mnozí místo slova „transgender“ používají zkratku „trans“.

Trans muži

Tyto výrazy označují osoby, kterým bylo při narození určeno ženské pohlaví a identifikují se jako muži, bez ohledu na to, zda podstoupili chirurgickou či úřední tranzici ze ženy na muže.

Trans ženy

Tyto výrazy označují osoby, kterým bylo při narození určeno mužské pohlaví a které se identifikují jako ženy bez ohledu na to, zda podstoupily chirurgickou či úřední tranzici z muže na ženu.

Tranzice

Termín tranzice označuje proces (sociální a/nebo lékařský), při kterém člověk začne žít v odlišném genderovém postavení, než je přisuzováno pohlaví, které mu bylo zapsáno při narození. Tranzice může a nemusí zahrnovat také fyzické změny, jimiž osoby usilují o změnu svých primárních a/nebo sekundárních pohlavních znaků prostřednictvím feminizujících nebo maskulinizujících lékařských zásahů (hormony a/nebo chirurgické zákroky), které obvykle doprovází trvalá změna genderové role (Coleman et al., 2012). Tranzice je individuální proces s několika možnými rovinami (Doležalová et al., 2021): (a) sociální – zastávání dané sociální role ve společnosti; (b) fyzická (nebo také medicínská) – zahrnuje hormonální terapii a chirurgické zákroky; (c) úřední – změna jména, rodného čísla a úředního pohlaví.

Vyoutovat se, vyoutovat někoho

Sloveso „vyoutovat se“ ve zvrátané formě je odvozeno z anglického výrazu „to come out“ a je používáno jako synonymum pro situaci, kdy se člověk sám svěří druhým o své sexuální orientaci či genderové identitě (např.: Vyoutovala jsem se v práci a všichni to vzali v pohodě). Sloveso „vyoutovat někoho“, z anglického „to out someone“, označuje situaci, kdy třetí osoba zveřejní informaci o genderové identitě či sexuální orientaci člověka bez jeho souhlasu či proti jeho vůli (např.: Spolužák mě vyoutoval ve třídě, myslel jsem, že mu můžu věřit). Jedná se často o nástroj šikany, ponižení či znevýhodnění dané LGBT+ osoby.

Seznam použitých zkratk

FRA	Evropská agentura pro základní práva
HIV	Virus lidského imunodeficitu
KVOP	Kancelář veřejného ochránce práv
LGBTQ+	Lesby, gayové, bisexuální, trans, queer a další sexuálně a genderově rozmanité osoby
NBi+	Nebinární a další genderově rozmanité osoby
PQA	Pansexuální, queer a asexuální lidé
PLHIV	Osoby žijící s HIV
VOP	Veřejný ochránce práv / Veřejná ochránkyně práv

Shrnutí výsledků výzkumu

1. Tato výzkumná zpráva se, podobně jako jiné studie, zakládá na komunitním online **výběrovém souboru**. Získala celkový počet 3429 kompletních vyplnění, které reprezentují značně rozmanitý soubor respondentstva rozmanitého z hlediska sexuální orientace i genderové identity.
2. Průměrně si **trans a další genderově rozmanité osoby uvědomí vlastní genderovou identitu** před 15. rokem. Trans ženy o ní ale řeknou průměrně až o 7 let později, než si ji samy uvědomí, trans muži a NBi+ lidé průměrně o 3 roky později.
3. Hodnocení **postavení LGBTQ+ lidí** ve společnosti se výrazně liší dle jednotlivých podskupin. V rámci desetibodového hodnocení od 0 (zcela nevyhovující) po 9 (zcela vyhovující), kde je průměr roven 4,5, své společenské postavení gayové, lesby a bisexuální lidé zhodnotili průměrně 4,9 body, tedy neutrálně, průměrně. Oproti minulému šetření VOP jde mírné zlepšení o 0,5 bodu. Trans lidé své postavení zhodnotili jako výrazně nevyhovující, protože průměr vyšel jen na 2,9 bodu. Nejhůře své postavení ve společnosti hodnotili nebinární či jinak genderově rozmanití lidé - 2,1 body.
4. **Nejrozšířenějším stereotypem**, se kterým se LGBTQ+ respondenti a respondentky v Česku setkávali, bylo transnegativní přesvědčení, že „existují pouze dvě pohlaví - XY muž a XX žena“ - „často“ se s ním setkala celých 91 % ze všech. S **předsudečným názorem** že „gayové a lesby by neměli svou sexuální orientaci dávat veřejně na odív, ale v soukromí si mohou dělat, co chtějí“ se „často“ setkala 78 % dotázaných. Zřejmě nejrozšířenějším binegativním předsudkem bylo tvrzení, že bisexuální lidé „říkají, že jsou bisexuální, protože nechtějí přiznat, že jsou homosexuální“ (52 % se s ním setkala „často“). Nejméně často se LGBTQ+ lidé setkávají s názorem, že „homosexuální pohlavní styk by měl být trestný“, a to v 5 % případů (stejná úroveň jako v roce 2018).
5. **Urážlivé výroky ze strany politiků** považuje za „rozšířené“ 71 % osob, v roce 2018 ve studii VOP stejnou položku, jako častou, vyhodnotilo pouze 43 % lidí, v roce 2012 v rámci studie FRA pak 27 % lidí. Vidíme zde tedy kontinuální nárůst o desítky procentních bodů. Nárůst vidíme i u projevů nenávisti a averze vůči lesbám, gayům, bisexuálním a trans lidem na veřejnosti, v naší studii je za „rozšířené“ označilo 52 % ze všech, což je oproti roku 2018 nárůst o 12 %.
6. Navzdory výše zmíněnému, z hlediska subjektivního hodnocení, došlo u **vnímané míry předsudečnosti a nesnášenlivosti** za posledních 5 let k mírnému snížení. Podle 57 % respondentů se snížila, podle 22 % zůstala stejná a podle 20 % se zvýšila. Snížení respondenti a respondentky přisuzovali větší viditelnosti a zapojení LGBTQ+ lidí ve veřejném životě (47 % z nich), podpoře ze strany veřejně známých a vůdčích osobností (22 %), dalších 14 % dotázaných pak zmiňovalo roli podpory

občanské společnosti. Největší část respondentů (63 %), kteří vnímali, že se předsudečnost a nesnášenlivost zvýšila, uváděli jako hlavní příčinu negativní postoje a diskurz politiků a politických stran vůči LGBTQ+ lidem.

7. V **rozšíření násilí** vůči LGBTQ+ lidem se 55 % respondentů a respondentek domnívalo, že je míra násilí za posledních 5 let stejná. Pokles násilí vůči LGBTQ+ lidem byl nejčastěji naším respondentstvem přisuzován stejně, jako u snížení předsudečnosti a nesnášenlivosti, větší viditelnosti a zapojení LGBTQ+ lidí v každodenním životě (33 %) a dále pak podpoře občanské společnosti (21 %) a podpoře ze strany veřejně známých osobností (18 %). Ti, kteří se domnívali, že se míra násilí zvýšila, pak opět usuzovali (49 % z nich), že tomu tak bylo kvůli negativním postojům a diskurzu politických stran a jednotlivých politiků a političek.
8. Nejdůležitější **opatření, která by podle dotázaných LGBTQ+ lidí pomohla**, aby se jim v Česku žilo lépe, se týkají rodinného života. Nejvyšší zájem projevený v 98 % (předchozí studie 96 %) získalo zpřístupnění manželství i párům stejného pohlaví, následovaný 97% zájmem o zpřístupnění adopce pro osoby stejného pohlaví (nárůst o 4 % oproti předchozímu šetření), 96 % by si přálo uznávání manželství pro všechny napříč Evropskou unií (předchozí studie 95 %). Dle 93 % respondentů a respondentek by pomohlo zavedení strategie prevence homofobní, bifobní a transfobní šikany na školách. Zrušení požadavku podstoupit operativní zákroky neslučitelné se zachováním plodnosti při úřední tranzici by uvítalo 90 % trans a NBi+ dotázaných.
9. Vůči všem svým rodinným příslušníkům v ohledu své sexuální orientace bylo **otevřeno** 25 % respondentů. Oproti tomu vůči všem svým přátelům bylo otevřených 55 % respondentů a respondentek, nejvyšší podíl otevřenosti vůči rodině i přátelům byl u gayů a leseb.
Otevřenost ohledně genderové identity byla v rodině lehce vyšší než u sexuální orientace, vůči všem v rodině bylo otevřeno 30 % trans žen a 27 % trans mužů. Avšak mezi nebinárními osobami bylo vůči všem členům rodiny otevřeno pouze 5 %. Vůči všem přátelům bylo otevřeno 58 % trans mužů, 49 % trans žen, ale jen 21 % NBi+ lidí.
10. Kvůli obavám z obtěžování, napadení a vyhrožování svou sexuální orientací lidé nejčastěji **skrývali** ve veřejném prostoru – konkrétně 44 % skrývalo svou sexuální orientaci v hromadné dopravě, 42 % na veřejných místech jako jsou ulice, parky či náměstí, 33 % ve veřejných budovách a 29 % ve zdravotnických zařízeních. Tato míra skrývání ovlivňuje zásadním způsobem psychické prožívání LGBTQ+ lidí při pohybu mimo domov.
 Naše výsledky ale ukazují, že 28 % všech dotázaných skrývalo svou sexuální orientaci kvůli obavám z obtěžování, napadení či vyhrožování i v **rodinném prostředí**. Přičemž v ohledu genderové identity to bylo 55 % NBi+ osob, 43 % trans mužů a 29 % trans žen. Z toho vidíme, že představa rodiny jakožto bezpečného a podporujícího prostředí je pro jednu třetinu LGBTQ+ lidí velmi vzdálená realitě.

- 11.** Genderovou identitu ve **škole** „vždy“ nebo „často“ **zatajovalo** 41 % dotázaných, v roce 2018 ve výzkumu ombudsmanky to bylo 43 %, sledujeme tedy jen zanedbatelný posun k větší otevřenosti. Stále však jde skoro o 1/2 lidí, kteří se nemohou projevat v souladu se svou identitou, což může ovlivňovat jejich kapacitu k učení a navazování vztahů v kolektivu. Svou sexuální orientaci „vždy“ nebo „často“ zatajovalo 37 % respondentů a respondentek. Zde vidíme od roku 2018 mírný nárůst, tehdy obdobně odpovědělo pouze 34 % dotázaných.
- 12.** Z našich výsledků rovněž vyplývá, že **značná část respondentů** (nejvíce 42 % gayů) se na veřejnosti „vždy“ **vyhýbá držení za ruce**. Nejčastěji jsme v odpovědích zaznamenali obavy o bezpečnost, snahu předejít konfliktům či jiným negativním reakcím nebo znevýhodnění.
- 13.** **Během posledních pěti let** (od počátku roku 2017) se cítilo **diskriminováno** nebo obtěžováno 43 % LGBTQ+ lidí v Česku. To je nárůst o 5 % oproti zjištěním VOP z roku 2018. Nejčastěji se v posledních 5 letech cítili diskriminováni trans muži (58 %) a NBi+ lidé (57 %), dále pansexuální, queer a asexuální (dále jen PQA) lidé (49 %). **Častěji diskriminaci uváděly nejmladší věkové skupiny.**
- 14.** Za **poslední rok** se cítilo **diskriminováno** či obtěžováno 35 % ze všech dotázaných. Nejčastěji NBi+ lidé (52 %) a trans muži (51 %), trans ženy (48 %), PQA+ lidé (44 %), lesby (36 %) a nejméně často gayové (28 %). Výsledky potvrdily velmi znepokojující věkové rozložení zkušeností s diskriminací - **největší podíl osob (57 %), byl ve věku 12-15 let**. Nejčastěji dotazovaní uváděli, že v posledním roce šlo o slovní obtěžování, urážky a jiné zraňující komentáře na jejich adresu (84 %).
- 15.** V **prostředí školy či univerzity** zažilo diskriminaci 26 % ze všech dotazovaných, kteří měli v posledním roce zkušenost s diskriminací - nejčastěji však trans muži 58 % a NBi+ osoby (36 %), 46 % trans mužů a 47 % trans žen uvedlo, že byli diskriminováni ve **zdravotnictví či sociálních službách** a okolo 54% trans mužů a 50% trans žen při situacích, kdy museli ukazovat své doklady.
- 16.** Sexuální orientaci jako **vnímanou pohnutku** své diskriminace označilo 95 % mužů a 85 % žen. Genderovou identitu jako vnímanou pohnutku své diskriminace označilo 96 % trans osob a 72 % NBi+ lidí.
- 17.** **Diskriminační incidenty zůstávají v naprosté většině nehlášený**. Celých 92 % dotázaných diskriminační incident nijak osobně neřešilo. Pouze 2 % respondentek a respondentů šla sama hlásit každý jeden případ, který se jim stal. Pokud sečteme celkový počet nahlášení diskriminačních činů, ať už tím, na koho byl incident namířen nebo třetí osobou, **stále se bude jednat o 88 % případů**, které zůstaly zcela nehlášený.
- Z hlediska **místa, na které se** respondenstvo s případy diskriminace **obracelo**, tak nejčastěji šlo o nahlášení v místě, kde se incident odehrál (39 % hlášení). Až v pořadí třetím nejčastějším místem (po jiných místech na druhém místě) pro

hlášení diskriminačních činů byla policie (24 %), na kterou se obrátilo celkem 35 respondentů a respondentek, přičemž jejich zkušenosti se velmi lišily. Největší část respondentů a respondentek (46 %) hodnotila přístup policie jako nevyhovující.

Mezi nejčastější **důvody pro nenahlášení** patřil pocit, že se jedná o příliš triviální incidenty nebo že jejich nahlášení nestálo za ohlášení (46 %), stejný počet pak incident neoznámil, protože se domníval, že by se oznámením diskriminace nic nezměnilo.

18. Celkem 110 respondentů a respondentek popsalo rovněž své zkušenosti v ohledu **(ne)vyřešení nahlášeného incidentu** diskriminace. Největší podíl z nich (61 %), uvedl, že situace vyřešena nebyla.
19. V rámci našeho výběrového souboru v době sběru dat, 59 % respondentstva studovalo. Kvůli své sexuální orientaci bylo během **školní docházky** někdy terčem posmívání, zesměšňování, urážek nebo vyhrožování ze strany spolužactva a vrstevníků 36 % z nich. Nejčastěji takovou zkušenost měli gayové (49 %), nejméně často bisexuální osoby (28 %). Kvůli své genderové identitě měli nejčastější zkušenost s posmíváním, zesměšňováním, urážkami nebo vyhrožováním ze strany spolužactva a vrstevníků trans muži (47 %) a trans ženy (45 %).
20. Diskriminaci v **prostředí zdravotnictví**, „často“ nebo „vždy“, v uplynulých 5 letech uvedlo celých 15 % trans žen a necelých 10 % trans mužů - to je několikanásobně větší podíl než u ostatních skupin, kde byl průměr 2 %.
21. Ačkoliv jsme měli malý počet respondentů, kteří žili s **HIV**, celá polovina (50 %) v posledních 12 měsících „vždy“ nebo „často“ prožívala sebestigmatizaci jako nejčastější formu stigmatizace. Hlášeny byly ale i případy odmítnutí ošetření u zubaře kvůli jejich HIV statusu, přičemž jen 77 % lidí žijících s HIV mělo stálého zubaře.
22. Většina respondentů a respondentek (83 %) je přesvědčena, že pro oběti diskriminace, obtěžování či násilí je spíše **obtížné** nebo velmi obtížné se v Česku **domoci svých práv**. Z doporučení ke zlepšení nejčastěji zmínili, že by byl třeba (1) respekt, větší profesionalita, senzitivita či specializace policistů, úředníků, soudců či pomáhajících osob; (2) změny v zákonech na úseku ochrany před diskriminací a v trestních zákonech; a (3) osvěta a širší informovanost široké veřejnosti (vč. mediální osvěty).
23. Přestože se při **hlášení incidentů** na policii obrátilo pouze 35 dotázaných, 62 % z celého respondentstva uvedla policii jako místo, kam by se **v budoucnu** v ohledu řešení incidentu diskriminace, obtěžování či násilí obrátila. Dále 38 % uvedlo, že by se v budoucnu obrátili na neziskové organizace, 18 % by nejspíše vyhledalo služby právníků či advokátů.
24. **Za posledních 5 let bylo obtěžováno** 51 % respondentek a respondentů. Nejvíce takových zkušeností měli* y NBI+ lidé (65 % z nich), trans muži a PQA lidé (obě skupiny

shodně v 61 %). Z hlediska věku pak nejvíce tyto zkušenosti měla skupina ve věku 16–18 let (59 %).

Za období **posledního roku** pak zkušenosti s **obtěžováním**, urážkami či rozrušením mělo celkem 38 % respondentů a respondentek. Nejčastěji to byli* y NBI+ lidé (52 %), trans muži (49 %), trans ženy (47 %) a PQA lidé (47 %). V posledním roce měli zkušenosti s obtěžováním nejčastěji LGBTQ+ lidé na Vysočině (49 %) a v Karlovarském kraji (46 %).

Mezi **nejčastější formy obtěžování** patřily urážlivá a výhrůžná gesta či nemístné zírání, ta zažilo 56 % ze všech dotazovaných (nejčastěji NBI+ lidé v 68 % a trans muži 63 %). Vyhržováno násilím bylo nejčastěji trans ženám, tuto zkušenost v našem výzkumu reportovalo 52 % z nich.

25. Pachatelem či pachatelkou posledního případu obtěžování byla nejčastěji, v 55 % případů, neznámá osoba, dle 23 % šlo o skupinu teenagerů/teenagerek. Místo, kde k poslednímu incidentu obtěžování došlo, bylo nejčastěji (dle 42 % dotázaných) označeno nějaké veřejné prostranství typu ulice, náměstí, parkoviště atp.

26. Poslední incident obtěžování byl nahlášen jen u 6 % případů. Nejčastěji bylo nahlášeno obtěžování vůči trans ženě, a to v 17 % případech. Respondenti a respondentky se nejčastěji hlásili na policii (24 % nahlášení).

27. Zkušenost s fyzickým či sexuálním napadením a vyhrožováním násilím mělo za **posledních 5 let** 18 % všech dotazovaných. Disproporčně nejvíce jsou těmito činy ohroženy trans ženy (60 %) – hodnota která trojnásobně převyšuje průměr. Ze všech LGBTQ+ lidí, kteří se za posledních 5 let setkali s násilím, byla nejčastěji uvedena **nejzávažnější zkušenost** jako vyhrožování fyzickým násilím – setkalo se s ním 49 % z nich. Takovou zkušenost mají pak nejčastěji muži (68 %), dále pak NBI+ lidé (54 %) a trans muži (53 %).

V ohledu **sexuálního napadení** výsledky ukázaly, že častěji než docházelo k vyhrožování sexuálním napadením k tomuto typu incidentů skutečně docházelo a dotýkalo se nejvíce žen (46 %) a NBI+ osob (42 %). Z hlediska dělení dle sexuální orientace či identity, sexuální napadání nejčastěji uváděly PQA osoby (46 %), ale také bisexuální osoby (42 %).

28. Poslední incident fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování násilím byl nahlášen pouze ve 13 % případů. Nejčastěji byly nahlášeny incidenty, které se staly mužům (22 % případů) a trans ženám (taktéž 22 % případů). Nejméně často naopak incidenty nahlášovali trans muži (8 %).

29. Z hlediska místa posledního incidentu fyzického a sexuálního násilí, respondenti a respondentky uvedli, že se nejčastěji odehrál ve veřejném prostoru – jako místo činu to uvedlo 36 % dotazovaných. Druhým nejčastěji uváděným místem byl domov – fyzické či sexuální násilí zde zažilo 21 % respondentek a respondentů. Toto číslo je zdaleka nejvyšší u trans mužů, kteří jako místo činu domov reportovali v 34 % případů.

- 30.** S **násilnými projevy** vůči LGBTQ+ lidem se v **online prostředí** setkala 84 % dotázaných. Největší část dotazovaných uvedla (90 %), že se jednalo o online urážky jich samých nebo jiných LGBTQ+ lidí. Alarmujících 69 % respondentů a respondentek pak mělo zkušenost s online vyhrožováním fyzickým napadením - nejvíce trans ženy (78 %) a PQA osoby (75 %). Více než polovina (54 %) dotazovaných se setkala s výhružkami **smrtí** ať již mířených proti nim nebo jiným LGBTQ+ lidem - nejčastěji (70 %) trans muži a 61 % PQA osoby. Výhružky sexuální násilím označilo 42 % trans žen (+12 % oproti skupině všichni) a stejný podíl NBi+ osob.
- 31.** Zhoršení **duševního zdraví** popsané ve smyslu depresivního a úzkostného prožívání jako následku posledního incidentu fyzického či sexuálního napadení a vyhrožování násilím reportovalo 66 % dotazovaných.
- 32.** V posledních 12 měsících **vyhledalo péči** v oblasti **duševního zdraví** 34 % dotázaných a dalších 8 % se o to pokusilo, ale neúspěšně. Nejvíce neúspěchu při snaze vyhledat péči zažili trans muži (14 %) a nebinární lidé (12 %). Nejvíce byly s duševně-zdravotní péčí spokojeni muži a trans ženy, jako naprosto pozitivní je hodnotí 38 % mužů a 36 % trans žen. Oproti tomu 15 % nebinárních lidí a 11 % trans mužů hodnotí péči převážně negativně.

Základní charakteristiky výběrového souboru

1. Základní charakteristiky výběrového souboru

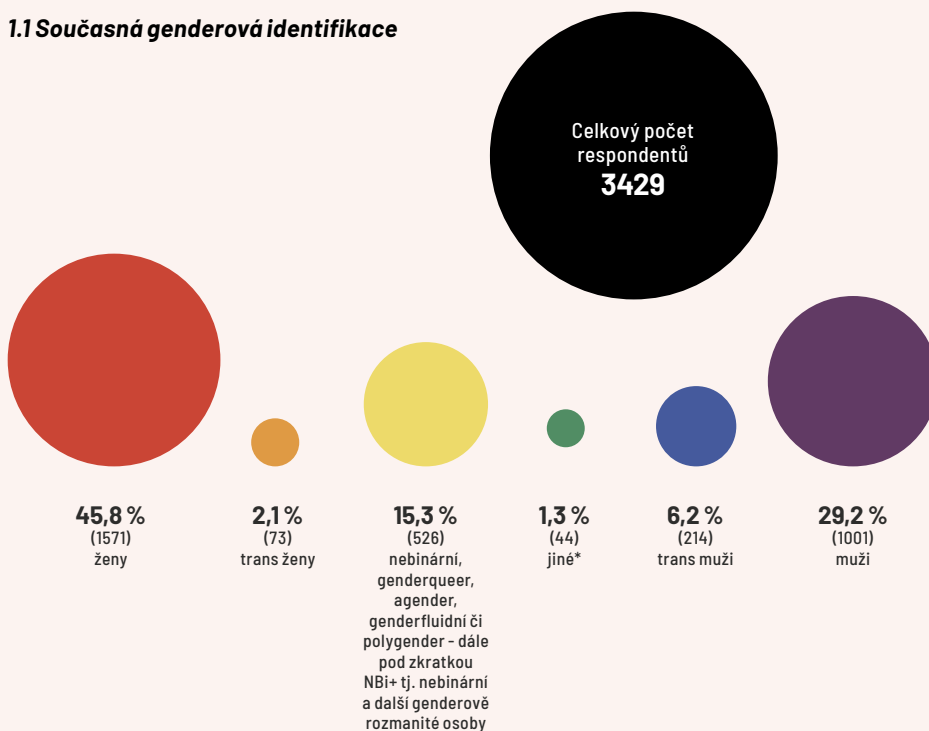
Online dotazníkového šetření se zúčastnilo 3 429 respondentů a respondentek, včetně respondujících osob, které se identifikovali*y jako genderově rozmanití lidé.

Dle **genderové identity** ve výběrovém souboru převážily ženy resp. cis ženy (45,8 %), 29,2 % dotázaných se identifikovalo jako muži resp. cis muži. Ačkoliv by bylo označení „cis ženy“ a „cis muži“ přesnější než označení „ženy“ a „muži“, budeme pro lepší všeobecnou srozumitelnost v dalším textu na jejich místě užívat pojmy ženy a muži. Považujeme ale za klíčové poznamenat, že označení „ženy“ a „muži“ v běžném životě používají i trans osoby, které tvořily významnou součást našeho výběrového souboru – trans muži (6,2 %) a trans ženy (2,1 %) a výlučné používání pojmů žena a muž ve významu „cis žena“ a „cis muž“ je cisnormativní.

Dalších 15,3 % osob se identifikovalo genderově rozmanitěji, když zvolilo možnost „nebinární, genderqueer, agender, genderfluidní či polygender“. Když se budeme dále vyjadřovat o této skupině genderově rozmanitých lidí, budeme používat zkratku „NBi+“ ve významu nebinární a další genderově rozmanité osoby. V textu budeme rovněž využívatu koncovek sloves v příslušných případech symbol hvězdičky * (např. byli*y), jelikož genderově rozmanití lidé používají různé gramatické rody a často na základě své genderové identity usilují o překonání binárního dělení osob za pomoci gramatických rodů pouze ve dvou kategoriích (Kolek, 2023). Ze stejného důvodu budeme v textu někdy genderované pojmy jako například „studenti“ či „studentky“ nahrazovat pojmem studující, nebo doplňovat pojmy „respondenti“ a „respondentky“ pojmem „respondující“ či „respondentstvo“. Navzdory tomu, že se to může zdát nezvyklé, považujeme tuto formu jazykové inkluze za žádoucí. V celém textu tyto různé varianty kombinujeme a obměňujeme pořadí v kterém se vyskytují (např. respondentky a respondenti). Oproti předchozímu šetření v roce 2018 vidíme ve vzorku výrazně vyšší počet NBi+ lidí (2018: 4 %, 2022: 15 %). Podrobnosti najdete v tabulce níže.

Současná genderová identifikace	počet	podíl 2022	srovnání 2018
žena	1571	45,8 %	46 %
muž	1001	29,2 %	46 %
trans žena	73	2,1 %	1 %
trans muž	214	6,2 %	4 %
NBi+	526	15,3 %	4 %
jiné	44	1,3 %	<1 %

1.1 Současná genderová identifikace

V rámci této výzkumné zprávy a následného popisu dat získaných z tohoto výběrového souboru budeme dále dělit respondentstvo do kategorií dle genderové sebeidentifikace na:

- ženy (1571, 45,8 %)
- muže (1001, 29,2 %)
- trans ženy (73, 2,1 %)
- trans muže (214, 6,2 %)
- nebinární, genderqueer, agender, genderfluidní či polygender - dále pod zkratkou **NBi+**, tj. nebinární a další genderově rozmanité osoby (526, 15,3 %)

Více než jedno procento (44, 1,3 %) osob se neidentifikovalo se žádnou z nabízených možností a zvolili možnost „jiné“, svou genderovou identifikací se proto vymykali* y všem výše zmíněným kategoriím. V rámci vybraných výsledků bude tato skupina respondujících zahrnuta pouze v celkovém souboru, avšak nebyla druhotně kategorizována do žádné z výše zmíněných hlavních podskupin. Kvalitativní kategorizaci této skupiny uvádíme v tabulce 1.1.

Tabulka 1.1

člověk bez bližšího genderového určení / apatický k genderu	7
další kombinace genderových sebeoznačení	7
některá z výslovně vypočtených kategorií - muž/žena, agender, fluid	6
demigirl	6
nevím / nevím, nejsem si jistý/jistá / váhám / hledám se	6
demiboy / demimale	5
nebinární trans člověk	3
jiné	3

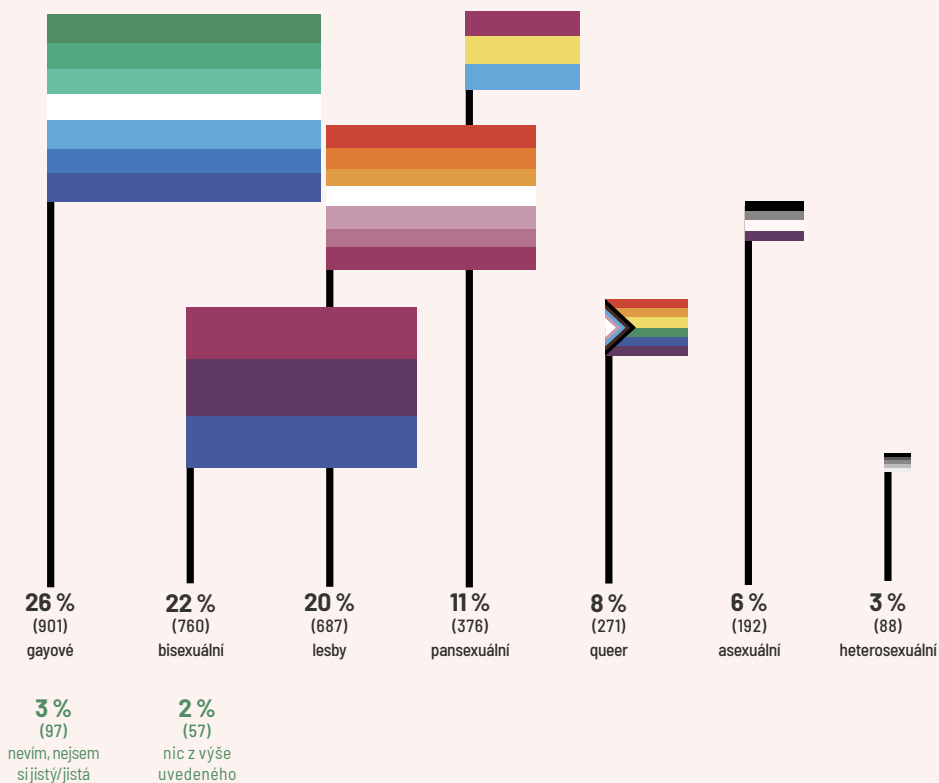
Podrobněji se k rozmanitosti respondentů a respondentek v ohledu genderové a sexuální identity zabýváme v další kapitole.

Z hlediska **sexuální orientace**, v našem případě zjišťované prostřednictvím informace o sexuální sebeidentifikaci, se dotazovaní nejčastěji identifikovali jako gayové (26 %), bisexuální osoby (22 %) a lesby (20 %). Dále se nejčastěji v rámci výběrového souboru identifikovali s pansexuální identitou (11 %), jako queer osoby (8 %), nebo jako asexuální osoby (6 %). Celkem 3 % osob se z hlediska jejich sexuální identity identifikovali jako heterosexuální a stejný podíl (3 %) patří osobám, které uvedly, že si v době dotazování nebyli svou identitou jisti. Další 2 % dotázaných si vybrala možnost „nic z výše uvedeného“ (nejčastěji uvedli polysexuální, omnisexuální, demisexuální či další kombinace méně známých sexuálních identit). Z hlediska srovnání s předchozí studií z roku 2018 tak vidíme zejména značný pokles podílu gayů (26 % oproti 43 %) a naopak značný nárůst podílu pansexuálních (11 % oproti 4 %) a asexuálních osob (6 % oproti 1 %). Podrobnější srovnání poskytuje tabulka níže.

Tabulka 1.2

Sexuální orientace (sebeidentifikace)	počet	podíl	srovnání s 2018
gayové	901	26 %	43 %
bisexuální	760	22 %	21 %
lesby	687	20 %	24 %
pansexuální	376	11 %	4 %
queer	271	8 %	-
asexuální	192	6 %	1 %
nevím, nejsem si jistý/jistá	97	3 %	4 %
heterosexuální	88	3 %	1 %
nic z výše uvedeného	57	2 %	1 %

1.2 Sexuální orientace (sebeidentifikace) respondujících

V rámci této výzkumné zprávy a následné interpretace dat budeme výběrový soubor a data získaná z odpovědí pro vybrané otázky dělit i z hlediska sexuální sebeidentifikace respondentů a respondentek do následujících podskupin:

- gayové (901, 26,3 %)
- lesby (687, 20 %)
- bisexuální lidé (760, 22,2 %)
- pansexuální (376, 11 %), queer (271, 7,9 %) a asexuální (192, 5,6 %) osoby, které dále v této výzkumné zprávě budeme označovat akronymem **PQA**, jenž tak souhrnně bude reprezentovat druhou největší skupinu respondentstva **839 (24,5 %)**.

Jelikož se některé osoby v době konání naší studie nijak sexuální nesebeidentifikovaly a odpověděly možností „nevím, nejsem si jistý/jistá“⁶ (97, 2,8 %), tak tyto osoby

⁶ V rámci této výzkumné zprávy budeme v případě těchto respondentů*respondentek uvádět informaci „v procesu hledání sexuální sebeidentifikace“.

společně s osobami, které svou sexualitu definovali rozmanitěji (57, 1,7 % - níže kvalitativní přehled v tabulce 1.3) ve výše zmíněných čtyřech hlavních kategoriích, nezahrnujeme. U vybraných otázek, které budou kategorizované dle sexuálně-identitních kategorií, ale budou tyto respondenti zahrnuti ve skupině „všichni“. Podobně pak nebudeme v rámci příslušných grafů reprezentovat zvláště ani osoby, které se z hlediska sexuality identifikovaly jako „heterosexuální“ (88, 2,6 %), neboť jejich příslušnost ke skupině LGBTQ+ bude s největší pravděpodobností reprezentována perspektivou jejich genderové identity. Připomeňme, že základním kritériem účasti v naší studii byl souhlas se zahrnutím do široce definované skupiny LGBTQ+.

Tabulka 1.3

Přehled nejčastějších kategorií identit, které respondenti a respondentky popisovali, pokud odpověděli „nic z výše uvedeného“ v otázce týkající se sexuální sebeidentifikace.

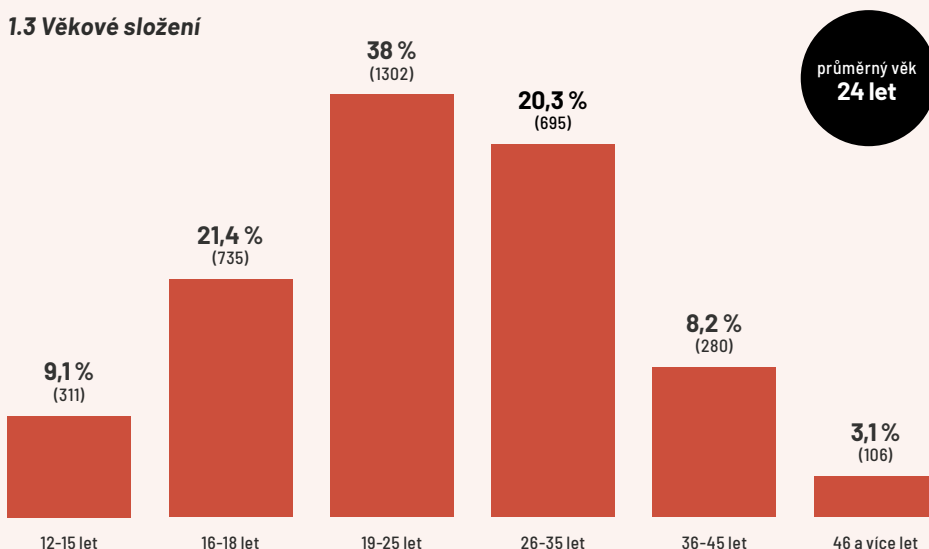
omnisexuální	13
kombinovaná	11
jiný	9
polysexuální	5
demisexuální / demiromantická	5
nepoužívá či neuznává žádná označení pojící se se sexualitou	4
různá označení / určení genderové identity či některá z výslovně vypočtených	3
aromantická	3
abrosexuální / sexuálně fluidní	3

Obecně tedy v rámci této výzkumné zprávy budeme odpovědi všech LGBTQ+ respondentů a respondentek (celkem 3429 osob) kategorizovat dvěma hlavními způsoby:

- dle genderové sebeidentifikace (celkem kategorizováno 3385 osob, dalších 44 součástí skupiny „všichni“)
- dle sexuální sebeidentifikace (celkem kategorizováno 3275 osob, dalších 154 osob součástí skupiny „všichni“)

Je zapotřebí připomenout, že se obě tyto skupiny překrývají, a jejich oddělená reprezentace poskytuje prostor pro akcentování odlišných významů a možnost nepřehlížení klíčových výsledků. V celé řadě případů budeme uvádět obě dělení, v některých případech budeme ale akcentovat pouze jeden typ.

1.3 Věkové složení

Dle **věku** ve výběrovém vzorku převažovali mladí dospělí ve věku 19–25 let (38 %), druhou nejpočetnější skupinou byli dospívající ve věku 16–18 let (21 %) a dále dospělí mezi 26–35 let (20 %). Lidé ve středním věku (36–45) byli zastoupeni z 8 %. Osob ve věku nad 46 let pak bylo již jen 106, což se rovnalo 3 %. Toto relativně nízké zastoupení osob ve věku nad 46 let lze vysvětlovat různými způsoby. Nejpravděpodobnější se zdá vysvětlení, že v důsledku společenské represe či tabuizace neheterosexuality v období socialismu, kdy například nefungovaly žádné subkulturní organizace a dospívajícím lidem chyběl přístup k informacím o jejich sexuální či genderové rozmanitosti, tyto lidé v průběhu života nepřijali žádnou specifickou LGBTQ+ identitu (Pitoňák, 2022; Sokolová, 2012). Zastoupení LGBTQ+ respondentů ve věkových skupinách se proto i v rámci nepravidelných studií v posledních letech mírně zvyšuje. V roce 2003 z 267 respondentů bylo 8 osob nad 50 let (Procházka, Janík, Hromada 2003). V roce 2008 ve studii Pechové (2008) bylo 10 z 496 respondentů ve věku 50 a více let. Pitoňák později v roce 2011 získal 56 respondentů ≥ 50 let z 1589 osob a v poslední studii VOP z roku 2008 bylo 89 osob ve věku 46 a více let z 1958 respondentů.

Zakřivení vzorku směrem k nižším věkovým kategoriím si pak dále vysvětlujeme dominantním způsobem šíření dotazníku na sociálních sítích a online charakterem sběru dat. Celkový **věkový průměr** byl **24 let**, přičemž nejstaršímu respondentovi bylo 88 let. Nově jsme v rámci dotazníku umožnili účast také lidem 12–14 let, kteří tvoří 4 % vzorku (144 osob). Výzkumy totiž dlouhodobě ukazují na skutečnost, že mezi nejzranitelnější skupiny patří právě nejmladší LGBTQ+ osoby a jejich zkušenostem by tak měl být poskytnut významnější prostor. Zahrnutí mladších věkových skupin ale pochopitelně snížilo i věkový průměr našeho výzkumného souboru a ovlivnilo i rozložení respondentů z hlediska dokončeného vzdělání.

V nejkličovějších otázkách vám proto poskytneme dělení výsledků i podle věkových skupin:

- 12-15 let (celkem 311, 9,1 %)
- 16-18 let (celkem 735, 21,4 %)
- 19-25 let (celkem 1302, 38 %)
- 26-35 let (celkem 695, 20,3 %)
- 36-45 let (celkem 280, 8,2 %)
- 46 a více let (celkem 106, 3,1 %)

Z hlediska **vzdělání** mezi respondenty a respondentkami bylo nejvíce lidí s dokončeným základním vzděláním (28 %), dále lidí, kteří absolvovali středoškolské vzdělání, konkrétně střední odborné vzdělání s maturitou (19 %), střední všeobecné s maturitou (19 %), střední odborné bez maturity (5 %), dále převažovalo vysokoškolské vzdělání, bakalářské (11 %) a magisterské či inženýrské (11 %). Jedno procento respondentů dosáhlo postgraduální vzdělání.

Uvedené nejvyšší dokončené vzdělání pravděpodobně není pro většinu respondentů konečným vzděláním, kterého dosáhnou, jelikož 59 % vzorku v době dotazování studovalo - z grafu níže se jako studující popsalo 56 %, v sekci o zkušenostech ze školního prostředí však současné studium udala další 3 % dotázaných. Zaměstnaných osob bylo ve vzorku 37 %, 33 % pracovalo či podnikalo na plný úvazek, 4 % na částečný úvazek a 11 % pracovalo v kombinaci s prezenčním studiem. Nezaměstnanost se týkala 3 % výběrového souboru, invalidní důchod 1 % a rodičovská či mateřská dovolená 1 %.

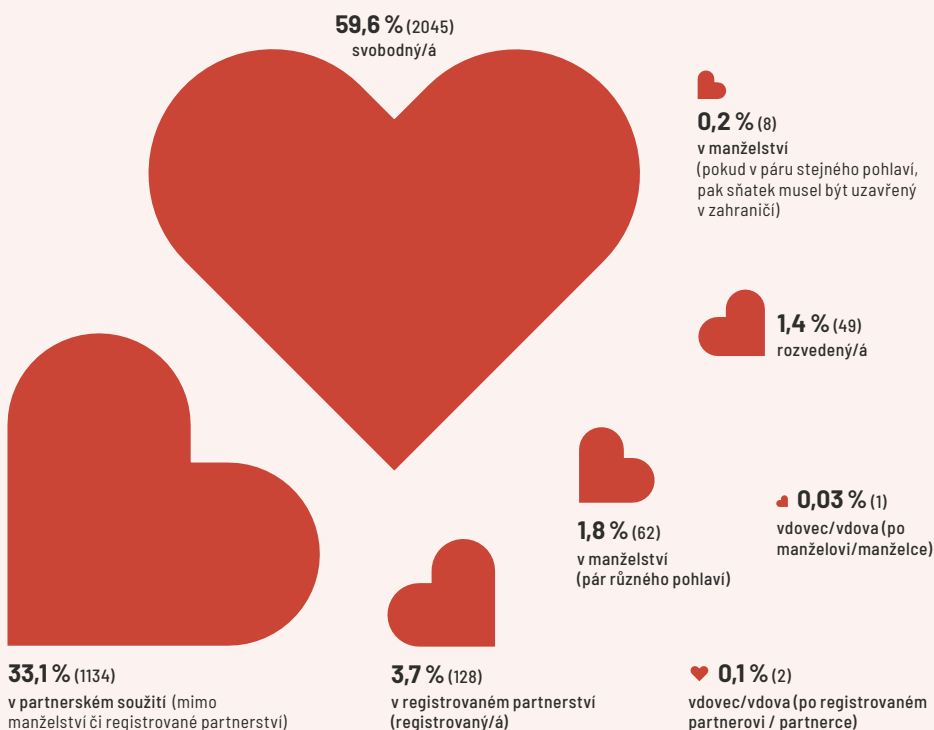
1.4 Vzdělání

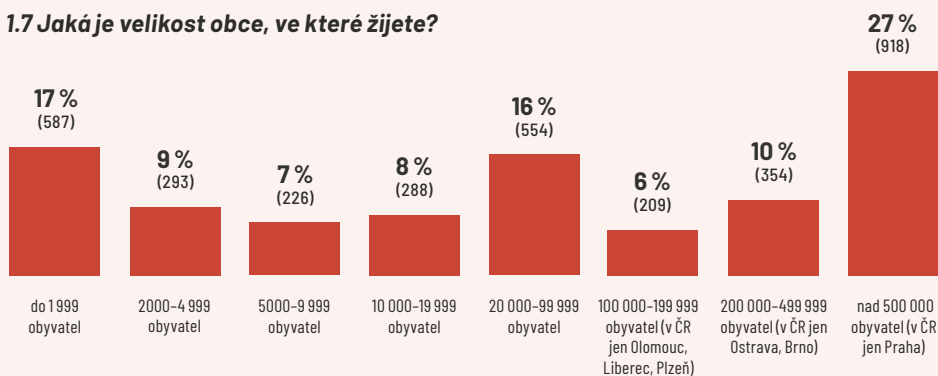
1.5 Která z následujících možností nejlépe vystihuje váš vztah k zaměstnání?

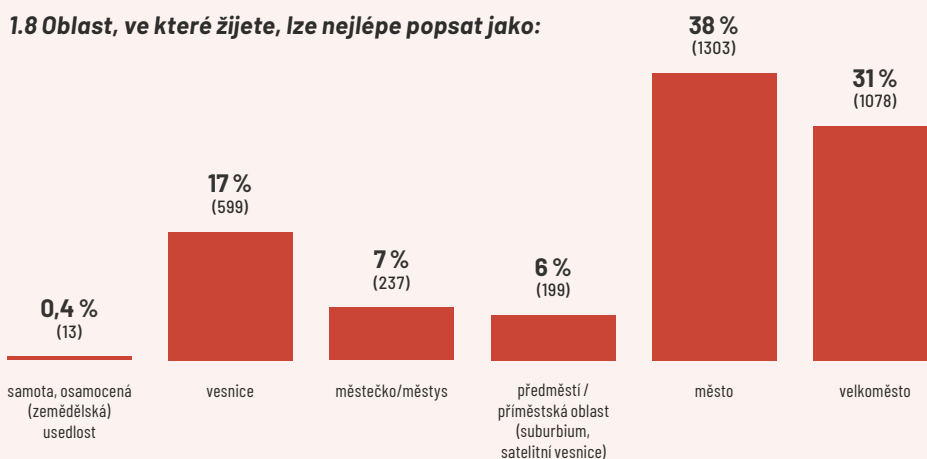
1.6 Rodinný stav

1.7 Jaká je velikost obce, ve které žijete?

1.8 Oblast, ve které žijete, lze nejlépe popsat jako:

Rovněž vzhledem k věkovému složení výběrového souboru není překvapující, že z hlediska **rodinného stavu** byla větší část vzorku (60 %) v době dotazování svobodná, 33 % respondentek a respondentů žilo v partnerském vztahu, 4 % žila v registrovaném partnerství, 2 % v manželství, 1 % dotázaných bylo rozvedených. Nižší zastoupení lidí, kteří žijí v registrovaném partnerství (RP), může být dáno jednak skutečností, že věková kohorta, která nejčastěji do RP vstupuje (35–45) nebyla mezi našimi respondenty tak silně zastoupena, dále však hraje roli také celkově malý zájem o registrované partnerství jakožto druhořadou instituci oproti manželství, která nabízí velmi málo práv a možností pro rodinný život (Sloboda, 2021). Dle Analýzy Univerzity Palackého

z roku 2022 mezi lety 2006 a 2022 (rok 2006 byl rokem zavedení možnosti RP) vstoupilo do registrovaného partnerství 4460 lidí. Analýza dále dodává, že za předpokladu, že neheterosexuálních lidí je v populaci 5–10 %, jde o zhruba 400 tisíc potenciálních párů ve věku nad 18 let, z nichž do RP vstoupilo 1 %, a poukazuje, že oproti tomu v manželství žije ve věkové skupině 18–65 let polovina české populace⁷.

Z hlediska **sídelní struktury** našeho výběrového souboru, lidé nejčastěji uvedli, že žijí jak ve větších městech, tak na předměstích, v obcích a městysch s menším počtem obyvatel. Prahu, jako místo svého bydliště, uvedlo 27 % dotázaných, v městech nad 100 tisíc obyvatel (Brno, Ostrava, Olomouc, Liberec a Plzeň) žilo 16 % respondentů a stejný podíl (16 %) žil v menších městech do 100 tisíc obyvatel. V obcích do 5000 obyvatel žilo 9 %, ve vesnici/obci do 2000 obyvatel žilo 17 % dotázaných. V obcích střední velikosti 5–20 tisíc obyvatel žilo 15 % respondentů a respondentek. Jelikož se města mnohdy rozpínají do různých příměstských oblastí, kde nelze jednoznačně hovořit o „městském způsobu života“, doplnili jsme tyto informace i o otázku ohledně „rázu oblasti“, jejíž odpovědi vidíme v grafu 1.8.

V ohledu **regionální reprezentace** respondentů v rámci celého Česka jsme se dále dotazovali i na kraj a okres, ve kterém v současnosti bydlí. V mapě 1.9 vidíme relativně dobré zastoupení všech krajů, které se podobá zastoupení obyvatel.

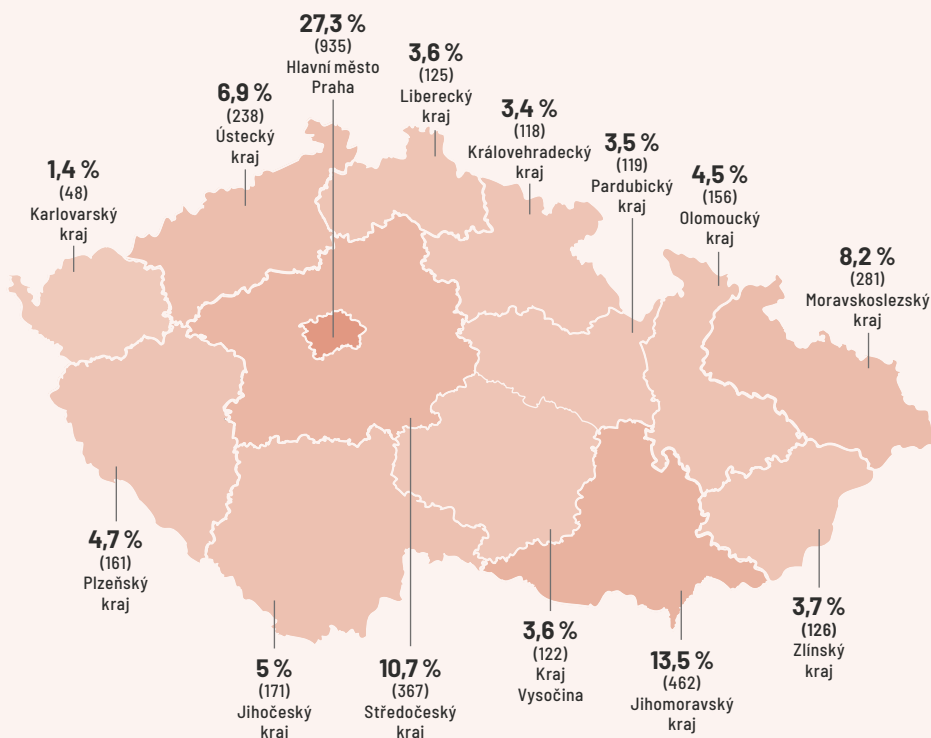
Převážná většina dotazovaných (95,71 %) se **narodila v Česku**. Z ostatních 147 osob (4,29 %), kteří se narodili v zahraničí, všichni v Česku pobývali dlouhodobě. Průměrná délka jejich pobytu v Česku činila 12 let. Tito respondenti nejčastěji uváděli, že se narodili na Slovensku (81), Ukrajině (16), v Rusku (12), Kazachstánu (5) či USA (3).

Z hlediska **identitní intersekcionality** jsme se rovněž dotazovali, zda se respondenti považovali za etnickou/rasovou, národnostní nebo náboženskou menšinu.

Z odpovědí v oblasti **etnické či rasové** vyplynulo, že se 1,7 % respondenstva vnímalo jako etnická menšina. Zejména se jednalo o osoby romského etnika, židovského etnika a dále etnik asijských (turecké, syrské, arabské) či vietnamské, čínské a mongolské. Jednotlivé odpovědi odrážejí subjektivní pocit identifikace respondentů a respondentek s etnikem či etnickou skupinou. Tedy i v případě, identifikují-li se s etnickou skupinou, jejíž existence není obecně uznávána (tedy v konkrétním případě nejsou naplněny znaky etnika jakožto souboru jednotlivců sdílejících společnou etnicitu), byla jejich odpověď ponechána a zaznamenána jako relevantní. Pro etnický původ a národnost platí, že do jisté míry splývají. Záleží tedy především na tom, zda se respondent*ka identifikuje jako součást skupiny vymezené etnickým původem nebo národností nebo součástí obou skupin. Pocit příslušnosti k etnické a národnostní menšině se proto v některých případech překrýval, v jiných nutně nikoli.

7 Ani praktické, ani oblíbené – už 16 let lze v Česku uzavírat registrované partnerství, zájem ale příliš neroste ([elektronický odkaz](#))

1.9 Regionální reprezentace

Kraj	počet	podíl	podíl v ČR dle ČSÚ k 1. 1. 2022
Hlavní město Praha	935	27,3 %	12,1 %
Středočeský kraj	367	10,7 %	13,2 %
Jihočeský kraj	171	5,0 %	6,1 %
Plzeňský kraj	161	4,7 %	5,5 %
Karlovarský kraj	48	1,4 %	2,7 %
Ústecký kraj	238	6,9 %	7,6 %
Liberecký kraj	125	3,6 %	4,2 %
Královehradecký kraj	118	3,4 %	5,2 %
Pardubický kraj	119	3,5 %	4,9 %
Olomoucký kraj	156	4,5 %	5,9 %
Moravskoslezský kraj	281	8,2 %	11,2 %
Jihomoravský kraj	462	13,5 %	11,3 %
Zlínský kraj	126	3,7 %	5,4 %
Kraj Vysočina	122	3,6 %	4,8 %

1.10 Původ

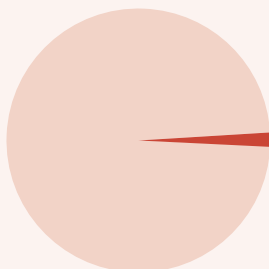
95,7 %
(3282)
Česko

4,3 %
(147)
Jiná země
(průměrný pobyt
v ČR = 12 let)

1.11 Vnímaná menšinová etnicita

98,3 %
(3371)
Ne

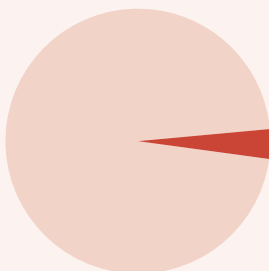

1,7 %
(58)
Ano

- (1) Slovák/ Slovenka
- (3) alespoň z části ukrajinský
- (3) alespoň z části vietnamský, čínský či mongolský
- (4) alespoň z části arabský, turecký či syrský
- (7) alespoň z části asijský
- (9) alespoň z části židovský
- (10) jiná
- (21) alespoň z části romský

1.12 Vnímaná menšinová národnost

96,2 %
(3300)
Ne

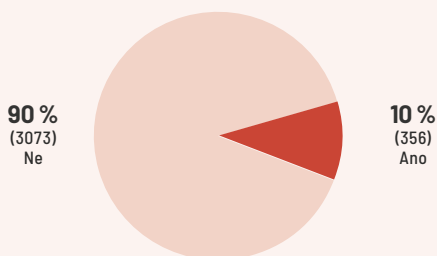
3,8 %
(129)
Ano

- (4) židovská
- (6) vietnamská
- (7) ruská
- (9) polská
- (10) moravská
- (13) ukrajinská
- (32) jiná
- (48) slovenská

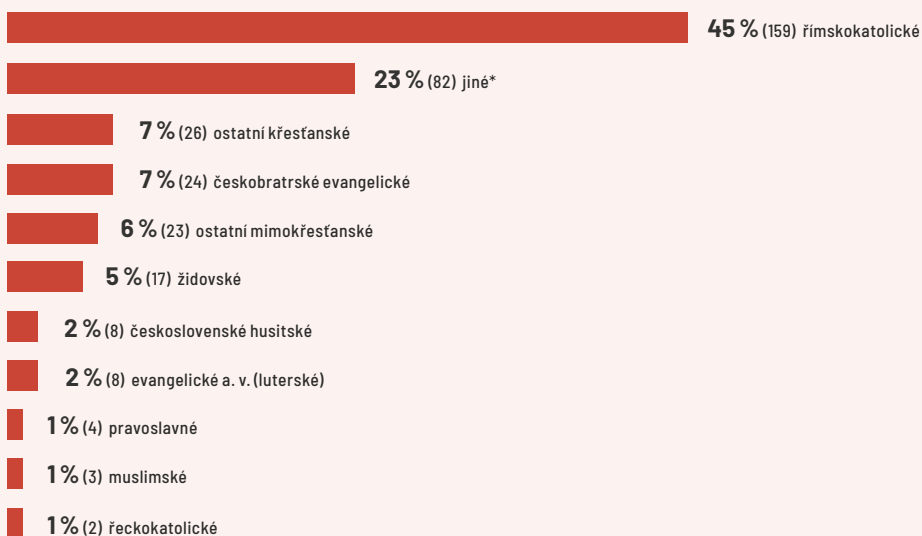
Pokud jde o příslušnost k **národnostní menšině** v Česku, tak celkem 3,8 % dotázaných (129 respondentů) uvedlo, že se cítí být součástí národnostní menšiny. Nejčastěji uváděli národnost slovenskou, "jinou", ukrajinskou, dále pak také polskou, ruskou, vietnamskou a židovskou. V kategorii „jiné“ se objevovaly jednotlivé případy příslušnosti k některým dalším národům, dále k více než jednomu národu (např. arabská a ruská národnost), případně ke všem národům.

K **náboženskému vyznání se hlásilo celkem 10 % dotázaných**, menší polovina z tohoto celku (45 %) se hlásila k římskokatolické církvi, a pětina se hlásila k dalším křesťanským církvím. Dalších 5 % z nich se hlásilo k judaismu, obdobný počet se hlásil také k dalším mimokřesťanským náboženstvím. V kategorii „jiné“ (celkem 23 %) se svou

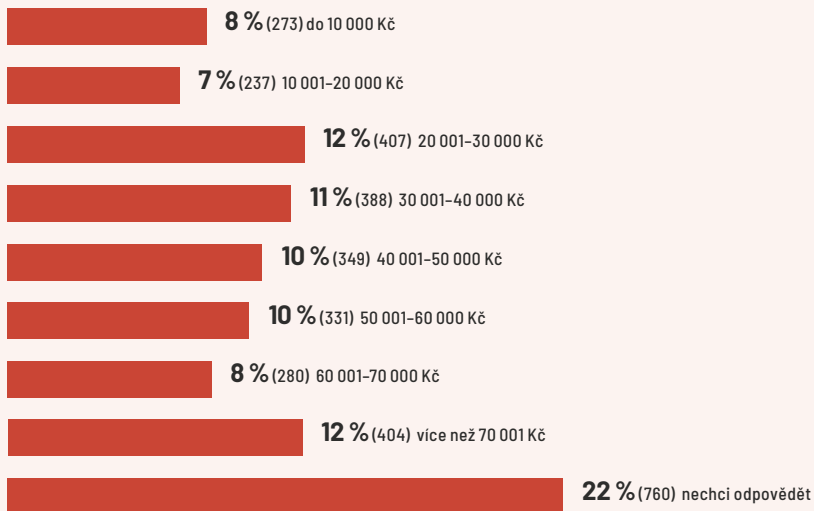
1.13 Hlásíte se k nějakému náboženskému vyznání?

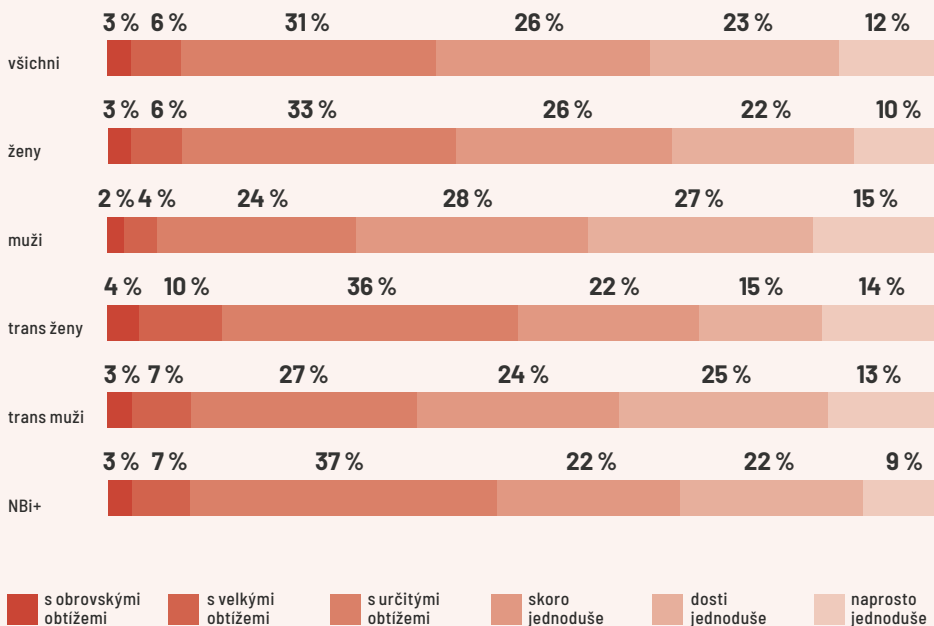
1.14 Ke kterému?

1.15 Čisté měsíční příjmy domácnosti respondujících

1.16 Když se zamyslíte nad celkovým příjmem vaší domácnosti, je vaše domácnost schopná s tímto příjmem vyjít?

výpovědi někteří respondenti a respondentky přihlásili k jiným církvím, denominacím či náboženským systémům, než jsou přímo vyjmenované. Dominovala přitom různá pohanská a novopohanská náboženství (30 případů), např. obecně pohanství, náboženské hnutí Wicca či Ásatrú, dále následovalo buddhistické náboženství (19 případů). V kategorii „jiné“ (17 případů) se objevovaly jednotlivé případy dalších náboženských vyznání či filozofických názorů – např. rastafariánství, agnosticismus, polyteismus či jediismus. Dále se respondenti a respondentky přihlásili obecně ke křesťanství či některým konkrétním křesťanským denominacím, jež výše nejsou vypočteny (7 případů) – např. církve adventistů sedmého dne, a nakonec k satanismu, tedy kultu padlého anděla (rovněž 7 případů). Podrobnější přehled najdete v grafu 1.14.

Otázky **příjmů** bývají v dotazníkových šetřeních často nepopulární, přičemž jak jsme diskutovali již v naší metodologické příručce (Pitoňák & Macháčková 2022), otázku na výši příjmů lidé odmítají odpovědět daleko častěji než otázky týkající se jejich sexuální nebo genderové identity. Případ tohoto dotazníkového šetření nebyl výjimkou a i zde celá pětina dotazovaných osob na otázku nechtěla odpovědět (22 %). Výsledky přehledně zobrazuje graf 1.15.

Pokud jde o **ekonomickou situaci domácností**, ve které respondenti a respondentky žili, okolo 60 % z nich uvedlo, že se stávajícími příjmy dokážou vyjít jednoduše, 12% z nich „naprosto jednoduše“, 40 % s obtížemi a v 9 % domácností byla ekonomická situace velmi obtížná. Napříč skupinami zhodnotili situaci jako nejobtížnější trans ženy a nebinární lidé – 50 % trans žen uvedlo, že je pro ně obtížné finančně vyjít, mezi nebinárními lidmi to bylo 47 %. Následovaly ženy, které uvedly obtížné vycházení s financemi ve více než čtyřiceti procentech případů. Nejmenší míru obtíží naopak reportovali muži, obtíže vyjít s příjmem domácností uvedlo 30 % z nich (více v grafu 1.16). Rozdílné hodnoty vykazovaly zmíněné skupiny osob hlavně ve středních možnostech volby. Největší rozdíly jsou tedy mezi skupinami osob, které dokáží se svými financemi vyjít jen s určitými obtížemi. Muži takto odpověděli ve 24 % případů, kdežto nebinární osoby ve 37 %.

**Genderová a sexuální
identita a „pohlaví
zapsané při narození“**

2. Genderová a sexuální identita a „pohlaví zapsané při narození“

Základní rozdělení respondentů a respondentek dle jejich genderové identity a sexuální orientace jsme popsali již v úvodu. Na tomto místě se blíže zaměříme na to, jak se mezi celkovým respondentsvem tyto dvě možné sebeidentifikace prolínají. Jak vidíte v ilustraci 2.1, tak s lesbickou identitou se nejčastěji ztotožňují ženy (85 %), dále pak 11 % NBi+ osob a 3 % trans žen. Gay identitu nejčastěji uváděli muži (92 %), trans muži (5 %) a necelá 3 % nebinárních osob. U ostatních sexuálních sebeidentifikací již vidíme podstatně větší zastoupení žen v porovnání s muži. Bisexuálně se identifikovalo 68 % žen, 12 % NBi+ osob, ale jen 11 % mužů, 6 % trans mužů a 3 % trans žen. Podobný poměr byl i u respondentů, kteří se identifikovali jako pansexuální, queer nebo asexuální (PAQ) – v těchto případech byl poměr žen (47 % P, 38 % A, 39 % Q), NBi+ osob (30 % P, 46 % A, 37 % Q), trans mužů (10 % P, 9 % A, 13 % Q), mužů (8 % P, 3 % A, 8 % Q), trans žen (4 % P, 1 % A, 1,5 % Q).

Celkem 88 respondentů, tj. 2,7 % vzorku, se identifikovalo heterosexuálně, nejčastěji se jednalo o osoby, které se z hlediska genderu identifikovaly jako ženy (45 %), muži (24 %), trans muži (21 %), trans ženy (6 %) nebo 3 % NBi+ osoby.

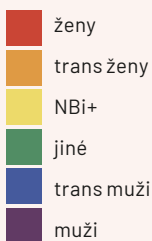
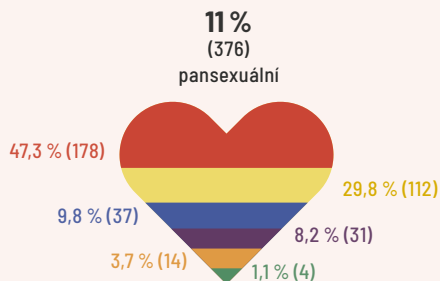
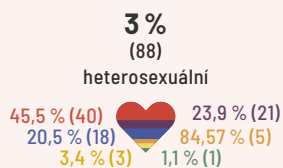
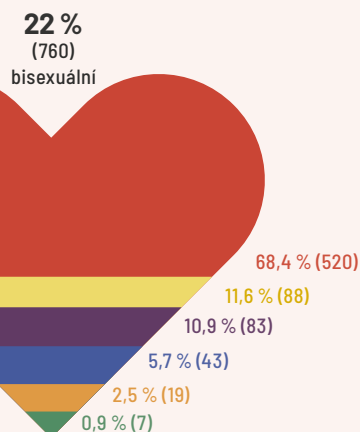
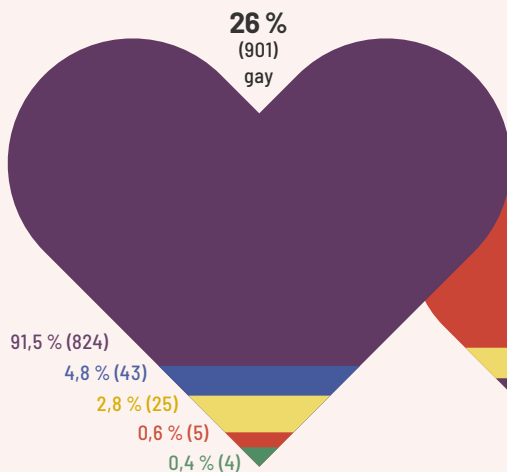
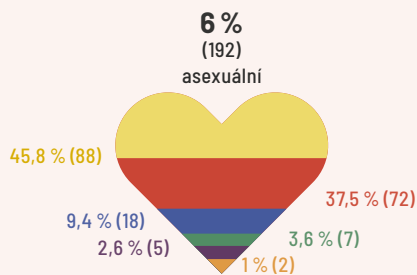
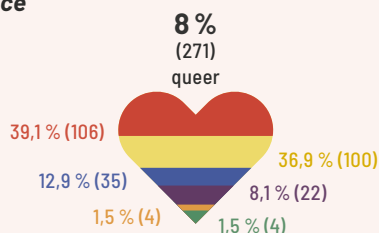
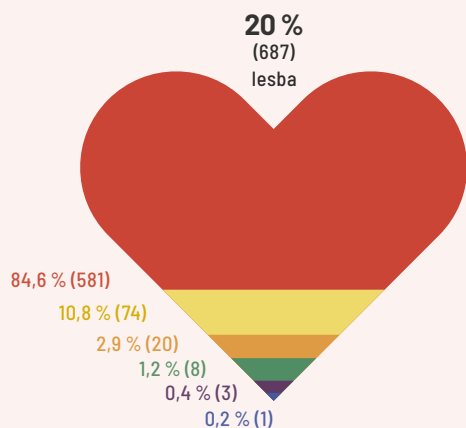
Jak je z těchto výsledků již nyní patrné, tak **„ženská sexualita“ vykazuje významně vyšší míru rozmanitosti než „sexualita mužská“, neboť zastoupení sexuálních identit je u žen pestřejší než je tomu u mužů.** Tento nepoměr do určité míry platí i pro trans osoby, avšak zcela zásadně je vidět u NBi+ osob a dalších genderově rozmanitých lidí, jejichž sexuální identifikace je pak velmi pestrá.

Provázanost sexuální a genderové identity u LGBTQ+ osob ale ještě hlouběji porozumíme, pokud se podíváme na další rozměr, kterým je informace o **pohlaví, které bylo respondentů zapsané při narození.** Z toho důvodu jsme zařadili také otázku na „pohlaví, které měli respondenti a respondentky uvedeno v dokumentech při narození“. Jelikož jsme si byli vědomi, že tato otázka může být některými osobami vnímána jako citlivá, umožnili jsme dvojí způsob jejího přeskočení a otázce předcházela samostatná položka: „Můžete nám sdělit, jaké pohlaví jste měl/a uvedeno v dokumentech při vašem narození?“. S položením takové otázky souhlasilo 95,1 % (3264) dotázaných, 4,9 % (168) dotázaných neodpovědělo – podrobnosti najdete v grafu 2.3.

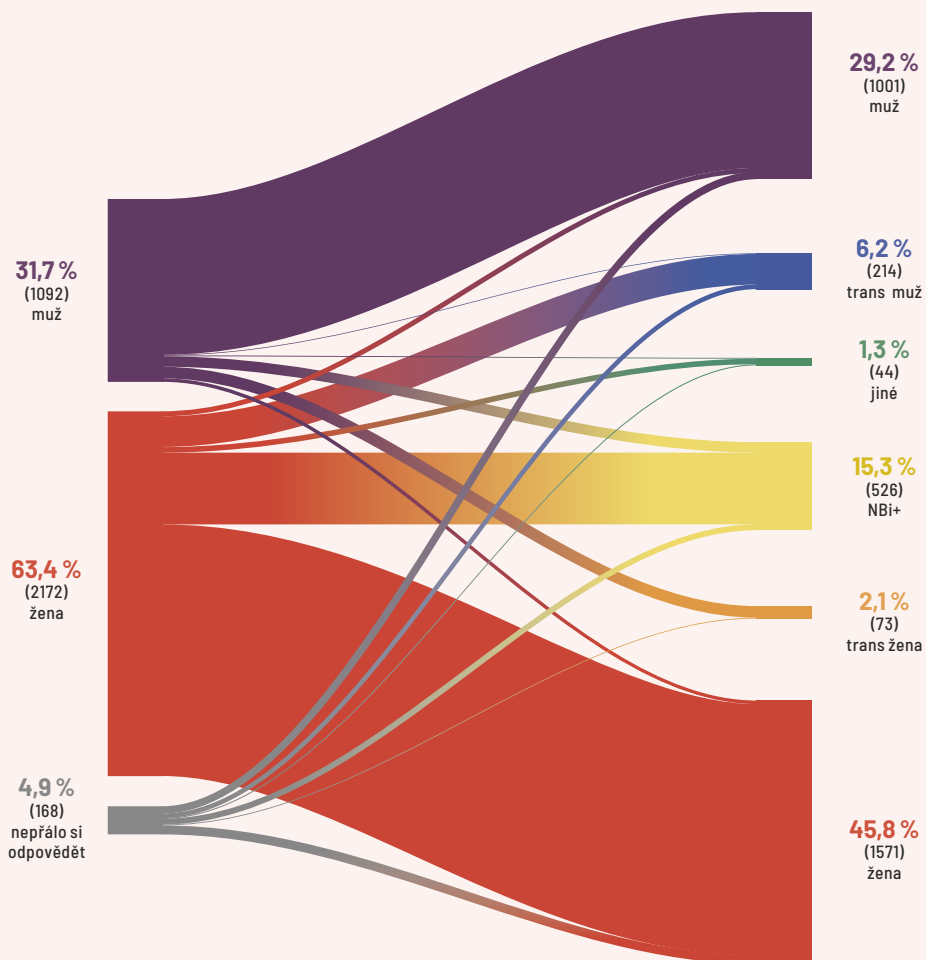
Ze všech, kteří na otázku ohledně zapsaného pohlaví při narození odpověděli, celkem 66,5 % uvedlo, že mělo při zapsání ženské pohlaví a 33,3 % pohlaví mužské. Tři respondenti uvedli, že jim bylo zapsané pohlaví „jiné“⁸ a tři respondenti vyplnili text, kterým neodpověděli na otázku.

⁸ Tyto odpovědi nemáme možnost jakkoliv ověřovat, nikdo z respondentů nepocházel ze zahraničí a současný český právní řád umožňuje zapsání pouze mužského či ženského pohlaví.

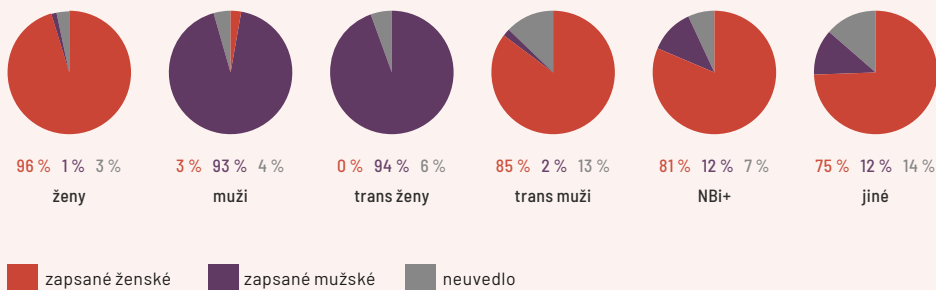
2.1 Intersekcce sexuální a genderové sebeidentifikace

2.2 Pohlaví zapsané po narození → Aktuální genderová sebeidentifikace

2.3 Pohlaví zapsané po narození

Jak ale vidíme v grafu 2.3, tak mezi současnou genderovou sebeidentifikací respondentů, kterou považujeme za směrodatnou, jelikož se zakládá na principu sebeurčení, a informací o pohlaví zapsaném při narození jinou osobou, můžeme vyčíst řadu zajímavých informací. Zejména si můžeme všimnout značného nepoměru mezi osobami, které v současnosti uvádějí NBI+ identitu – celkem 81 % NBI+ osob uvedlo, že jejich zapsané pohlaví bylo ženské, avšak pouze 12 % uvedlo mužské a 7 % NBI+ osob na otázku v ohledu pohlaví zapsaného při narození neodpovědělo.

Zjišťování informací o „pohlaví zapsaném při narození“ má specifický význam pro porozumění faktu, že ve společnosti žijí i osoby, které se později ve svém životě identifikují jako ženy, resp. cis ženy, nebo jako muži, resp. cis muži, ačkoliv jejich „pohlaví zapsané při narození“ této jejich identifikaci neodpovídalo. Mezi tyto osoby mohou patřit například osoby, které sebe samy nevnímají jako trans či genderově rozmanité osoby, ať již v minulosti prošly procesem tranzice nebo ne. **V rámci naší studie tak můžeme doložit, že z 1571 žen bylo 21 žen (0,6 % z celku a 1,3 % z žen), kterým bylo při narození zapsáno mužské pohlaví, a mezi 1001 muži 30 (0,6 % z celku a 3 % z mužů) mužů, kterým bylo zapsáno ženské pohlaví. Bez zařazení otázky na zapsané pohlaví bychom tedy nevěděli, že v našem souboru je 1,5 % osob (51 z celkového souboru), u kterých se můžeme domnívat, že v minulosti prošly procesem tranzice, a že se pravděpodobně ve svém životě mohly setkat se specifickými stresory a čelit diskriminaci z důvodu své autentické genderové identity.**

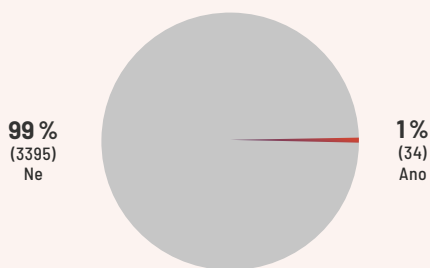
Jak ale celkově vidíme na schématu 2.2, informace o pohlaví zapsané při narození, je zapotřebí u značné části respondentstva považovat jen za určitou „úřední informaci na začátku života“, která se u nich v průběhu života rozejde s jejich žitou realitou, a je tak zdrojem distresu (viz sekce 2.2 Trans identita a genderový nesoulad). Nedostatečné uznání této skutečnosti ze strany legislativy a kulturního prostředí je pak zásadní příčinou potíží i **diskriminace trans a genderově rozmanitých osob** v Česku. Česko jako jedna z posledních zemí Evropské unie vyžaduje pro změnu dokladů trans osob podstoupení kastrace. Doslova dle § 29 odst. 1 občanského zákoníku⁹: *„Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.“* K této praxi se vyjádřil již v roce 2017 Evropský soud pro lidská práva¹⁰ a označil podmínku kastrace za narušující základní práva trans osob, nicméně schválení novely Občanského zákoníku, která by situaci měnila, je dosud v nedohlednu.

⁹ Specifickou úpravu popisující vyžadovaný zákrok i další postup obsahuje dále i zákon o specifických zdravotních službách (zákon č. 373/2011 Sb.).

¹⁰ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci A.P., Garcon a Nicot proti Francii ze dne 6. 4. 2017.

Podobně viz rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci Transgender Europe and ILGA-Europe proti ČR ze dne 15. 5. 2018

2.4 Popsali byste se jako intersex?

Některé osoby se rodí s pohlavními znaky (anatomie pohlaví, reprodukční orgány a/ nebo chromozomy), které nelze striktně označit jako mužské či ženské, nebo patří do obou těchto kategorií současně. Tito lidé se označují jako „**intersex**“.

Pohlaví zapsané po narození → Aktuální genderová sebeidentifikace

Otázka na pohlaví zapsané při narození byla rovněž podstatná i pro porozumění skutečnosti, že mnohé intersex osoby (tj. osoby, které se narodily s variacemi pohlavních znaků mužských i ženských) mohly projít úřední feminizací, tj. procesem, při kterém byla jejich intersex tělesná rozmanitost po narození častěji korigována za pomoci feminizačních zákroků¹¹, které mohou být z pohledy medicíny snadnější. Těto praxi odpovídají naše výsledky, jelikož ze všech **34 osob (1 % z celku), které se v našem výzkumu identifikovaly jako intersex**, 65 % (22) z nich uvedlo zapsané pohlaví ženské a 10 (29 %) mužské, jedna (3 %) intersex osoba uvedl*a „jiné“ a jedna na tuto otázku neodpověděla. Jak ale vidíme z odpovědí na otázku dotazující se na současnou genderovou identitu intersex lidí (ilustrace 2.4), **feminizační nepoměr jednoznačně neodpovídá žité realitě a sebeurčení intersex osob, jelikož 26 % intersex osob se v současnosti identifikuje jako ženy, 21 % jako muži, 9 % jako trans ženy, 15 % jako trans muži a 29 % jako NBi+** (tj. jako nebinární, genderqueer, agender, genderfluidní nebo polygender osoby).

Celkově je počet intersex lidí v našem vzorku vyšší než u studie z roku 2018, zastoupení je ale stále relativně malé a lze jej vysvětlit chybějící informovaností společnosti o pohlavních variacích v oblasti intersex charakteristik. Odhaduje se, že počet intersex lidí v populaci se pohybuje mezi 0,5–2 % s tím, že toto rozpětí je dáno rozdílnými definicemi intersex statusu, nižší procenta počítají pouze viditelné odlišnosti pohlavních orgánů, 1,7–2 % počítají s komplexnější variabilitou, jež tvoří intersex charakteristiku (Blackless et al., 2000).

¹¹ Fafejta, Sloboda (2021): Příloha Doporučení VOP: Situace lidí s variacemi pohlavních znaků a jejich rodin ([elektronický odkaz](#)).

2.1 UVědomění identity a coming out

Jelikož naše sociokulturní, institucionální a normativní prostředí společnosti dosud adekvátně neodráží zákonitosti lidské rozmanitosti v oblasti genderové a sexuální identity, rozhodli jsme se rovněž zařadit sadu otázek, díky nimž bychom mohli zvýšit porozumění této oblasti. Trans žen, trans mužů a NBi+ lidí jsme se rovněž dotazovali¹² na **věk, ve kterém si poprvé uvědomili*y, že jejich genderová identita neodpovídá pohlaví, které jim bylo zapsáno při narození**, tj., že nejsou cisgender. Tuto informaci jsme považovali za podstatnou, neboť patří mezi jedny z nejčastějších otázek, se kterými se trans a genderově rozmanité osoby setkávají. Zejména mladší trans a NBi+ lidé se často mohou setkávat s nedůvěrou a zpochybňováním jejich identity právě vzhledem k jejich mladšímu věku. V tomto ohledu vnímáme, že by informace o věku uvědomování si genderové identity mohly napomoci lepšímu porozumění co se týče období, ve kterém je vhodné mladistvé seznamovat s relevantními informacemi, které jim mohou pomoci snížit distres. Tyto informace mohou být relevantní rovněž i pro rodiny a blízké těchto osob, poskytovatele péče či pedagogické pracovníky, kteří velice často vznášejí dotazy ohledně vývojových aspektů genderové identity.

UVědomění si své genderové identity (či sexuální orientace) lze označit jako jednu z prvních fází procesu zvaného „**coming out**“, který v rámci cisheteronormativních společností představuje určitou formu vývojové adaptace. Ačkoliv je tento proces značně individuální a nelze jej vnímat jakkoliv univerzálně, často je jeho společným rysem časový bod určitého „uvědomění“, jež může nastat na základě sociálního srovnávání – např. člověk pociťuje, že se jeho prožívání odlišuje od očekávané či normativní genderové identity a jejích projevů, že se cítí blíže jinému genderu atp. Po uvědomění obvykle následuje další zkoumání vlastní identity a nakonec její vnitřní přijetí do systému sebepojetí. Jako tzv. „**vnější coming out**“ pak bývá zjednodušeně označováno komunikování této informace navenek, tedy svěřením se ohledně své identity druhým lidem, a jedná se o další klíčový moment, který umožňuje žít autenticky a v souladu s vnitřním prožíváním člověka.

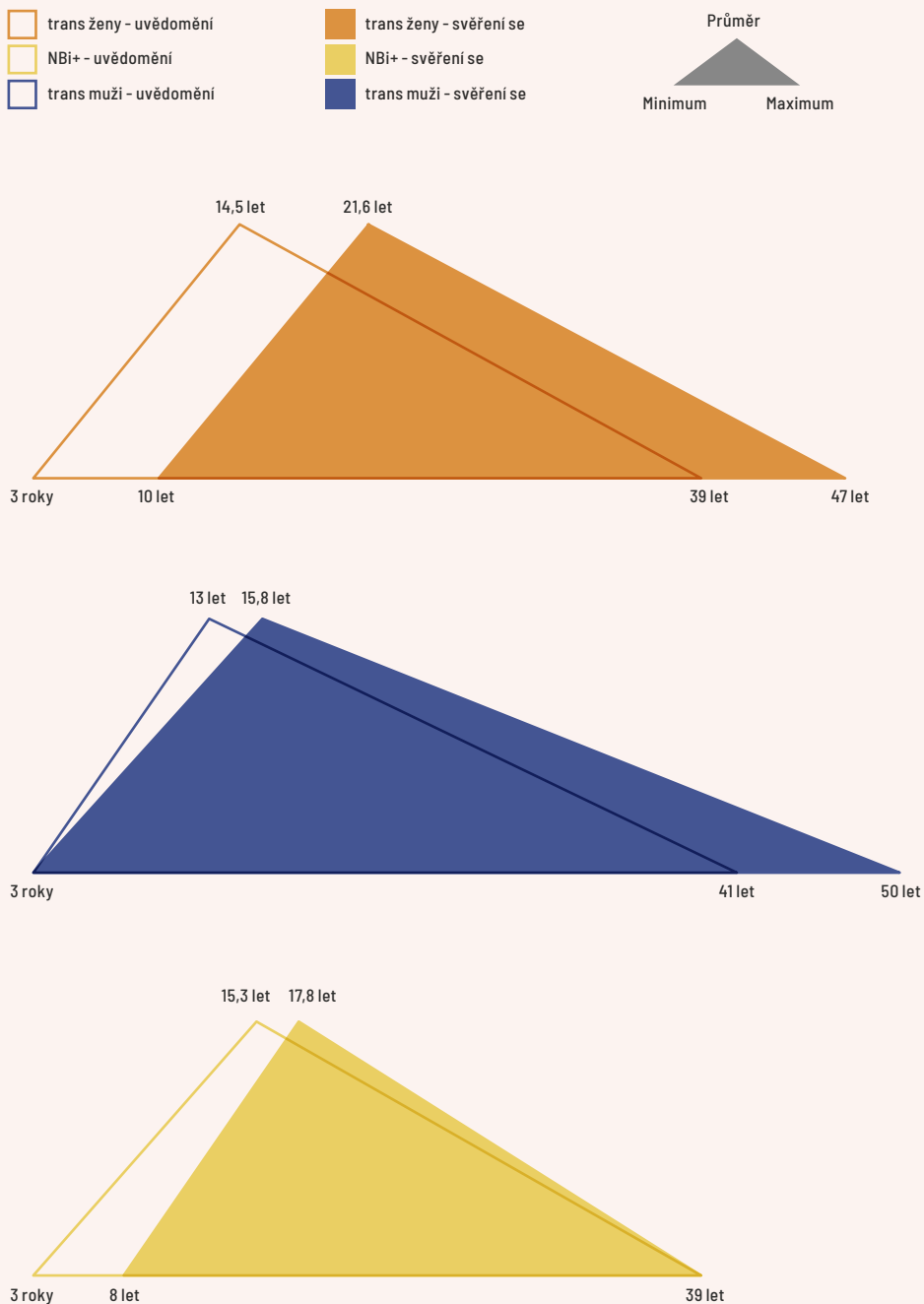
Z výsledků, které jsou vyobrazeny v ilustraci 2.5 a tabulce 2.1, je vidět, že průměrné uvědomění vlastní genderové identity respondentstvo reportuje ve 14,6 letech života: u trans žen je průměr ve věku 14,5 let, u trans mužů ve věku 13 let a u NBi+ osob o něco později ve věku 15,3 let.

Tato zjištění jsou pak v souladu s výsledky prvního výzkumu, který se na tyto údaje u nás dotazoval, uspořádaný organizací Trans*parent v roce 2018 (Pavlica a kol.), který

¹² Původně jsme měli zájem tato data zjišťovat i ohledně sebeuvědomění vlastní sexuální orientace, avšak kvůli chybě v dotazníku se nám je nepodařilo získat.

2.5 Kolik Vám bylo let, když jste si poprvé uvědomil/a, že vaše genderová identita neodpovídá pohlaví, která vám bylo zapsáno při narození?

Kolik Vám bylo let, když jste se poprvé někomu svěřil/a se svou genderovou identitou?

vycházel ze souboru 394 respondentů. V rámci této studie vyšel průměrný věk uvědomění genderové identity u trans žen na 14,5 let, u trans mužů na 12,5 let a u nebinárních lidí 15,3 let. V rámci našeho výzkumu pak vidíme, že nejnižší udávaný věk uvědomění vlastní genderové identity byly 3 roky, nejvyšší naopak 41 let. Široké věkové rozpětí uvědomění si vlastní identity může být dáno odlišností prostředí, kde daní dotázaní vyrůstali a kde se pohybovali, dalším faktorem může být odlišný věk jednotlivých respondentů - trans člověk, který vyrůstal před 30 lety měl omezenější přístup k informacím o trans identitě než je tomu dnes, což mohlo klást jisté bariéry v pojmenování vlastní identity.

Jak jsme zmínili výše, uvědomění si vlastní identity je pouze prvním krokem k vnějšímu coming outu, a cesta k němu není zvláště pro trans a genderově rozmanité osoby jednoduchá. Svou genderovou identitu objevují, rozvíjejí a přijímají ve stigmatizujícím prostředí, kde převažuje cisheteronormativní diskurz (tedy automatické očekávání, že každý člověk je cisgender a heterosexuální, a to jsou jediné normální varianty lidské genderové a sexuální identity). Toto společenské nastavení pak má za následek tzv. menšinový stres, který negativně ovlivňuje psychickou pohodu a prožívání LGBTQ+ osob a může vést k tendenci svou identitu skrývat, a oddalovat tak otevřené žití vlastní identity.

Z toho důvodu jsme se kromě věku uvědomění si vlastní identity dotazovali také na věk vnějšího coming outu, tedy **kdy trans a genderově rozmanití respondenti o své genderové identitě poprvé řekli* y další osobě**. Přesto, že trans ženy si svou identitu uvědomily již před 15. rokem svého života, průměrně se někomu dalšímu o své ženské identitě svěřily **až o 7 let později**, tedy ve svých necelých 22 letech. **Trans muži se poprvé svěřili průměrně v necelých 16 letech, tedy cca 3 roky od okamžiku, kdy si svou identitu sami uvědomili**. Nebinární lidé svůj první vnější coming out provedli* y průměrně okolo 18. roku svého života, tj. necelé 3 roky od doby, kdy si svou identitu poprvé sami* y uvědomili* y.

Tabulka 2.1

Kolik Vám bylo let, když jste si poprvé uvědomil/a, že vaše genderová identita neodpovídá pohlaví, které vám bylo zapsáno při narození?

	všichni genderově rozmanití*	trans žena	trans muž	NBi+
odpověděl	857	73	214	526
průměr	14,63	14,49	12,95	15,28
minimum	3	3	3	3
maximum	41	39	41	39
medián	14	14	13	15

*včetně osob identifikujících se „jinak“

Tabulka 2.2

Kolik Vám bylo let, když jste se poprvé někomu svěřil/a se svou genderovou identitou?

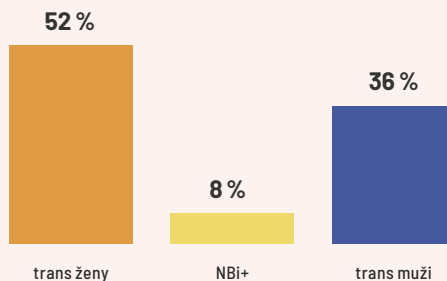
	všichni genderově rozmanití*	trans žena	trans muž	NBi+
nevím	53	3	7	41
nikomu jsem se zatím nesvěřil/a	68	0	7	56
odpověděli/y	736	70	200	429
průměr		21,6	15,8	17,8
mimum		10	3	8
maximum		47	50	39
medián		20	15	17

*včetně osob identifikujících se „jinak“

2.2 Trans identita a genderový nesoulad

Trans a NBi+ lidí (tj. nebinárních a dalších genderově rozmanitých lidí) jsme se dále dotazovali na podrobnější otázky v oblasti tranzice, abychom lépe porozuměli jejich potřebám, motivacím a bariérám. **Tranzice** označuje proces, kdy člověk začne žít v odlišné genderové roli, než je přisuzována pohlaví, které mu bylo zapsáno při narození. Tranzice může a nemusí zahrnovat také fyzické změny, jimiž osoby usilují o změnu svých primárních a/nebo sekundárních pohlavních znaků prostřednictvím feminizujících nebo maskulinizujících lékařských zásahů (hormony a/nebo chirurgické zákroky). Proces tranzice má několik rovin - **sociální**: vystupování v dané genderové roli, úprava zevnějšku, změna rodu a používání nového jména, fyzická (**medicínská**): užívání hormonů, chirurgické zákroky a **úřední**: změna úředního pohlaví dokumentech (Doležalová et. al, 2021). Proces tranzice je pro každého člověka velmi individuální a neexistuje jeden správný způsob jak ho absolvovat, jak uvidíme i v datech níže.

2.6 Podstoupil/a jste nějaký druh zákroku, abyste změnil/a své tělo tak, aby lépe odpovídalo vaší genderové identitě? (odpovědi „ano“)

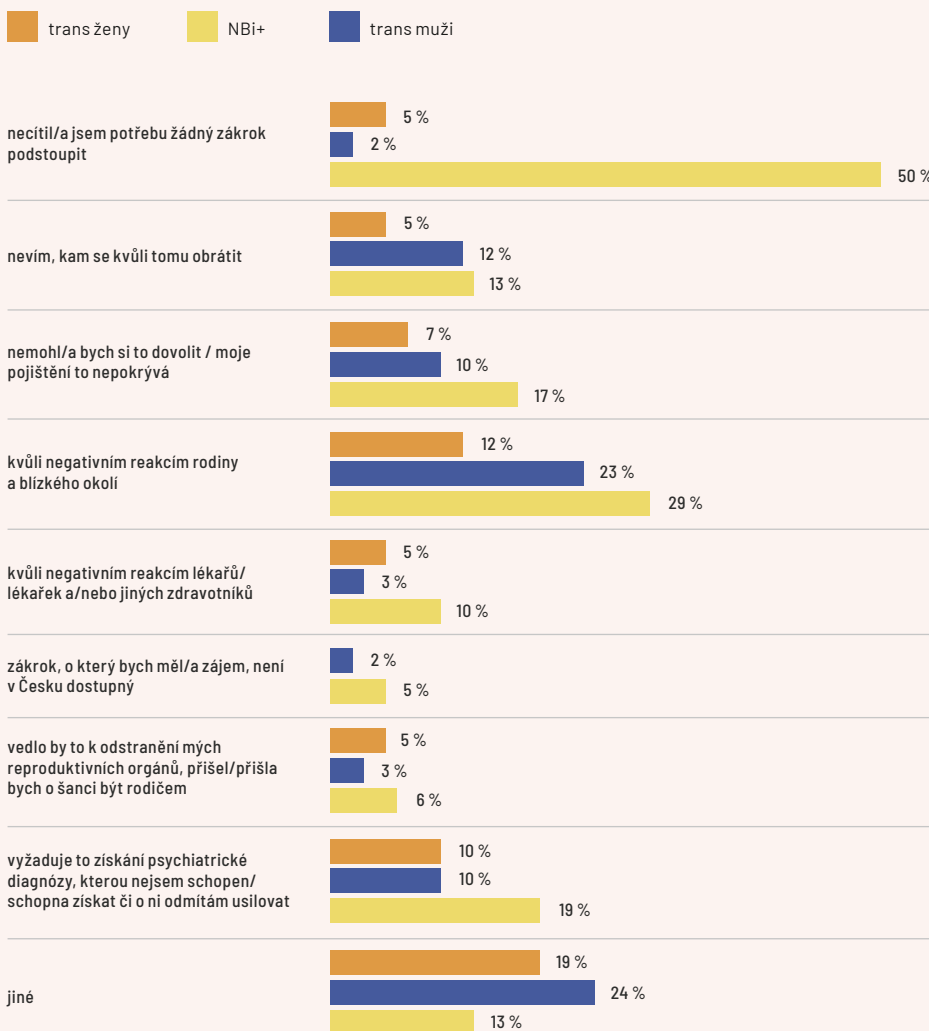
Jelikož jsme chtěli prozkoumat, jak důležité jsou pro trans a NBi+ lidi změny v rámci fyzické či medicínské tranzice (viz výše), dotazovali jsme se trans a genderově rozmanitých respondentů*respondentek, zda absolvovali*y nějaký druh zákroků ke změně svého těla tak, aby lépe odpovídalo jejich genderové identitě. Odpovědi se zde velmi lišily mezi jednotlivými podskupinami. Pokud jde o **zákroky** ke změně vlastního těla, **největší počet kladných odpovědí k jejich absolvování vyjádřily trans ženy (52 %), mezi trans muži podstoupilo zákroky 36 %. Nebinární a další genderově rozmanité osoby vyhledali*y zákroky** ke změně svého těla **nejméně (8 %)**. Ve studii FRA 2019 byl podíl českých trans respondentů, kteří podstoupili nějaký druh zákroku v rámci medicínské tranzice 37 %, nicméně zde nemáme možnost se podívat na podskupiny (např. trans muži, trans ženy). Z odpovědí v rámci naší studie vidíme, že zájem o zákroky ke změně těla není pro trans a genderově rozmanité osoby nutnou samozřejmostí. Z části lze zjištění vysvětlit větší informovaností o trans identitě a dalších genderově rozmanitých identitách, které pro danou osobu nemusejí značit nutnost podstoupit medicínské zákroky – trans a genderově rozmanití lidé dávají dlouhodobě najevo, že rozhodnutí o tom, zda chtějí podstoupit nějaký typ zákroku ke změně svého těla, je velmi individuální, a že část z nich, zejména operativní či jiné obdobné zákroky na svém těle odmítá a nepotřebuje. Zároveň v našem výběrovém souboru hraje roli relativně vysoký počet nebinárních a dalších genderově rozmanitých lidí, kteří oproti trans ženám a mužům mohou medicínské zákroky vyhledávat méně.

Dalším vysvětlením relativně nízkého poměru osob, které kladně odpověděly, že podstoupili*y nějaký typ zákroku, může být věkové rozložení v našem vzorku. Kroky medicínské tranzice v mladším věku mohou být pro dané osoby nedostupné kvůli jejich finanční a sociální závislosti na rodině či skrze věkové limity v přístupu k této formě péče. Například pro většinu konzultací u odborníků (sexuologie, psychologie atd.) je nutný souhlas či přítomnost zákonného zástupce, který ne vždy musí chápat potřeby svého trans či NBi+ dítěte a být mu v procesu oporou. To potvrzují odpovědi respondentstva ohledně důvodů, proč žádné zákroky doposud neabsolvovali*y. **Jako druhý nejčastější důvod nepodstoupení zákroků udávali*y obavy z reakce rodiny a blízkého okolí (29 % NBi+, 23 % trans mužů, 12 % trans žen)**. U nebinárních a genderově rozmanitých lidí polovina (50 %) uvedla, že žádné zákroky neabsolvovali*y, jelikož necítili*y potřebu své tělo měnit. Dále respondenstvo uvádělo finanční nedostupnost – zákroky by si nemohlo dovolit 17 % NBi+ osob a 10 % trans mužů. To může odrážet fakt, že hormonální terapie není ve všech případech plně hrazena, stejně tak další chirurgické či estetické zákroky. Trans muži zároveň ve 12 % uváděli, že nevědí, kam se pro zákroky obrátit. Všechny výsledky přehledně shrnuje graf 2.7.

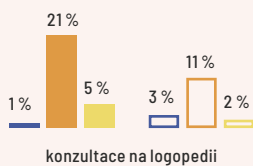
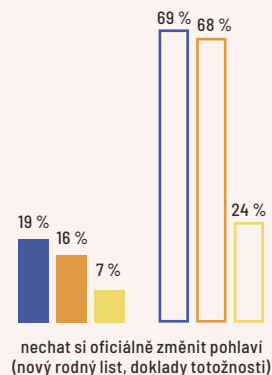
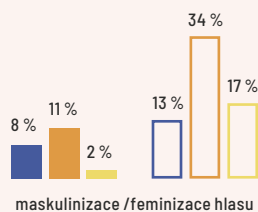
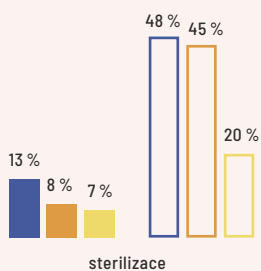
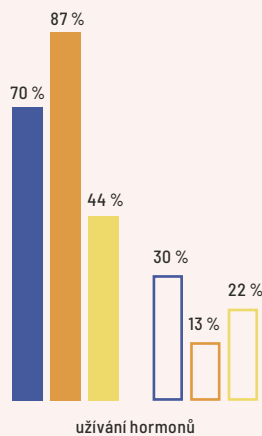
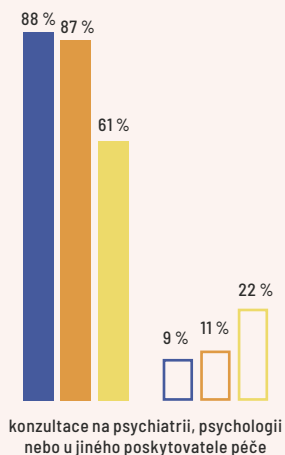
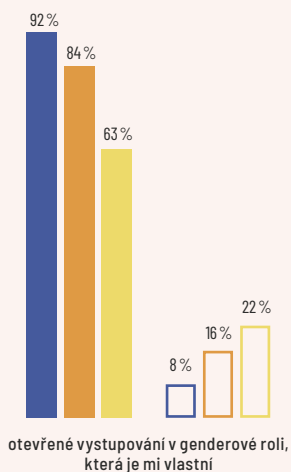
Jako častou odpověď udávali*y dotazovaní*é i „jiné důvody“, ve většině případů respondenti a respondentky uvedli, že zákrok nemohli absolvovat z důvodu nízkého věku (41 případů). Kroky v rámci tranzice jsou v České republice věkově ohraničeny – úřední tranzice je možná až po 18. roku života, hormonální terapii je možno zahájit až s 16. rokem věku (dříve jsou dostupné blokátory puberty). Chirurgické výkony směřující ke

změně pohlaví lze ve smyslu platné právní úpravy provést pouze osobám, které dovršily 18. rok života. Méně respondentů a respondentek uvedlo, že k zákrokům nepřistoupilo kvůli strachu (19 případů). Především v tomto smyslu popisovali strach z možných zdravotních důsledků nebo reakce okolí.

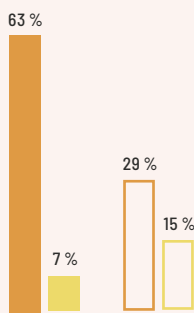
2.7 Pokud jste žádný druh zákroku ke změně svého těla nepodstoupil/a, z jakých důvodů jste se tak rozhodl/a?*

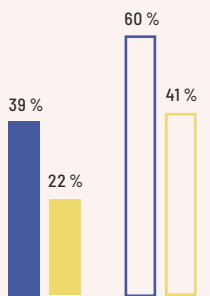
2.8 Jaké kroky jste podnikl/a nebo plánujete podniknout, abyste žil/a v souladu se svým genderovým sebeurčením?

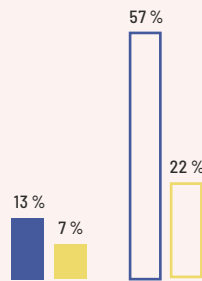
2.9 Jaké kroky jste podnikl/a nebo plánujete podniknout, abyste žil/a v souladu se svým genderovým sebeurčením?

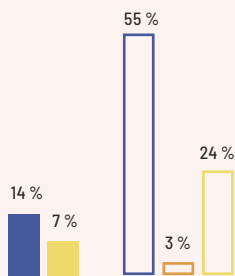
epilace

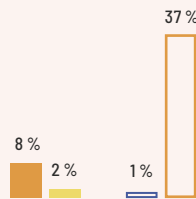
odstranění či zmenšení prsou

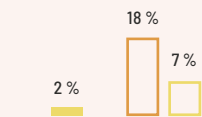
odstranění dělohy

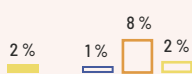
odstranění vejcovodů

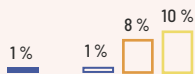
vaginoplastika

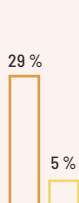
plastická operace obličeje

transplantace vlasů

liposukce

zvětšení prsou

zmenšení ohryzku

faloplastika

Další uváděli* y, že se nacházeli* y teprve v časné fázi tranzice nebo procedury změny pohlaví (18 případů), nebyli* y si jisti* é, co chtějí, případně jaká je jejich identita, a vše si potřebují ještě promyslet (16 případů), necítí potřebu nebo nechtějí zákroky absolvovat (13 případů), měli* y doposud jiné starosti nebo zásadní povinnosti (6 případů), doposud se „nevyoutovali“ (6 případů), doposud nemohli* y zákroky absolvovat z důvodu zdravotního stavu (5 případů), nebo respondent* a respondentku někdo z rodiny v tomto ohledu nepodporoval či si nepřeje, aby předmětné zákroky podstoupil* a (3 případy).

Výše diskutovaná otázka směřovala pouze na absolvování fyzických a medicínských zákroků. Trans a genderově rozmanitých respondentů a respondentek, kteří* ré ve výše uvedené otázce odpověděli* y „ano“ (19 %), jsme se dále dotazovali na podrobnější informace o možných krocích i nad rámec medicínských změn, které mohli* y v rámci tranzice absolvovat. Zmapovali jsme jednak kroky, které respondenti* ky již podstoupili* y, aby se cítili* y více v souladu s vlastním genderovým sebeurčením, a také ty, jež plánují absolvovat v budoucnu.

Nejčastější krok, které trans a genderově rozmanití lidé dosud učinili* y, bylo vystupování v souladu s vlastní genderovou identitou (92 % trans mužů, 84 % trans žen a 63 % NBi+). Dále se jednalo o konzultace u odborníků v oblasti péče o duševní zdraví (88 % trans mužů, 87 % trans žen a 61 % NBi+). Užívání hormonů absolvovalo 70 % trans mužů, 87 % trans žen a 44 % nebinárních a genderově rozmanitých osob. Užívání hormonů a vystupování v autentické genderové roli se ukazují jako nejpodstatnější a nejvíce zmenšují diskomfort a distres, který mohou trans a genderově rozmanití lidé ze strany společnosti zažívat – zejména u mladých lidí respekt v oslovení zvoleným jménem a zájmeny snižuje depresivitu a riziko sebevraždy (Russell et al., 2018). Pokud jde o hormonální terapii, dosavadní poznání poukazuje na její klíčový přínos pro zlepšení kvality života a duševního zdraví trans a nebinárních klientů* klientek, kteří ji vyhledávají jako prostředek ke zmírnění genderového nesouladu, užívání hormonální terapie má prokazatelný dopad na snižování úzkostných a depresivních stavů a celkově vede ke zlepšení vnímané kvality života (Restar et al, 2022; White Hugto & Reisner, 2016; Baker et al., 2021).

Úřední změnu pohlaví podstoupilo 19 % trans mužů, 16 % trans žen a 7 % nebinárních a genderově rozmanitých dotázaných, tzn. byl jim vystaven nový rodný list a získali* y nové doklady totožnosti, které více odpovídají jejich genderové identitě. Doklady totožnosti v České republice nicméně umožňují pouze varianty „muž“ a „žena“, úřední změna tak nemusí nabízet uspokojivé řešení pro NBi+ osoby. Absolvování sterilizace (kastrace), která je v Česku stále nutnou podmínkou pro úřední změnu pohlaví, však reportovalo méně dotázaných (pouze 13 % trans mužů, 8 % trans žen, 7 % NBi+). Je tak na místě otázka, zda respondenstvo rozumí jednotlivým typům zákroků a bylo dostatečně informováno o tom, jaké z nich podstoupili* y oni* y sami* y, či zda úřední změnu provedli* y mimo ČR, což může být případ osob s dvojitým občanstvím. Dalším možným vysvětlením může být, že za oficiální změnu pohlaví někteří dotázaní mohli považovat své doklady s novou, neutrální verzí svého jména (která je jistým mezistupněm v tomto procesu, ale neumožňuje změnu kolonky pohlaví).

Ti*ty, kteří*které úřední změnu dosud neabsolvovali*y, však mají poměrně velký zájem tak učinit v budoucnu. Mezi trans muži v našem výběrovém souboru plánovalo úřední změnu pohlaví podstoupit 69 % z nich a mezi trans ženami 68 %. Mezi nebinárními a genderově rozmanitými lidmi to byla čtvrtina (24 %). Oficiální validace identity v podobě nových dokladů může být pro mnoho osob důležitá i z hlediska snižování stresu v každodenním životě v situacích, kdy operují se svými doklady na úřadech, při cestování, ve zdravotnických zařízeních, při kontaktu s policií atp. O to více problematické je výše zmíněná podmínka kastrace, která je faktickým důsledkem § 29 odst. 1 občanského zákoníku¹³, kde je uvedeno: „Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.“ Opět připomínáme, že k této praxi se vyjádřil již v roce 2017 Evropský soud pro lidská práva¹⁴ a označil tuto podmínku za narušující základní práva trans osob.

Další **absolvované a zamýšlené kroky** se značně liší dle specifických potřeb trans žen, trans mužů a NBi+. Mnoho trans žen (63 %) již podstoupilo depilaci a dalších 29 % ji plánovalo. Více než třetina trans žen (37%) chce v budoucnu podstoupit vaginoplastiku. Přestože žádné trans ženy v našem výběrovém souboru dosud neabsolvovaly zvětšení prsou, 29 % z nich to měla v plánu. V ilustraci 2.8 vidíme také zájem o konzultace na logopedii, jež již využilo 21 % z nich a dalších 11 % konzultace plánuje. O plastiku obličeje má zájem 18 % trans žen.

Trans muži nejvíce udávali (39 % z nich) absolvoování zmenšení či odstranění prsou, dalších 60 % z nich uvedlo, že chce tento zákrok podstoupit v budoucnu. Mastektomie (odstranění prsou) se zdá důležitá také pro nebinární a genderově rozmanité lidi, z nichž ji 22 % absolvovalo a dalších 41 % uvedlo, že se ji chystá absolvovat. Zájem o faloplastiku mělo 13 % trans mužů, dosud ji však žádný z nich neabsolvoval. To může být dáno finanční náročností, celkovou komplikovaností tohoto zákroku, který má několik fází, které vyžadují narkózu, což může být ze zdravotního hlediska pro mnohé komplikací.

Mezi nebinárními a genderově rozmanitými lidmi mělo 41 % zájem o odstranění či zmenšení prsou, což nasedá na to, že velký počet lidí v našem výběrovém souboru, kteří se identifikovali*y jako NBi+, měl po narození zapsané ženské pohlaví, a mohli*y tak projít pubertou, při které u nich došlo k růstu prsních žláz. Kromě kroků spojených s úřední změnou pohlaví (změna dokladů, sterilizace, odstranění vejcovodů, dělohy atd.) mají NBi+ lidé také zájem o vystupování v autentické roli (22 %), užívání hormonů (22 %) a také feminizaci/maskulinizaci hlasu (17 %), epilaci (15 %) a liposukci (10 %).

¹³ Specifickou úpravu popisující vyžadovaný zákrok i další postup obsahuje dále i zákon o specifických zdravotních službách (zákon č. 373/2011 Sb.).

¹⁴ Specifickou úpravu popisující vyžadovaný zákrok i další postup obsahuje dále i zákon o specifických zdravotních službách (zákon č. 373/2011 Sb.).

Společenské postavení LGBTQ+ lidí

3. Společenské postavení LGBTQ+ lidí

LGBTQ+ lidé, tedy osoby rozmanité v oblasti sexuality a/nebo genderové identity se mohou v rámci cisheteronormativních společností setkávat s nepříjetím ze strany majority a stigmatizací. Stigmatizované skupiny jsou pak ve společnosti považované za méně hodnotné, jejich status je devalvován, mohou čelit různým formám vyloučení, diskriminace, předsudečnosti či marginalizace. Jelikož je vnímání vlastního postavení ve společnosti zcela zásadní metrikou pro porozumění těmto fenoménům, věnujeme tuto část hodnocení společenského postavení LGBTQ+ lidí v Česku.

3.1 Celkové hodnocení situace

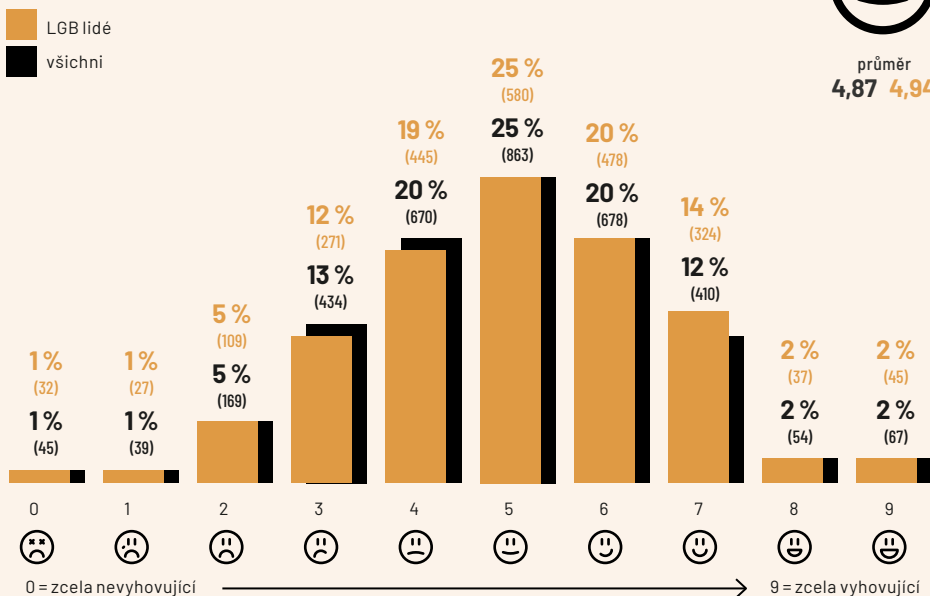
Z hlediska zhodnocení situace LGBTQ+ lidí v naší společnosti jsme se nejprve respondentů dotazovali na jejich obecné hodnocení vlastního společenského postavení v Česku. Na rozdíl od předchozí studie z roku 2018, jsme ale jednu původní otázku „Jak byste obecně zhodnotil/a postavení leseb, gayů, bisexuálních a trans lidí v Česku“ rozdělili do dvou otázek – jedné týkající se **postavení leseb, gayů a bisexuálních lidí** a druhé týkající se **postavení trans lidí**. Z důvodu rostoucího podílu nebinárních a dalších genderově rozmanitých osob (dále jako NBi+) jsme pak zcela nově zařadili otázku zaměřující se na hodnocení postavení této skupiny.

Abychom získali co nejpřesnější pohled na situaci a rozuměli například i tomu, zda si jednotlivé skupiny v rámci LGBTQ+ lidí jsou vědomy rozdílného postavení různých skupin, u všech otázek jsme hodnocení uvedli zvlášť pro všechny respondenty a zvlášť pro skupinu, ke které se otázka vztahovala. Všechny otázky byly hodnoceny na **desetibodové stupnici od 0, která značila zcela nevyhovující situaci, až po 9**, jež značila zcela vyhovující situaci. Pomyslný průměr a střed škály byl tedy na hodnotě 4,5 bodu.

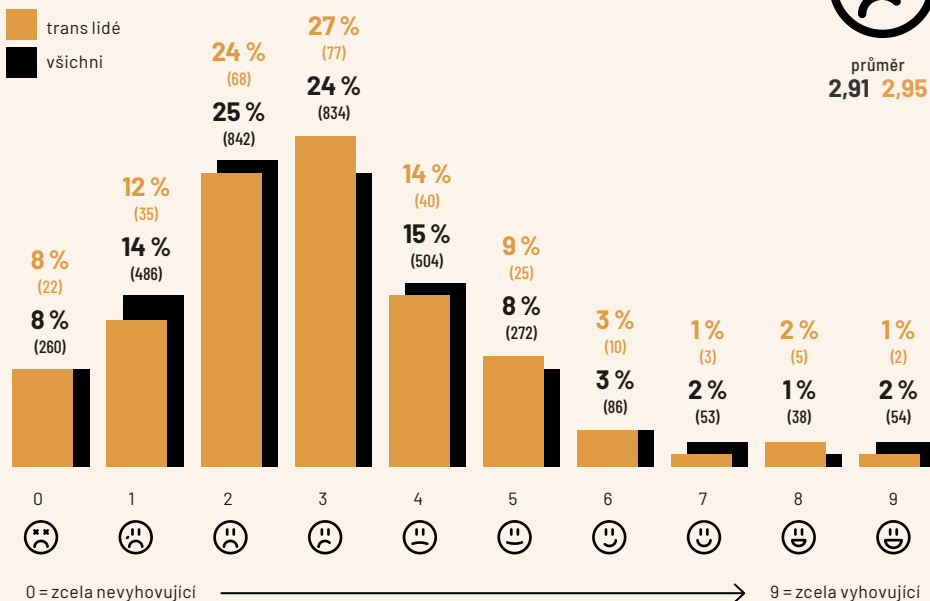
Co se týče hodnocení postavení LGB osob, tak v grafu 3.1 vidíme, že v hodnocení situace gayů, leseb a bisexuálních lidí se shodují jak členové a členky této skupiny, tak i celkový soubor všech LGBTQ+ respondentů a respondentek. **Největší část (25 %) LGB osob své postavení hodnotí číslicí 5, 20 % číslicí 4 a stejný počet číslicí 6. Průměrné hodnocení společenského postavení LGB osob vychází na 4,9. Oproti výzkumu z roku 2018 (kde otázka ale hodnotila postavení LGBT+ osob dohromady) se průměrné hodnocení společenského postavení zlepšilo o 0,5 bodu (v předchozí studii byl průměr 5,4 avšak škála byla od 1 do 10, tedy s pomyslným průměrem 5,5). Tyto výsledky tak mohou naznačovat, že se subjektivně vnímaná společenská situace LGB lidí v Česku nepatrně zlepšila, tento výsledek ale může být rovněž ovlivněn mezí přesnosti měření.**

3.1 Hodnocení postavení *leseb, gayů, bisexuálních lidí (LGB)* v Česku

průměr
4,87 4,94

3.2 Hodnocení postavení *trans* lidí v Česku

průměr
2,91 2,95

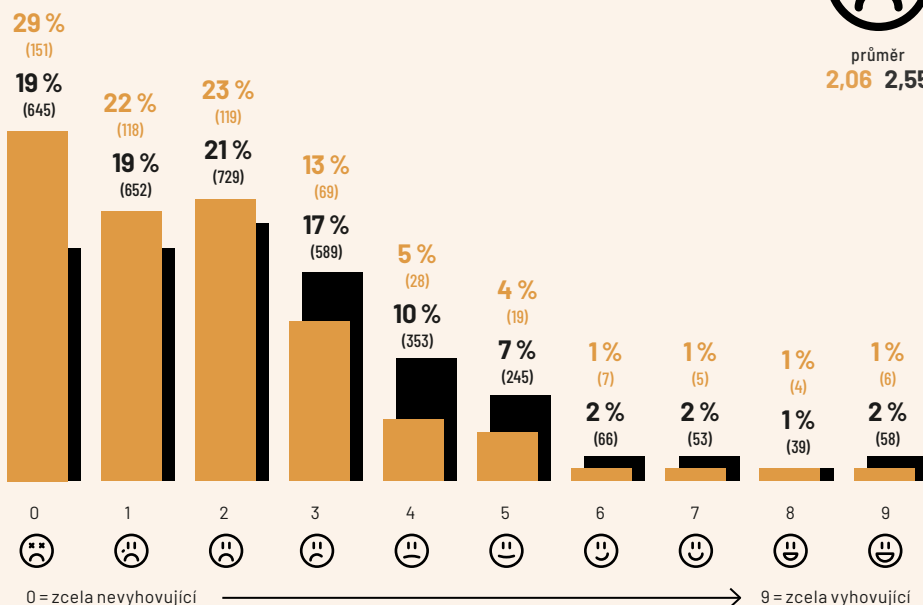

3.3 Hodnocení postavení nebinárních lidí v Česku

NBi+ lidé
všichni

průměr
2,06 2,55

Jak píšeme výše, oproti výzkumu z roku 2018 jsme poprvé hodnotili zvlášť postavení trans osob. Rozhodli jsme se tak, jelikož jsme si vědomí celé řady specifických problémů a překážek, kterým trans lidé v Česku čelí. Z našich výsledků pak skutečně vyplývá, že **hodnocení společenského postavení trans lidí je významně nižší, a to nejen z pohledu samotných trans osob – u kterých dosáhlo průměrného hodnocení 2,95, ale také z pohledu všech respondentů, kde se průměr lišil jen nepatrně (viz graf 3.2). Tyto výsledky proto naznačují, že postavení trans lidí v Česku je vnímáno jako silně nevyhovující nejen samotnými trans lidmi, ale také všemi osobami, které se účastnily tohoto šetření.**

Z důvodu rostoucího podílu NBi+ lidí v naší společnosti jsme se poprvé rozhodli též zařadit zvlášť otázku na zhodnocení postavení nebinárních lidí v Česku. Jak vidíme v grafu 3.3, tak odpovědi poukazují na **obecně nejnižší hodnocení společenského postavení této skupiny, jelikož největší podíl osob (29 % z nebinárních lidí v našem výběrovém souboru) hodnotil své postavení nejnižší možnou hodnotou 0.** Vidíme zde i celkově největší rozdíl v průměru hodnocení NBi+ lidí (2,1) a všech ostatních respondentů a respondentek, kteří situaci nebinárních lidí hodnotili o něco málo optimističtěji (2,6). Je zřejmé, že i v důsledku velmi nedostatečného porozumění genderové rozmanitosti lidí, které přesahuje cisheteronormativní kulturní porozumění a normy dělící lidi do pouze dvou (binárních) kategorií pohlaví, je i subjektivní hodnocení postavení nebinárních lidí v Česku na takto nízké úrovni.

3.2 Rozšířenost stereotypů a předsudků

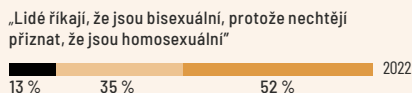
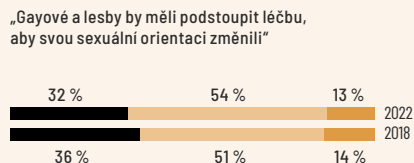
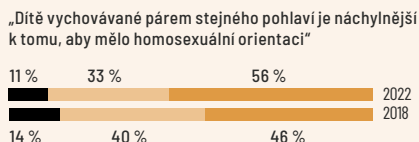
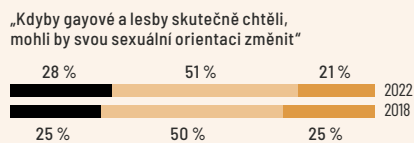
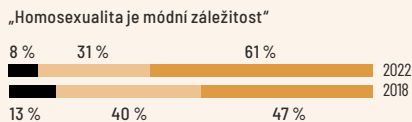
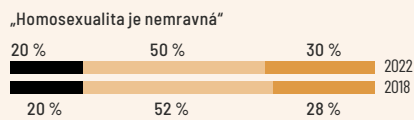
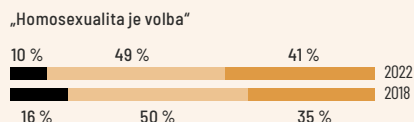
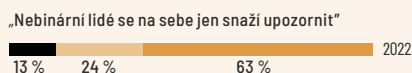
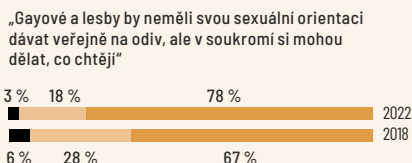
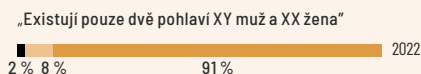
Jako stereotypy označujeme zjednodušující přesvědčení, která si lidé vytvářejí o určitých skupinách lidí a skrze něž se jim snaží porozumět (McGarty, Yzerbyt & Spears, 2002). Předsudky mají oproti stereotypům, které mohou být vnímané neutrálně, již více negativní konotaci, a definujeme je jako negativní přesvědčení o určité skupině (Allport, 2004), která nejsou založena na objektivních a relevantních kritériích. S předsudky se pak na mezilidské a behaviorální úrovni může pojít např. averze a hostilita vůči příslušné skupině. Oba tyto pojmy souvisí se stigmatizací (Link & Phelan, 2001), ke které dochází, pokud dojde k propojení čtyř zásadních procesů – (1) rozlišování a nálepkování lidí či skupin na základě nějakých (i domnělých) rozdílů s nimiž se pojí (2) dominantní kulturní přesvědčení a negativní stereotypy. Stigmatizované osoby jsou pak často (3) vylučovány, tj. negativně oddělovány v nejrůznějších kontextech ve smyslu „my“ vs. „oni“ a v samotném výsledku zažívají (4) ztrátu společenského statusu a diskriminaci, která dále zjiřuje nerovnosti.

Podobně jako v předchozí studii z roku 2018 jsme i v rámci této studie zařadili otázky, díky nimž máme možnost zmapovat subjektivně vnímanou **rozšířenost nejrůznějších homo- / bi- / trans-negativních stereotypů a předsudků**, se kterými se LGBTQ+ lidé nejčastěji setkávají, popřípadě jejichž měření má význam v důsledku srovnání s mezinárodními studii, které jejich rozšířenost sledují.

Jak vidíme v grafu 3.4, tak **nejrozšířenějším stereotypem, se kterým se LGBTQ+ respondenti a respondenty v Česku setkávali, bylo přesvědčení, že „existují pouze dvě pohlaví - XY muž a XX žena“**. S tímto cisnormativním a transnegativním přesvědčením se „často“ setkala celých 91 % ze všech LGBTQ+ osob v našem souboru. Tento předsudečný názor jsme zařadili do studie poprvé a proto nemáme srovnání s předchozími lety. Na tomto místě je ale vhodné zmínit, že i v oblasti biologického pohlaví existuje více chromozomálních variant, např. XXY, XO atp. (viz intersex variace pohlavních znaků). Obecně pak víme, že biologické pohlaví je tvořeno vícero charakteristikami, jako jsou pohlavní hormony, genitálie, vnitřní orgány a druhotné pohlavní znaky. Distribuce biologického pohlaví ve společnosti je pak spíše bimodální, to znamená, že většina lidí se bude nacházet blíže těm vrcholům, které by bylo možné definovat jako typicky mužské (XY chromozomy, převaha testosteronu, varlata, penis, silnější ochlupení atp.), nebo typicky ženské (chromozomy XX, převaha estrogenu a progesteronu, vaječníky, děloha, vulva atp.). Jak už bylo zmíněno výše v případě intersex lidí, dnes již víme, že určité procento lidí má kombinace pohlavních charakteristik, které z těchto definic typicky mužských a typicky ženských znaků více či méně vybočují, tzn. například některé ženy mají více testosteronu, což může ovlivňovat vzhled jejich těla a pohlavních orgánů. Velká rozšířenost tohoto přesvědčení může být jedním z důvodů, proč trans, nebinární a další genderově rozmanití lidé (NBi+) hodnotí své postavení v české společnosti jako význam-

3.4 Jak často jste se osobně setkal/a s následujícími názory týkajícími se leseb, gayů, bisexuálních, trans nebo nebinárních lidí v Česku?

nesetkal/a jsem se velmi a spíše výjimečně spíše a velmi často

ně nižší. Tento stereotyp se kterým se respondenti a respondentky setkávají nejčastěji, totiž atakuje samotnou validitu jejich identity. Takové vysvětlení rovněž podporuje i značná rozšířenost dalšího z předsudečných názorů, konkrétně názoru, že „se nebinární lidé na sebe snaží pouze upozornit“. Tento předsudečný názor, se kterým se „často“ setkala 63 % ze všech respondentů, také souvisí s odmítáním genderové rozmanitosti.

Druhým nejčastějším předsudečným názorem se kterým se respondenti setkali („často“ odpovědělo 78 % dotázaných) byl, že „gayové a lesby by neměli svou sexuální orientaci dávat veřejně na odiv, ale v soukromí si mohou dělat, co chtějí“. Pokud porovnáme tento výsledek s poslední studií z roku 2018, pak vidíme zhoršení situace, neboť došlo k 11% nárůstu. Tento homonegativní předsudečný názor se zakládá ve stigmatizaci, jelikož vytváří tlak na vyloučení gayů a leseb z veřejného prostoru, určitou formu očekávání, že lesby a gayové budou na veřejnosti svou identitu skrývat či potlačovat. Toto je v souladu se zjištěním Speciálního Eurobarometru z roku 2019, kde byl výběrový soubor tvořen všeobecnou populací. V něm se ukázalo, že **zatímco 90 % osob v Česku se cítí komfortně, když vidí muže a ženy se na veřejnosti líbat či držet za ruce, u párů stejného pohlaví bylo toto číslo pouze poloviční.** Projev náklonnosti mezi dvěma ženami na veřejnosti hodnotilo jako komfortní 57 % dotázaných, přičemž náklonnost dvou mužů takto hodnotilo pouze 45 % dotázaných (Speciální Eurobarometr, 2019).

Rozšířenost stigmatizujících apelů na vyloučení z veřejného prostoru podporuje i další předsudečný názor, který respondenti a respondentky hodnotili jako velmi rozšířený, tj. **„gayové a lesby se snaží za každou cenu zviditelnit“.** S tímto názorem se setkala „často“ 72 % dotázaných, to je o 16 % více, než udali respondenti a respondentky v roce 2018. Odmítání sexuální rozmanitosti ve společnosti odpovídá i rozšířenost předsudečného přesvědčení, že „homosexualita je módní záležitost“, s tímto názorem se „často“ setkala 61 % lidí v našem výzkumu, to je o 14 % více než v roce (2018). Stejný předsudečný názor o snaze se pouze zviditelnit slyšelo na adresu **nebinárních lidí „často“ 63 % dotázaných,** tento názor jsme ale zjišťovali poprvé stejně tak jako vnímanou rozšířenost předsudečného názoru, **„že být trans je módní záležitost“** - ten slychá „často“ menší, avšak stále téměř poloviční, podíl (**48 % dotázaných**).

Relativně často se pak respondenti a respondentky setkávali s předsudečnými názory ohledně dětí vychovávaných rodiči stejného pohlaví. Například dvě třetiny (66 %) ze všech respondentů se „často“ setkávaly **s předsudečným názorem, že děti vychovávané párem stejného pohlaví budou šikanovány ze strany vrstevníků.** Dle dostupných výzkumů se ukazuje, že děti vyrůstající v homoparentálních rodinách nejsou objektem šikany častěji než děti z heterosexuálních rodin a mají dobré vrstevnické vztahy (Wainright & Patterson, 2006; Rivers, Poteat & Noret, 2008). Děti s rodiči stejného pohlaví spíše udávají, že jejich spolužáci mohou mít více otázek, protože se tyto rodiny liší od jejich vlastní, dále si tyto děti mohou více všimnout homofobních komentářů či se setkat se stereotypními očekáváními, jak má jejich rodina fungovat či vypadat (Guasp, Jennings & Statham, 2014).

V souvislosti s výchovou dětí v rámci homoparentálních rodin se pak 56 % respondentů a respondentek „často“ setkala s homonegativním předsudkem, že **„dítě vychovávané párem stejného pohlaví bude náchylnější k homosexuální orientaci“**. V tomto případě vidíme 10% nárůst oproti měření z roku 2018, kdy se s tímto názorem setkala „často“ 46 % respondentů. Na tomto místě je vhodné dodat, že žádný z těchto předsudečných názorů nemá oporu ve vědě založené na důkazech. Pokud jde o sexuální orientaci dětí vychovávaných páry stejného pohlaví, ukazuje se, že děti v těchto rodinách jsou více otevřené tomu svoji sexualitu zkoumat, jelikož vyrůstají v prostředí, které je oproštěno od určitých normativů, sexuální identitu si pak mohou formovat jak heterosexuální, tak gay, lesbickou či jinak rozmanitou (Stacey & Biblarz, 2001; Fedewa, Black & Ahn, 2015). Fakt, že sexualitu dětí nemůžeme ovlivnit výchovou snad netřeba komentovat, zejména když to byl výzkum v oblasti československé sexuologie, který již v padesátých letech minulého století významně přispěl k pochopení nezměnitelnosti lidské sexuality (Lišková, 2018; Seidl, 2012). Co se týče předsudečnosti vůči homoparentalitě, duhovému rodičovství nebo obecně odmítání výchovy dětí ze strany LGBTQ+ rodičů, pak se můžeme opřít o již po desetiletí publikované výsledky kvalitních studií, které jasně poukazují na fakt, že kvalita výchovy a prostředí, ve které děti prosperují, se neodvíjí od sexuality rodičů, ale faktorů, které jsou obecnější – jejich socioekonomického zázemí, vzdělání atd. (Knight et al., 2017; Gartrell, Bos & Koh, 2018; Crouch et al., 2014).

Tento rok jsme rovněž přidali několik předsudečných a stereotypních názorů, které souvisí s tzv. binegativitou a stigmatizací bisexuálních osob ve společnosti. Jelikož z výsledků v oblasti duševního zdraví neheterosexuálních osob vyplývá, že bisexuální osoby čelí dodatečným formám stigmatizace, které patrně přesahují homonegativní spektrum, zařadili jsme několik tvrzení speciálně zaměřených na bisexuální osoby. **Zřejmě nejrozšířenějším binegativním stereotypním předsudkem je tvrzení, že bisexuální lidé „říkají, že jsou bisexuální, protože nechtějí přiznat že jsou homosexuální“**. **S tímto tvrzením se „často“ setkala 52 % ze všech respondentů**. Tento předsudek atakuje samotnou validitu bisexuální identity a je třeba jej proto vnímat jako obzvláště stigmatizující a marginalizující. Dalším názorem, jehož rozšířenost jsme v rámci studie poprvé testovali a který může být jedním z příčin binegativity, byl názor, že „bisexuální lidé bývají častěji nevěrní“ a tedy, že si někteří lidé mohou myslet, že bisexuálním osobám lze méně věřit jakožto vztahovým partnerům či partnerkám. S tímto předsudkem se setkala „často“ 39 % respondentů.

Další předsudečné názory, jejichž rozšířenost jsme v rámci naší studie ověřovali, pak patří mezi nejčastěji zjišťované homonegativní či anti-queer předsudky. Více než polovina (52 %) respondentů a respondentek se setkala s názorem, že **„homosexualita není přirozená“**, to je o 2 % více než v roce 2018. S názorem, že **„homosexualita je nemravná“** se „často“ setkala 30 % dotázaných, což je o 2 % více než před 5 lety. Tři další tvrzení pak ověřovala tlak společnosti na odmítání „homosexuality“ jako

takové, resp. normativní vnímaný tlak na její změnu ze strany jimi dotčených jednotlivců. Například s názorem, že „**homosexualita je volba**“ se setkala 41 % respondentů, což je 6% nárůst. S normativním a velmi škodlivým tvrzením „**kdyby gayové a lesby skutečně chtěli, mohli by svou sexuální orientaci změnit**“ se „často“ setkala celých **21 % respondentů**. Toto číslo považujeme stále za značně vysoké, byť oproti minulému měření v roce 2018 kleslo o 3,5 %. S tímto předsudečným názorem souvisí i podobný názor, „**že by se gayové a lesby měli léčit, aby svou orientaci změnili**“, který si „často“ vyslechlo **13 % (o 1 % méně než v roce 2018) osob**. V kontextu výše zmíněného ale považujeme tento výsledek stále za vysoký. Můžeme se domnívat, že výskyt tohoto předsudečného a homonegativního názoru souvisí s přetrvávající existencí novodobých pokusů o tzv. „konverzní či reparativní terapie“, jejichž cílem je „změnit“ či jakkoliv „opravit“ sexuální orientaci a/nebo genderovou identitu osob, které se stávají jejich oběťmi. **Považujeme za klíčové na tomto místě zmínit, že všechny tyto praktiky, včetně jejich propagace jsou nejen založené na nevědeckých a neetických základech, ale jsou výslovně škodlivé, trestuhodné a odsouzeníhodné, jak koneckonců shrnuje již celá řada stanovisek odborných společností¹⁵.**

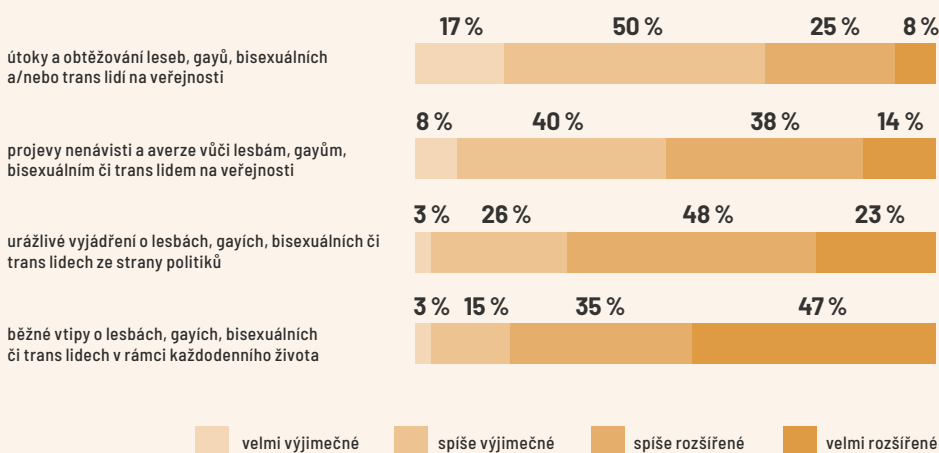
Dobrou zprávou je, že **nejméně často se LGBTQ+ lidé v našem souboru setkali s názorem, že „homosexuální pohlavní styk by měl být trestný“**, a to v 5 % případů beze změny oproti přechozímu šetření. S tímto předsudečným názorem se nikdy nesetkalo 63 % dotázaných, což je o 4 % více než v roce 2018 (vzácně se s ním setkalo o 4 % méně respondentů). Můžeme se domnívat, co způsobuje menší rozšířenost tohoto názoru – zda jde o fakt, že dekriminlizace konsenzuálního homosexuálního styku v Československu nabyla účinnosti již v roce 1962, přičemž po pádu komunistického režimu došlo k detabuizaci celé řady témat, díky kterým postupně dochází k destigmatizaci sexuální rozmanitosti a zvyšování viditelnosti a přítomnosti LGBTQ+ osob v každodenních situacích. Z dat, která máme k dispozici ze studie *Speciální Eurobarometr*¹⁶ z roku 2019 ale vyplývá, že pouze 57 % Čechů a Češek souhlasilo s výrokem „na sexuálním vztahu dvou lidí stejného pohlaví není nic špatného“. Lze se tedy domnívat, že celá řada předsudečných názorů má stále mezi všeobecnou populací značnou oporu, přičemž je ale společnost projevuje spíše v omezené míře například ve formě nedostatečného zájmu o zlepšení situace LGBTQ+ lidí či jinými formami pasivní ignorace, a nikoliv explicitně. Podrobné porovnání jednotlivých položek mezi lety 2018 a 2022 lze vidět v tabulce 3.4.

Jak vidíme v grafu 3.5, tak i s dalšími formami předsudečného chování se LGBTQ+ lidé setkávají velmi často a ve všech uvedených položkách vidíme od roku 2012 (studie FRA) a 2018 (studie VOP) nárůst, který indikuje, **že množství předsudečného chování a nenávisti namířené vůči LGBTQ+ lidem se v naší společnosti zvyšuje**. Graf 3.5 ukazuje podrobné rozdělení odpovědí, zde v textu budeme pracovat se dvěma sdruženými

15 Přehled přeložených stanovisek řady odborných společností poskytuje např. spolek Queer Geography na svých stránkách ([elektronický odkaz](#))

16 Speciální Eurobarometr 493 – Diskriminace v Evropské Unii ([elektronický odkaz](#))

3.5 Jak časté či rozšířené jsou podle vašeho názoru v české společnosti následující projevy či události?

odpověďmi („výjimečné“ jako součet odpovědí „velmi výjimečně“ a „spíše výjimečně“, „rozšířené“ jako součet odpovědí „spíše rozšířené“ a „velmi rozšířené“). Vtipy o lesbách, gayích, bisexuálních a trans lidech vnímá jako „rozšířené“ 82 % lidí, což je o 4 % více, než tomu bylo v roce 2018 a o 12 % více, než tomu bylo v roce 2012. **Urážlivé výroky ze strany politiků pak považuje za „rozšířené“ 71 % osob**, v roce 2018 (VOP) stejnou položku jako „častou“ vyhodnotilo pouze 43 % lidí, v roce 2012 (FRA) pouze 27 % lidí, **vidíme zde kontinuální nárůst o desítky procentních bodů. Nárůst vidíme i u projevů nenávisť a averze vůči lesbám, gayům, bisexuálním a trans lidem na veřejnosti, nyní je za „rozšířené“ označilo 52 %, což je oproti roku 2018 nárůst o 12 %.** **Útoky a obtěžování LGBT lidí vyhodnotilo jako „rozšířené“ 33 % respondenstva, v roce 2018 to bylo pouze 20 % a v roce 2012 jen 13 %.** Tyto výsledky nejsou překvapivé vzhledem k poměrně častým urážlivým vyjádřením politiků a političek i častějšímu výskytu urážlivých vyjádření jak v osobním kontaktu tak online. To potvrzuje také Klára Kalibová z organizace In Iustitia, dle které byly předsudečné činy vůči LGBTQ+ lidem v roce 2021 druhé nejčastější: „Bohužel verbální útoky hrozící násilím začínají být v Česku brány jako norma.“ (Respekt, 12. 10. 2022¹⁷). Problematice vnímané míry předsudečnosti a vnímané míry násilí v české společnosti se podrobněji věnujeme v následujících dvou kapitolách (3.3 a 3.4).

17 Rozhovor s Klárou Kalibovou, předsedkyní právní organizace In IUSTITIA, o předsudečných vraždách v Bratislavě a signálech pro Česko ([elektronický odkaz](#))

Tabulka 3.1 Srovnání výsledků z průzkumů v letech 2012, 2018 a 2022

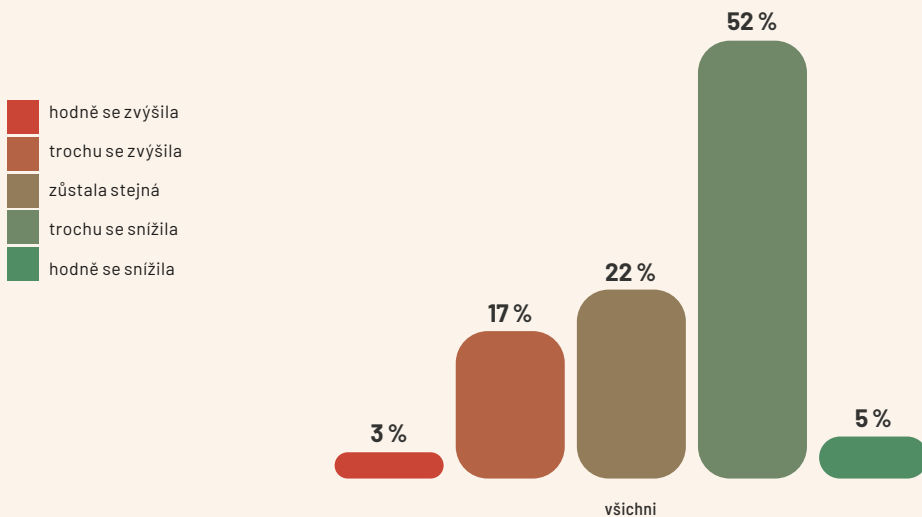
Jak časté či rozšířené jsou podle vašeho názoru v české společnosti následující projevy či události? (spíše / velmi rozšířené)					
Běžné vtipy o lesbách, gayích, bisexuálních či trans lidech v rámci každodenního života					
2012 FRA	70 %	2018 KVOP	78 %	2022 NUDZ	82 %
Urážlivé vyjádření o lesbách, gayích, bisexuálních či trans lidech ze strany politiků					
2012 FRA	27 %	2018 KVOP	43 %	2022 NUDZ	71 %
Projevy nenávisť a averze vůči gayům, lesbám, bisexuálním či trans lidem na veřejnosti					
2012 FRA	27 %	2018 KVOP	40 %	2022 NUDZ	52 %
Útoky a obtěžování leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí na veřejnosti					
2012 FRA	13 %	2018 KVOP	20 %	2022 NUDZ	33 %

3.3 Vnímaná míra předsudečnosti a nesnášenlivosti

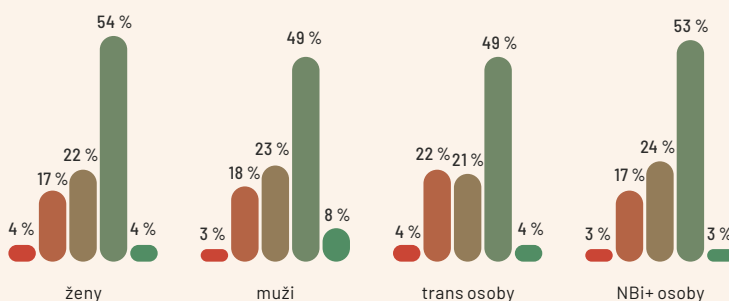
Po samotném zhodnocení subjektivního vnímání rozšířenosti stereotypů a předsudečnosti v Česku jsme zařadili i blok otázek, kterými jsme se dotazovali na zhodnocení změny za posledních pět let. V rámci tohoto bloku otázek jsme rovněž pokládali otázky zaměřené na identifikaci příčin, které dle našeho respondentstva zapříčinily změnu, ať již v pozitivním či negativním duchu. Z výsledků vyplývá, že se **vnímaná míra předsudečnosti a nesnášenlivosti dle 57 % snížila a dle 22 % zůstala stejná**. Tato čísla jsou podobná se zjištěními studie FRA 2019, kde pokles vnímalo 60 % a stagnaci stavu 28 %. **Naopak 20 % lidí vnímalo nárůst předsudečnosti a nesnášenlivosti**, přičemž na tomto zhodnocení se rámcově shodovaly všechny skupiny jak podle sexuální, tak i dle genderové sebeidentifikace víceméně rovnoměrně, pouze lesby a trans lidé hodnotili* nárůst jako o něco vyšší. Podrobnější pohled nabízíme v grafu 3.6.

Ve všech případech, kdy respondenti označili stav jinak než beze změny, jsme respondentům a respondentkám položili i doplňující otázku, abychom se dozvěděli, kterým faktorům tuto změnu přičítají. Jak vidíme níže v ilustraci 3.7, tak osoby, které usuzovaly, že se míra předsudečnosti a nesnášenlivosti snížila, nejčastěji uváděly, že tuto změnu zapříčinila **viditelnost a zapojení LGBTQ+ lidí ve veřejném životě** (47 %), dále pak za pozitivního hybatele považovalo respondentstvo **podporu ze strany veřejně známých a vůdčích osobností** (22 %) či **podporu občanské společnosti** (14 %). Respondentky a respondenti měli možnost rovněž uvést jiné hlavní příčiny poklesu předsudečnosti ve formě otevřené odpovědi.

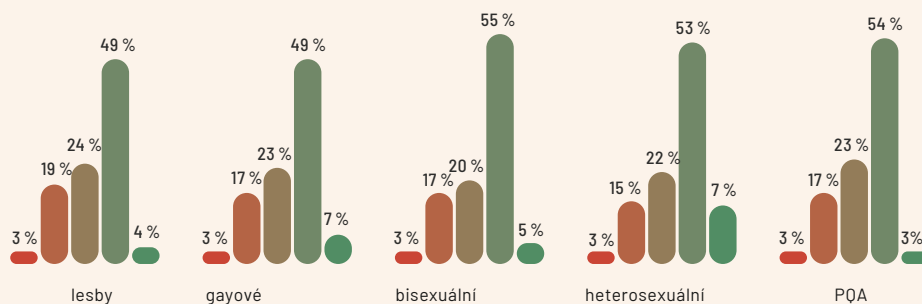
3.6 Jak se podle vás v posledních 5 letech změnila míra **předsudečnosti a nesnášenlivosti** vůči LGBTQ+ lidem v Česku? Zvýšila se, zůstala stejná, nebo se snížila?

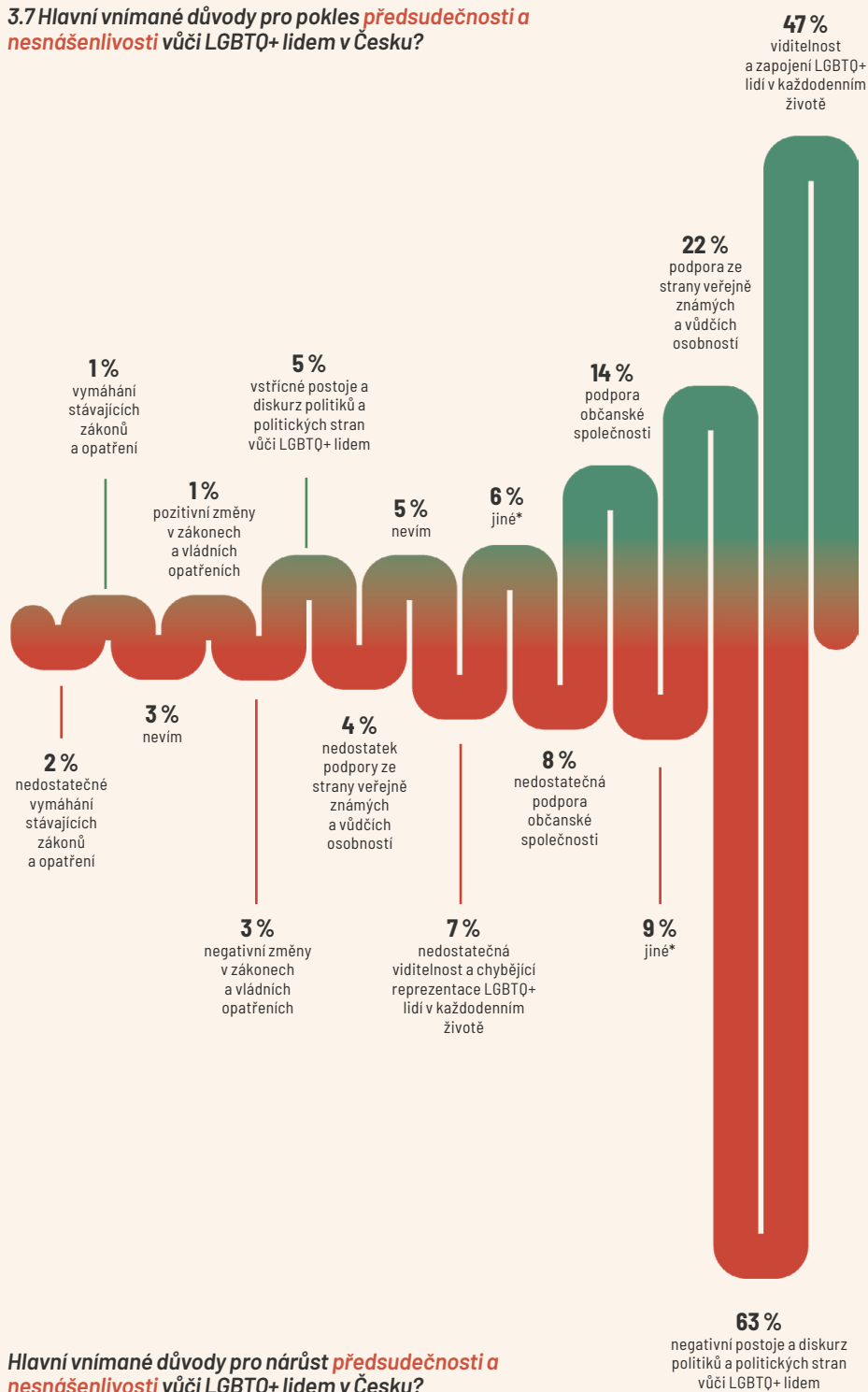
dle genderových identit

dle sexuální identifikace

3.7 Hlavní vnímané důvody pro pokles **předsudečnosti a nesnášenlivosti** vůči LGBTQ+ lidem v Česku?

Hlavní vnímané důvody pro nárůst **předsudečnosti a nesnášenlivosti** vůči LGBTQ+ lidem v Česku?

Další vnímané důvody poklesu předsudečnosti

V otevřených odpovědích, kde dotazovaní popisovali další možné důvody poklesu předsudečnosti, již výpovědi uvádíme v absolutních hodnotách. Nejčastěji byl pokles přisuzován postupující generační obměně a liberalizaci společnosti, která přichází v souvislosti s tím, jak dorůstají mladší generace (49 případů), dále reprezentaci LGBTQ+ lidí v médiích a populární kultuře (20 případů) či vlivu sociálních sítí, nových médií a vlivu influencerů (17 případů). Dále respondenti a respondentky v tomto ohledu vnímají přínos jednotlivých pomáhajících spolků a LGBTQ+ aktivismu (11 případů), považují za důležitou skutečnost, že jsou dnes LGBTQ+ lidé více otevření a v té souvislosti i viditelní pro rodinné příslušníky, sousedy či jiné lidi z jejich okolí (7 případů). Dále také uváděli podporu ze strany veřejně známých osobností (7) či osvětu a informovanost většinové populace (5 případů). Další respondenti se ztotožňovali s více z nabízených možností (11 případů), případně navrhovali jiné důvody pro pokles předsudečnosti ve společnosti (2 případy).

V případě respondentů, kteří se domnívali, že se situace zhoršila, **pak zcela jednoznačně největší část (63 %) jako hlavní příčinu uvedla negativní postoje a diskurz politiků a politických stran vůči LGBTQ+ lidem.** Obdobné výsledky přinesla studie FRA 2019, kde stejnou odpověď zvolilo 73 % dotázaných v Česku. Tento výsledek není překvapující vzhledem k četnosti výroků politiků a političek, které byly namířeny vůči LGBTQ+ lidem a měly zřejmě velký mediální dosah.

Pro ilustraci zde doplňujeme některé **příklady negativních výroků politiků** z nedávné doby:

- V únoru 2019 vyzvala na sociálních sítích politická strana KDU-ČSL páry, aby lidé do komentářů posílali fotky se svojí drahou polovičkou. Pod příspěvkem se objevila spousta fotografií zobrazujících stejnopohlavní páry. To tehdejší předseda strany Pavel Bělobrádek komentoval tak, že se jednalo o soutěž k Národnímu týdnu manželství, a chápal ji proto jako výzvu pouze pro manželské páry. „*Tedy ani nesezdaným, ani těm, kteří žijí v mnohoženství, tlupách ani stejnopohlavním párům.*“ Přihlášení těchto lidí označil za vtíp.¹⁸
- Dne 5. srpna 2019 přidal poslanec SPD Radim Fiala na Twitter příspěvek, kde bylo uvedeno: „*SPD odmítá propagaci ideologie homosexualismu vedením Hl. m. Prahy (koalice Pirátů, TOP 09, STAN a Praha sobě) finančně i vyvěšením duhové vlajky.*“¹⁹
- Předseda SPD Tomio Okamura dne 29. dubna 2021 na schůzi Poslanecké sněmovny k návrhu části poslanců a poslankyň na umožnění manželství osob stejného pohlaví uvedl, že by raději skočil z okna, než aby byl adoptován stejnopohlavním párem.²⁰

18 Přival fotek homosexuálních párů považují za vtíp, říká lidovec Bělobrádek ([elektronický odkaz](#))

19 Twitter: Radim Fiala ([elektronický odkaz](#))

20 Než být adoptován stejnopohlavním párem, raději bych skočil z okna, řekl Okamura ([elektronický zdroj](#))

- Ve stejném pořadu označil dne 19. června 2021 poslanec SPD Jaroslav Foldyna členy LGBTQI+ komunity za devianty. K tomu doplnil, že „co písmenko, to jiná deviace“.²¹
- Prezident Miloš Zeman dne 26. června 2021 v pořadu Partie Terezie Tománkové prohlásil, že jsou mu transgender lidé bytostně odporní. Zároveň uvedl, že ten, kdo si nechá „přeoperovat pohlaví“, se dopouští trestného činu sebepoškození.²²

V posledních letech v celém regionu střední a východní Evropy výzkum popisuje značné zhoršení situace a významnou politizaci otázek souvisejících s genderovou, sexuální či obecně LGBTQI+ oblastí. **Politizaci a mainstreaming moralizujících a radikálních forem předsudečnosti** v posledních letech zaznamenáváme zejména v sousedním Polsku, kde došlo až k vyhlašování tzv. zón bez LGBTQI+ ideologie, které se staly bezprecedentním příkladem marginalizace a vylučování skupiny obyvatel v Evropě od druhé světové války (Ploszka 2022; Bucholc 2022). V Maďarsku se pak politizace této oblasti překlenula v omezování svobody akademického prostředí vyloučením Středoevropské univerzity z Budapešti či bezprecedentním zásahem do práv trans lidí ve formě znemožnění procesu úřední tranzice. Bohužel zřejmě nejtragičtějším příkladem toho, kam až může politizace LGBTQI+ témat a související radikalizace společnosti přerůst, je říjnový vražedný útok na bar Tepláreň v Bratislavě, kde o život přišla jedna nebinární osoba a jedna bisexuální osoba a jedna žena byla postřelena. Tento brutální útok, který svým předsudečným charakterem mohl vyvolávat sekundární vlny strachu a dalších negativních emocí u celé skupiny lidí, je zřejmě výsledkem zhoršující se situace v regionu. Příčiny tohoto trendu ale musíme hledat na straně organizací, které samotné politiky a jejich politickou rétoriku ovlivňují, nikoliv pouze u nich. Jak mnohé odborné práce již prokázaly, tyto radikální organizace se často maskují jako organizace chránící tzv. „tradiční rodiny“ či práva dětí, jedná se však o uskupení jejichž aktivity by se daly popsat jako morální inženýrství či moralistická politika (Hesová 2021; Svatoňová 2021; Pitoňák 2023; Paternotte & Kuhar, 2018; Graff & Korolczuk, 2022).

Všechny další důvody zhoršení situace byly voleny jen menšinou respondentů, přičemž mezi nimi byly zejména nedostatečná podpora občanské společnosti (8 %), nedostatečná viditelnost a reprezentace LGBTQI+ lidí v každodenním životě (7 %) a nedostatečná podpora ze strany známých a vlivných osobností (4 %).

Další vnímané důvody nárůstu předsudečnosti

V otevřených odpovědích dotazovaní přisuzovali nárůst násilí nejčastěji „tlaku“ na rovnost práv ze strany aktivistů, případně podporujících spolků (15 případů), dále „přehnané medializaci“ otázek souvisejících se situací, postavením a právy LGBTQI+ lidí, kterou někdy považovali za příliš kontroverzní (15 případů), či zvýšené viditelnosti samotných LGBTQI+ lidí v populární kultuře, ale i v každodenním životě (9 případů).

21 Poslanec Foldyna označil homosexuály za devianty. Není to urážka, bránil se. [\(elektronický odkaz\)](#)

22 Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, prohlásil Zeman. Štvou ho i sufražetky a Me Too. [\(elektronický odkaz\)](#)

Další respondenti a respondentky považovali za příčinu nárůstu předsudečnosti mediální diskurz, který není prost dezinformací a fake news namířených proti LGBTQ+ lidem (7 případů). Konečně vliv na nárůst předsudečnosti byl prisuzován i nedostatečné osvětě a malé informovanosti veřejnosti (5 případů) nebo činnost hnutí a spolků, které prosazují homo- a transfobní agendu (2 případy). Další respondenti se ztotožňovali s více z nabízených možností (8 případů), případně navrhovali jiné důvody pro nárůst předsudečnosti ve společnosti (5 případů).

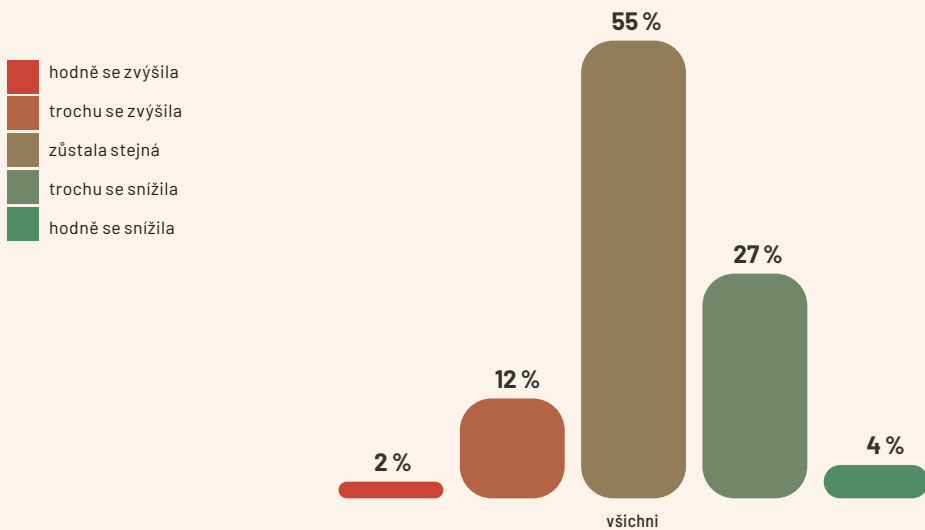
3.4 Vnímaná míra násilí

V ohledu vnímané změny v rozšířenosti **násilí vůči LGBTQ+ lidem se** stejně jako u předsudečnosti **největší podíl respondenstva – 55 %, domníval, že míra násilí je za posledních 5 let stejná.** Obdobný výsledek přinesla i studie FRA v roce 2019, kdy míru násilí vyhodnotilo jako stagnující 41 % českých dotázaných. **Necelá třetina (31 %) pak vnímala snížení míry násilí (o 19 % méně než v roce 2019). Nárůst násilí naopak vnímalo 14 % dotázaných,** což je dvakrát více, než udali čeští respondenti ve výše zmíněné studii v roce 2019 (7 %). Pokud se podíváme na průměr odpovědí napříč jednotlivými státy EU (FRA 2019), zde vnímalo nárůst násilí řádově více lidí – průměrně 43 % Evropanů a Evropanek. Nárůstu násilí vůči LGBTQ+ lidem se věnuje i report Rady Evropy z roku 2021²³, který uvádí dle statistik i na základě konkrétních případů napadení či vražd LGBTQ+ lidí, že jde o palčivý problém a vyzývá členské státy, aby nastavily vůči nenávisným násilným činům vůči LGBTQ+ lidem efektivní legislativu, zvyšovaly povědomí a podporovaly rovnost sexuálně a genderově rozmanitých osob. **Zdá se tedy, že LGBTQ+ lidé v Česku jsou optimističtější, než je průměrný pohled LGBTQ+ lidí v Evropě.** Dá se však předpokládat, že událost dvojité vraždy v bratislavském klubu Tepláreň v říjnu 2022 ovlivní hodnocení vnímané míry násilí v budoucích šetřeních i u nás – domníváme se ale, že vzhledem k ukončení sběru dat v době bratislavského útoku, jím naše data nebyla ovlivněna.

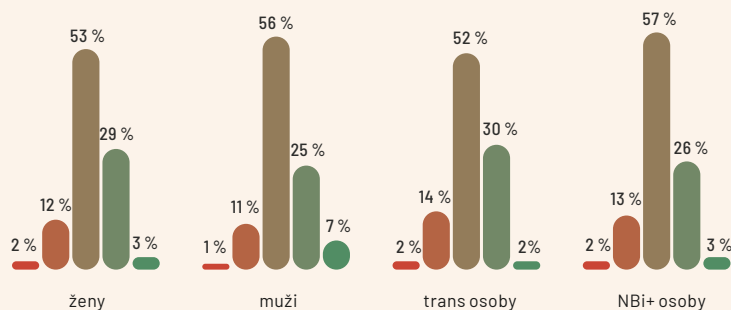
Pokles násilí vůči LGBTQ+ lidem byl nejčastěji (33 %) naším respondentstvem prisuzován stejně jako u snížení předsudečnosti a nesnášenlivosti, větší **viditelnosti a zapojení LGBTQ+ lidí v každodenním životě** a dále pak **podpoře občanské společnosti (21 %)** a podpoře ze strany veřejně známých osobností (18 %). Z těchto výsledků pak jasně vyplývá, že v protikladu s předsudečnými a stigmatizujícími názory, kdy se LGBTQ+ lidé setkávají s normativním tlakem a snahou o vyloučení, zejména z veřejného prostoru (typické je například neporozumění a odmítání pride průvodů ve městech), jsou to právě faktory napomáhající větší viditelnosti LGBTQ+ lidí, které hodnotí jako pozitivní.

23 Assembly, P. (2021). Combating rising hate against LGBTI people in Europe. Council of Europe, 27. ([elektronický odkaz](#))

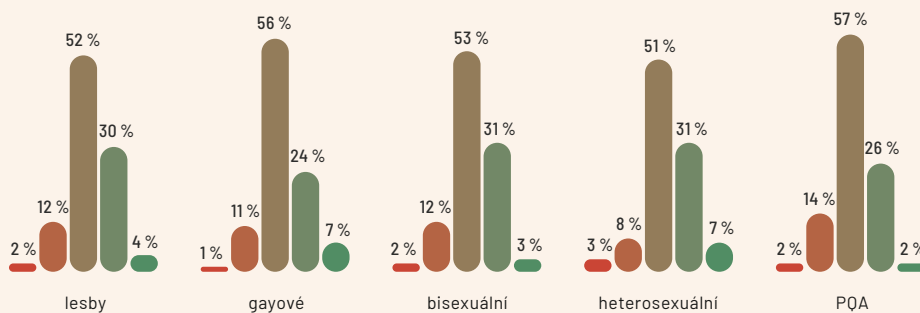
3.8 Jak se podle vás v posledních 5 letech změnila míra násilí vůči LGBTQ+ lidem v Česku? Zvýšila se, zůstala stejná, nebo se snížila?

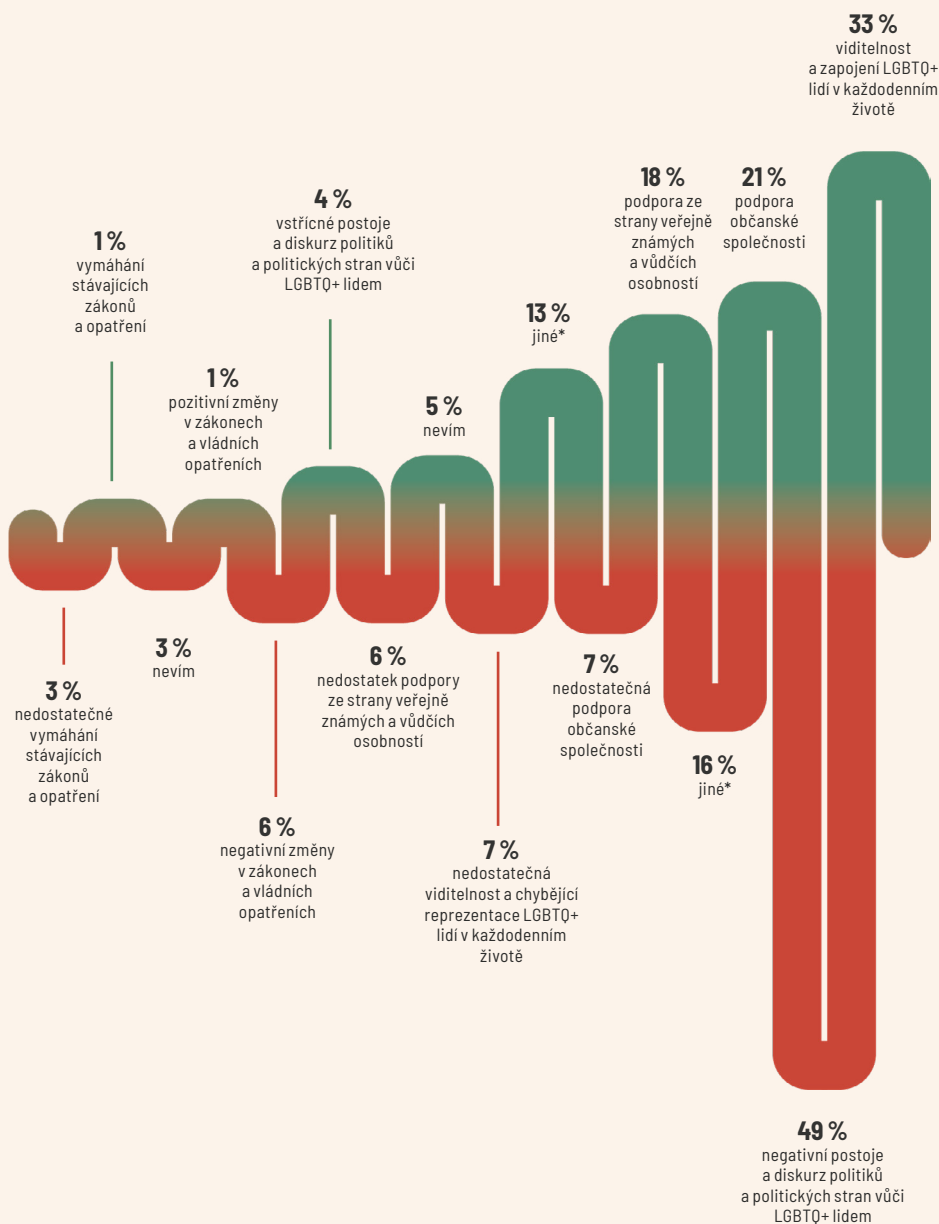
dle genderových identit

dle sexuální identifikace

3.9 Hlavní vnímané důvody pro pokles násilí vůči LGBTQ+ lidem v Česku?

Hlavní vnímané důvody pro nárůst násilí vůči LGBTQ+ lidem v Česku?

V otevřených odpovědích, kde dotazovaní popisovali **další vnímané důvody poklesu předsudečného násilí**, tento nejčastěji přisuzovali postupující generační obměně a liberalizaci společnosti, která přichází v souvislosti s tím, jak dorůstají mladší generace (14 případů), dále otevřenosti LGBTQ+ lidí a jejich větší viditelnosti (5 případů). Rovněž spatřovali pozitivní vliv působení podporujících spolků a LGBTQ+ aktivismu (4 případy), případně si všimli zlepšujícího se či zcela indiferentního přístupu společnosti k LGBTQ+ lidem, který může být sám o sobě zárukou poklesu předsudečného násilí ve společnosti (3 případy). Další respondenti se ztotožňovali s více z nabízených možností (3 případy), případně navrhovali jiné důvody pro nárůst předsudečnosti ve společnosti (3 případy).

Na druhou stranu v těch případech, kde se respondenti a respondentky domnívali, že se míra násilí zvýšila, pak opět, jako v případě vnímané změny rozšířenosti předsudečnosti, **usuzovali nejčastěji (49 % z nich), že tomu tak bylo kvůli negativním postojům a diskurzu politických stran či jednotlivých politiků a političek**. Druhou nejčastější odpovědí pak byly „jiné důvody“ (16 %), které nám přiblížila kvalitativní analýza otevřených odpovědí. V takových případech dotazovaní popisovali další důvody nárůstu předsudečného násilí nejčastěji zvýšené reprezentaci LGBTQ+ lidí v populární kultuře, ale i jejich viditelnosti v každodenním životě (6 případů), dále přílišnému „tlaku“ ze strany LGBTQ+ aktivistů a spolků usilujících o rovnoprávnost LGBTQ+ lidí (především co se týče prosazování tzv. manželství pro všechny). Dále výpovědi uváděly přehnanou medializaci otázek souvisejících se situací, postavením a právy LGBTQ+ lidí, kterou někdy považovali za příliš kontroverzní (4 případy). Konečně respondenti a respondentky v tomto kontextu shledali za relevantní i negativní postoje a předsudečné výroky ze strany některých veřejných osobností (4 případy) či nedostatečnou osvětu a informovanost veřejnosti o souvisejících problémech (4 případy). Další respondenti se ztotožňovali s více z nabízených možností (2 případy), případně navrhovali jiné důvody pro nárůst předsudečnosti ve společnosti (4 případy).

3.5 Potřeba změn a opatření: co si LGBTQ+ lidé přejí?

V této části se zaměříme na zjišťování a pochopení potřebnosti nejrůznějších opatření, kterých by bylo dle LGBTQ+ osob potřeba zavést k tomu, aby se jim v Česku žilo lépe. Vybraný výčet opatření, jejichž vnímanou potřebu respondentstvo hodnotilo, byl založen na předchozí studii VOP z roku 2018 a následně doplněn o další položky LGBTQ+ práv, která lze považovat za společensky aktuální. Připomeňme, že vývoj všech otázek obsažených v naší studii jsme podrobně popsali v publikaci vydané v loňském roce (Pitoňák & Macháčková 2022).

Jak vidíme v ilustraci 3.10, tak respondenti a respondentky nejméně vnímali potřebnost opatření týkajících se rodinného života. Vůbec nejvyšší podporu (**98 %**) získalo **zpřístupnění manželství i párům stejného pohlaví**, podobně pak **96 % respondentů a respondentek považovalo za podporující, pokud by manželství párů stejného pohlaví byla uznávána napříč celou Evropskou unií**. Tato skutečnost jistě odráží dlouhodobý zájem LGBTQ+ lidí o zpřístupnění této instituce, podobně jako je tomu již ve většině vyspělých zemí²⁴.

Jelikož je tato problematika častým středem zájmu médií i politických diskuzí, rozhodli jsme se v rámci našeho výzkumu dotázat respondentů na to, **zda souhlasí se zpřístupněním manželství i stejnopohlavním párům** ještě navíc ve zvláštní otázce, na kterou „ano“ odpovědělo dokonce necelých 99 % (3384) respondentů a respondentek. Zbylým 45 (1,3 %) osobám jsme položili doplňující otázku, ve které měly možnost svůj nesouhlasný názor sdílet. Pouze 22 osob (0,7 %) svůj názor sdílel.

Z celkového počtu respondentů pouze 0,7 %, tj. 22 osob, popsalo, **proč s manželstvím stejnopohlavních párů nesouhlasí**. V rámci naší kvalitativní analýzy jsme kódovali odpovědi takovým způsobem, že některé faktory byly součástí stejných odpovědí, proto jejich součet je vyšší než počet osob, které na tuto otázku odpověděly.

Nejčastěji respondenti a respondentky považovali za klíčové „dorovnat“ práva a povinnosti v rámci registrovaného partnerství nebo jiného institutu, který je od manželství odlišný (12 případů). To se pro ně zdálo být samo o sobě důvodem, proč s manželstvím stejnopohlavních párů nesouhlasí. Lze předpokládat, že toto legislativní řešení bude preferováno i notnou částí politické reprezentace jakožto „kompromisní varianta“ mezi rozšířením institutu manželství na stejnopohlavní páry a ústavním zakotvením manželství jakožto svazku muže a ženy za současného ponechání úpravy registrovaného partnerství ve stávající podobě. Dále respondenti a respondentky uváděli, že manželství je svazek muže a ženy, tedy se jedná o institut s jasně daným „tradičním“ obsahem, který není záhodno rozšiřovat (11 případů). Někteří respondenti jako argument uváděli, že pojem „manželství“ není v případě stejnopohlavních partnerství nezbytný, a je tak možné od tohoto požadavku upustit, a to především v zájmu snížení míry pobouření a agrese ve většinové společnosti (7 případů). Dále se zde objevoval názor, že stejnopohlavní páry jsou „zkrátka odlišné“, což by si měly uvědomit a neměly by tak trvat na tom, že „budou mít vše, co si usmyslí“ (3 případy). Nakonec se objevilo i přesvědčení, že manželství pro stejnopohlavní páry je zbytečné či nevhodné z toho důvodu, že by přijetí souvisejících úprav nemělo praktický vliv na kvalitu partnerského života (2 případy).

Jako zásadní se ukázaly i další oblasti, které se týkají podpory a uznání soukromého a rodinného života LGBTQ+ lidí. Například ve vztahu k dětem by **97 % ocenilo možnost**

24 Přehled států, ve kterých je manželství i pro páry stejného pohlaví již přístupné, najdete na stránkách Queer Geography ([elektronický odkaz](#))

3. 10 Jaká opatření by podle vašeho názoru pomohla, aby se vám v Česku žilo lépe?

98 % 1% 1%
3356 46 27
ano ne nevím
zpřístupnění manželství
i párům stejného pohlaví

97 % 2% 2%
3311 62 56
ano ne nevím
zpřístupnění adopce i párům
stejného pohlaví

96 % 2% 2%
3294 57 78
ano ne nevím
uznávání stejnopohlavních
partnerství napříč celou
Evropskou unií

93 % 3% 5%
3173 89 167
ano ne nevím
strategie prevence homofob-
ní, bífobní a transfobní šikany
na školách

90 % 3% 7%
3078 118 233
ano ne nevím
osvěta a podpora práv leseb,
gayů, bisexuálních a/nebo
trans lidí ze strany veřejných
organizací a úřadů

87 % 3% 10%
2975 108 346
ano ne nevím
zpřístupnění asistované
reprodukce i párům stejného
pohlaví

85 % 5% 9%
2929 188 312
ano ne nevím
školní výukové programy
podporující respekt
k lesbám, gayům,
bisexuálním a trans lidem

85 % 5% 10%
2898 182 349
ano ne nevím
veřejná podpora leseb, gayů,
bisexuálních a/nebo trans
lidí ze strany známých osob
z politiky, podnikání, sportu
apod.

84 % 5% 11%
2883 184 362
ano ne nevím
školení a vzdělávání lidí pra-
cujících ve veřejném sektoru
(např. úředníků, policistů,
učitelů a dalších) v oblasti
práv leseb, gayů, bisexuálních
a/nebo trans lidí

80 % 12% 8%
2760 399 270
ano ne nevím
možnost uzavřít registrova-
né partnerství na jakémkoliv
místě a v jakémkoliv čase,
podobně jako manželství
(nyní lze uzavřít jen na
14 úřadech)

80 % 7% 13%
ano ne nevím
ano ne nevím
větší akceptace odlišnosti
z hlediska sexuální orienta-
ce a genderové identity ze
strany zástupců církví

79 % 6% 14%
ano ne nevím
ano ne nevím
strategie diversity a opat-
ření zaměřená na omezení
diskriminace z důvodu sexu-
ální orientace na pracovišti
či v zaměstnání

79 % 10% 10%
2720 356 353
ano ne nevím
možnost se rozhodnout
o užívání společného
příjmení při vstupu do
registrovaného partnerství

75 % 8% 17%
2565 285 579
ano ne nevím
zrušení požadavku na
půlroční celibát u gayů
a bisexuálních mužů, kteří by
chtěli darovat krev

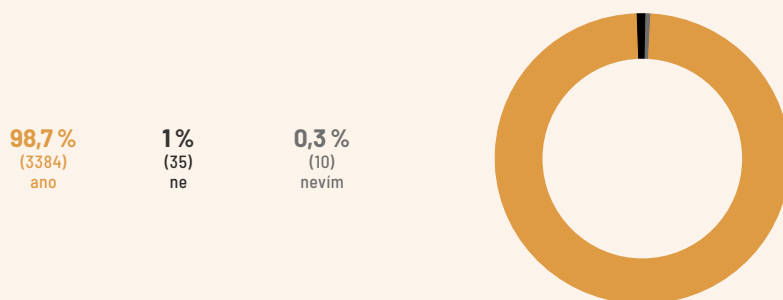

71 % 5% 23%
2449 176 804
ano ne nevím
zrušení požadavku pod-
stoupit operativní zákroky
neslučitelné se zachováním
plodnosti při úřední tranzici

58 % 13% 28%
2003 453 973
ano ne nevím
změna systému rodných čísel
způsobem, aby nenarušoval
soukromí trans a genderově
rozmanitých osob

3.11 Jste pro zpřístupnění manželství stejnopohlavním párům v České republice?

adopce pro lidi stejného pohlaví a 87 % rovněž možnost asistované reprodukce i pro páry stejného pohlaví. Pokud se podíváme na míru podpory ve všeobecné populaci, tak se zpřístupněním adopce 77 % dotázaných v případě osvojení druhého z partnerů/ partnerek a 62 % v případě osvojení dítěte z dětského domova (Median, 2020²⁵).

Vzhledem ke stávajícímu institutu registrovaného partnerství jsme se dotazovali na zájem o jeho větší regionální dostupnost - 80 % respondentů by uvítalo možnost uzavřít registrované partnerství na jakémkoliv matrice a v jakémkoliv čase, stejně jako tomu je u manželství. Připomeňme, že registrované partnerství lze v současnosti oficiálně uzavřít nyní jen na 14 krajských úřadech. Z hlediska registrovaného partnerství by rovněž 79 % respondentů a respondentek uvítalo možnost užívání společného příjmení. Více jsme se potřebami změn tohoto institutu nevěnovali, neboť dlouhodobě pozorujeme jasný zájem tento institut nahradit rovným manželstvím, které by o způsobilosti párů, které do něj mají zájem vstupovat, nerozlišovalo na základě pohlaví zapsaného v úředních dokumentech. V souladu s tímto jsou i srovnání zájmu o výše uvedené změny, který je oproti roku 2018 nižší, v případě uzavírání registrovaného partnerství na jakémkoliv matrice jde o pokles o 9 %, v případě užívání společného příjmení o 5% pokles.

Dále respondenti a respondentky vyjadřovali velký zájem o to, aby byla zavedena strategie prevence homofobní, bifobní a transfobní šikany na školách (93 %).

Obdobné doporučení ve své zprávě dala již ombudsmanka Anna Šabatová v roce 2019, v oblasti školství doporučovala zařadit problematiku LGBT+ do systému vzdělávání pedagogů základních a středních škol a zároveň budovat ve třídách respekt a důsledně prověřovat každé podezření na obtěžování a bezodkladně, pečlivě a odborně je řešit.

Poslední dostupný materiál věnující se homofobní šikaně byl vydán v roce 2009, jeho aktualizovaná či rozšířená verze není dosud dostupná (Smetáčková & Braun, 2009). Jak uvidíme v dalších kapitolách věnujících se zkušenostem s diskriminací, obtěžo-

25 Tisková zpráva: Podpora manželství pro všechny vzrostla na 67 %. Přijetí navíc přinese miliardy do státní kasy ([elektronický odkaz](#))

váním a násilím, prevence homo/bi/transfobní šikany by pomohla zlepšit život mnoha mladým LGBTQ+ lidem. Obdobně by **85 % dotázaných uvítalo osvětové programy na podporu respektu k lesbám, gayům, bisexuálním a trans lidem na školách**. Doposud v této oblasti byly aktivní zejména neziskové organizace (např. Jules a Jim, Mezípatra na školách, v minulosti PROUD), které nabízejí výukové programy zaměřené na témata sexuální orientace a genderové identity, a poskytují tak podporu jak LGBTQ+ studujícím, tak jejich vyučujícím, kteří dosud mají minimum dostupných metodických materiálů k výuce LGBTQ+ témat. V současné době pod organizací Queer Geography vzniká online interaktivní materiál pro inkluzivní sexuální výchovu s názvem GaminGEE, který by měl být oporou jak rodičům tak vyučujícím. Zařazení LGBTQ+ témat do výuky je také součástí širších debat o zavedení kvalitní sexuální výchovy do škol, které se věnuje například organizace Konsent. V roce 2021 tyto debaty v menší míře reflektoval Národní pedagogický institut v podcastu „*Nová generace - vztahy, sexualita a gender ve škole*“²⁶, dále vznikla na začátku roku 2023 při MŠMT pracovní skupina za účelem vytvoření metodické podpory práce s trans a genderově rozmanitými studujícími. V době vydání tohoto reportu však žádné systémové dokumenty na úrovni MŠMT v podobě např. doporučení ohledně výuky LGBTQ+ témat nebyly zveřejněny.

Obdobně by **79 % respondenstva uvítalo strategii diverzity na pracovišti** a také opatření zaměřená na omezení diskriminace z důvodu sexuální orientace. Dotazovali jsme se i na prostředí církve, které může být pro genderově a sexuálně rozmanité osoby stále poměrně nepřátelské. Větší akceptaci rozmanitosti z hlediska sexuální orientace a genderové identity ze strany zástupců církví by ocenilo 80 % dotázaných. Postoje vůči LGBTQ+ věřícím se v Česku značně liší dle jednotlivých církví. Poměrně vstřícná se v tomto ohledu zdá být Českobratrská církev evangelická (ČCE), která v roce 2022 vyjádřila lítost nad tím, že se neheterosexuální lidé nemuseli v jejich sborech cítit dobře, a vyzývali k tomu, že lze „své odlišnosti unést“²⁷. LGBTQ+ věřící tematizují také faráři ČCE Jakub Helebrant a Karel Müller, kteří na YouTube a Twitteru vystupují jako Pastoral Brothers. Prostor pro setkávání sexuálně a genderově rozmanitých křesťanských věřících nabízí organizace Logos²⁸.

V ohledu větší akceptace a respektu by dle 90 % (+ 7 % oproti roku 2018) k lepšímu životu genderově a sexuálně rozmanitých lidí v Česku velmi pomohla **větší osvěta a podpora práv leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí ze strany veřejných organizací a úřadů**. K tomu, aby zástupci a zástupkyně veřejných úřadů a organizací (např. úředníci, policisté, vyučující a další) mohli poskytovat podporu LGBTQ+ lidem, bylo žádoucí zavést pro ně v tomto ohledu vzdělávací programy. Takové vzdělávání lidí pracujících ve veřejném sektoru v oblasti práv leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí by bylo přínosné dle 84 % dotázaných (o 5 % více než v roce 2018). V současné době programy pro pracovníky v pomáhajících profesích zaměřené na práci s LGBTQ+ lidmi

26 Nová generace - vztahy, sexualita a gender ve škole - podcast NPI ČR ([elektronický odkaz](#))

27 Českobratrská církev evangelická: Žijeme spolu v jedné církvi ([elektronický odkaz](#))

28 Organizace Logos ([elektronický odkaz](#))

nabízí organizace Prague Pride²⁹. V rámci vzdělávání ohledně předsudečného násilí se pak částečně těmto tématům věnuje i organizace In IUSTITIA, která nabízí programy pro pracovníky ve vzdělávání, v sociálních službách a taktéž ve státní správě³⁰. Je však na místě uvést, že práce neziskových organizací nemůže ze své podstaty mít takový dopad jako systémová změna v povinném vzdělávání odborných pracovníků a pracovníků, která v Česku dosud chybí.

Obdobně by dle 85 % respondentů pomohla **veřejná podpora** leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí **ze strany známých osob z politiky, podnikání, sportu** apod. V tomto ohledu vidíme již určitý posun, jelikož veřejně známé osobnosti mluví stále otevřeněji o své LGBTQ+ identitě. V roce 2022 o své identitě veřejně promluvili například poslanci Jan Berki či Jiří Navrátil, divadelní režisérka Daniela Špínar či další. Je zde i mnoho cisgender a heterosexuálních osobností, které fungují jako tzv. allies, tedy lidé, kteří podporují práva LGBTQ+ osob, například komička Adéla Elbel.

Zrušení požadavku podstoupit operativní zákroky neslučitelné se zachováním plodnosti při úřední tranzici by uvítalo 71 % dotázaných (23 % udalo odpověď „nevím“), avšak když jsme si v tomto případě udělali ještě doplňující analýzu a zohlednili jen názory trans a NBi+ respondentstva, pak je jejich podpora tohoto opatření 90%.

Česká republika jako jeden z posledních států v EU vyžaduje pro úřední změnu pohlaví v oficiálních dokumentech po trans lidech chirurgický zákrok spojený se znemožněním reprodukčních funkcí, který je de facto kastrací a znemožňuje lidem po úřední tranzici v budoucnu počít děti. Tuto podmínku nelze z etického či humanitního hlediska jakkoliv považovat za obhajitelnou a již v minulosti byla odmítnuta Evropským soudem pro lidská práva jako porušující základní práva trans lidí.³¹ V souvislosti s potřebami trans a NBi+ osob jsme se rovněž ptali na rodná čísla – české dokumenty v rodném čísle odrážejí pohlaví člověka. První dvojčíslí rodného čísla vyjadřuje poslední dvě číslice roku narození, ale druhé dvojčíslí vyjadřuje měsíc narození u žen zvýšené o 50, čímž dochází k možnosti vyčíst „pohlaví zapsané při narození“ z dokumentů dané osoby³². Trans osoby, a to dokonce i ty, které absolvovaly úřední změnu pohlaví, tak mají stále rodné číslo, které prozrazuje tuto jejich citlivou osobní informaci. **Změna systému rodných čísel způsobem, aby neporušoval soukromí trans a genderově rozmanitých osob, hodnotilo jako nápomocné opatření 58 % ze všech respondentů, avšak celých 84 % z trans a NBi+ respondentstva.**

Další systémové změny, které by mohly LGBTQ+ lidem pomoci, jsou **zrušení požadavku na půlroční celibát u neheterosexuálních mužů, kteří by měli zájem darovat krev – dle 75 % by takové opatření pomohlo (+ 9 % oproti roku 2018).**

29 Prague Pride: Vzdělávání odborníků v pomáhajících profesích ([elektronický odkaz](#))

30 In IUSTITIA: Vzdělávání odborných pracovníků a pracovníků ([elektronický odkaz](#))

31 Verdikt Evropského soudu pro lidská práva o nucené sterilizaci ([elektronický odkaz](#))

32 Ministerstvo vnitra ČR: Rodné číslo ([elektronický odkaz](#))

Tabulka 3.2 Souhrnné srovnání položek mapující vnímanou potřebu jednotlivých změn v letech 2018 a 2022.

Jaká opatření/reakce by podle Vašeho názoru pomohla, aby se Vám v Česku žilo lépe?

Rok/změna	Ano, to by pomohlo	Ne, to by nepomohlo	Nevím
Změna systému rodných čísel způsobem, aby nenarušoval soukromí trans a genderově rozmanitých osob			
2022	58 %	13 %	28 %
Zrušení požadavku podstoupit operativní zákroky neslučitelné se zachováním plodnosti při úřední tranzici			
2022	71 %	5 %	23 %
Zrušení požadavku na půlroční celibát u gayů a bisexuálních mužů, kteří by chtěli darovat krev			
2018	66 %	10 %	24 %
2022	75 %	8 %	17 %
změna	+9 %	-2 %	-7 %
Možnost se rozhodnout o užívání společného příjmení při vstupu do registrovaného partnerství			
2018	84 %	6 %	9 %
2022	79 %	10 %	10 %
změna	-5 %	+4 %	+1 %
Strategie diverzity a opatření zaměřená na omezení diskriminace z důvodu sexuální orientace na pracovišti či v zaměstnání			
2018	76 %	7 %	18 %
2022	79 %	6 %	14 %
změna	+3 %	-1 %	-4 %
Větší akceptace (přijímání) odlišností z hlediska sexuální orientace a genderové identity ze strany zástupců církví			
2018	79 %	6 %	15 %
2022	80 %	7 %	14 %
změna	+1 %	+1 %	-1 %
Možnost uzavřít registrované partnerství na jakémkoliv místě a v jakémkoliv čase, podobně jako manželství (reg. partnerství lze oficiálně uzavřít nyní jen na 14 úřadech)			
2018	89 %	5 %	6 %
2022	80 %	12 %	8 %
změna	-9 %	+7 %	+2 %

Školení a vzdělávání lidí pracujících ve veřejném sektoru (např. úředníků, policistů, učitelů a dalších) v oblasti práv leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí

2018	77 %	7 %	16 %
2022	84 %	5 %	11 %
změna	+7 %	-2 %	-5 %

Veřejná podpora leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí ze strany známých osob z politiky, podnikání, sportu apod.

2018	80 %	7 %	13 %
2022	85 %	5 %	10 %
změna	+5 %	-2 %	-3 %

Školní výukové programy podporující respekt k lesbám, gayům, bisexuálním a trans lidem

2018	79 %	8 %	13 %
2022	85 %	6 %	9 %
změna	+6 %	-2 %	-4 %

Zpřístupnění asistované reprodukce i párům stejného pohlaví

2022	87 %	3 %	10 %
------	------	-----	------

Osvěta a podpora práv leseb, gayů, bisexuálních a/nebo trans lidí ze strany veřejných organizací a úřadů

2018	85 %	4 %	10 %
2022	90 %	3 %	7 %
změna	+5 %	-1 %	-3 %

Strategie prevence homofobní, bifobní a transfobní šikany na školách

2018	92 %	3 %	5 %
2022	93 %	3 %	5 %
změna	+1 %		

Uznávání stejnopohlavních partnerství napříč celou Evropskou unií

2018	95 %	2 %	3 %
2022	96 %	2 %	2 %
změna	+1 %	-	-1 %

Zpřístupnění adopcí i párům stejného pohlaví

2018	93 %	2 %	6 %
2022	96 %	2 %	2 %
změna	+3 %	-	-4 %

Zpřístupnění manželství i párům stejného pohlaví

2018	96 %	2 %	2 %
2022	98 %	1 %	1 %
změna	+2 %	-1 %	-1 %

Volnost projevu genderové a sexuální identity

4. Volnost projevu genderové a sexuální identity

V předchozích kapitolách jsme si nastínili společenské klima v Česku, nyní se podíváme na to, nakolik svobodně a přirozeně se LGBTQ+ lidé v české společnosti cítí. V následujících otázkách se proto zaměřujeme na míru, s jakou naši respondující byli v ohledu své sexuální a genderové identity otevření v různých kontextech a do jaké míry se cítili svobodní ji vyjadřovat ve vztahu ke svému okolí, ať už v rámci nejbližšího okruhu rodiny, přátel, vůči sousedům nebo ve vztahu ke spolustudujícím či spolupracujícím lidem.

Z hlediska otevřenosti v ohledu vlastní genderové identity si můžeme v grafu 4.2 na první pohled povšimnout daleko vyššího podílu žen a mužů, který odpověděl, že se jich tato otázka netýká. V rámci této otázky tak můžeme demonstrovat tzv. **cisnormativitu**, tedy představu, že normativní dominantní ženská a mužská genderová identita není projevem žádné identity – jinými slovy cis lidé si mnohdy nemusejí být vědomi toho, že nějakou genderovou identitu mají. V rámci této otázky se tak interpretačně omezíme zejména na skupiny trans osob a NBi+ lidí a hlavně z důvodu dominance cis lidí ve vzorku diskutovat průměrný výsledek „všichni“ z hlediska genderové identity.

4.1 Otevřenost identity

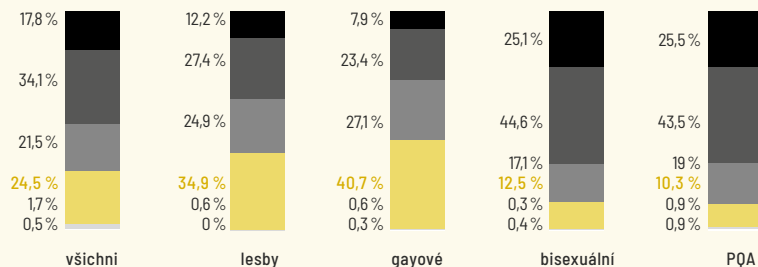
Jak vidíme v grafu 4.1, kde jsou uvedeny i podrobnosti pro jednotlivé podskupiny, tak u respondentů a respondentek můžeme zaznamenat nejnižší míru otevřenosti ohledně sexuální orientace vůči sousedům. Celkem 58 % ze všech dotazovaných – není vůči svým sousedům otevřeno nikdy. Tento údaj ale nepovažujeme za zvláště překvapivý, neboť sousedé nepatří mezi skupiny, které nám musejí být nutně blízké. Zároveň 69 % osob uvedlo, že bydlí ve městě či velkoměstě, dá se tedy předpokládat, že míra kontaktu se sousedy může být omezená.

Mezi blízké osoby naopak patří naše **rodina: zde ovšem již zaznamenáváme ukázkou složitě žité reality našich respondentů a respondentek, když druhý nejvyšší počet – 18 % všech respondentů není (nikdy) ohledně své sexuální orientace otevřeno vůči nikomu v rodině.** Ve skupinách bisexuálních a pansexuálních, queer a asexuálních (PQA) lidí je to dokonce 25 %, což zřejmě odráží skutečnosti, že osoby, jejichž neheterosexuální identita je rozmanitější, čelí ve společnosti vyšší míře stigmatizace. Vůči několika lidem v rodině byla otevřena zhruba třetina (34 %) LGBTQ+ lidí, přičemž **vůči všem členům rodiny bylo otevřeno z hlediska své sexuální orientace jen 25 % dotazovaných. Nejvíce byli ohledně své sexuální orientace otevření vůči všem ve své rodině gayové – 41 %, u leseb se jednalo o 35 %, u bisexuálních jen 13 % a PQA jen 10 %.**

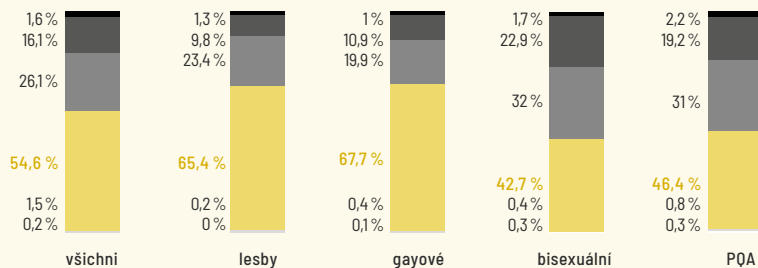
4.1 Vůči kolika lidem z následujících skupin jste otevření ohledně své **sexuální orientace**?

vůči nikomu
 vůči několika
 vůči většině
 vůči všem
 otázka se mě netýká
 nevím

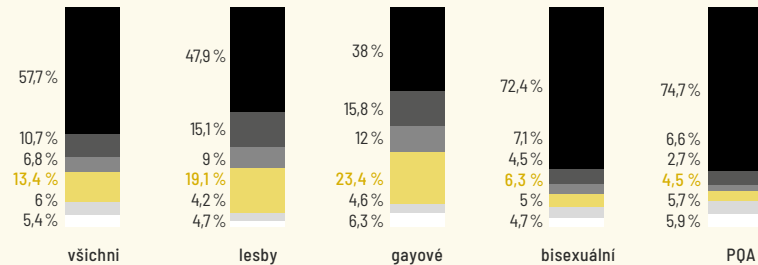
rodinní příslušníci

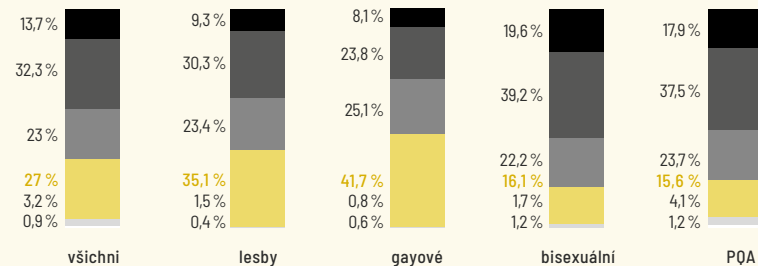
přátelé

sousedé

kolegové / spolužáci

Otevřenost ohledně genderové identity je v rodině lehce vyšší než u sexuální orientace, vůči všem v rodině je otevřeno 30 % trans žen a 27 % trans mužů. To může vycházet z toho, že svou genderovou identitu (tzv. genderová exprese) spíše projevujeme na každodenní bázi než naši sexuální identitu a je tedy těžší či tíživější ji s naším okolím nesdílet. Avšak **mezi nebinárními a dalšími genderově rozmanitými osobami bylo vůči všem členům rodiny otevřeno pouze 5 %, vůči nikomu pak 60 %.** Studie FRA (2019) se na otevřenost vůči okolí dotazovala obdobně – avšak položka cílila sdruženě na otevřenost ohledně vlastní LGBTI identity, nerozlišovala tedy mezi otevřeností z hlediska genderové identity a sexuální orientace. V této studii uvedlo skrývání své LGBTI identity vůči všem členům rodiny 35 % trans osob z českého vzorku.

U přátel byla otevřenost vyšší, což pravděpodobně vychází ze skutečnosti, že přátele si lidé v průběhu života hledají sami a také mohou přátelství opouštět, pokud v nich pocítují nesoulad. **Vůči všem svým přátelům bylo ohledně své sexuální orientace otevřených 55 % respondentů a respondentek,** obdobně jako u rodiny, **nejvyšší podíl otevřenosti vůči všem přátelům byl opět u gayů (68 %) a leseb (65 %),** u bisexuálních lidí to bylo 43 % a případě PQA lidí 46 %. Otevřenost ohledně genderové identity vůči přátelům byla taktéž vyšší, **vůči všem přátelům bylo otevřeno 49 % trans žen, 58 % trans mužů, a 21 % NBI+ lidí.** U všech těchto skupin ale vidíme i vysoká procenta u otevřenosti "vůči většině". Rozdílné výsledky napříč skupinami (vyšší otevřenost u gayů a leseb, menší otevřenost u bisexuální, PQA osob a genderově rozmanitých lidí) mohou odrážet narativy ve společnosti, které stále zpochybňují validitu sexuální rozmanitosti osob, jejichž identita přesahuje rámce již zažitých označení gay, lesba, či muž a žena.

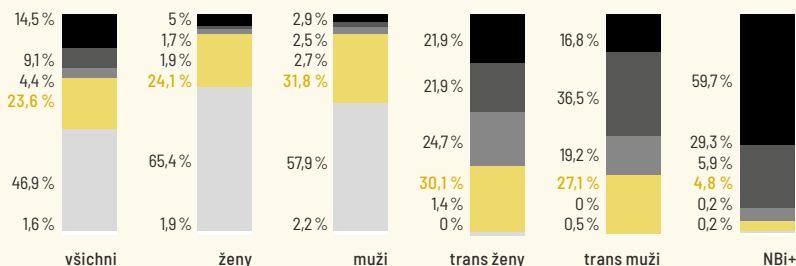
Ve vztahu **k sousedům** vidíme u genderové identity vyšší otevřenost než z hlediska sexuální orientace, 90 % nebinárních a genderově rozmanitých lidí není otevřeno vůči nikomu nebo několika lidem v sousedství, u trans mužů jde 84 %. Trans ženy nejsou otevřeny vůči nikomu či jen pár lidem v 65 %, avšak vidíme u nich větší podíl těch, které jsou ohledně své identity otevřeny, celkem 41 % je otevřeno vůči všem či většině v zaměstnání či škole.

Otevřenost ohledně vlastní sexuální orientace vůči lidem v zaměstnání či škole je o něco vyšší než vůči rodinným příslušníkům, 27 % dotázaných bylo ve škole či práci otevřeno vůči všem svým spolustudujícím či kolegům a kolegyním. Obdobně jako u předchozí otázky vidíme větší otevřenost u gayů (42 %) a leseb (35 %), stále však nejde o příliš vysoká čísla. Celá pětina bisexuálních lidí (20 %) nebyla však na svém pracovišti nebo ve škole otevřená vůči nikomu, podobně na tom byli PQA lidé (18 %). Otevřenost ohledně genderové identity ve škole či zaměstnání je rozvrstvena obdobně. **Nejméně otevření byli* y opět nebinární a další genderově rozmanití lidé (NBI+) - vůči nikomu ze spoluzactva či kolegům a kolegyním nebylo otevřeno 47 % z nich, vůči několika lidem bylo otevřeno 33 %.** Lze vidět, že 80 % NBI+ osob sdílelo informaci o své genderové identitě pouze s velmi malou částí kolektivů v práci či škole. Vůči všem nebo většině bylo v tomto ohledu otevřeno pouze 9 % nebinárních a genderově rozmanitých osob.

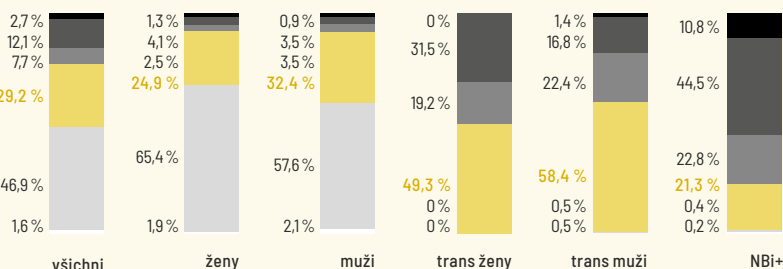
4.2 Vůči kolika lidem z následujících skupin jste otevření ohledně své genderové identity?

vůči nikomu
 vůči několika
 vůči většině
 vůči všem
 otázka se mě netýká
 nevím

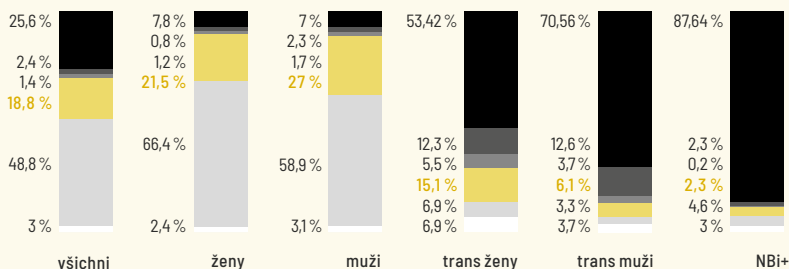
rodinní příslušníci

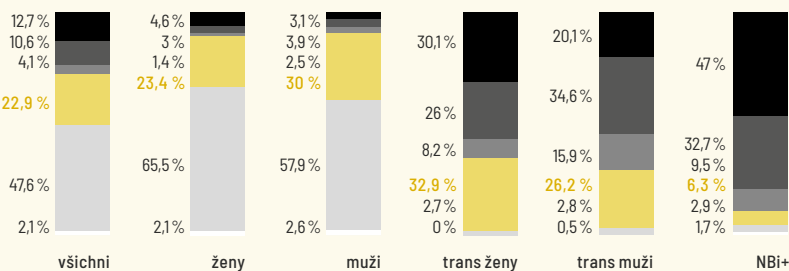
přátelé

sousedé

kolegové / spolužáci

U trans a NBi+ dotázaných se lze domnívat, že v otázce ohledně otevřenosti ve škole či práci rozuměli*ry různě, někteří*ré se v odpovědích mohli*ly vztahovat k otevřenosti ohledně své autentické mužské či ženské identity, jiní*é akcentovat více otevřenosti ohledně vlastní trans či genderově rozmanité historie a trans či genderové identity jako takové. Jak jsme již zmínili úvodu, a jak lze vidět v grafu 4.2, v této otázce velké procento cis žen a cis mužů uvedlo, že se jich otázka netýká, pravděpodobně z důvodu cisnormativity. Avšak 5 % žen a 3 % mužů uvedlo, že nejsou ohledně své genderové identity otevření vůči nikomu. Dotazovaní*é mohli*ly otázku chápat různými způsoby v závislosti na tom, co pro ně jejich genderová identita a její otevřenost ve vztahu k druhým lidem znamená.

Nad rámec výše zmíněných odpovědí na otázku „vůči kolika lidem z následujících skupin jste otevření ohledně své sexuální orientace / genderové identity“ se nyní podíváme **detailněji** na to, jak se LGBTQ+ lidé cítili a jaké byly jejich **zkušenosti v zaměstnání** (za posledních 5 let). U prostředí zaměstnání uvádíme grafy s procenty po odfiltrování odpovědí „netýká se mě“, tedy odpovědi, které mohly respondenti a respondentky volit, protože například neměli zkušenosti s pracovním prostředím. Dle našeho úsudku by tak výsledky zkreslovaly vyhodnocení této otázky (otázce nepředcházela otázka přímo zjišťující, zda respondenti v současné době pracují). Prostor zdraví a otevřenosti vůči ošetřujícím lékařům se věnujeme podrobněji v kapitole 5.6 Diskriminace ve zdravotnictví.

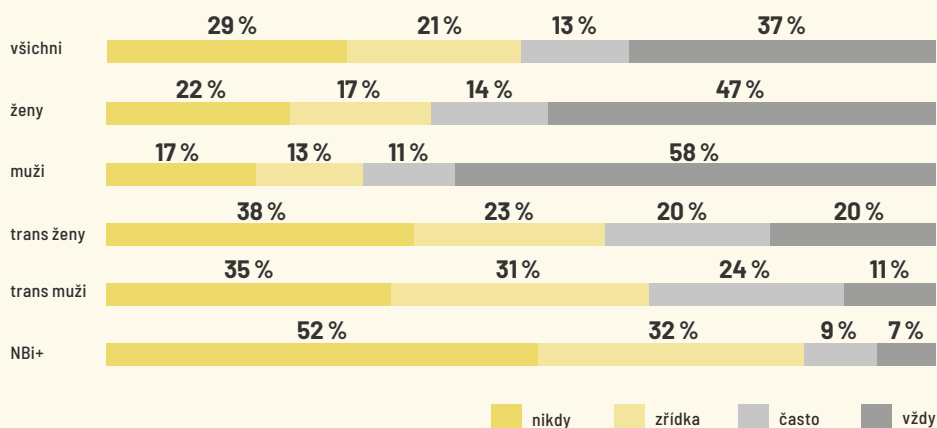
Pokud jde o otevřenost ohledně své genderové identity v oblasti práce za posledních 5 let, 29 % respondentů uvedlo, že zde nikdy nebyli otevření. Mezi trans ženami nebylo otevřených 38 %, u trans mužů 35 %, nejmenší otevřenost pak vidíme u genderově rozmanitých lidí - **ohledně své genderové identity nebylo v práci nikdy otevřeno 52 % NBi+ lidí. Z hlediska sexuální orientace pak nikdy nebylo v práci otevřeno 21 % dotázaných.** Mezi bisexuálními lidmi nebylo nikdy otevřeno 26 % a mezi PQA lidmi 29 %. Nejvíce otevření byli za posledních 5 let ohledně své sexuální orientace gayové (40 % z nich je v prostředí práce otevřeno „vždy“). Mezi gayi vidíme i nejnižší procento lidí (13 %), které uvedli, že nebyli otevření nikdy. Bližší pohled přináší graf 4.4.

Důvodů, proč lidé nejsou ohledně své LGBTQ+ identity v práci otevření, může být mnoho. V rámci nabízených možností, které jsme respondentům a respondentkám nabídli, vyšlo najevo, že se nejčastěji **obávají reakcí kolegů a kolegyně (81 % dotázaných) a možného zhoršení vztahů na pracovišti (80 % dotázaných).** Dle 62 % odpovědí může jít také o obavy spojené s možným negativním vlivem na kariérní růst. Tyto obavy udávali v obdobné míře i respondenti v roce 2018 - obavy z reakcí kolegů a kolegyně udalo taktéž 81 % a obav ze zhoršení vztahů 77 %, obavy z ohrožení kariérního růstu byly méně časté (57 %).

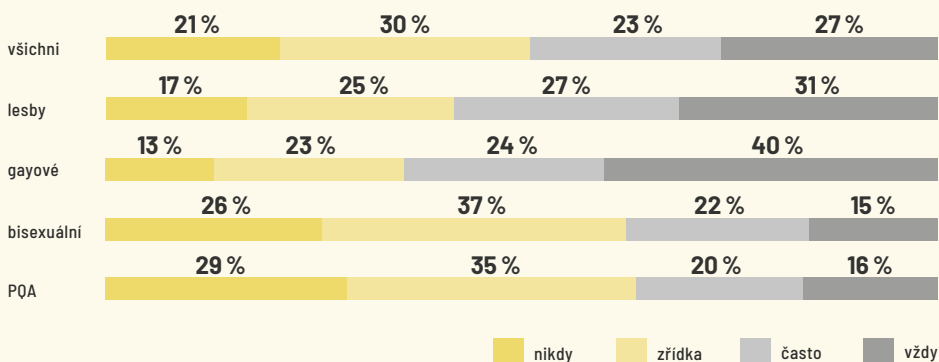
V otevřených odpovědích měli ale respondenti a respondentky možnost dále výslovně popsat i další důvody, které podle nich zapříčiňují, že lesby, gayové, bisexuální či trans lidé na pracovišti nejsou „vyoutováni“, případně konkretizovali, jak si tento fakt

Jak často jste v uplynulých 5 letech ve vašem zaměstnání...

4.3 byl/a otevřený/á ohledně své **genderové identity** před kolegy/němi

4.4 byl/a otevřený/á ohledně své **sexuální orientace** před kolegy/němi

4.5 Které důvody podle vás zpřičinují, že lesby, gayové, bisexuální či trans lidé na pracovišti nejsou „vyoutováni“*?

obavy z reakcí kolegů/kolegyň

obavy z ohrožení kariérního postupu

obavy kvůli možnému zhoršení vztahů na pracovišti

* viz Slovník pojmů

vysvětlují. Nejčastěji jsme v rámci kvalitativní analýzy zaznamenali **názor, že sexuální orientace a genderová identita představují soukromou či intimní záležitost, jež je pro výkon práce, vztahy s kolegy či jiné aspekty pracovního života zcela irelevantní** (47 případů). Dále byly za stěžejní označeny **obavy ze šikany, diskriminace či násilí na pracovišti** (43 případů) či **obavy z nezískání nového nebo ztráty stávajícího zaměstnání** (25 případů). Menší zastoupení potom měly důvody, jež spočívaly v obavách z vyloučení z kolektivu či zhoršení vztahů na pracovišti (11 případů), nebo to, že se na sexuální orientaci či genderovou identitu zkrátka nikdo neptá, respektive na tato témata v pracovním procesu nepříjde řeč (11 případů). Konečně část respondentstva uvedla, že důvodem pro „nevyoutování se“ na pracovišti může být obava z rozšíření takto choulostivých informací mimo pracoviště nebo některým nežádoucím osobám (6 případů), či to, že coming out souvisí se situacemi, jež mohou být značně nekomfortní a mohou je následovat nepředvídatelné reakce nebo důsledky (5 případů), případně zmiňovali obavu z reakcí ze ztráty klientů, zákazníků nebo jiných souvisejících osob stojících vně struktury zaměstnavatele (4 případy). Někdy odpovídající uváděli i další jednotlivé důvody (22 případů), hlásili se k více než jedné z výslovně vypočtených možností (10 případů), či sami sebe nepovažovali za kompetentní otázku zodpovědět – ať už proto, že nemají zkušenosti s pracovním poměrem (5 případů), tak i proto, že je zkrátka žádné relevantní důvody nenapadly (9 případů).

4.2 Skrývání identity

Otevřenost a skrývání identity se mohou na první pohled jevit jako identické jevy, nicméně **v ohledu „skrývání“ se často jedná o propojení s afektivní složkou, kdy nejde pouze o pasivní či bezděčné jednání, ale o vědomé chování, strategii či snahu adaptovat se na vnímané nebezpečí nebo jiné negativní vlivy.** U námi položené otázky ohledně takto motivovaného skrývání je ale samozřejmě k diskuzi, jak ji respondenti a respondentky chápali, zda pro ně otázka **„Kde se vyhýbáte tomu, abyste otevřeně projevovali svou sexuální orientaci / genderovou identitu v obavě, že budete obtěžováni, napadeni, nebo vám bude vyhrožováno?“** znamenala úpravu oblékání či vzhledu, či zda ji vnímali v oblasti používání určitých zájmen nebo o restrikci vlastního autentického chování. Ať už byla tato interpretace jakákoliv, opět lze usuzovat, že tato potenciální restrikce vlastních projevů byla psychicky náročná a zatěžující.

Jak lze vidět podrobněji v grafech 4.6 a 4.7, tak **kvůli obavám z obtěžování, napadení a vyhrožování svou sexuální orientaci či genderovou identitu respondenti a respondentky nejčastěji skrývali ve veřejném prostoru. Konkrétně 44 % všech respondentů skrývá svou sexuální orientaci v hromadné dopravě, 42 % na veřejných místech jako jsou ulice, parky či náměstí nebo veřejné budovy (33 %).** Nejčastěji svou sexuální

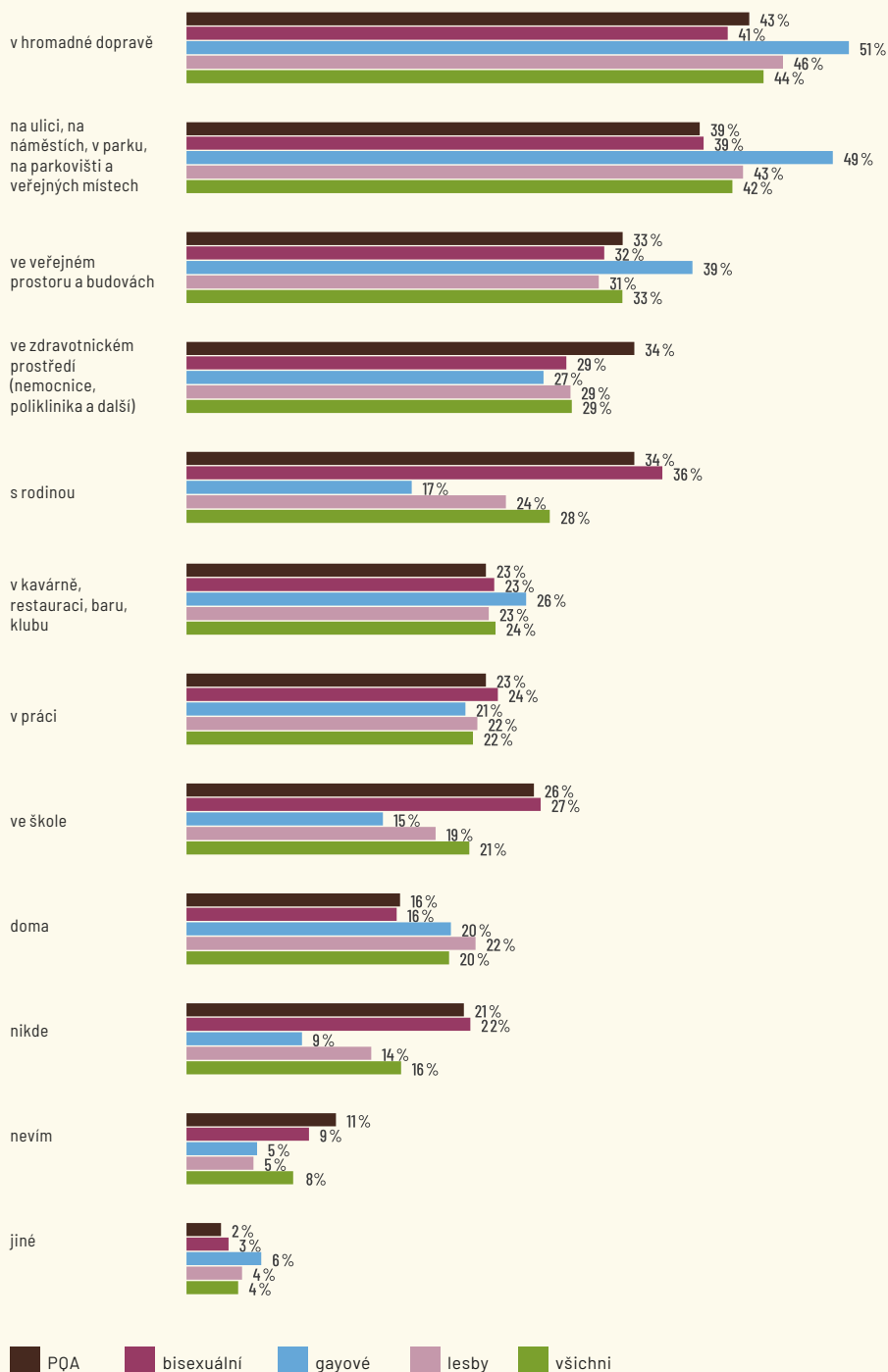
orientaci z výše uvedených důvodů skrývali gay muži – otevřenosti se vyhýbalo ve veřejné dopravě 51 % z nich, na ulicích, parkovištích a dalších veřejných místech 49 % a v dalších veřejných prostorách a budovách 39 %. Jak lze vidět v kapitole 7 věnované násilí, pak fyzické násilí ve veřejném prostoru bylo nejčastějším typem zkušenosti mužů s násilím, tyto výsledky tedy patrně odrážejí větší snahu mužů se těmito hrozbám ve veřejném prostoru bránit svou nižší viditelností, resp. zvýšenou mírou skrývání.

Svou **genderovou identitu na veřejných místech skrývá 48 % NBI+ lidí, 45 % trans žen a 43 % trans mužů**. Ve veřejné dopravě byla čísla skrývání obdobně vysoká – svůj gender zde skrývalo 50 % NBI+ lidí, 45 % trans žen a 43 % trans mužů. Mezi NBI+ osobami vidíme ještě vyšší míru skrývání v prostředí rodiny a zdravotnictví, v obou případech zde svou identitu skrývalo 55 % z nich. Skupinou, která taktéž vykazovala vyšší míru skrývání ve zdravotnictví, byla pansexuální, queer a asexuální skupina (PQA), ve které šlo o 34 % z nich. V rodině svou identitu skrýval také vysoký počet trans mužů (43 %). Trans ženy se ve své rodině cítily o něco bezpečněji, svou identitu tam skrývalo pouze 29 % z nich. Skrývání genderové identity v prostorách restaurací, klubů a kaváren se však týkal 41 % trans žen. V ohledu sexuální orientace v těchto prostorech nejčastěji skrývali své já gayové – 26 %.

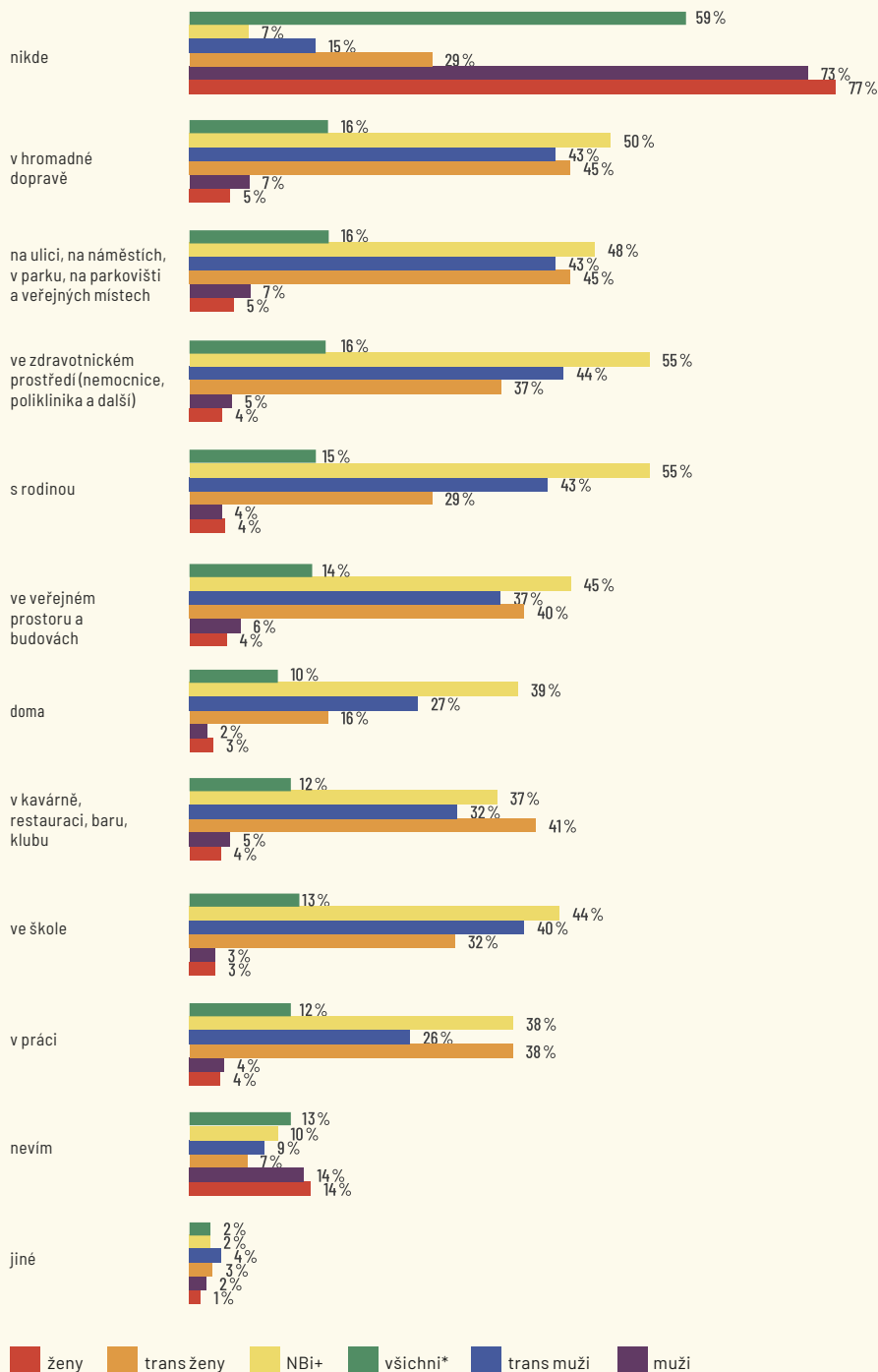
Jako zvláště závažné považujeme zjištění, že až 28 % LGBTQ+ respondentů a respondentek označilo prostředí rodiny jako místo, kde skrývají svou sexuální orientaci, protože se zde obávali obtěžování, napadení či vyhrožování. Z toho jasně vidíme, že představa rodiny jakožto bezpečného a podporujícího prostředí je pro téměř třetinu LGBTQ+ lidí velmi vzdálená realitě. Zejména závažné je zjištění, že se jedná o 55 % NBI+ respondentstva, 43 % trans mužů a 29 % trans žen. Pokud se podíváme na graf 4.6, ve kterém poskytujeme i pohled z hlediska věkových skupin, vidíme, že právě prostředí rodiny patří mezi zcela nejčastěji označované místo, kde se mladí obávají obtěžování, napadení nebo vyhrožování. **V nejmladší věkové skupině 12-15 let rodinu označilo 47 % ze všech, ve skupině 16-18 letech 43 %, ve skupině 19-25 let 30 % a ve věkové skupině 26-35 let již vidíme významný pokles k 11 %. Podobě pak odpověď „doma“ označilo 33 % (12-15 let), 29 % (16-18 let), 17 % (19-25 let), ale jen 3 % v rozmezí věku 25 až 35 let.** Tyto informace naznačují, že neakceptující či přímo ohrožující prostředí domova mnozí respondenti v průběhu života spíše opustí ve věku ekonomického osamostatnění.

Rovněž i napříč dalšími typy míst vidíme vysoká procenta skrývání, což dokládá, že život LGBTQ+ lidí a jejich psychické prožívání nejrůznějších míst a prostorů, může být velmi složité. Z pohledu institucionálního bylo též zajímavé podívat se na výsledky **skrývání v prostředí zdravotnických zařízení, které 29 % ze všech respondentů označilo**, výrazně častěji zde svou identitu skrývali NBI+ lidé (55 %), trans muži (44 %), trans ženy (37 %) a PQA lidé (34 %). Skrývání v prostředí škol reportovala jedna pětina dotázaných (21 %), nejčastěji se v ohledu genderové identity skrývali nebinární a další genderově rozmanití lidé (44 %) a v ohledu sexuality bisexuální lidé (27 %). Na pracovišti skrývalo svou identitu 22 %, častěji trans ženy, NBI+ lidé (38 %) a bisexuální lidé (24 %).

4.6 Kde se vyhýbáte tomu, abyste otevřeně projevovali svou **sexuální orientaci** v obavě, že budete obtěžováni, napadeni nebo vám bude vyhrožováno?

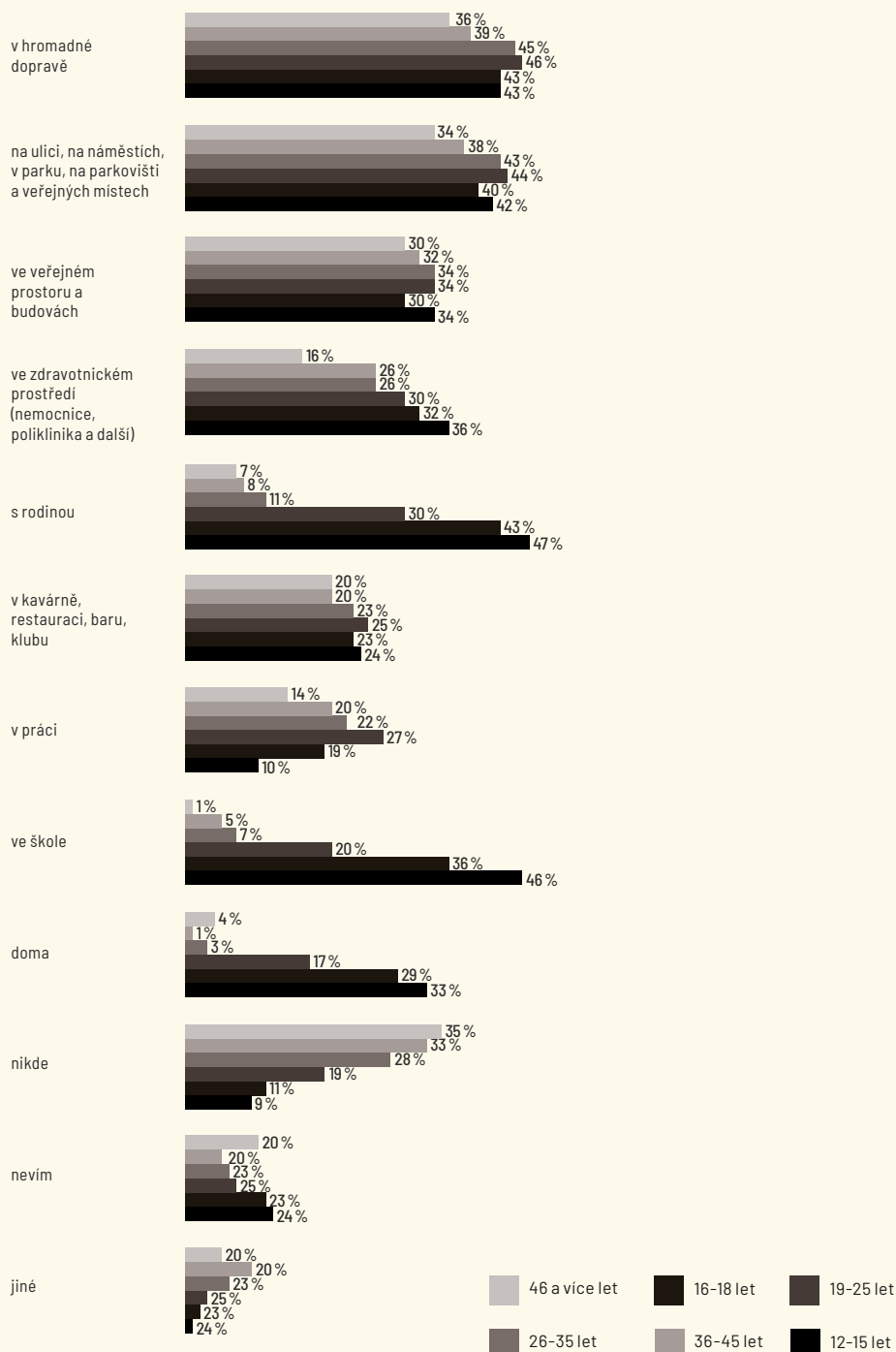

4.7 Kde se vyhýbáte tomu, abyste otevřeně projevovali svou **genderovou identitu** v obavě, že budete obtěžováni, napadeni nebo vám bude vyhrožováno?

* v textu tento "průměr" nereportujeme, kvůli převaze cis osob ve výběrovém souboru

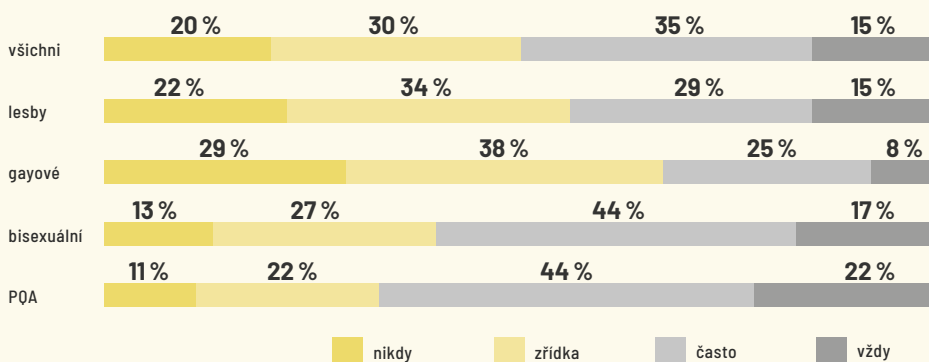
4.8 Kde se vyhýbáte tomu, abyste otevřeně projevovali svou **sexuální orientaci** v obavě, že budete obtěžováni, napadeni nebo vám bude vyhrožováno?

4.2.1 Skrývání v prostředí školy a pracoviště

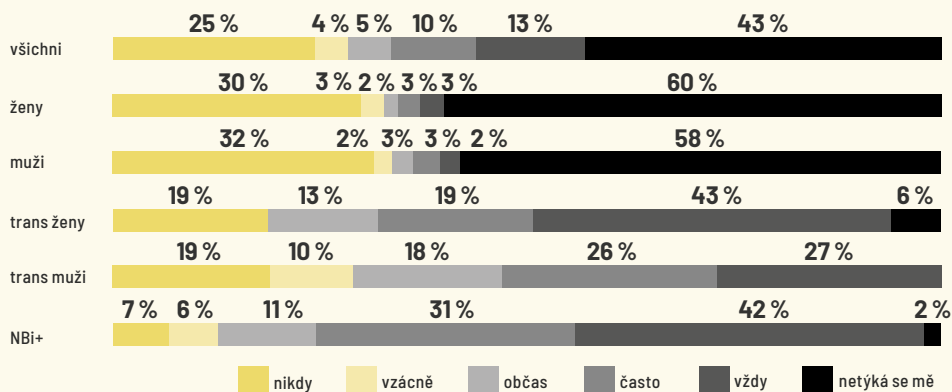
Na skrývání v prostředí školy a v zaměstnání jsme se dotazovali detailněji - v případě zaměstnání jsme odfiltrovali odpovědi „netýká se mě“, abychom se vyhnuli zkreslené interpretaci dat. V prostředí pracoviště 50 % uvedlo, že „často“ nebo „vždy“ skrývali na pracovišti, kým skutečně jsou. Vidíme tak skoro identický výsledek jako ve studii VOP (2018), tehdy svou identitu „často“ nebo „vždy“ skrývalo 51 % dotázaných. Dopadům skrývání a diskriminace v prostředí pracoviště se věnujeme podrobněji v kapitole 5.

4.9 Jak často jste v uplynulých 5 letech ve vašem zaměstnání... skrýval/a kým ve skutečnosti jste

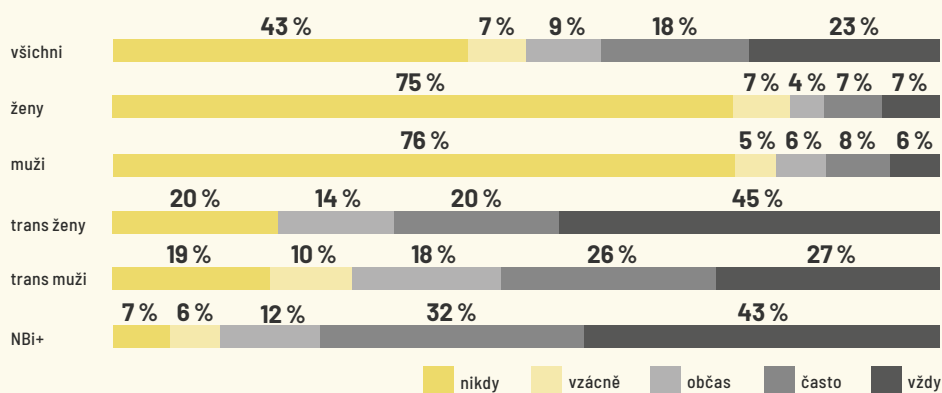

Vzhledem k tomu, že jsme dotazovaným pokládali otázku, zda aktuálně studují, či zda mají tuto zkušenost v posledních 5ti letech (na rozdíl od otázky na prostředí práce), prezentujeme zde obě varianty grafů, jak s odpovědí „netýká se mě“ tak po odfiltrování této možnosti. **V době sběru dat studovalo 59 % našich respondentů a dalších 18 % mělo zkušenost se studiem v posledních 5ti letech**, a mají tak ne zcela dávno vzpomínku na své působení na škole. Možnost „netýká se mě“ v ohledu své genderové identity nejčastěji volili cis ženy (60 %) a cis muži (58 %), což lze chápat v širším kontextu cismorality v naší společnosti, kdy si cis lidé často neuvědomují, že také mají genderovou identitu. Interpretačně se však zaměříme v textu spíše na výsledky bez odpovědi „netýká se mě“, které zobrazuje graf 4.10 ve vztahu ke skupinám, které označovaly, že se jich skrývání genderové identity dotýká. U otázky na skrývání sexuální identifikace byla procenta odpovědi „netýká se mě“ nízká, tudíž jsme se rozhodli prezentovat pouze jeden graf včetně těchto odpovědí.

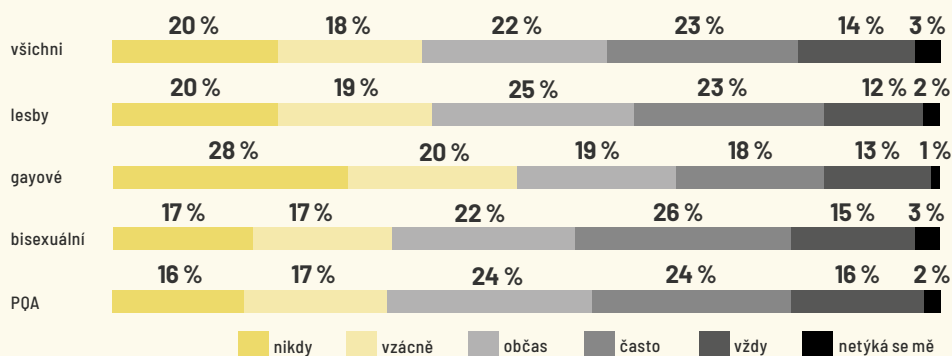
4.10 Skrýváte/zatajujete v rámci svého současného nebo dřívějšího studia (maximálně v posledních 5 letech) svou *genderovou sebeidentifikaci*? (vč. odpovědí „netýká se mě“)

4.11 Skrýváte/zatajujete v rámci svého současného nebo dřívějšího studia (maximálně v posledních 5 letech) svou *genderovou sebeidentifikaci*?

4.12 Skrýváte/zatajujete v rámci svého současného nebo dřívějšího studia (maximálně v posledních 5 letech) svou *sexuální orientaci*?

Genderovou identitu ve škole „vždy“ nebo „často“ zatajovalo 41 % dotázaných, v roce 2018 ve výzkumu ombudsmanky to bylo 43 %, sledujeme tedy jen zanedbatelný posun k větší otevřenosti. **Nejčastěji svou genderovou identitu zatajovaly trans ženy, „vždy“ ji tajilo 45 %, mezi NBI+ lidmi to bylo 43 %**, oproti tomu trans muži svou identitu tajili méně - „vždy“ ji zatajilo „pouze“ 27 %. Stále jde však o velký počet lidí, kteří se nemohli nebo nechtěli během svého studia projevat v souladu se svou identitou. Skrývání identity v rámci školy tak mohlo ovlivňovat např. jejich kapacitu k učení či navazování vztahů v kolektivu.

Svou sexuální orientaci ve škole dotazované a dotazovaní skrývali obdobně často jako genderovou identitu: „vždy“ nebo „často“ svou sexuální identitu zatajovalo 37 % respondentů a respondentek. Nejčastěji bisexuální (41 %) a PQA respondenti či respondentky (40 %). Zde registrujeme od roku 2018 mírný nárůst skrývání sexuální orientace, tehdy obdobně odpovědělo 34 % všech dotázaných. Nejméně svou sexuální identitu skrývali gayové, nikdy ji neskrývalo 28 % z nich.

4.2.2 Další místa, kde respondenti a respondentky skrývali svou identitu

Mezi jiná místa, která respondenti a respondentky uváděli v otevřených odpovědích jako místa, kde bylo nutné skrývat svou **sexuální orientaci**, patřil např. internet, sociální sítě či online prostor (9 případů), zařízení fitness, wellness či další sportoviště, sportovní stadiony a arény (6 případů), zahraniční země s výrazným deficitem v oblasti postavení a práv LGBTI+ lidí (6 případů), vesnice, menší města a městské periferie (5 případů), kostely (3 případy), úřady (3 případy) a další. Nezanedbatelné množství respondentů a respondentek se nerozhoduje univerzálně dle typu místa, ale vždy dle konkrétní situace, tedy dle úrovně bezpečnosti v daném místě a čase, přítomných osob či osobního rozpoložení (37 případů). Jiným také nezáleží na místě, ale výhradně na přítomných osobách – skrývají se totiž při kontaktu s některými příbuznými, blízkými nebo známými osobami (20 případů). Konečně, někteří a některé se skrývají na určitých veřejných místech (v některých veřejnosti přístupných zařízeních), avšak výhradně v nočních hodinách (12 případů). Někteří z respondentů a respondentek byli přesvědčeni, že svou sexuální orientaci musejí skrývat (až na výjimky) všude (9 případů).

Mezi jiná místa, kde bylo dle respondentů a respondentek nutné skrývat jejich **genderovou identitu**, patřily například veřejné toalety, sprchy, šatny či převlékárny (6 případů). Dále to byla podobná místa jako v případě skrývání sexuální orientace - internet, sociální sítě či online prostor (1 případ), zařízení fitness, wellness, sportoviště či sportovní stadiony a arény (1 případ), zahraniční země s výrazným deficitem v oblasti postavení a práv LGBTI+ lidí (1 případ), úřady (1 případ) a další. Většina z respondentů

a respondentek se však domnívala, že se jich sledovaná problematika netýká, případně konkrétně nevěděla, kde se projevům genderové identity vyhýbali (30 případů). Někteří z respondentů a respondentek byli přesvědčeni, že svou genderovou identitu musejí skrývat (až na výjimky) všude (11 případů). Část respondentů a respondentek se opět nerozhodovala podle typu místa, ale vždy dle konkrétní situace, tedy dle úrovně bezpečnosti v daném místě a čase, přítomných osob či osobního rozpoložení (5 případů). Jiným také nezáleželo na místě, ale výhradně na přítomných osobách – skrývali se totiž při kontaktu s některými příbuznými, blízkými nebo známými osobami (3 případy). Konečně se někteří skrývali na některých veřejných místech (v některých veřejnosti přístupných zařízeních), avšak výhradně v nočních hodinách (1 případ).

4.3 Projevy náklonnosti na veřejnosti

Dále jsme zjišťovali **vyhýbání se specificky projevování náklonnosti vůči partnerům a partnerkám „stejného pohlaví“³³** našich dotázaných, konkrétně jsme se zaměřili na “držení se za ruce” na veřejnosti. Abychom u této otázky získali co největší počet relevantních odpovědí, odfiltrovali jsme všechny odpovědi respondentů a respondentek, kteří neměli v tu dobu či v minulosti partnera nebo partnerku stejného pohlaví. V celkovém výběrovém souboru to bylo celkem 35 % (1205) osob, které doposud zkušenost s partnerkou či partnerem stejného pohlaví neměli.

Nejvyšší míru vyhýbání držení se za ruce jsme zaznamenali u gayů: 42 % z nich uvedlo, že se na veřejnosti držení za ruce vyhýbá „vždy“ a dalších 38 % uvedlo, že se mu vyhýbá „zřídka“. Celkově pouze 16 % gayů uvedlo, že se držení za ruce nikdy nevyhýbá. Z bisexuálních osob se nikdy nevyhýbalo 40 %. **Držení za ruce se naopak nejméně vyhýbají trans ženy, 60 % z nich v našem výběrovém souboru se v tomto ohledu nikdy neomezovalo.** Podrobný pohled na prosté podíly v odpovědích nabízejí naše grafy 4.13 a 4.14. My jsme se ale v rámci této studie neomezovali pouze na kvantitativní data a zajímala nás i konkrétní vysvětlení ze strany všech odpovídajících. Na doplňující otázku jsme získali celkem 932 otevřených odpovědí, které jsme následně podrobili kvalitativní analýze³⁴.

Nejčastěji jsme v odpovědích zaznamenali **obavy o bezpečnost, snahu předejít konfliktům či jiným negativním reakcím nebo znevýhodnění (392 případů)**, dále jsme **264 případů** kategorizovali jako vyvarování se těchto projevů motivované **obavami**

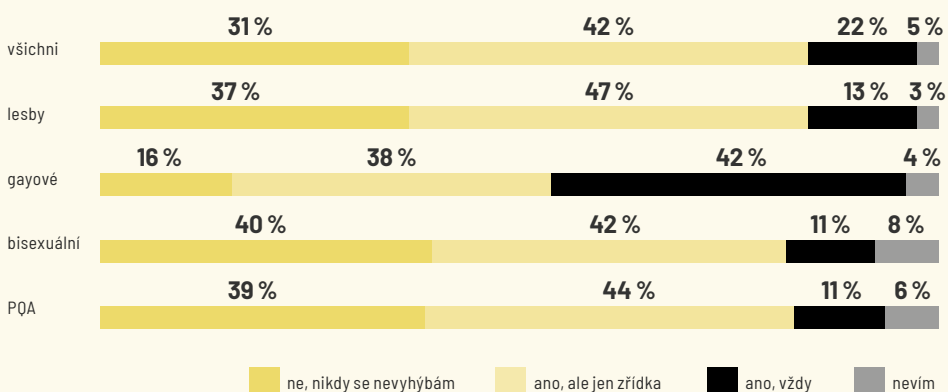
³³ Navzdory možné kritice použití této formulace, jsme ji užíli v domnění, že bude většině osob, kteří na ni odpovídají, srozumitelný odkaz na cisheteronormativní kontext, ve kterém takové chování může být na veřejnosti stigmatizováno.

³⁴ V rámci kvalitativní analýzy je běžné jednu odpověď přiřadit pod více faktorů, proto jejich součet nemusí odpovídat celkovému počtu odpovědí.

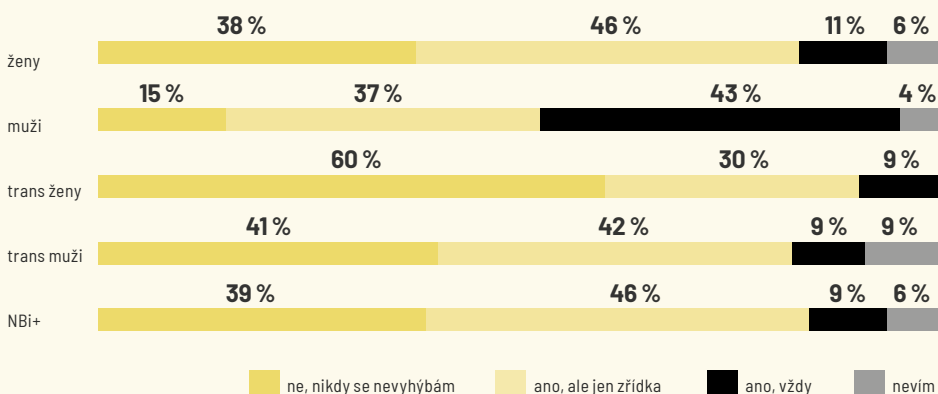
z posměchu, nadávek, urážek či jiných forem verbálního napadení. Dalších 241 odpovědí zahrnovalo zdůvodnění, že respondentům vadí pohledy ostatních, nechtějí být pozorováni druhými či jakkoliv budit pozornost. Necelá dvě sta (199) odpovědí obsahovala výpovědi, že jsou respondenti a respondenty alespoň někdy ochotni se s partnerem/ partnerkou na veřejnosti držet za ruce, dalších 107 osob popsalo obavy o svou bezpečnost, neboť se obávaly fyzického napadení a 75 osob se obávalo vyoutování před známými či konkrétními lidmi. V některých případech byl zmíněn vliv partnera či partnerky respondenta či respondenty (60 případů), jež se takto nechtěl/a proje-

Vyhýbáte se tomu, abyste se na veřejnosti drželi za ruce se svým partnerem/ partnerkou stejného pohlaví?

4.13 Děleno dle sexuální orientace

4.14 Děleno dle genderové sebeidentifikace

vovat. Dále respondenti a respondentky uváděli, že nemají potřebu držet se za ruce nebo se jim to nelíbí (49 případů), nebo nechtějí nikoho omezit, pohoršit, znechutit či se někomu znelíbit (36 případů). Ostatní odpovědi byly již reprezentovány minimálním vzorkem. Nižší uvádíme konkrétní příklady jednotlivých výpovědí.

Tabulka 4.1 Důvody, kvůli kterým se respondenti a respondentky vyhýbají držení za ruce

	počet
Obavy o osobní bezpečnost a snaha předejít konfliktům, negativním reakcím okolí či znevýhodnění	392
Obavy z posměchu, nadávek, urážek či verbálního napadení	264
Obavy z nepříjemných pohledů ostatních a z přílišné pozornosti	241
Alespoň občasná ochota se s partnerem či partnerkou na veřejnosti držet za ruce	199
Obavy z fyzického napadení	107
Obavy z vyoutování	75
Partner či partnerka si to z různých důvodů nepřeje	60
Sám respondent či respondentka nechce či nemá potřebu se na veřejnosti držet za ruce	49
Snaha někoho nepohoršit, neomezit či se někomu znelíbit	36
Další důvody	31
Obavy z cat callingu, sexuálního obtěžování či napadení	15
Pocity studu	11
Pocit, že jsou takové projevy nevhodné, nehezké, či nepatří na veřejnost	10

Obavy o osobní bezpečnost a snaha předejít konfliktům, negativním reakcím okolí či znevýhodnění (392 případů)

„Byl bych hrozně rád, kdybych to dokázal, ale nějaký blok v mé hlavě mi to prostě nedovolí. Strach z kolemjdoucích je silnější než já.“

(muž, gay, 21, Pardubický kraj)

„Když se pohybuji po menších městech, po vesnicích, ale třeba i v noci po větších městech, uvědomuji si, že by takové chování mohlo být nebezpečné.“

(žena, bisexuální, 19, Jihočeský kraj)

„Vždy nejdříve musím zhodnotit situaci, kde se nacházím, jaké je složení lidí v okolí, v jaké jsou náladě apod. Nechci žádnou konfrontaci. Je snazší se skrývat, než řešit nepříjemné konflikty.“

(žena, queer, 39, Hlavní město Praha)

„Především v některých prostředích cítím, že bychom mohly být konfrontovány. Například když jsme na místě, kde je hodně rodin s dětmi. Bojím se, že se na nás utrhne nějaký poblázněný rodič, že naším chováním kazíme děti.“

(žena, asexuální, 23, Hlavní město Praha)

„Většinu života jsem žil jako heterosexuální žena. Tehdy jsem nikdy podobné věci neřešil. Teď vnímám rozdíly v přístupu okolí, zvláště mimo velké město.“

(trans muž, gay, 31, Hlavní město Praha)

Obavy z posměchu, nadávek, urážek či verbálního napadení (264 případů)

„Bojím se. Když mi bylo 15, tak na mě a mého prvního kluka pokřikovala banda pubertáků a posmívali se nám, že se držíme za ruce. Stále se bojím, že se to stane znovu.“

(NBi+, gay, 22, kraj Vysočina)

„Dříve jsem se bál, že by nás kvůli tomu mohl někdo, ať už slovně nebo fyzicky, napadnout. Teď už se bojím méně. Jsem totiž skoro rok na hormonech (jsem trans muž), s přítelkyní tak vypadáme jako „normální hetero pár“.“

(trans muž, queer, 24, Středočeský kraj)

„Na veřejnosti se za ruce téměř nedržíme. Když to děláme, lidé na nás ukazují a pokřikují, u některých se bojíme, že by nám mohli něco udělat. Necítíme se dobře, když nás pozorují a mají ošklivé narážky.“

(žena, bisexuální, 20, Hlavní město Praha)

„Když se občas držíme za ruce, lidé to komentují nebo zírají. Ne vždy dokážeme být stateční. Když se nedržíme, tak je to bezpečnější a člověk není vidět.“

(muž, gay, 29, Hlavní město Praha)

„Před osmi lety jsme za to byli verbálně a málem i fyzicky napadeni. Proto už na sebe nechceme zbytečně upozorňovat.“

(muž, gay, 27, Hlavní město Praha)

Obavy z nepříjemných pohledů ostatních a z přílišné pozornosti (241 případů)

„Je nepříjemné sledovat pohledy kolemjdoucích. Když se s partnerem držíme za ruku, mám pocit, že jsme automaticky na ulici terčem a že bychom se držet neměli.“

(muž, gay, 21, kraj Vysočina)

„Lidé se divně dívají už jen proto, že sedíme moc blízko sebe. Když se chytíme za ruce, dívají se, jako by nic takového nikdy neviděli.“

(muž, gay, 17, Olomoucký kraj)

„Nechci riskovat pohledy lidí. Pokud se někdo drží za ruce, tak by to mělo být příjemné a nenucené. Pokud se ale člověk bojí pohledů a neustále na to myslí, tak držení se za ruce „ztrácí své kouzlo“. Už to není tak příjemný prožitek, ale spíše nový stresor.“

(muž, gay, 23, Královéhradecký kraj)

„Většinou se nebojíme a za ruce se držíme. Když na nás ale padá až moc nepříjemných pohledů, tak se pustíme, protože se cítíme nekomfortně.“

(žena, bisexuální, 17, Zlínský kraj)

Obavy z fyzického napadení (107 případů)

„Aby mně a partnerovi soused vyhrožoval smrtí, stačí, že bydlíme dvě patra nad ním. V téhle situaci určitě není v Česku bezpečné vodit se za ruce na veřejnosti.“

(muž, gay, 40, Hlavní město Praha)

„Žiju s tělesným postižením. O to více se obávám, že nás někdo může na ulici napadnout. Bojím se toho hlavně večer, když je tma.“

(žena, queer, 23, Zlínský kraj)

Obavy z vyoutování (75 případů)

„Moje partnerka v současnosti žije v poměrně homofobní domácnosti. Proto když jsme na místě, kde by si nás mohl někdo z její domácnosti či okruhu známých všimnout a poznat ji, raději děláme, že jsme kamarádky.“

(žena, lesba, 23, Moravskoslezský kraj)

„Bojím se, že by nás uviděl někdo známý a řekl to mým rodičům.“

(žena, lesba, 16, Olomoucký kraj)

„Vyhýbám se tomu například v blízkosti pracoviště. Pracuji ve školství a není mi příjemné se „outovat“ před žáky či rodiči.“

(žena, lesba, 38, Hlavní město Praha)

Partner či partnerka si to z různých důvodů nepřeje (60 případů)

„Partnerce to není příjemné kvůli případným předsudkům či komentářům. Já osobně bych se tomu nevyhýbala, ale respektuji ji.“

(žena, lesba, 25, Ústecký kraj)

Sám respondent či respondentka nechce či nemá potřebu se na veřejnosti držet za ruce (49 případů)

„Není mi to příjemné, neprovokuji okolí a nepotřebuji své city projevovat na veřejnosti. Držet partnera za ruku budu raději v soukromí.“

(muž, gay, 36, Moravskoslezský kraj)

Snaha někoho nepohoršit, neomezit či se někomu neznelíbit (36 případů)

„Zvláště ve společnosti seniorů se necítím ve své kůži. Nic neříkají, ale je znát, že se jim to nelíbí.“

(muž, gay, 72, Jihočeský kraj)

Obavy z cat callingu, sexuálního obtěžování či napadení (15 případů)

„Když randím se ženou, je to hezké a milé, užíváme si romantické okamžiky. Pokud bychom si daly na veřejnosti polibek nebo se držely za ruce, schytaly bychom perverzní komentáře. To mi to za to nestojí a raději si počkám na intimnější chvíle.“

(žena, bisexuální, 30, Pardubický kraj)

Diskriminace

5. Diskriminace

Přestože jsou **formy diskriminace jasně popsány v antidiskriminačním zákoně** (viz níže) včetně jednotlivých forem diskriminace, kam spadá i například obtěžování, široká veřejnost diskriminaci nevnímá jednotně, a tak v kapitole uvidíme, že výpovědi respondentů ohledně diskriminačních incidentů se liší svou závažností i charakterem, a najdeme i případy, kdy se o diskriminaci nemuselo jednat.

Diskriminací rozumíme **méně příznivé zacházení z konkrétních důvodů**, které definuje antidiskriminační zákon (z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, **pohlaví, sexuální orientace**, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, v některých případech i z důvodu státní příslušnosti). Za diskriminaci z důvodu pohlaví považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace (skutečné či domnělé). Antidiskriminační zákon vymezuje také jednotlivé formy diskriminace, jež umožňuje postihovat. Rozlišuje přímou a nepřímou diskriminaci, ale popisuje také jevy jako obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.

Přímou diskriminací se rozumí jednání (včetně opomenutí), kdy je s osobou zacházeno méně příznivě, než se zachází nebo by bylo zacházeno s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru, a dále v právních vztazích, v některých případech i z důvodu státní příslušnosti.

Nepřímá diskriminace označuje takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého důvodu osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud je toto ustanovení, kritérium nebo praxe objektivně odůvodněno legitimním cílem, čemuž odpovídají užitá prostředky.

5.1 Obecné zkušenosti s diskriminací

Jedním z hlavních cílů naší studie, podobně jako u předchozí studie organizované VOP, bylo zjišťovat zkušenosti LGBTQ+ lidí s diskriminací, jejími různými formami, projevy a možným řešením. V textu rozlišujeme mezi diskriminací a obtěžováním, navzdory tomu, že podle antidiskriminačního zákona patří obtěžování mezi typy diskriminace. Tato skutečnost ale nemusí být známá široké veřejnosti, a proto jak ve formulaci otázek v dotazníku, tak i zde ve výzkumné zprávě explicitně zmiňujeme

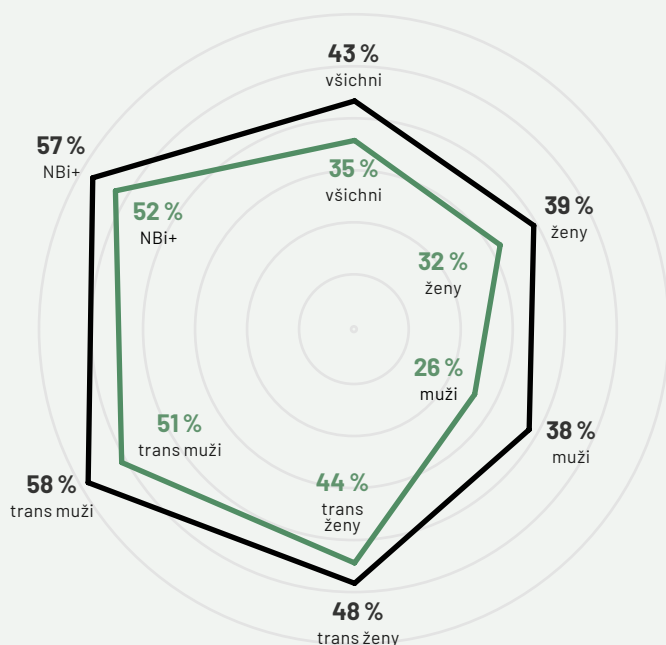
5.1 Cítil/a jste se vy osobně během posledních 5 let*, tj. od počátku roku 2017, v Česku diskriminován/a nebo obtěžován/a? (dle genderové identity)

V posledních 5 letech

V posledních 12 měsících

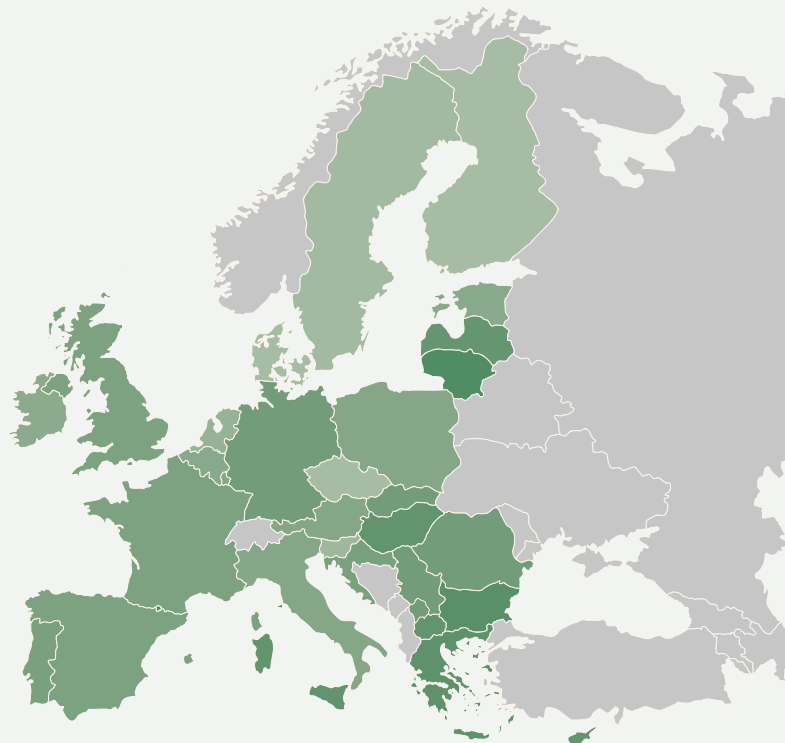
jak diskriminaci, tak obtěžování. Tento přístup byl navíc uplatněn také v předchozím dotazníkovém šetření veřejné ochránkyně práv (*Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*).³⁵ Dále se otázkám zaměřeným pouze na obtěžování a jeho druhy věnujeme zvlášť v další kapitole. Různé typy otázek, které mezi sebou mají jisté překryvy (některé v rámci tzv. sdruženého přístupu – tedy dotazující se dohromady například na diskriminaci i obtěžování a otázky tzv. zacílené pouze na jeden typ předsudečného jednání) jsme volili záměrně z důvodu jejich výskytu v relevantních studiích s cílem zajištění porovnatelnosti s vícero z nich. Otázky více zacílené na jednotlivé předsudečné činy například používá studie FRA.

Jak vidíme v grafu 5.1, tak se **během poslední pěti let (od počátku roku 2017) cítilo diskriminováno nebo obtěžováno 43 % LGBTQ+ lidí v Česku. To je nárůst o 5 % oproti**

³⁵ Závěrečná zpráva z výzkumu veřejné ochránkyně práv ([elektronický odkaz](#))

5.2 Osobní zkušenost s diskriminací kvůli vlastní LGBTI identitě za posledních 12 měsíců dle studie FRA 2019.

LT	55 %	UK	42 %
BG	52 %	PT	40 %
EL	51 %	IT	40 %
CY	49 %	LU	40 %
HU	49 %	AT	40 %
MK	49 %	EE	39 %
LV	48 %	BE	39 %
PL	47 %	IE	38 %
SK	46 %	NL	35 %
RO	45 %	SI	33 %
RS	45 %	MT	33 %
DE	44 %	SE	32 %
HR	43 %	CZ	31 %
EU-28	42 %	DK	31 %
FR	42 %	FI	31 %
ES	42 %		

zjištěním VOP z roku 2018, kdy VOP hodnotila, že se jednalo o zhruba **tříkrát vyšší podíl než v případě běžné populace**.

V rámci naší studie se **za období posledních 5 let nejčastěji cítili diskriminováni trans muži (58 %)** a NBi+ lidé (57 %), dále jen PQA lidé ve 49 %, trans ženy (48 %), lesby (45 %), gayové (40 %), ženy (39 %), bisexuální osoby (39 %) a nejméně často muži, kterých byla však stále více než třetina (38 %). Jak lze vidět z grafu, zkušenosti s diskriminací jsme sledovali i za kratší období **posledních 12 měsíců**, tj. v období od srpna až října 2021 do srpna až října 2022, tedy ročního intervalu od začátku a konce sběru dat v rámci naší studie. Z výsledků vidíme, že **za poslední rok se cítilo diskriminováno či obtěžováno 35 % (1200) všech dotázaných**. To je o něco vyšší hodnota než 23 % respondentů v rámci studie organizace In Iustitia (Petruželka, Walach, Kalibová), jejíž výsledky byly publikované v roce 2020. Pro interval měření diskriminace za poslední rok můžeme také srovnávat s daty z celoevropské studie FRA z roku 2019, kde byla naměřena hodnota

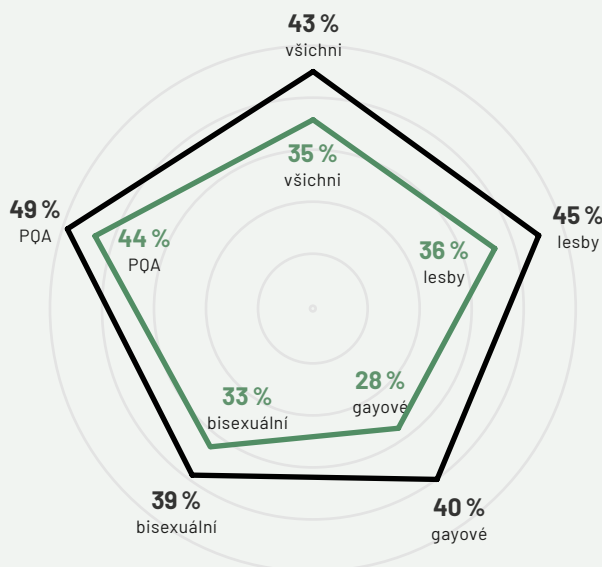
5.2 Cítil/a jste se vy osobně během posledních 5 let/ 12 měsíců v Česku diskriminován/a anebo obtěžován/a? (dle sexuální identifikace)

V posledních 5 letech

V posledních 12 měsících

v Česku o 31 %, tj. o 4 % nižší než naše aktuální výsledky. Přehledně pro srovnání přikládáme ilustraci 5.2. Další mapové ilustrace naleznete na stránkách Queer Geography³⁶.

Co se týká rozložení mezi jednotlivými skupinami za období posledních 12 měsíců, vidíme zde podobnosti jako u zkušeností s diskriminací a obtěžováním za posledních 5 let. **Nejčastěji se s diskriminací za posledních 12 měsíců setkali NBi+ lidé (52 %) a trans muži (51 %)**, v ohledu sexuální orientace, pak nejčastěji **PQA lidé (44 %), lesby (36 %), bisexuální lidé (33 %) a nejméně často gayové (28 %)**. Z hlediska genderového dělení pak velmi časté zkušenosti (44 %) mají i trans ženy, následované ženami (32 %) a muži (26 %).

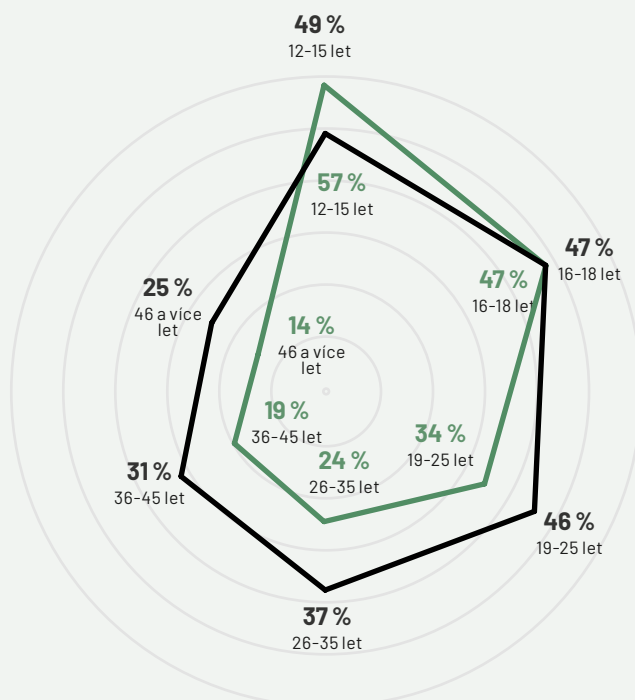
Jelikož jsme z výzkumu v oblasti diskriminace LGBTQ+ osob již dříve zaznamenali důkazy, že se dotýkají zejména mladších věkových skupin³⁷, které jsou jimi zasažené ve zvláště citlivém období života, rozhodli jsme se výsledky analyzovat i z hlediska

³⁶ Ostatní graficky zpracované ilustrace jsou k vidění na stránkách Queer Geography ([elektronický odkaz](#))

³⁷ Sexuální chování mužů, kteří mají sex s muži (EMIS 2017): Česká zpráva ze studie European MSM Internet Survey, Státní zdravotní ústav ([elektronický odkaz](#))

5.4 Cítil/a jste se vy osobně během posledních 5 let/ 12 měsíců v Česku diskriminován/a anebo obtěžován/a? (dle věku)

 V posledních 5 letech
  V posledních 12 měsících

věkových skupin. Jak vidíte v grafu 5.4, tak můžeme potvrdit jednoznačnou nepřímou úměru mezi věkem a zkušenostmi s diskriminací. Z odpovědí **u nejmladší věkové skupiny (12-15 let)**, kterou jsme v této studii poprvé zařadili, aby mladí LGBTQ+ lidé mohli* sdílet své životní zkušenosti, vyplývá že **polovina z nich (49 %) se setkala s diskriminací v posledních 5 letech. Ve věkové skupině 16-18 let pak situace vypadala velmi podobně (47 %), stejně tak jako ve skupině 19-25 let (46 %).** Výrazněji klesají hodnoty až pro věkové skupiny 26-35 let (37 %), 36-45 let (31) a ve skupině starších 46 let (25 %). Také **údaje za poslední rok potvrzují velmi znepokojující věkové rozložení zkušeností s diskriminací - největší podíl osob (57 %), jenž se cítil diskriminován v posledních 12ti měsících, byl ve věku 12-15 let.**

5.2 Vnímaná pohnutka diskriminace

Dále jsme zjišťovali, které motivy či pohnutky mohly dle respondentů a respondentek být důvodem diskriminace, se kterou se setkali. **Jako nejčastější motivy diskriminačních činů vůči své osobě dotázané a dotázaní uváděli svou sexuální orientaci, genderovou identitu a pohlaví.** Tyto frekvence jsou ale přímo ovlivněné počtem respondentů v jednotlivých skupinách, a proto je klíčové zaměřit se na příslušné podskupiny, tak jak jsou zobrazené v ilustraci 5.5. V rámci této části proto neinterpretujeme celkovou skupinu „všichni“, neboť cis LGBTQ+ respondenti (tedy ženy a muži), kterých bylo ve studii více než trans a NBi+ osob, se pravděpodobněji v cisnormativní společnosti setkali s diskriminací kvůli jejich sexuální orientaci. Naopak trans a NBi+ respondentsvo patrně mohlo mít zkušenosti spíše pro svou genderovou rozmanitost. V tomto bodě bychom ale chtěli zdůraznit, že jsme si vědomi, že pro mnohé osoby se tyto osy jejich rozmanitosti vzájemně křížily (byly v tzv. intersekcii), a jejich sebeidentifikace se tak prolínala více odpověďmi.

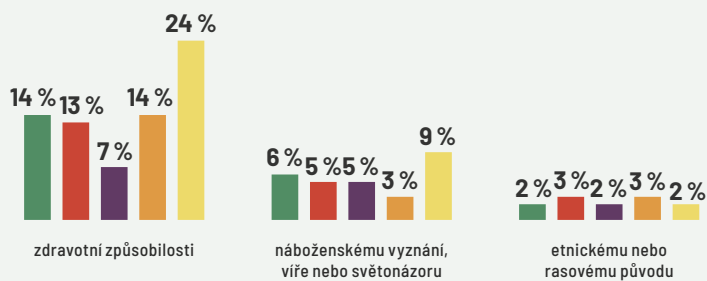
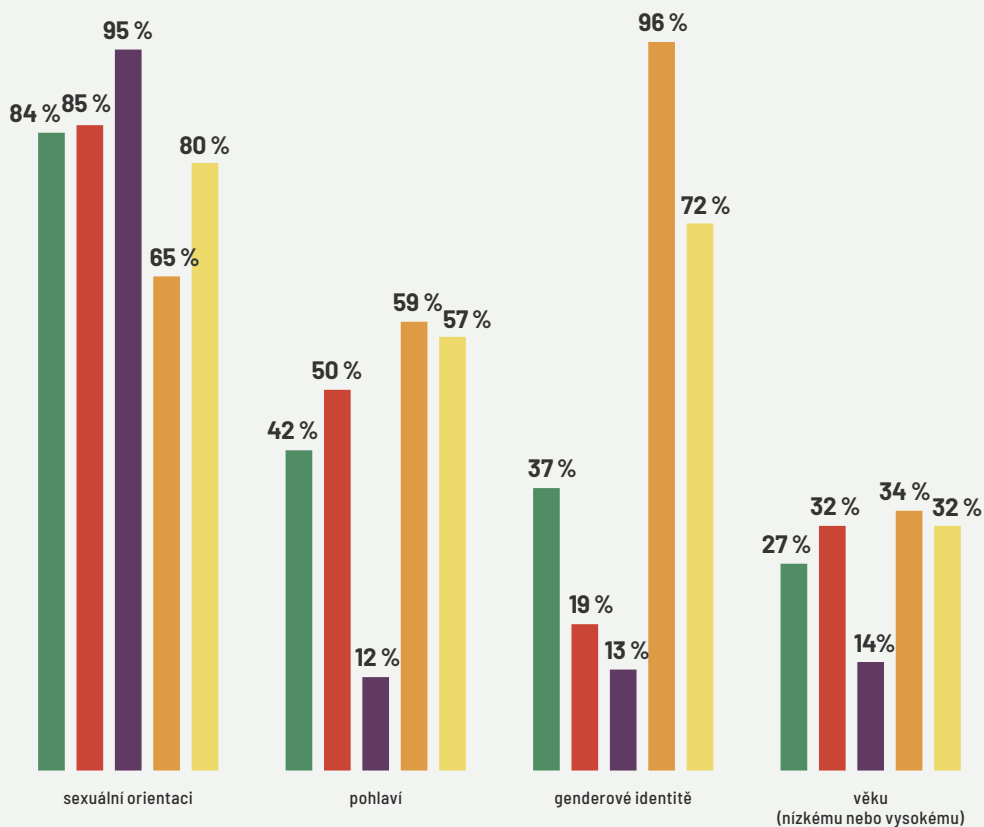
Jako důvod své diskriminace z hlediska sexuální orientace odpovědělo kladně 95 % mužů a 85 % žen, přičemž genderovou identitu jako vnímaný důvod své diskriminace označilo 96 % trans osob a 72 % NBi+ lidí. U skupiny NBi+ lidí je z intersekcionalního hlediska zajímavé, že větší podíl NBi+ lidí (80 %) se cítil diskriminovaný kvůli své sexuální orientaci. Další možné důvody diskriminace, jako je pohlaví, věk, zdravotní způsobilost, náboženské vyznání, byly uváděny méně často a pravděpodobně souvisely s nižším zastoupením těchto skupin v našem výběrovém souboru.

5.3 Podrobnosti o diskriminačních případech – nejzávažnější incidenty

Pokud jde o **nejzávažnější incident za posledních 12 měsíců**, dotazovali jsme se našich respondentů a respondentek nejprve na zařazení typu předsudečných činů (graf 5.7). Tuto otázku jsme zařadili na základě *National LGBT Survey* z Velké Británie z roku 2018, který tuto kategorizaci nejzávažnějších činů obsahuje. Z důvodu možných překryvů mezi jednotlivými kategoriemi jsme umožnili respondenstvu označit vícero odpovědí zároveň.

Pokud bychom se vztahovali k celkovému souboru 3429 respondentů a respondentek, pak 35 % z nich (1200) mělo zkušenost s diskriminací v posledním roce (graf 5.6). Nejčastěji dotazovaní uváděli, že **šlo o slovní obtěžování, urážky a jiné zraňující komentáře na jejich adresu (84 %)**. Ohledně verbálních útoků, zastrašování či nevhod-

5.5 Myslíte si, že to bylo kvůli vašemu/vaši:

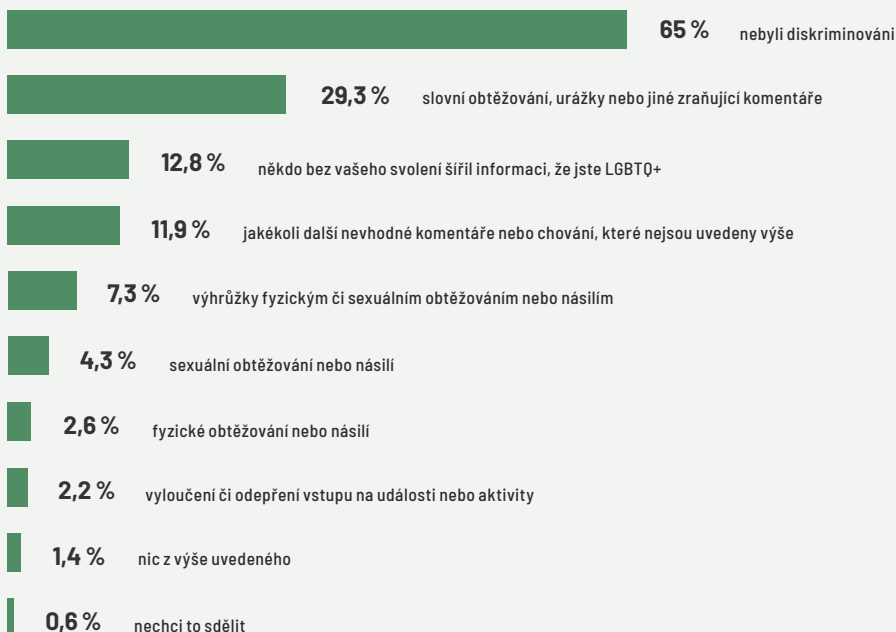

■ ženy
 ■ trans ženy
 ■ NBi+
 ■ všichni*
 ■ trans muži
 ■ muži

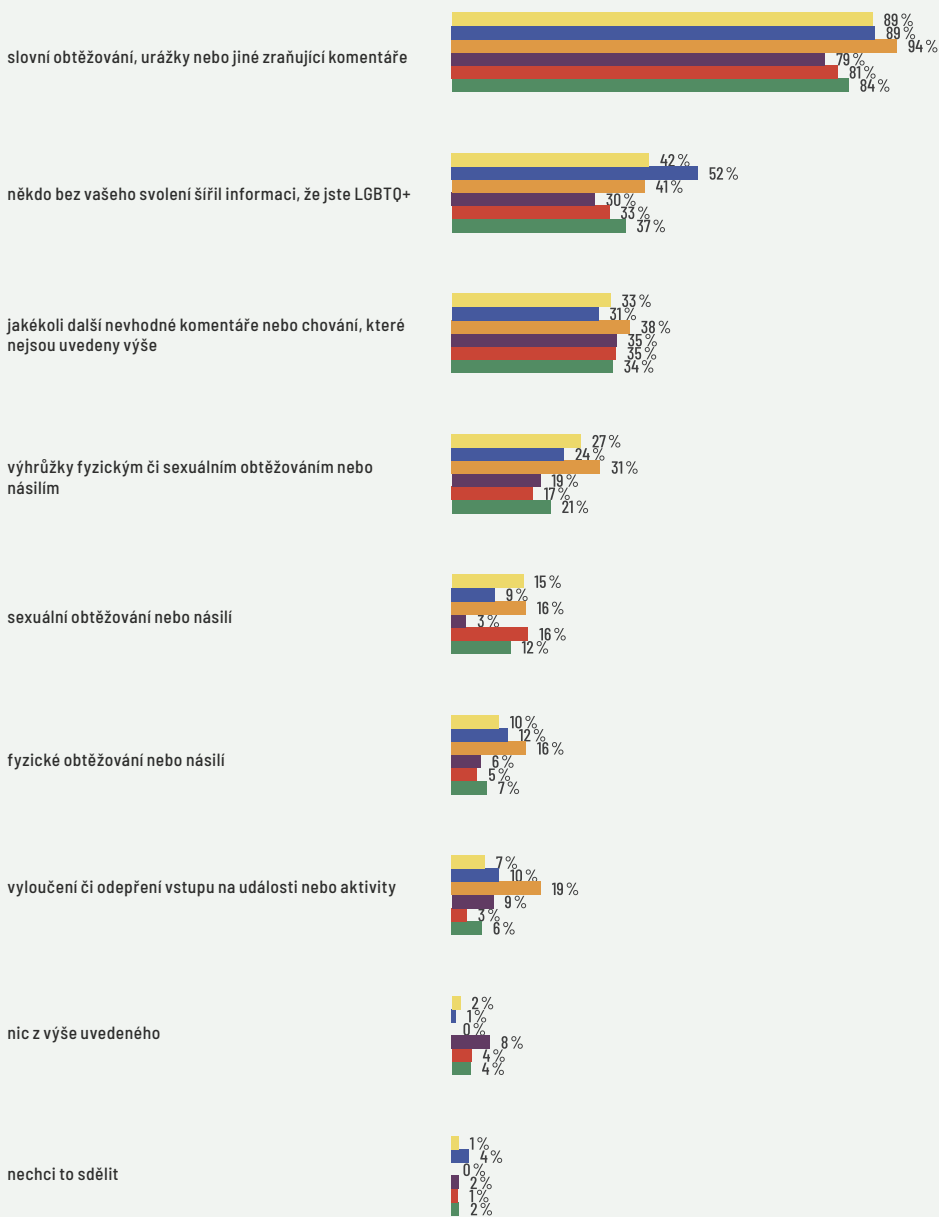
ných komentářů na veřejnosti jsme dále získali v otevřených odpovědích celkem 348 výpovědí. Často se dotázaní setkali s výzvami k násilí vůči LGBTQ+ lidem či jeho schvalování. Konkrétní zkušenosti ilustrují autentické citace respondentů a respondentek na konci této kapitoly. **Jako druhá nejčastější byla uváděna situace, kdy třetí osoba sdílela informaci o LGBTQ+ identitě respondentů a respondentek bez jejich svolení – takovou zkušenost mělo 37 % osob diskriminovaných v posledním roce, nejčastěji se s tím setkali trans muži (52 % ze všech TM, kteří měli zkušenost s diskriminací v posl. roce). Další 12 % uvedlo, že šlo o typ nevhodného chování nad rámec nabízených odpovědí, tyto zkušenosti, ale měly možnost detailně popsat, a jsou součástí všech výpovědí, které jsme analyzovali níže.**

Výhrůžky fyzickým či sexuálním obtěžováním a násilím reportovalo 7 % z celkového počtu respondentů, oproti jiným skupinám tyto výhrůžky více zažívaly trans ženy a NBi+ osoby (tj. 31 % a 27 % ze všech, jež měly* i zkušenost s diskriminací v posledním roce). Sexuální násilí a obtěžování zažila více než 4 % dotázaných (v rámci celkového vzorku), nejčastěji šlo o ženy (16 % ze všech, které incident v posledním roce zažily), trans ženy (16 % ze všech, které incident v posledním roce zažily) a NBi+ osoby (15 % ze všech, kteří* které incident v posledním roce zažili*y).

5.6 Nejzávažnější zkušenost v posledních 12 měsících (všichni respondenti)

5.7 Vzpomeňte si prosím na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ situaci, která se Vám stala za posledních 12 měsíců. Co z níže jmenovaného se Vám stalo? (dle genderové identity)

■ ženy
 ■ trans ženy
 ■ NBi+
 ■ všichni*
 ■ trans muži
 ■ muži

5.8 Vzpomeňte si prosím na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ situaci, která se Vám stala za posledních 12 měsíců. Co z níže jmenovaného se Vám stalo? (dle sexuální identifikace)

slovní obtěžování, urážky nebo jiné zraňující komentáře

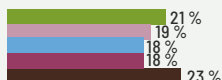
někdo bez vašeho svolení šířil informaci, že jste LGBTQ+

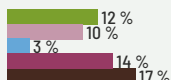
jakékoli další nevhodné komentáře nebo chování, které nejsou uvedeny výše

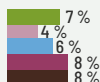
výhrůžky fyzickým či sexuálním obtěžováním nebo násilím

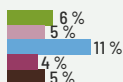
sexuální obtěžování nebo násilí

fyzické obtěžování nebo násilí

vyločení či odepření vstupu na události nebo aktivity

nic z výše uvedeného

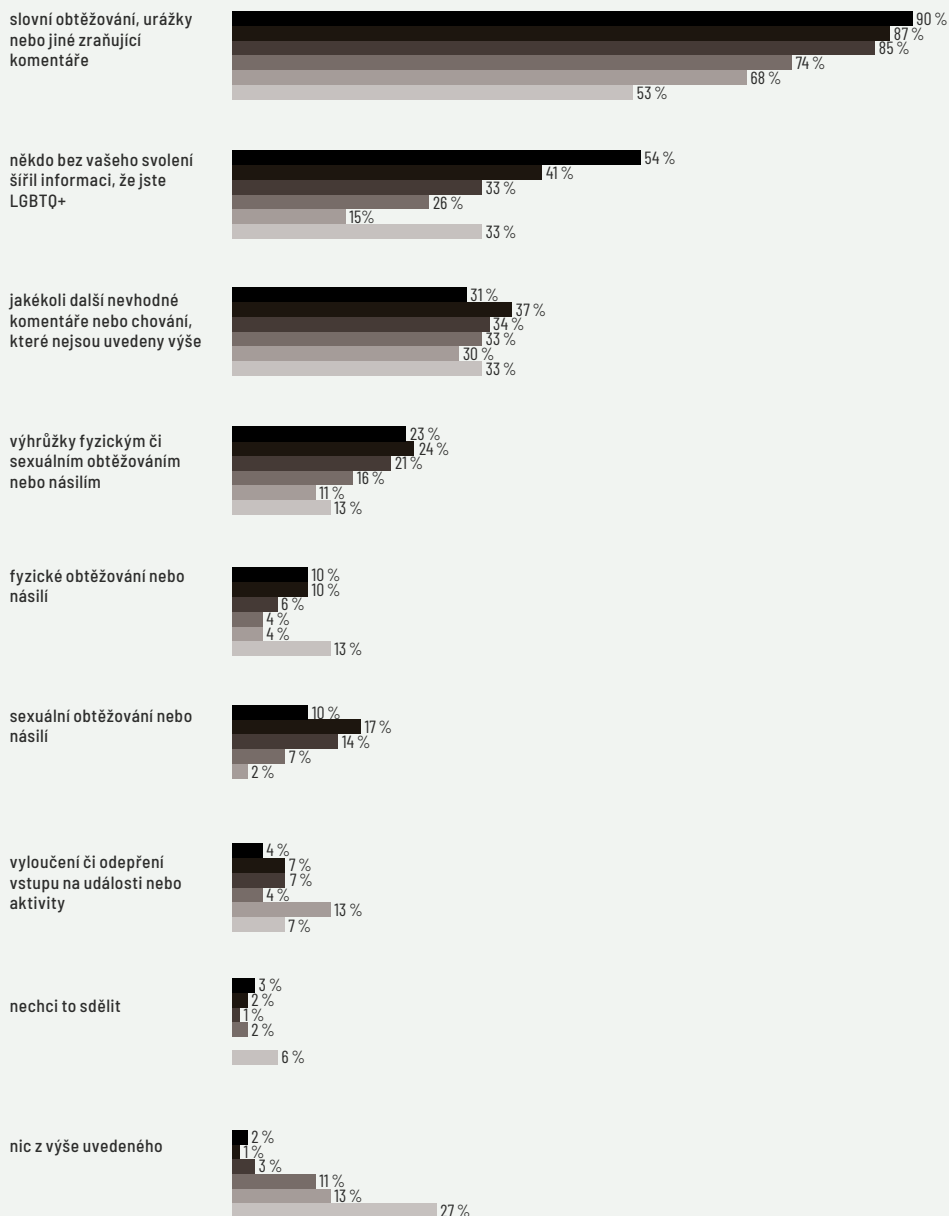

nechci to sdělit

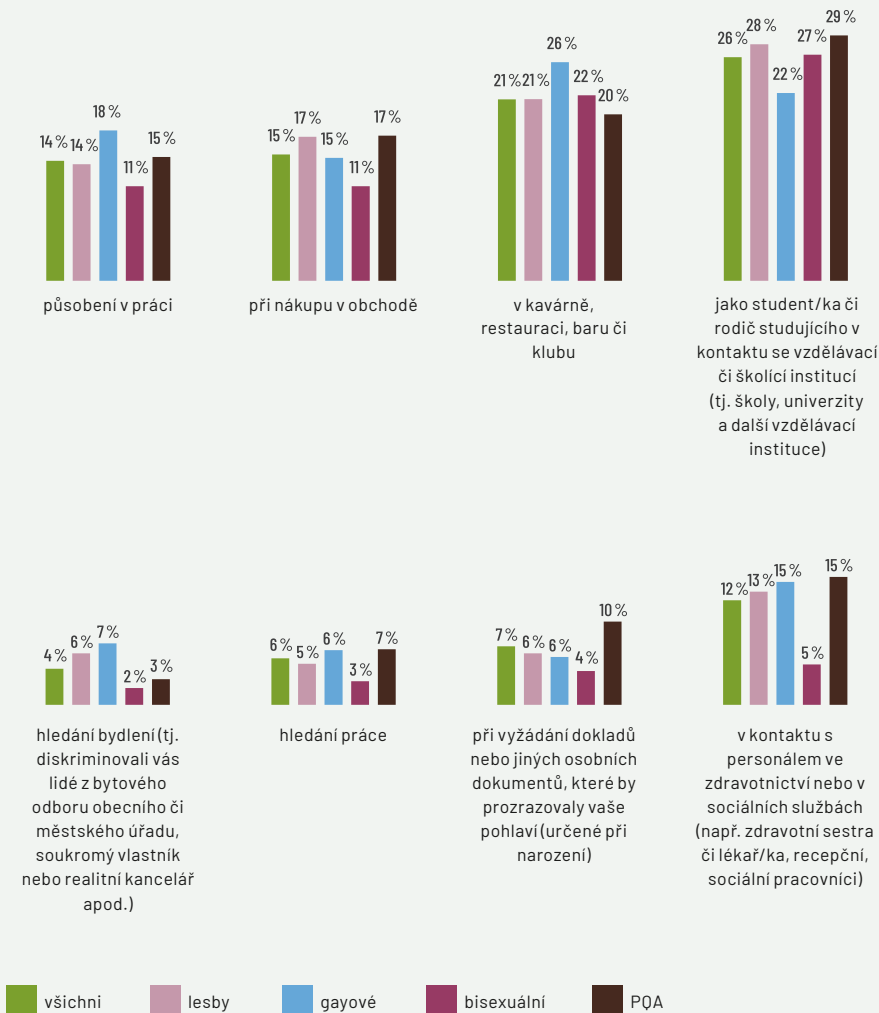
PQA
 bisexuální
 gayové
 lesby
 všichni

5.9 Vzpomeňte si prosím na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ situaci, která se Vám stala za posledních 12 měsíců. Co z níže jmenovaného se Vám stalo? (dle věku)

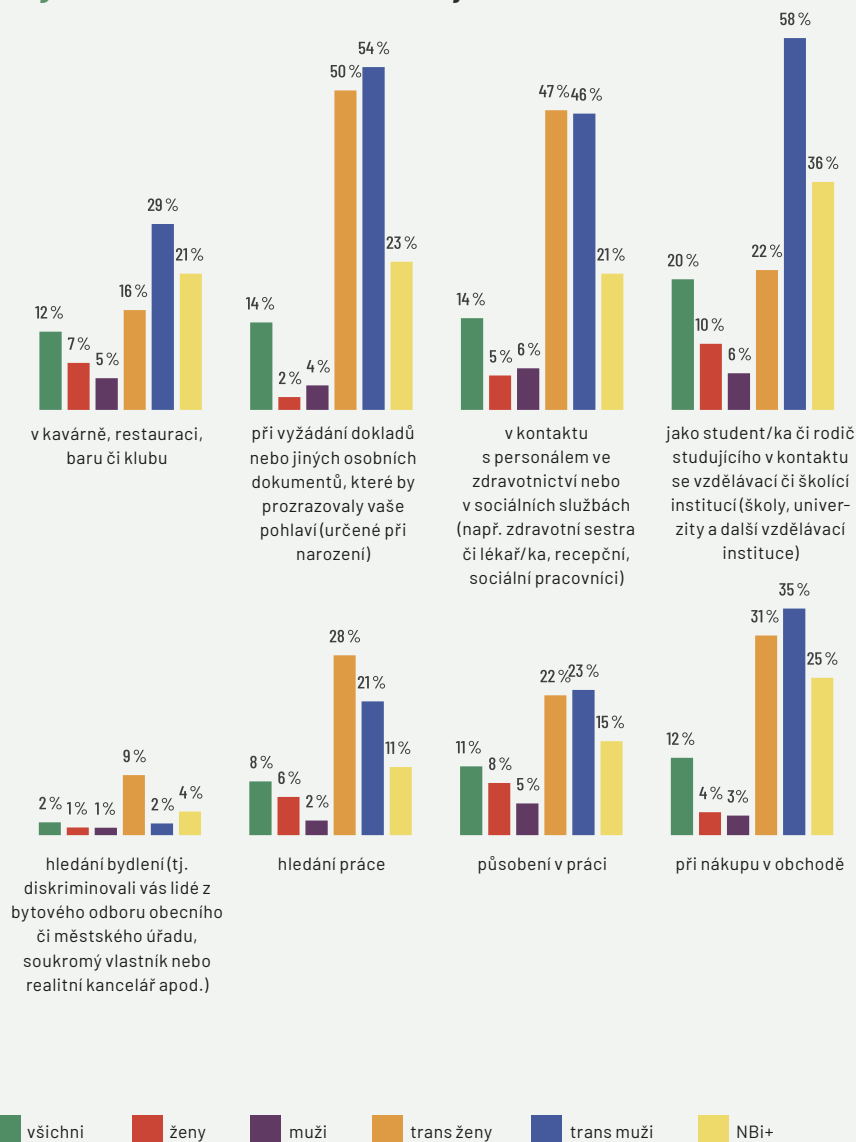
12-15 let
 16-18 let
 19-25 let
 26-35 let
 36-45 let
 46 a více let

5.10 Cítili jste se osobně během posledních 12 měsíců diskriminováni kvůli vaší sexuální orientaci v některé z následujících situací?

U trans mužů (9 %) a mužů (3 %) bylo méně časté. Objevovaly se i zkušenosti s fyzickým obtěžováním a násilím. Fyzickému a sexuálnímu násilí i obtěžování věnujeme samostatnou kapitolu (kapitola č.7). LGBTQ+ lidé se také setkali s vyloučením či jim byl odepřen vstup na události či jiné akce. Napříč skupinami zažívaly vyloučení intenzivněji trans ženy (19 %).

5.11 Cítili jste se osobně během posledních 12 měsíců diskriminováni kvůli vaší genderové identitě v některé z následujících situací?

Pokud se zaměříme na situace, ve kterých se lidé nejčastěji cítili diskriminováni kvůli své sexuální orientaci, vidíme, že šlo hlavně o prostředí školy či univerzity, kde zažilo diskriminaci 26 % ze všech dotazovaných, kteří měli v posledním roce zkušenost s diskriminací. Diskriminaci kvůli genderové identitě zažívali respondenti a respondenty také nejčastěji v prostředí školy či univerzity (20 %), trans muži dokonce v 58 % a NBi+ lidé v 38 %. Trans ženy a trans muži pak uváděli vyšší míru setkávání se s dis-

kriminací na všech uvedených místech a situacích, 46 % trans mužů a 47 % trans žen uvedlo, že byli diskriminováni ve zdravotnictví či sociálních službách, a okolo **54 % trans mužů a 50 % trans žen při situacích, kdy museli ukazovat své doklady**. Při pobytu v kavárně, restauraci nebo baru se cítili diskriminováni zejména trans muži (29 %) a gayové (26 %), při nákupu diskriminaci zažily nejčastěji lesby (17 %) a PQA lidé (17 %). Při hledání práce uváděly diskriminaci ve větší míře trans ženy (28 %) a trans muži (21 %). Podrobné výsledky ukazují grafy 5.10 a 5.11.

5.3.1 Vybrané výpovědi respondentů

Níže se zaměříme na **konkrétní výpovědi nejzávažnějších případů**, v celkovém součtu jsme získali 1235 odpovědí, tedy více než 1200, ale to je dáno tím, že některé výpovědi zapadají do vícero skupin.

Tabulka 5.1: Kvalitativní kategorie otevřených odpovědí dle nejzávažnějších případů

	počet
Veřejné či blíže nezařazené verbální útoky, urážky, posměšky či vyhrožování	348
Projevy šikany, diskriminace a násilí ve škole či při vzdělávání	154
sexuální obtěžování/ cat calling / objektivizace na veřejných či neidentifikovaných místech	120
projevy šikany/ diskriminace/ násilí v práci a zaměstnání	109
projevy hostility v rodině/ příbuzenstvu/ partnerských/ přátelských vztazích	98
nedostatky v zákonech, pro které LGBTI+ lidé nemohou žít plný život	95
veřejné či blíže nezařazené fyzické útoky o různé intenzitě	79
projevy šikany a diskriminace v souvislosti se zdravotní/ terapeutickou péčí	46
online předsudečné projevy / kyberšikana	38
obecný pocit společenského nepřijetí či nepochopení/ celospolečenské předsudky	28
jiné	23
projevy šikany a diskriminace ze strany poskytovatelů služeb/ jejich personálu	22
projevy šikany a diskriminace v souvislosti s bydlením/ spolubydlením/ ubytováním	20
projevy nevstřícnosti, hostility či bagatelizace v postupech úřadů/ policie/ soudů	19
projevy hostility ze strany politiků/ veřejně činných osob	16
projevy hostility ze strany církve/ církevních hodnostářů/ církevní obce	13
nemají/ nechtějí napsat/ nechtějí o tom mluvit	7

Veřejné či blíže nezařazené verbální útoky, urážky, posměšky či vyhrožování

Nejvyšší počet respondentů a respondentek považoval za nejzávažnější případ diskriminace či obtěžování za posledních pět let nejružnější **verbální útoky, respektive slovní výpady, jež nabývají povahy urážek, výsměchu či vyhrožování**. Jednalo se přitom o takové případy, k nimž došlo na veřejnosti (typicky na ulici či v prostředku veřejné dopravy), a byly spojeny se zcela neznámými (nebo známými, avšak nikoli blízkými) osobami (agresorem v těchto případech nebyl člen rodiny, přítel, spolužák, kolega v práci ani jiná důvěrně známá osoba). Zařazeny byly i takové situace, jež spočívaly ve verbálním útoku, avšak z kontextu nebylo patrné, kdo se jej dopustil a kde k němu došlo. Diskriminaci či obtěžování ve formě veřejných či blíže nezařazených verbálních útoků, urážek, posměšků či vyhrožování v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky celkem ve 348 případech, tedy zhruba ve 28 % popsáných případech.

Je patrné, že se v uvedených případech nejednalo o diskriminaci, jak ji chápe antidiskriminační zákon (tou je méně příznivé zacházení ve vypočtených oblastech života, jako je práce a zaměstnání, vzdělávání, poskytování zdravotní péče a přístup ke zboží a službám vč. bydlení). Nejednalo se ani o obtěžování, které je specifickou formou diskriminace – nežádoucím chováním zasahujícím do lidské důstojnosti, souvisí-li s některou z uvedených oblastí. Šlo však o projevy agrese, jež mohou svou intenzitou nabýt povahy přestupku, respektive v některých případech trestného činu, a výrazně zasahovat do osobnosti jimi dotčených osob. V takovém případě jsou tyto fenomény, které respondenti a respondentky ve 348 případech považují za nejzávažnější formu zažité diskriminace, právně postižitelné. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědi:

„V domě, kde žijeme s partnerem již osm let, na nás jeden ze sousedů ve výtahu pokřikoval: „Homo! Buzno! Hitler byl borec, ten si s vámi poradil. Já mu fandím!“. Musel jsem vyhledat psychologickou pomoc.“

(muž, gay, 40, Hlavní město Praha)

„Cizí člověk na ulici mi řekl, že bych se měl zabít a že by všichni „buzeranti“ měli jít do plynu. Ničím jsem neprovokoval.“

(muž, gay, 23, Jihomoravský kraj)

„Vydala jsem se na schůzku s přáteli. Byla jsem maskulinně oblečená. Při cestě na vlak na mě začal křičet muž. Jeho výlev přímo obsahoval výrazy jako „jdi se zabít“ nebo „zabiju tě“.“

(žena, lesba, 20, Zlínský kraj)

„Na veřejnosti na mě pokřikovali, ať chcípnu, smáli se mi, byli toxičtí a vyhrožovali mi, že mě zbijí.“

(trans muž, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 14, Hlavní město Praha)

„Při procházce s bývalou přítelkyní nám kolemjdoucí muž řekl, že „takoví by se měli střílet.“

(žena, lesba, 19, Ústecký kraj)

„Čekala jsem sama večer na tramvajové zastávce. Kousek ode mně stála skupinka náctiletých kluků. Měla jsem duhovou tašku na sobě, a to je zřejmě velmi pobouřilo. Začali po mně křičet vulgární nadávky, výhrůžky smrti a stále se přibližovali. Přijela tramvaj a já jsem rychle nastoupila. Oni bohužel taky. Sedli si kousek ode mě, pořád se na mě dívali, smáli se a uráželi mě. Po třech zastávkách naštěstí vystoupili.“

(žena, bisexuální, 19, Zlínský kraj)

„Opilý muž na mě a přítele venku na náměstí křičel, že jsme „buzeranti“, kazíme a sexuálně zneužíváme děti.“

(muž, gay, 25, Jihočeský kraj)

„Parkovali jsme s přítelem v centru s naším kabrioletem. Kolem procházející dva mladí muži se nahlas bavili o tom, že by dnes zmlátili nějakou „buznu“ a dívali se přitom na nás.“

(muž, gay, 45, Hlavní město Praha)

„Asi dva roky zpět jsme šli s kamarády z večerní akce, kterou pořádala naše škola, a když jsme šli na rozjezdy MHD, vyhlédla si nás zvláštní parta chlapců, kteří na nás začali pokřikovat homofobní nadávky. Zkoušeli jsme jim utéct, ale museli jsme čekat na zastávce na autobus. Tam nás prakticky obklíčili a vypadali, jako že se chystají nás zbit. Když si všimli, že jeden kamarád, co byl s námi, byl známý jednoho z nich, nechali nás jít.“

(NBi+, queer, 20, Jihomoravský kraj)

„Běžně slýchávám nehezké urážky o tom, jak by homosexuální lidi někteří vyvraždili, upálili, poslali někam do koncentračních táborů... a není to příjemné poslouchat, když se vás to týká.“

(NBi+, asexuální, 16, Jihomoravský kraj)

Projevy šikany, diskriminace a násilí ve škole či při vzdělávání

S projevy nenávisi se respondenti a respondentky setkávali i během studia. Výzkumná zjištění v nezanedbatelné míře poukázala na problémy, jež LGBTQ+ lidé pocítují v souvislosti se vzdělávacím procesem a stykem se školami. V oblasti vzdělávání

mohou projevy hostility typicky nabývat intenzity obtěžování ve smyslu antidiskriminačního zákona (veskrze se jedná o šikanu motivovanou zakázaným diskriminačním znakem, jímž je sexuální orientace nebo pohlavní identifikace), případně sexuálního obtěžování, ale u násilných incidentů také mohou dosahovat intenzity některých trestných činů. Původci anti-LGBTQ+ jednání jsou v mnoha případech spolužáci a spolužačky, ale někdy i pedagogové a pedagožky, což je alarmující zjištění. **Školy se stávají místy, kde se neheterosexuální, trans a genderově rozmanití lidé nezřídka setkávají (mnohdy poprvé) s pocity nepřátelství, ponižení a pokoření.** Diskriminaci, obtěžování či násilí ve škole či při vzdělávání v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem ve 154 případech, tedy zhruba ve 12 % popsáných případů. Tyto projevy hostility ve vyšší míře reportovali trans a genderově rozmanití studující.

Co se týče vyučujících, je ještě nutné podotknout, že mnohé z příběhů poukazují na jejich nepochopení, neznalost LGBTQ+ problematiky a šíření neověřených, nesprávných či lživých informací v rámci výuky mezi studující. Přičemž i takové jednání (vedle širších důsledků spočívajících v deformaci dorůstající generace) může naplnit znaky obtěžování z důvodu sexuální orientace, respektive genderové (zákonem pojatá jako pohlavní) identifikace. Bohužel, nelze říct, že by tyto příběhy byly překvapující – podle dotazníkového šetření z roku 2014 by přibližně desetina žáků a žákyň vybraných základních škol měla problém s tím, kdyby měla „homosexuálního spolužáka nebo spolužačku“ (Pitoňák & Spilková 2016). Podobně, i podle dotazníkového šetření neziskové organizace PROUD z roku 2016, se až zhruba desetina žáků a žákyň vyjádřila, že se ve „společnosti gayů a leseb“ necítí dobře a že se k nim nechovala stejně jako k heterosexuálům*³⁸, ještě větší obavy a antipatie v nich vzbuzovali trans lidé³⁸.

„Profesor na střední škole mi šáhl na stehno, následně přiblížil ruku k mému rozkroku a naznačil rukou stříhání nůžkami.“ Tímto způsobem se mě ve škole během hodiny zeptal, jestli plánuji „přeoperování“. Tato situace proběhla rok po mém vyoutování a půl roku po mém návratu do školy po přerušení studia z důvodu psychických problémů a hospitalizace. Po následném nahlášení incidentu řediteli nebyl profesor dostatečně potrestán, naopak byl omlouván větami typu: „vždyť víte, on je prostě takovej...“.

(NBi+, queer, 21, Hlavní město Praha)

38 Šlo o online dotazníkové šetření mezi žáky a žákyněmi 8. a 9. ročníků základních škol, středních škol a osob, které střední školu dokončily maximálně před rokem. Celkem se do něj zapojilo 1314 respondentů a respondentek. Výsledky jsou popsány v následující publikaci: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, z. s., České školy pod lupou: výzkum homofobie a transfobie na školách. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, z. s., 2016, s. 20. ISBN 978-80-88175-03-2. [\(elektronický odkaz\)](#)

„Jsem asexuál a přišla jsem na to, když mi bylo dvanáct nebo třináct. Když jsem se svým spolužačkám svěřila, že se mi nelíbí žádný kluk, snažily se mě donutit, abych začala chodit s mým kamarádem. Bylo mi to dost nepříjemné. Opakovaně jsem jim říkala, ať přestanou, ale trvalo to asi měsíc než mě nechaly být.“

(žena, asexuální, 15, Hlavní město Praha)

„Upřímně asi nejhorší bylo, když moje učitelka psychologie na střední škole přirovnala během hodiny před celou třídou homosexualitu k pedofilii a pronesla větu: „Proč se jedno podporuje a druhé léčí? Proč tedy neléčíme nebo neodporujeme obojí?“ A úplně nejhorší byl fakt, že spousta spolužáků s tímto výrokem souhlasila.“

(žena, lesba, 17, Hlavní město Praha)

„Jeden vyučující měl před celou třídou narážky na mé neutrální jméno, zatímco jiný mi dal o dost nižší známku u zkoušky poté, co se dozvěděl o tom, že jsem trans. Navíc jsem přišla v satech, ale on mě po celou dobu trvání zkoušky oslovoval v mužském rodě.“

(trans žena, lesba, 20, Královéhradecký kraj)

„Jednou mě pracovník školy zavřel na učitelských záchodech, kam jsem musel chodit „aby školu nesoudili, že chodím na klučiči“. Pracovník se mnou jednal naprosto nemístně a i přes mé naléhání, že mám povolenou chodit na klučičí záchody, mě tam nechtěl pustit. Když jsem se poté u ředitelky domáhal omluvy, sjela mě, že nemůžu čekat speciální zacházení a že bych měl být vděčný, že mi doted' vyhověli.“

(NBi+, bisexuální, 19, Středočeský kraj)

„Naše učitelka při sexuální výchově v sedmé třídě zmínila gaye, lesby, bisexualitu a trans lidi. Když jsem do testu uvedla i pansexualitu, obořila se na mě, že je to nesmysl a nejspíš nějaká úchylka.“

(žena, pansexuální, 19, Pardubický kraj)

„Třídni učitel na střední škole na mě před spolužáky křičel, že „jsem ženská a ještě nejsem předělaná“. Po tomto incidentu otevřeně podporoval veškeré posměšky, šikanu a transfobní projevy mých spolužáků a sám je svými poznámkami k mé osobě v hodině vyvolával. V následujících hodinách mě také obtěžoval nevhodnými otázkami na můj sexuální život (nebylo mi ještě ani osmnáct) či vytahoval bulvární články, například o korelaci zvýšené agresivity a brání hormonů. V této souvislosti se mě potom ptal, zda ze mě třeba nebude sériový vrah nebo pedofil.“

(trans muž, gay, 23, Plzeňský kraj)

„Učitel na vysoké škole měl velmi vyhraněné názory na homosexuální lidi. I přes to, že se za svou orientaci nestydím a dávám ji veřejně najevo, jsem si (bohužel) v tomto případě nedovolila oponovat, jelikož by následoval postih u zkoušky. Přišlo mi smutné, že vyuču-

jící na vysoké škole zastává názor, že homosexualita je nepřírozená, gayové a lesby by neměli vychovávat děti a v podstatě naznačil, že jsme nemocní.“

(žena, lesba, 24, Pardubický kraj)

„Setkal jsem se šikanou při tělesné výchově. Když jsem ještě chodil na základní školu, tak jsme měli tělocvik společně s druhou třídou. Neustále na mě řvali že jsem „buzík“ a že si zasloužím umřít. Vyhržovali mi, že mi ublíží. Upřímně jsem se bál a tělocvik mi to znechutilo.“

(žena, asexuální, 17, Středočeský kraj)

Sexuální obtěžování, tzv. „cat calling“ či objektivizace na veřejných či blíže neidentifikovaných místech

Třetí nejčastější formu jednání, kterou bylo možné zaznamenat v jednotlivých popisovaných případech, lze obecně shrnout pod termín sexuální obtěžování (sexual harassment) v širším slova smyslu (více v kapitole 7). Hovoříme tak v tomto smyslu o sexualizované šikaně či sexuálním nátlaku, včetně nabídek sexu, odměn za poskytnutí sexuálních služeb či verbálních projevů sexuální povahy. Mezi mírnější, avšak obtěžující formy zkušeností, patří zároveň tzv. **cat calling**, tedy sexuální poznámky na osoby (především ženy) procházející po ulici týkající se jejich těla či určitého fyzického znaku, případně různé verbální projevy sexuální objektivizace, tedy pojmání lidí jakožto předmětů sexuální touhy bez ohledu na jejich osobnost, důstojnost a osobní přání.

Jednalo se přitom o takové případy, k nimž došlo na veřejnosti a byly spojeny se zcela neznámými nebo známými, avšak nikoli blízkými osobami. I zde jsou zařazeny takové situace, jež spočívaly na aktu sexuálního obtěžování, avšak z kontextu nebylo patrné, kdo se jej dopustil a kde k němu došlo. Diskriminaci či obtěžování ve formě sexuálního obtěžování, vč. cat callingu a méně výrazných projevů objektivizace, vnímali respondenti a (především) respondentky jako nejzávažnější celkem ve 120 případech, tedy zhruba v 10 % popsanych případů. V jednotlivých případech lze spatřit takové projevy, jež mohou svou intenzitou nabýt povahy přestupku, respektive v některých případech trestného činu, a výrazně zasahují do osobnosti jejich oběti. V takovém případě jsou tyto fenomény právně postižitelné. Co se týče fyzických projevů sexuálního násilí, jako je fyzické sexuální násilí, sexuální zneužití či znásilnění, jsou zde řazeny jako „fyzické útoky“ (viz níže).

„Byla jsem se svou tehdejší přítelkyní v baru, podotýkám v LGBT+ friendly baru, a byla jsem obtěžována hetero mužem slovy „pojď, já ti ukážu, jací jsou chlapi.“

(žena, bisexuální, 20, Královéhradecký kraj)

„Ve skupině asi deseti lidí jsem řekla, že jsem lesba. Kluci, co tam byli, mi začali vysvětlovat, že jsem určitě nikdy neměla „pořádný péro“ a že bych potřebovala „pořádně vymrdat“, abych věděla, jak skvělé to je. Pak bych prý o sobě určitě netvrdila, že jsem lesba. Děs!“

(žena, lesba, 29, Jihomoravský kraj)

„S tehdejší přítelkyní jsme stály na tramvajové zastávce a držely se za ruce. Přišel za námi mladík a poté, co jsme odpověděly „ne“ na jeho dotaz, zda jsme sestry, se začal vyptávat „jak spolu máme sex“. V tramvaji potom nabral své kamarády a křičel na nás nepříjemné komentáře k našemu sexuálnímu životu, např. že „kdyby nám ve vztahu chyběl penis, tak on se rád přidá.“

(žena, lesba, 23, Jihomoravský kraj)

„Reakcí na mou asexualitu bývá obtěžování či přesvědčování k sexu, a to i přes upřímnost, s jakou svůj nezájem komunikuji.“

(žena, asexuální, 27, Hlavní město Praha)

„Můj tehdejší přítel mě seznámil s jistým padesátníkem. Oba se zajímáme o veřejnou dopravu, a ten padesátník byl řidičem autobusu. Nevím, co mu o nás ex-přítel řekl, každopádně došlo k tomu, že mi byl ze strany toho muže nabídnut sex. Bylo mi třináct, takže jsem samozřejmě odmítla. Dodnes se ale bojím, že ho potkám za volantem autobusu.“

(muž, gay, 14, Hlavní město Praha)

Projevy šikany, diskriminace a násilí v práci a v zaměstnání

Se šikanou, diskriminací a násilím se respondenti a respondentky v nezanedbatelné míře setkávali i v zaměstnání. V oblasti práce a zaměstnání mohou projevy hostility typicky nabývat intenzity **obtěžování ve smyslu antidiskriminačního zákona** (i zde šlo v takovém případě šikanu motivovanou zakázaným diskriminačním znakem, jímž je sexuální orientace nebo genderová identifikace), případně sexuálního obtěžování, ale u násilných incidentů také mohou dosahovat intenzity některých trestných činů. Konečně se v případě práce a zaměstnání mnohem častěji objevovaly i případy naznačující přímou diskriminaci, tedy znevýhodnění LGBTQ+ zaměstnance či zaměstnankyně v oblasti přijímání do zaměstnání, vytváření pracovních podmínek, odměňování, případně ukončení pracovního nebo služebního poměru.

Původci anti-LGBTQ+ jednání mohou být jak kolegové a kolegyně (zde jde především o případy mobbingu), ale i nadřízení zaměstnanci či zaměstnavatelé (zde jde o případy bossingu či přímé diskriminace v některých aspektech pracovního či služebního poměru, který zakládá pracovní smlouva, pracovněprávní či služební předpis). Výkonem práce velká část lidí stráví značnou část svého produktivního života. Je tedy klíčové,

aby se na pracovišti cítili dobře a našli zde otevřené a respektující prostředí. Zároveň jsou zaměstnavatelé povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, tedy mj. aktivně participovat na prevenci diskriminace a obtěžování na pracovišti. I přes to však diskriminaci, obtěžování či násilí v zaměstnání v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzásadnější celkem ve 109 z popsanych případů, tedy zhruba v 9 % z nich.

„Kvůli tranzici mi nebyla prodloužena smlouva na dobu určitou. Doslova mi bylo řečeno, že zaměstnavatel „není zvědavý na mou novou občanku“. Na jednom z následujících pracovních pohovorů jsem se zase dozvěděl, že pokud by mě zaměstnavatel přijal, necítili by se ostatní zaměstnanci v práci bezpečně.“

(trans muž, queer, 29, Středočeský kraj)

„Jsem součástí výkonné rady jedné queer neziskové organizace. Byl jsem na pracovním pohovoru. Pohovor šel zpočátku skvěle. Atmosféra byla pohodová, než se jsme se dostali k tomuto bodu. Když jsem zmínil, že se jedná o organizaci pomáhající LGBTQ+ lidem, tón hlasu, řeč těla i výrazy obou lidí, co se mnou vedli pohovor, se otočily o 180 stupňů. Během pohovoru mi řekli, že jsem „ideální kandidát“ na danou pozici, ale na konci pohovoru mi řekli, že nejsem člověk, kterého hledají. Byl to traumatizující zážitek.“

(muž, queer, 24, Hlavní město Praha)

„V pracovním kolektivu si mě dobírali kolegové nevhodnými narážkami. Vyrcholilo to tím, že jsem jednoho dne přišel do kanceláře a měl jsem kolem svého pracovního místa asi šest vibrátorů a různých sexuálních pomůcek. Kolega mi k tomu řekl, že si mám vzít dovolenou, protože za víkend to vyzkoušet nestihnu. Případně si to prý mám vzít s sebou na Prague Pride, že tam mi s tím určitě ochotně pomůžou. Cítil jsem se jako na základní škole a nevěděl jsem, jak na to mám reagovat.“

(muž, gay, 34, Ústecký kraj)

„Můj šéf neví, že jsem lesba. Skoro každý den má přede mnou nesnesitelné průpovídky na LGBT komunitu, ale také na ženy.“

(žena, lesba, 33, Hlavní město Praha)

„Kolega v pracovním kolektivu často zdůrazňuje mou orientaci prostřednictvím „vtipných“ poznámek. Když jsem po nějaké době s dotyčným (jde o vedoucího pracovníka) mluvil o tom, že se mi jeho konkrétní poznámka nelíbila a přišla mi nevhodná, tak mi řekl, že s homosexuály nemá problém, ať si doma dělám klidně „grupáče“.“

(NBi+, gay, 34, Jihomoravský kraj)

„Nesměla jsem se převlékat v práci s ostatními kolegy v šatně. Musela jsem čekat, až se všichni převléknou, a až poté jsem se mohla převléknout já. Po každé směně mi kvůli tomu ujížděl autobus.“

(žena, lesba, 28, Moravskoslezský kraj)

„V práci si ze mě dělali srandu, oslovovali mě starým jménem, ptali se, co budu mít mezi nohama, podceňovali mě a nesvěřovali mi větší úkoly. Také jsem na pracovišti zažil úmyslné „misgenderování“ ze strany mých dvou manažerů.“

(trans muž, heterosexuální, 22, Hlavní město Praha)

„Na pracovišti jsem zažíval každodenní pseudohumorné komentáře. Při mém vstupu do místnosti kolegyně říkali, že se tam najednou oteplilo. Často naráželi na teplotu nebo počasí a říkali mi, že až se jednou ožením, bude všechno dobré. Bylo to pro mě dehonestující.“

(muž, gay, 38, Hlavní město Praha)

Projevy hostility v rodině a partnerských nebo přátelských vztazích

Nepřijetí a předsudečné chování zažívali respondenti i ve svém nejbližším okolí – v rodině a v příbuzenstvu (především se jednalo o tzv. orientační rodiny, tedy ty, do nichž se jednotlivec narodí nebo v dětství dostane právní či faktickou cestou), dále v partnerských vztazích (tj. ve vztazích mezi manželi, registrovanými partnery či partnery) nebo ve vztazích mezi přáteli a kamarády. V tomto případě se tedy jedná o verbální útoky, urážky, posměšky, citové vydírání, nátlak či vyhrožování, dále projevy sexuálního obtěžování a násilí, případně o fyzické útoky, k nimž dochází mezi blízkými a důvěrně známými osobami, typicky mezi čtyřmi stěnami obydlí či známých prostor. Některé z nich mohou nabývat intenzity přestupků, případně trestných činů, tedy mohou být z právního hlediska problematické a postížitelné. Vedle toho nelze zanedbat intenzivní vliv na duševní stav člověka a jeho základní životní jistoty (ekonomické, sociální i vztahové), jež zde mohou být velmi silně podlomeny.

Projevy hostility v rodině a partnerských nebo přátelských vztazích vnímali respondenti a respondentky jako nezávažnější celkem v 98 případech, tedy zhruba v 8 % popsaných případů. Niže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentů a respondentek:

„Nezávažnější byly určitě hádky s rodinnou po „coming outu“. Otec se mnou půl roku nepromluvil. Poté, když už jsme spolu mluvili, jsem měl občas pocit, že se popereme.“

(trans muž, queer, 18, Hlavní město Praha)

„Rodina mě nepřijímá, i když už jsem otevřeně trans rok a půl. Stále mi říkají mým rodným jménem, které už nemám ani v občance ani na řidičáku. Stále mě oslovují jako dívku.“

(trans muž, asexuální, 20, Zlínský kraj)

„Můj nevlastní otec říkal, že jsem „buzna a transka“ jenom proto, abych ublížili mámě.“

(NBi+, pansexuální, 20, Karlovarský kraj)

„Bývalý přítel mi řekl, že pokud bych mu sdělila, že jsem nebinární, pokusil by se mi sehnat psychiatrickou pomoc. Kdyby to nepomohlo, tak by se prý se mnou rozešel.“

(NBi+, bisexuální, 22, Moravskoslezský kraj)

„Mamka brečí a nutí mě, abych byla s klukem. Dost to nezvládá a je na mě často naštvaná. Nechce, abych to říkala tátovi, aby nás nevyhodil z domu. Je striktně proti čemukoliv, co není „hetero“.“

(žena, lesba, 19, Pardubický kraj)

„Když máma zjistila, že jsem trans, chtěla se o tom se mnou o půlnoci bavit. Jakmile jsem se něco pokusil vysvětlit, chovala se, jako bych byl hloupý. Říkala, že nemůžu být kluk, protože mám rád „holčičí věci“, zeptala se mě, jestli nemůžu být pro jednou normální, řekla mi, že transfobie ani homofobie neexistují.“

(trans muž, bisexuální, 17, Jihomoravský kraj)

„Když mi bylo tak třináct let, absolutně jsem netušila, kdo jsem. A slyšet vlastní matku říct „Ne každá máma si přeje mít teplý dítě“ pro mě bylo fakt příšerné. Snažila jsem se utlačit pocity a prostě být hetero.“

(žena, pansexuální, 20, Plzeňský kraj)

„Ex-přítel odmítal skutečnost, že by žil s trans člověkem. Zmanipuloval mě tak, že jsem sám sebe odmítl jako trans. Vrátil jsem se tedy k verzi, kdy jsem objevoval sám sebe - že jsem tomboy. K tomu mě ještě pořád hlídal a omezoval, protože jsem pansexuál, tedy dle jeho názoru zcela jistě nevěrný člověk. Žil jsem takto pět let a získal jsem neskutečně silné psychické problémy.“

(trans muž, pansexuální, 27, Královéhradecký kraj)

Nedostatky v zákonech, pro které LGBTQ+ lidé nemohou žít plný život

Intenzivní pocit diskriminace může také pramenit ze zkušenosti, které mají LGBTQ+ lidé v souvislosti s některými **platnými právními předpisy**, respektive s jejich dopady v každodenním životě. V tomto smyslu se objevovaly především tři okruhy pociťovaných problémů: (1) přetrvávající nemožnost uzavřít manželství na straně stejnopohlav-

ních párů, (2) reprodukční a rodičovský práva, vč. problematického postavení duhových rodin a dětí, které v těchto rodinách vyrůstají, a konečně (3) stávající právní úprava změny pohlaví, vč. souvisejících administrativních komplikací, jež v praxi zasahuje především trans a genderově rozmanité lidi. Nedostatky v zákonech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější projev diskriminace, s nímž se v posledních pěti letech setkali, celkem v 95 případech, tedy zhruba v 8 % popsaných případů.

Je třeba podotknout, že uvedené zkušenosti nezakládají individuální možnosti právní ochrany (nejedná se o diskriminaci či obtěžování v běžném smyslu). Náprava naopak vyžaduje systémovou změnu právních předpisů, jež je v rukou orgánů a institucí s legislativní iniciativou, demokraticky legitimovaného zákonodárce, případně ústavního soudu. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentů a respondentek.

„Cítím se nepřetržitě diskriminován, protože nemohu uzavřít manželství se svým partnerem. Existuje tu část společnosti, která nemá stejná práva. To je v moderní společnosti nepřijatelné. Ohlédnou-li od toho, že manželství má být pro všechny, pak pojem registrované partnerství považuji za urážlivý, protože se registrují auta, zbraně apod. Ne lidé...“
(žena, lesba, 19, Středočeský kraj)

„Nemohu být zapsána jako matka svého dítěte v rodném listě. Ačkoliv mají naše děti dvě matky, formálně mají pouze jednu. V každodenním životě tak musíme neustále vysvětlovat naši situaci a spoléhat na vstřícný přístup ostatních. Jsme diskriminováni i finančně. Například si na rozdíl od svých kolegu nemohu odečíst z daní dítě a ženu na mateřské. Tyto částky potom chybějí pro běžné fungování rodiny...“
(žena, lesba, 40, Středočeský kraj)

„Mám již několik let partnera. Chtěl bych s ním vstoupit do manželství. Skoro všichni mí vrstevníci momentálně zakládají rodiny, vstupují do manželství, mají mezi sebou právní jistoty a podporu státu. Nemyslím si, že bych se v běžném životě od svých vrstevníků lišil. Platím daně, chodím do práce, pokládám se za řádného občana. Liším se jen v jediném - mám rád muže.“
(muž, gay, 30, Jihomoravský kraj)

„Je velmi nepříjemné mít na svých osobních věcech (doklady, pas, platební karta apod.) napsané svoje staré jméno, pod kterým už nechci být viděn.“
(trans muž, pansexuální, 14, Jihočeský kraj)

„Celé registrované partnerství je diskriminační. Řešíme třeba rekonstrukci domu a vlastně ani nemáme právo mít dům ve společném vlastnictví. Dostáváme se tak do situace, kdy partnerův je dům a moje je hypotéka. Řešit to musíme speciální smlouvou.“
(muž, gay, 31, Jihomoravský kraj)

„Nejhorším případem diskriminace je náš zákon ohledně úřední změny pohlaví, který po mně vyžaduje operaci a sterilizaci. Ty však nechci podstoupit ze strachu o mé zdraví. Díky tomuto zákonu a diskriminaci ze strany státu nemohu oficiálně používat jméno, které jsem si vybrala.“

(trans žena, pansexuální, 19, Hlavní město Praha)

„Velice mi překáží, že s partnerkou nemáme přístup k asistované reprodukci.“

(NBi+, lesba, 24, Hlavní město Praha)

„Diskriminuje mě český stát, který mě nutí do invazivních zákroků, „vyoutuje“ mě kdekoli, kde musím ukázat občanský průkaz nebo jiný doklad, a obecně si dělá nárok na rozhodování, co smím a nesmím dělat se svým tělem.“

(žena, bisexuální, 32, Středočeský kraj)

Veřejné či blíže nezařazené fyzické útoky

Respondenti a respondentky měli také závažné zkušenosti s fyzickými útoky a fyzickým násilím. Jedná se o **útoky o různé intenzitě, od poplívání člověka k těžkému ublížení na zdraví či zcela závažným projevům sexuálního násilí, jako je sexuální zneužití či znásilnění**. Sledujeme přitom případy, k nimž došlo na veřejnosti, jsou spojeny se zcela neznámými nebo známými, avšak nikoli blízkými osobami (agresorem v těchto případech není člen rodiny, přítel, spolužák, kolega v práci ani jiný důvěrně známý člověk). Zařazeny jsou i takové situace, jež spočívaly na fyzickém násilí, avšak z kontextu nebylo patrné, kdo se jej dopustil a kde k němu došlo. Diskriminaci či obtěžování ve formě veřejných či blíže nezařazených fyzických útoků v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky celkem v 79 případech, tedy zhruba v 6 % popsaných případů.

I zde je patrné, že se v uvedených případech nejedná o diskriminaci, jak ji chápe anti-diskriminační zákon, ani o obtěžování, které je specifickou formou diskriminace. Jde však o nejzávažnější projevy agrese, jež mohou svou intenzitou nabýt povahy přestupku, ale v mnoha případech i některého z trestných činů. V takovém případě jsou tyto fenomény, které respondenti vnímají jako diskriminační nebo obtěžující, právně postižitelné. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentek a respondentů.

„Skupina mladých mužů ve stanici metra mně a partnerovi začala vyhrožovat a urážet nás. Skončilo to fyzickým napadením. Policie nás přemlouvala, ať nic nehlásíme. Nakonec případ ukončila bez výsledku, ač se celé napadení odehrálo pod dohledem kamer.“

(muž, gay, 28, Hlavní město Praha)

„Paní, která byla očividně pod vlivem drog a alkoholu, na mě na ulici pokřikovala, že jsem „buzerant“ a ať chci pnu. Následně se mě pokusila strčit pod jedoucí tramvaj. Naštěstí na místě zasáhla kolemjedoucí policejní jednotka.“

(muž, gay, 24, Hlavní město Praha)

„V noci na Silvestra jsme se ve městě líbaly s přítelkyní. Najednou za námi přišel nějaký turista a chtěl se k nám připojit s tím, že určitě potřebujeme muže a bude super, když budeme tři. Odmítli jsme ho a začal být agresivní. Dostala jsem od něj do obličeje a spadla jsem, čímž jsem si zlomila prst na ruce. Pán v mezičase utekl. Policii jsem nevolala.“

(žena, bisexuální, 28, Hlavní město Praha)

„Jsem trans kluk, ale zcela na začátku tranzice. Většina společnosti mě tedy vnímá jako ženu. Před Novým rokem jsem se účastnil oslavy mé kamarádky a jeden kluk se mě v noci pokusil znásilnit prý proto, abych již neměl jiné než heterosexuální tendence.“

(trans muž, pansexuální, 18, Karlovarský kraj)

Projevy šikany a diskriminace v souvislosti se zdravotní či terapeutickou péčí

Antidiskriminační zákon zakazuje diskriminaci (vč. obtěžování nebo sexuální obtěžování) i v oblasti přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování (případně v oblasti poskytování služeb, kam mohou spadat i další situace, jež nejsou dle zákona poskytováním zdravotní péče, avšak souvisejí se zdravotnickými a terapeutickými službami). I v této oblasti mají respondenti a respondentky negativní zkušenosti, a to v rozličných oborech medicíny. Kromě **verbálního obtěžování** (typicky urážky, nadávky či posměšky) respondenti a respondentky zmiňují některé případy přímé či nepřímé diskriminace, která nejčastěji spočívá v odmítnutí ošetření, resp. **odmítnutí poskytnutí** zdravotní služby z diskriminačního důvodu.

Diskriminační jednání je v uvedených případech rovněž způsobilé naplnit znaky pře-stupku, může být hrubým porušením stanovených etických norem a v nejzávažnějších případech i trestným činem. Původci anti-LGBTQ+ jednání jsou v takových případech především lékaři a lékařky, případně další personál poskytovatele zdravotních služeb (zdravotní sestry/bratři, asistenti/asistentky, sanitáři/sanitářky apod.).

Ve vztahu k lékařskému personálu např. v nemocnici se lidé dostávají do velmi choulostivého postavení. Jedná se zde o jejich zdraví a lékaři či zdravotnickému personálu plně důvěřují. Proto je v takových situacích třeba zvláště akcentovat etická pravidla, ale i povinnosti vyplývající z právních předpisů na poli diskriminace. I přes to však diskriminaci a obtěžování či násilí v souvislosti se zdravotní či terapeutickou péčí v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky celkem ve 46 z popsanych případů, tedy zhruba ve 4 % z nich. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentstva.

„Čas od času se rozhodne moje skautská družina darovat krev. Výsledkem je vždy moje neúčast, a to kvůli dosavadním pravidlům týkajícím se pohlavního styku. Ano, lhát bych sice mohl, ale jde to proti mým morálním zásadám.“

(muž, gay, 23, Jihomoravský kraj)

„Během mé operace „vršku“ o mně neustále pracovníci nemocnice mluvili jako o „transce“, „trandákoví“ a „abnormální ženě“.“

(trans muž, queer, 21, Hlavní město Praha)

„Praktická lékařka mě odmítla ošetřit, jelikož užívám PreP. Odkázala mě na lékaře, který se specializuje na pacienty trpící HIV. Nenechala si vysvětlit, že PreP užívám jako prevenci a jsem HIV negativní.“

(muž, gay, 27, Hlavní město Praha)

„Šel jsem na urologii kvůli zánětu močového měchýře. Doktorka mě vyšetřila a řekla, že to s největší pravděpodobností bude opravdu zánět a dalších vyšetření nebude třeba. Jakmile zjistila, že jsem homosexuál, ihned změnila názor. Uvedla, že mám nejspíš pohlavní nemoc a ihned mě poslala na kožní. Nebrala vůbec ohled na mou tehdejší sexuální aktivitu ani další okolnosti. Začala se mnou jednat chladně a odtažitě, až to vypadalo, že má ke mně odpor.“

(muž, gay, 28, Jihomoravský kraj)

„Při hospitalizaci mi bylo řečeno, že dle údaje v občanském průkazu (F) mě nemohou umístit na pokoj s muži, ale ani se ženami, protože vypadám jako muž. Chtěli po mně tedy uhradit platbu za nadstandardní pokoj.“

(trans muž, bisexuální, 40, Hlavní město Praha)

Online předsudečné projevy a kyberšikana

K verbálním projevům hostility, jako jsou urážky, nadávky, posměšky či vyhrožování, nemusí docházet pouze v přímé konfrontaci „face to face“, ale také v písemné podobě zachycené online – ať už v různých příspěvcích a vláknech na jednotlivých sociálních sítích, fórech, komentářových sekcích webů, v soukromých chatech a e-mailech, v online šířených obrázcích či videích apod. Předsudečné projevy v online prostoru, jež jsou z podstaty věci přístupné širšímu okruhu uživatelů, navíc mají nadindividuální dopad. Mohou totiž v mnoha případech podněcovat, podporovat nebo šířit nenávisť vůči LGBTQ+ lidem.

Svoboda projevu má své hranice i v online prostoru. Předsudečné projevy proto mohou zasahovat do osobnostních práv člověka, mohou být přestupkem a někdy

(v nejzávažnějších) případech i trestným činem. Znaký diskriminace ve smyslu antidiskriminačního zákona naopak v naprosté většině případů tyto projevy nenaplní.

Mimo samotné online verbální nenávisti respondenti a respondentky v některých případech naznačovali i jiné případy **kyberšikany**, tedy některé další agresivní a záměrné projevy směřující k poškození konkrétního uživatele online prostoru. I tyto mohou v případě zjištění a vyšetření nést pro osoby, které jsou za ně odpovědné, nepříznivé právní důsledky.

Diskriminaci a obtěžování či násilí v souvislosti s projevy předsudečné nenávisti v online prostoru v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 38 z popsaných případů, tedy zhruba ve 3 % z nich. Niže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentů a respondentek.

„Na internetu mi vypisovali soukromé zprávy neznámí lidé. Vyhrožovali mi, že mě zabijí. Dále psali, že by mě měl někdo znásilnit, abych byla „normální“.“

(žena, lesba, 26, Jihomoravský kraj)

„Nedávno, asi před týdnem, jsem šel do obchodního centra za kamarády. Cestou si mě natočil nějaký kluk a dal to na sociální síť TikTok. V komentářích byly nenávistné projevy, z nichž některé dosáhly na úroveň výhružek smrti.“

(NBi+, pansexuální, 15, Moravskoslezský kraj)

„Na Tinderu jeden kluk zkopíroval moje bio, kde jsem o sobě uváděla všechny podstatné informace, včetně genderové identity, sexuální orientace a psychických poruch, a sdílelo ho na Twitteru, kde se mi společně s více jak padesáti lidmi vysmívali. To mi ten kluk napsal. Nesnažila jsem se ten post najít, protože jsem věděla, že by mi to jen více uškodilo. Nesla jsem to hodně špatně.“

(NBi+, asexuální, 20, Hlavní město Praha)

„V gaming komunitě jedné on-linové hry, kterou jsem s přáteli hrával, o mně známý rozšířil fakt, že jsem trans. Z celé guildy, kterou jsem vedl společně s dalším kamarádem, mi následně začaly od tehdejších přátel chodit nenávistné zprávy a výhružky fyzickou likvidací. Musel jsem opustit klan, zrušit účty a zcela zapomenout na nick, který jsem používal patnáct let.“

(trans muž, gay, 32, Středočeský kraj)

Obecný pocit společenského nepřijetí či nepochopení

V některých dalších případech respondenti a respondentky zakládali svou diskriminační zkušenost na obecných názorech na „queer problematiku“, které se objevují ve veřejném prostoru, na některých **kolujících předsudcích, ale rovněž na pocitu nepochopení**, který ve společnosti v různých kontextech pociťovali. Uvedené se potom projevovalo strachem o vlastní bezpečí, pocitem rozhořčení, neviditelnosti či vyloučení ze společnosti.

V drtivé většině případů se jedná o zkušenosti, jež nelze právně kvalifikovat. Nápravu tedy může přinést především vzdělání, osvěta, případně generační obměna.

Diskriminaci a obtěžování či násilí v souvislosti s obecným pocitem společenského nepřijetí či nepochopení v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 28 z popsaných případů, tedy zhruba ve 2 % z nich. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentek a respondentů.

„Mám konstantní obavy se jakkoliv projevít na veřejnosti ze strachu z útoků, obtěžování, hnusných pohledů nebo horších věcí. S mou identitou je spojeno konstantní potlačování sebe sama, konstantní úzkost a konstantní strach z vyoutování někým, kdo to udělá jen, aby vám ublížil.“

(muž, gay, 29, Jihomoravský kraj)

„Nebinarita a genderové kategorie mimo „žena“ a „muž“ nejsou vnímány jako možnost, která by v očích většinové společnosti existovala. Cítím se neviditelně.“

(NBi+, queer, 16, Jihomoravský kraj)

Projevy šikany a diskriminace ze strany poskytovatelů služeb či jejich personálu

Další z oblastí, na kterou pamatuje antidiskriminační zákon, je oblast poskytování zboží a služeb. Co se týče služeb, máme na mysli služby restaurační a pohostinské, dopravní, finanční, bankovní a pojišťovnické, kulturní a mnoho dalších. Respondenti a respondentky popisovali především situace, kdy byli v souvislosti s poskytováním zboží či služeb obtěžováni, případně byli z důvodu sexuální orientace či genderové identifikace znevýhodněni – typicky jim v takovém případě bylo **odepřeno zboží zakoupit či službu využít**. Některé projevy hostility v těchto oblastech mohou naplnit znaky některých přestupků, projevy o trestněprávní intenzitě se zde veskrze neobjevují. Diskriminaci a obtěžování v poskytování služeb za posledních pět let vnímali respon-

denti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 22 z popsaných případů, tedy zhruba ve 2 % z nich. Dále jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí respondentů a respondentek.

„Za nejzávažnější případ diskriminace bych považoval nákup svatebních prstenů. Spousta prodavaček byla velmi nepřijemných a jedna nás dokonce vyhodila z obchodu se slovy „pro vás tady teda nic nemáme“.

(muž, gay, 34, Středočeský kraj)

„Měla jsem jet trolejbusem, jelikož ale asi nevypadám jako typická žena, mám totiž krátké obarvené vlasy a nosím binder, tak mi řidič řekl „tak tohle nevezu“ a odjel.“

(NBi+, pansexuální, 17, kraj Vysočina)

„S přítelkyní jsme byly v restauraci, kde jsme se držely za ruce a daly si obyčejnou pusu. Majitel na nás začal před všemi křičet, ať opustíme jeho podnik a jdeme si to dokončit do postele. Nikdo z celé restaurace se nás nezastal.“

(žena, lesba, 29, Hlavní město Praha)

Projevy šikany a diskriminace v souvislosti s bydlením, spolubydlením či ubytováním

Poslední velkou oblastí, v níž antidiskriminační zákon zakazuje diskriminaci, je oblast bydlení, je-li nabízeno veřejnosti. Ve výpovědích respondentů se v tomto kontextu objevuje především **znevýhodnění v oblasti přístupu k bydlení**, které se projevuje odmítáním těch uchazečů o pronájem, kteří mají neheterosexuální orientaci, jsou trans nebo genderově rozmanití. I v oblasti poskytování bydlení mohlo také docházet k obtěžování, a to především od osoby pronajímatele, ze strany realitní kanceláře, případně členů či členek bytového družstva. K bydlení jako takovému je zde přiřazena i problematika spolubydlení či ubytovacích služeb. I v těchto oblastech může docházet k právně postižitelnému jednání.

Diskriminaci a obtěžování v poskytování služeb během posledních pěti let vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 20 z popsaných případů, tedy zhruba ve 2 % z nich. Zde uvádáme několik konkrétních příkladů výpovědí respondentstva:

„Bydlím v panelovém bytě se svou přítelkyní. Sousedí nás nenávidí a snaží se nás přesvědčit, abychom se vystěhovaly, že do jejich paneláku taková špina nepatří.“

(žena, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 19, Moravskoslezský kraj)

„Snažily jsem si s přítelkyní pronajmout byt. Majitelce přišlo divné jméno mé přítelkyně a zeptala se. Přítelkyně jí řekla, že je transgender. Pronájem nám byl přísliben a za týden jsme měly podepsat smlouvu. Druhý den mi ale majitelka napsala, že nám byt pronajmout nemůže, protože by byly problémy se sousedy. Nechtějí prý v domě lesby a nevěděli by, co jsme zač. Takže kvůli tomu, že jsme trans a lesby, v této zemi nemůžeme sehnat bydlení.“

(trans žena, lesba, 18, kraj Vysočina)

„Jsem „vyoutovaná“ krátce. Od svých spolubydlících jsem se na to konto dočkala zákazu návštěv a keců, že jsou „teplí lidé“ nechutní a měl by se jim postavit koncentrák, kde by si pak navzájem mohli užívat dle libosti.“

(žena, bisexuální, 28, Hlavní město Praha)

Projevy nevstřícnosti, hostility či bagatelizace v postupech úřadů, policie nebo soudů

Za diskriminační považovali respondentky a respondenti také postupy některých úřadů, policie, soudů či chování některých úředníků a funkcionářů. Námitky byly směřovány především na **vleklé úřední postupy, obstrukce, neochotu úředních osob učinit cokoli nad rámec minimalistické právní úpravy** (např. v souvislosti s uzavíracím registrovaného partnerství), objevily se ale i zkušenosti s nevhodným či neetickým (například vulgárním, sarkastickým či předsudečným) chováním úředních osob, případně s fyzickým napadením úřední osobou. Jednalo se tedy o různá jednání či různé postupy, jež spojuje pouze to, kdo byl jejich původcem. Možná právní kvalifikace jednotlivých skutků je proto velmi různorodá. V některých případech se bude jednat o právem nepostižitelná jednání, v jiných půjde o potenciální disciplinární delikty, přeštky, případně u těch nejzávažnějších i o trestné činy. O diskriminaci dle antidiskriminačního zákona (vč. obtěžování) se zásadně jednat nebude.

Dle vyjádření respondentek i respondentů se tak na úřadech i v rámci represivních a vyšetřujících složek stále objevují osoby, které s LGBTQ+ lidmi (typicky v pozici žadatelů, oznamovatelů, poškozených či účastníků řízení) jednají nevhodně, méně příznivě, případně instituce jako takové postupují rigidně a nevstřícně.

Diskriminaci a obtěžování v souvislosti s projevy vstřícnosti, hostility či bagatelizace v postupech úřadů, policie nebo soudů v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem v 19 z popsáných případů, tedy zhruba v 1,5 % z nich. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědi respondentů a respondentek:

„S partnerem jsme museli vstoupit do registrovaného partnerství místo do manželství. Jsme z Ústeckého kraje a v Ústí nad Labem bylo možné partnerství uzavřít pouze na úřadě. Nic víc. Beze svědků, bez ničeho.“

(muž, gay, 33, Ústecký kraj)

„Během agonie soudního stání ve věci svěřeni dítěte jednomu rodiči do výlučné péče jsem si na místním OSPOD vyslechl od vedoucí úřadu kázání o tom, že homosexuálové by neměli mít děti. Podotýkám, že se to stalo za přítomnosti matky dětí a jednoho z mých dětí.“

(muž, gay, 33, Zlínský kraj)

„Diskriminace probíhala zejména na úřadech během snah o realizaci úřední změny pohlaví. Veškeré úřednice mi neustále házely klacky pod nohy. Typicky bylo potřeba vše dělat několikrát, a to jen proto, že s mou „volbou“ nesouhlasily.“

(trans muž, queer, 27, Jihomoravský kraj)

Projevy hostility ze strany politiků či veřejně činných osob

Někteří respondenti a některé respondentky považovali za diskriminační či obtěžující **veřejné projevy některých politiků** (ty, jež pociťovali jako urážlivé, ponižující či dezinformační ve vztahu k postavení a právům LGBTQ+ lidí) a v menší míře i jiných veřejně činných a mediálně exponovaných osob – ať už se jednalo o umělce, influencery, odborníky apod. I v tomto případě se jedná o projevy, jež z povahy věci nejsou postižitelné ve smyslu antidiskriminačního zákona a v drtivé většině zároveň o projevy, které mohou vyvolat následky toliko v oblasti disciplinární a politické odpovědnosti dotčených osob. Jejich dopad však může být intenzivní, jsou způsobilé výrazně ovlivnit veřejné mínění, a tedy i negativně zasáhnout LGBTQ+ osoby širěji.

Vedle toho někteří z respondujících považovali za diskriminační i samotný fakt, že se politická reprezentace zdráhá podpořit rozšíření práv LGBTQ+ lidí, především právní zakotvení manželství pro stejnopohlavní páry. Zde může nápravu zajistit toliko zákonodárny sbor, případně částečně i ústavní soud. Diskriminaci a obtěžování v souvislosti s projevy politiků či veřejně činných osob v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem v 16 z popsáných případů, tedy zhruba v 1 % z nich. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědí.

„Především se cítím být diskriminovaná ze strany politiků. Při poslouchání zpráv se LGBT+ člověk v Česku prostě cítí jako vyvrhel, který nemá nárok na stejná práva jako „normální“ lidé. V mém případě jsou důsledkem silné deprese. Pokud se situace nezmění, jsem rozhodnutá se stěhovat na západ.“

(žena, lesba, 19, kraj Vysočina)

„Cítím se být obtěžovaný zneužíváním tématu manželství. Je to jen politická hra, která se dokola opakuje. A to je dost vyčerpávající...“

(muž, gay, 34, Jihočeský kraj)

Projevy hostility ze strany církví, církevních hodnostářů a církevní obce

Antidiskriminační zákon rozlišuje diskriminaci církví či náboženskou společností pouze ve vztahu mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Uvažovat lze v tomto smyslu například o hodnocení situace, kdy je queer muži odepráno stát se knězem, případně dosáhnout jiné pozice v církvi. Co se týče věřících, mohou se dopouštět diskriminace či obtěžování tak jako jakékoli jiné osoby (např. v pozici zaměstnavatelů, lékařů, poskytovatelů služeb, pronajímatelů apod.). Respondenti a respondentky však poukazovali i na další **projevy hostility související s jejich vírou** a příslušností k církevní obci, jež standardně nemusejí být právem postižitelné, avšak mohou být pociťovány jako diskriminační či obtěžující.

Tak například někteří respondenti a některé respondentky označili jako diskriminační projevy nejrůznějších církevních dogmat směřované proti LGBTQ+ lidem, znemožnění dobrovolnické činnosti v církevní obci, případně některá kanonická pravidla týkající se uzavírání sňatků či žehnání některým formám partnerství. Tyto fenomény (nedosahují-li intenzity některých trestných činů) standardně nelze účinně postihnout, poněvadž spadají do autonomie rozhodování církve o sobě samé, svých normách a hodnotách. V úvahu mohou v některých případech připadat pouze interní sankční mechanismy. Co se týče nepřátelských projevů ze strany ostatních věřících (například v kostele), záleží i zde především na jejich intenzitě.

Diskriminaci a obtěžování v souvislosti s projevy hostility ze strany církví, církevních hodnostářů a církevní obce v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 13 z popsanych případů, tedy zhruba v 1 % z nich. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady výpovědi respondentů a respondentek:

„Díky nepřijetí v církvi jsem opustil společenství, kam jsem od dětství chodil. Byli toho názoru že, LGBT lidi jsou hříšníci (srovnávali to například s alkoholismem). Byla mi znemožněna jakákoliv činnost ve společenství, protože člověk, který žije údajně vědomě v hříchu, nemůže být příkladem.“

(muž, gay, 23, Jihomoravský kraj)

„Chtěly jsme s partnerkou „sňatek“ v kostele, protože jsme obě křesťanky. Věděly jsme, že z právního hlediska by to mělo nulovou hodnotu, ale bylo pro nás důležité uzavřít sňatek před Bohem. Farář nás odmítl s tím, že takového hříchu se neúčastní a nebude to podporovat.“

(žena, lesba, 25, Jihomoravský kraj)

Další situace

Konečně respondenti a respondentky také spatřují diskriminaci či obtěžování v mnoha dalších situacích, jimž pro marginální výskyt ve výpovědích respondentů a respondentek nebylo účelné věnovat širší samostatný prostor. Především se jedná o opovrhující a obtěžující pohledy kolemjdoucích, šikanózní jednání bez specifikace situace či alespoň oblasti života, znevýhodnění v oblasti sportu, znevýhodnění dílčích skupin v rámci „LGBTQ+ komunity“, a konečně nevhodné či nesprávné používání zájmen v oslovení či rozhovoru.

Diskriminaci a obtěžování či násilí v souvislosti s těmito dalšími situacemi vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožitou diskriminaci celkem ve 23 z popsanych případů, tedy zhruba ve 2 % z nich.

5.4 Nahlašování diskriminace

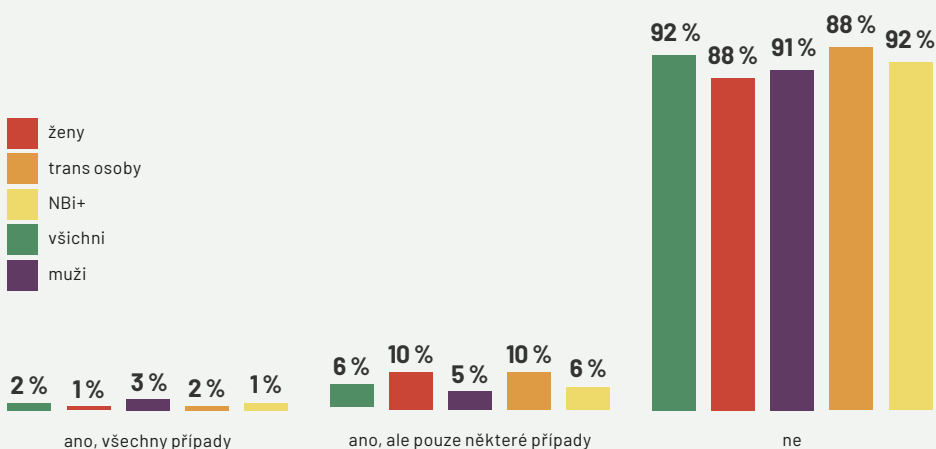
Tato část se týká té části respondentů a respondentek, která uvedla, že se v uplynulých 5 letech cítili diskriminováni nebo obtěžováni, tj. 43 % ze všech respondentů (1471 osob). Ačkoliv se v případě diskriminačních incidentů lze s jejich nahlášením obrátit na nejrůznější organizace, úřady, policii a další subjekty, **naprostá většina (92 %) dotázaných, která se v posledních 5 letech cítila diskriminována či obtěžována, daný incident sama nenahlásila. Pouze 2 % respondentek a respondentů šla sama hlásit každý jeden případ, který se jim stal, zbylých 6 % šlo hlásit alespoň některé z nich.**

- Mezi jednotlivými podskupinami hlásili diskriminační činy nejčastěji trans lidé a ženy, alespoň některé z nich nahlásilo 10 %.

Ptali jsme se také na možnost, kdy diskriminační incident šla nahlásit jiná osoba – tuto možnost uvedla 4 % dotázaných, přičemž **všechny incidenty nahlašovala jiná osoba v 1 % případů a alespoň některé nahlásila jiná osoba ve 3 % případů.**

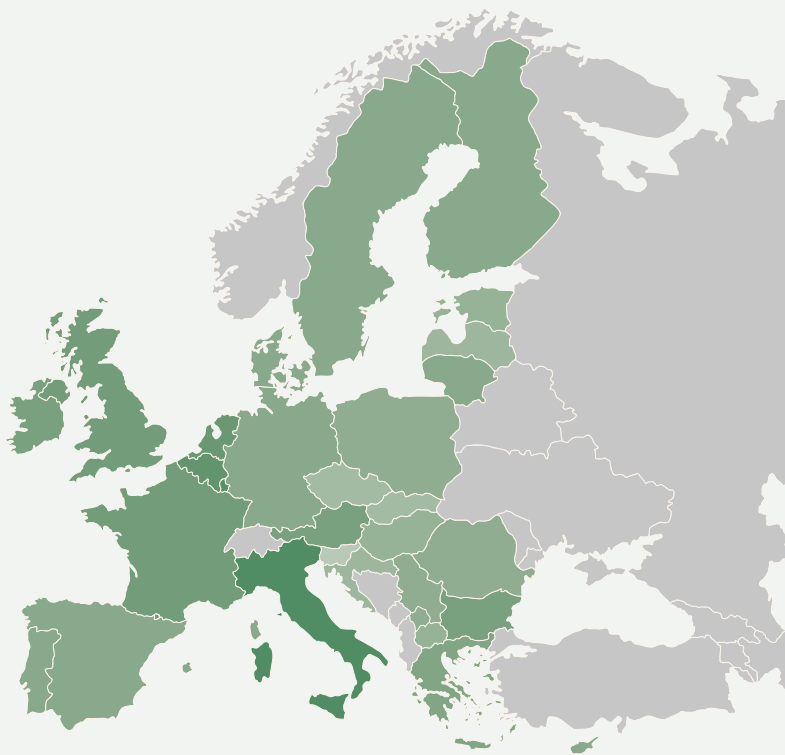
Pokud tedy sečteme celkový počet nahlášení diskriminačních činů, ať už člověkem, na kterého byl incident namířen, nebo jinou osobou, vidíme, že stále v 88 % případech zůstaly diskriminační činy zcela nehlášené. V porovnání s výsledky šetření VOP z roku 2018, kdy nebylo hlášeno 91 % činů jde o mírné zlepšení, tedy o 3% nárůst případů nahlášení. V rámci šetření VOP z roku 2018 byla tato otázka pokládána způsobem, že nebylo rozlišováno mezi nahlášením ze strany dotčené osoby, nebo někým jiným. Ve studii FRA z roku 2019 respondenti v Česku uvedli, že zůstalo nehlášeno celkem 96 % činů (součet nenahlášeno „mnou“ ani „jinou osobou“), vidíme tedy v současnosti o 8 % vyšší míru nahlašování diskriminačních činů oproti výsledkům z této studie. V celoevropském srovnání mělo více nenahlášených činů už jen Slovinsko (97 % zůstalo nenahlášeno). Naopak nejvíce diskriminační činy nahlašovali LGBTQ+ lidé v Itálii (81 % zůstalo nenahlášeno) a v Belgii (85 % zůstalo nenahlášeno).

5.12 Když jste se cítil/a diskriminován/a nebo obtěžován/a, šel/šla jste někam tento případ nahlásit?

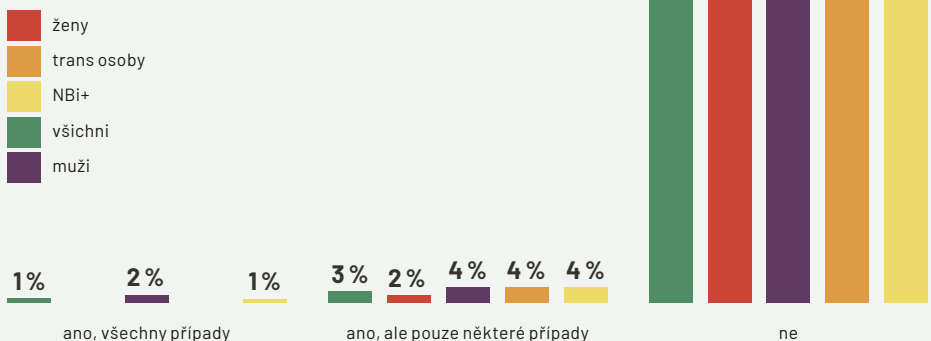

5.13 Nahlášení posledního incidentu diskriminace - osobou, která byla diskriminována

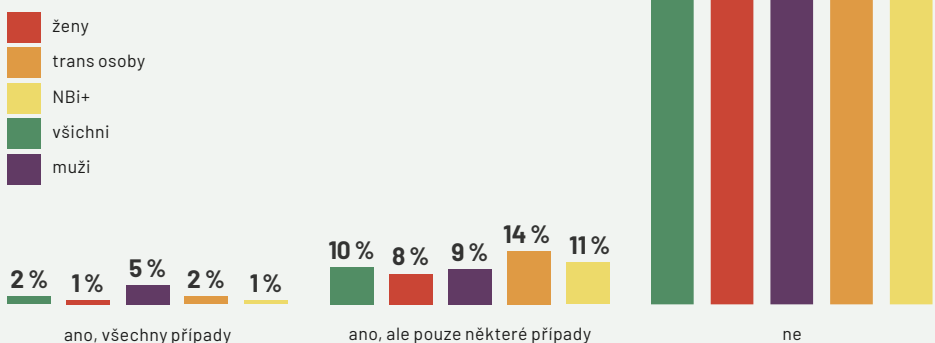
IT	16 %	LT	7 %
LU	15 %	DE	7 %
BE	14 %	FI	7 %
NL	13 %	CY	7 %
FR	12 %	PL	6 %
UK	12 %	RO	6 %
MT	10 %	RS	6 %
BG	9 %	EE	5 %
EU-28	9 %	HU	5 %
IE	9 %	MK	5 %
AT	9 %	HR	4 %
EL	8 %	LV	4 %
PT	7 %	SK	3 %
ES	7 %	CZ	3 %
SE	7 %	SI	0 %
DK	7 %		

5.14 Když jste se cítil/a diskriminován/a nebo obtěžován/a, šel tento případ nahlásit někdo jiný?

5.15 Součet nahlášení „sám/a“ nahlásil/a nebo nahlásil „někdo jiný“

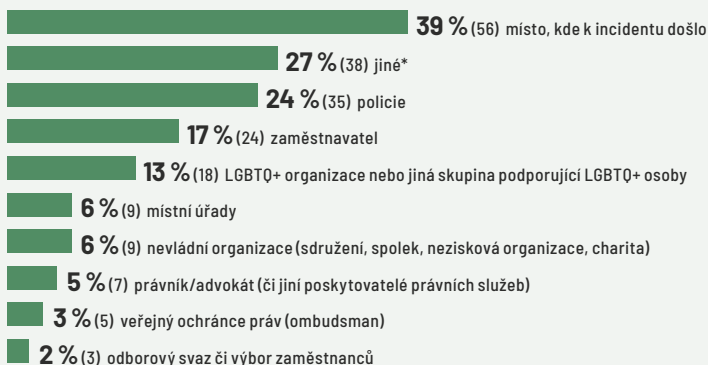

Srovnání **nahlášení posledního incidentu diskriminace pouze osobou, které se stal, nalezneme v grafu 5.12**, celoevropské srovnání z roku 2019 v tomto ohledu nabízí ilustrace 5.13.

Z hlediska místa, na které se respondenti a respondentky s případy diskriminace obraceli, tak nejčastěji šlo o nahlášení v místě, kde se odehrál (39 % hlášení).

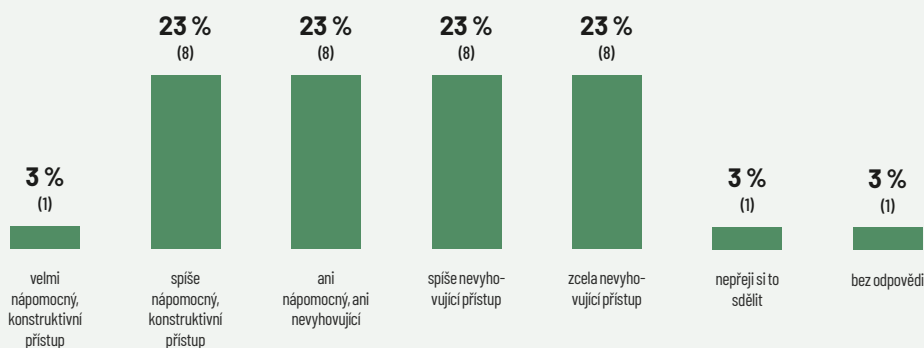
Druhou nejčastější možností, kterou uvedlo 27 % z těch, které případ řešili, bylo „jiné místo“ – zde dotazovaní nejčastěji uváděli, že šlo o ředitele školy či učitele, rodiče nebo osoby s odborností v péči o duševní zdraví. Až v pořadí na třetím nejčastějším místem pro hlášení diskriminačních činů byla policie (24 %), na kterou se obrátilo celkem 35 respondentů a respondentek, přičemž **jejich zkušenosti se velmi lišily (přehledně v grafu 5.17).**

5.16 Na kterou z následujících organizací nebo institucí jste se obrátili?

*škola/ ředitel školy/ školní funkcionář(ka)/ učitel(ka) 19, rodič/přítel či jiná blízká osoba 6, psycholog/psychiatr/ terapeut 4, inspekční či kontrolní orgány/soudy 4, jiné 4, internet a sociální sítě 2

5.17 Jak byste celkově ohodnotil/a přístup policie?

- **Největší část respondentů a respondentek (46 %) hodnotila přístup policie jako nevyhovující, 23 % hodnotilo tuto zkušenost neutrálně.** Dalších 26 % hodnotilo přístup policie jako nápomocný a konstruktivní. Takové hodnocení není ale příznačné jen pro Česko, podobné výsledky ukázala i národní studie ve Velké Británii (2018), kde 40 % respondentů přístup policie ohodnotilo jako nevyhovující. Obdobně rozdílné hodnocení zkušenosti s policií jako mezi našimi respondenty zaznamenali ve své studii Petruželka, Walach a Kaliková (2020).

Z dalších míst, kam se obrátili s **hlášením diskriminace**, bylo **pracoviště**, kdy se na své zaměstnavatele obrátilo 17 %, 13 % kontaktovalo LGBTQ+ organizace či skupiny. Pouze malá část (5 %) se obrátila na advokáta či právníka, a pouze 3 % se obrátila na VOP. Nikdo z dotazovaných se kvůli diskriminaci neobrátil na politiky a političky nebo

na spotřebitelské organizace. Další místa ohlášení diskriminace uváděli dotazovaní také v otevřených odpovědích. V nich nejčastěji respondenti a respondentky výslovně uvedli, že se se svým problémem obrátili na některé další instituce nebo osoby – nejčastěji se v tomto smyslu jednalo o školu, případně jejího ředitele, některého z pedagogických pracovníků či dalších školních funkcionářů (19 případů), dále respondenti a respondentky využívali pomoc a podporu rodičů, přátel či jiných blízkých osob (6 případů), obrátili se na psychologa, psychiatra či terapeuta (4 případy), na některý z inspekčních či kontrolních orgánů – typicky Českou školní inspekci, inspekce práce, Českou obchodní inspekci apod. (4 případy), případně hledali podporu na internetu a sociálních sítích (2 případy). Někteří jednotlivci hovořili i o některých dalších možnostech obrany (4 případy).

5.5 Důvody nenahlašování diskriminace

Pokud jde o důvody k nenahlášení incidentu – nejvíce dotazovaných (**46 %**) **uvedlo jako důvod, že byl incident příliš triviální, nestál za oznámení (ve studii VOP 2018 to bylo 47 %)**, protože to viděli jako něco normálního, co se děje vždy, a nepovažovali za důležité svůj případ řešit. To poukazuje na internalizaci a částečné přijetí cisheteronormativní žité reality, ve které jsou LGBTQ+ lidé běžně terčem urážek a útoků. Stejně tak 46 %, tedy téměř polovina, incidenty nenahlásila z přesvědčení, že nahlášením diskriminace by se nic nezměnilo – že by se nebylo možné domoci spravedlnosti (VOP 44 %).

Rozrušení jako důvod pro nenahlášení uvedla necelá třetina, tj. 31 % respondentek a respondentů, jelikož rozrušení z incidentu omezilo jejich sílu a kapacitu případ dále řešit. Velká část dotázaných uváděla nenahlášení z důvodu nejistoty ohledně procesu nahlašování – 28 % osob si nebylo jisto, zda šlo skutečně o diskriminaci, 26 % vyhodnotilo, že nemají dost důkazů, aby mohli diskriminaci prokázat a taktéž 26 % dotázaných nevědělo kde diskriminaci ohlásit a získat pomoc. Čtvrtina dotázaných (26 %) se bála zastrašování pachatelů. Část respondenstva (18 %) incident neřešila, protože nechtěla odhalit svou LGBTQ+ identitu v průběhu nahlášení, ve výzkumu VOP takto odpovědělo dokonce 25 %. Formou dohody se rozhodlo svůj případ vyřešit osobně s pachatelí 8 % respondentů a respondentek (v roce 2018 to byl skoro dvojnásobek – 14 %), rozvrstvení je tedy vcelku podobné výsledkům ze zprávy VOP v roce 2018, celkový přehled odpovědí v naší studii lze vidět v ilustraci 5.18. Důvody pro nehlášení diskriminačních incidentů jsou v našich výsledcích obdobné jako zjištění VOP z roku 2018.

Respondující LGBTQ+ lidé v našem výběrovém souboru uváděli i **jiné důvody, proč případ nenahlásili**, nejčastěji v otevřených odpovědích zmiňovali systémový charakter diskriminace, jelikož se necítili státem a jeho zákony chráněni. Nejfrekventovanějším důvodem byl ten, že se v konkrétním případě jednalo o systémovou záležitost (to, co

5.18 Proč jste nevyhledal/a pomoc a případ (či některý z nich) nenahlásil/a?

<p>46 % (660) příliš triviální / nestálo to za oznámení – je to normální, děje se to vždycky, nepovažoval/a jsem za důležité svůj případ řešit</p>	<p>31 % (448) byl/a jsem příliš znechucen/a a rozrušen/a, a neměl/a jsem sílu to dále řešit</p>			
<p>46 % (660) oznámením diskriminace by se nic nezměnilo/nestalo (nedostatek důvěry k soudům/policii/institucím, že se případ úspěšně vyřeší)</p>	<p>28 % (405) nebyl/a jsem si jist/a, zda šlo o diskriminaci</p>			
<p>26 % (371) neměl/a jsem dost důkazů na to, abych mohl/a diskriminaci úspěšně dokázat</p>	<p>26 % (381) obával/a jsem se (možných) negativních důsledků a bál/a se (možného) zastrašování pachateli, pokud bych byl/a diskriminací oznámil/a (obava z pomsty/vystupňování diskriminace)</p>	<p>18 % (263) nechtěl/a jsem, aby byla moje sexuální orientace a/nebo genderová identita odhalena</p>	<p>17 % (250) nepohodlné / příliš mnoho byrokracie nebo problémů / nebyl na to čas</p>	
	<p>26 % (376) nevěděl/a jsem, jak, kam a na koho se obrátit (kde se oznamuje diskriminace, kdo by mohl poskytnout právní pomoc)</p>	<p>8 % (109) rozhodl/a jsem se svůj případ řešit osobně dohodou s diskriminující osobou, aby mě dále nediskriminovala</p>	<p>8 % (114) neměl/a jsem dost finančních prostředků na zabezpečení právníka</p>	<p>8 % (109) jiné*</p>

respondenta či respondentku v danou chvíli poškozovalo, byl nějaký zákon, politikum, obdobný akt nebo důsledek celkového společenského postoje), která není v rukou jednotlivce (38 případů). Konkrétní citace nabízíme dále.

„Diskriminace, kterou považují za nejhorší, se děje každý den spouště LGBT+ lidí v Česku, tedy se dle mého názoru nedá individuálně řešit.“

(NBi+, queer, 19, Pardubický kraj)

„Diskriminaci přímo umožňují české právní předpisy sepsané heterosexuálními muži.“

(žena, lesba, 41, Jihočeský kraj)

„Vyhraňuji se vůči diskriminačnímu postoji společnosti, který nelze nikam nahlásit.“

(muž, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 20, Moravskoslezský kraj)

„Kam mám nahlásit systémovou diskriminaci ze strany státu, který tvrdí, že chrání mě?“

(žena, bisexuální, 32, Středočeský kraj)

Dále se často objevoval názor, že **daný případ nemělo cenu řešit** ať už proto, že z pohledu respondenta či respondentky řešení neexistovalo, tak i proto, že by se touto záležitostí v praxi, dle jejich názoru, pravděpodobně nikdo nezabýval (17 případů).

„Moc dobře vím, jak se u nás přistupuje například k obětem znásilnění. Nevěřím, že by mou situaci někdo skutečně řešil, naopak si myslím, že bych z toho nakonec jako ta špatná vyšla já. Tak v ČR funguje „spravedlnost“.“

(žena, lesba, 26, Jihomoravský kraj)

Respondenti a respondentky také zmiňovali, že jim konkrétní nastalá **situace nepřišla natolik závažná či zásadní, aby je donutila vyhledat pomoc či případ nahlásit** (15 případů). V některých odpovědích tohoto typu se výrazně projevovala skutečnost, že respondent či respondentka jsou na obdobné situace již zvyklí, tedy v jejich případě mohlo dojít ke zvýšení osobního prahu senzitivity.

„Poplívání je otrava, ale dá se přežít. Zanádalvali jsme si já i agresor. Neřešil jsem to, protože konkrétní roh ulice nemá kamerový systém, nebyl čas to řešit a agresor je zástupcem většinové společnosti.“

(muž, queer, 25, Hlavní město Praha)

„Už jsem si na to zvykla. Beru jako součást svého života, že někteří lidé mě prostě akceptovat nebudou.“

(žena, pansexuální, 20, Jihočeský kraj)

V některých případech nebyli respondenti či respondentky s to nastalý případ ohlásit (resp. vyhledat odpovídající pomoc) proto, že byl **v konkrétním případě diskriminující osobou rodinný příslušník, přítel či jiná blízká osoba** (9 případů). Jednalo se tedy o někoho, koho s respondentem či respondentkou pojí pevná citová pouta, tedy mu nechtěli respondující nahlášením „způsobovat potíže“. Případně respondenta či respondentku mohl paralyzovat strach ze zhroucení základních životních jistot, které mohou záviset na dobrých rodinných vztazích (ekonomické zabezpečení, potřeba mít domov apod.).

„Bylo to pouze ze strany příbuzných. I když ta situace byla vyhrocená, nepřišlo mi dobré to více rozebírat.“

(trans muž, pansexuální, 19, Ústecký kraj)

V dalších případech si respondent či respondentka **byli schopni poradit sami, případně s podporou blízkých**, tedy se jim vyhledat pomoc a případ ohlásit zdálo jako zbytečné či nikoli nezbytné (7 případů).

„Jsem typ člověka, který se ze všeho za chvíli dostane. Ano, bylo mi to nepříjemné, ale řekl jsem to svým kamarádům a vše pak bylo v pohodě. S tím klukem jsem se už nesetkal.“

(muž, bisexuální, 14, Moravskoslezský kraj)

Konečně respondenti a respondentky uváděli i **další, méně frekventované důvody**. Například se necítili na to podnikat další kroky pro nízký věk (4 případy), měli strach (3 případy), nevěděli, kam by se měli obrátit (3 případy), obávali se, že řešení bude příliš zdlouhavé či velmi složité, a tedy i zatěžující (2 případy), k řešení, případně ohlášení incidentu se teprve chystají (2 případy) a další (13 případů). Konečně především mladší LGBTQ+ lidé mohou mít také **strach z „vyoutování“**, k němuž by z jejich pohledu mohlo případné vyhledání pomoci a nahlášení situace vést (2 případy).

„Nejsem „out“ u většiny své rodiny, která mi dává velmi často najevo své homofobní postoje.“

(žena, lesba, 18, Středočeský kraj)

5.6 Zkušenosti s (ne)vyřešením situace

Celkem 110³⁹ respondentů a respondentek popsalo rovněž své zkušenosti v ohledu (ne)vyřešení nahlášeného incidentu diskriminace. Jak vidíme v grafu 5.19, tak **největší podíl (61 %) osob, které se ohledně řešení situace vyjádřily, uvedl, že situace vyřešena nebyla.** To je stejná hodnota jako u předchozího šetření VOP z roku 2018. Co se týče **případů, kdy dle respondentů a respondentek situace dospěla k vyřešení,** celkem 10 % uvedlo, že jejich případ byl vyřešen domluvou, pokáráním, výstrahou nebo doporučením. Další 10 % potom uvádělo nejrůznější jiné či blíže nespecifikované pozitivní vyřešení situace. Sedm procent svou situaci vyřešilo samo, typicky změnou práce či školy nebo ukončením nějaké aktivity a vyhýbáním se agresorovi. Čtyři procenta respondentů a respondentek uvedla, že situace je stále v řešení, a tři procenta uvedla, že se situace řešením zhoršila. Jen 5 % případů bylo vyřešeno nějakou formou soukromé omluvy, uložením pokuty či náhrady škody.

K dokreslení uvádíme **několik příkladů vyřešení diskriminační situace,** jež vyplývají z konkrétních výpovědí respondentů a respondentek:

„Byla mi poslána oficiální omluva a daný akademik musel na stránkách oficiálně vyjádřit svou chybu. Dostala jsem také náhradní termín.“

(žena, lesba, 21, kraj Vysočina)

„Chlapci dostali napomenutí a podmíněčné vyloučení ze školy. Naštěstí už toho pak nechali.“

(žena, bisexuální, 16, kraj Vysočina)

„Většinou se to vyřešilo mým odchodem ze zaměstnání a hledáním si jiného. Zaměstnavatelé nebyli schopní udržet únosnou míru nenávisli kolektivu v práci, tak v podstatě pro blaho většiny obětovali jednoho.“

(NBi+, gay, 37, Ústecký kraj)

„Situace byla vyřešena k mé spokojenosti. Nepříjemný pocit, že si na nás agresor počká někde venku, však zůstal.“

(muž, gay, 30, Hlavní město Praha)

Co se týče **případů, kdy dle respondentů a respondentek situace vyřešena nebyla,** jednalo se stále o naprostou většinu případů. Ač je řešení obdobných situací složité,

³⁹ Jelikož byla možná dvojitá kategorizace v rámci kvalitativní analýzy, tak celkový počet kategorizovaných případů je 113.

často je možné. V závislosti na intenzitě může totiž individuální jednání představovat diskriminaci ve smyslu antidiskriminačního zákona, přestupek proti občanskému soužití, zásah do osobnosti člověka či trestný čin. Od toho se odvíjejí možné prostředky ochrany. U systémové diskriminace, vyvolané právními předpisy či celospolečenskými předsudky, již je situace horší a sám jednotlivec často adekvátní nápravy dosáhnout nedokáže, respektive ji ani není schopen účinně iniciovat. Na jednotlivých výpovědích respondentů a respondentek si nyní ukažme příklady neřešení či nevyřešení nahlášené diskriminační situace. Obdobné zkušenosti jsou způsobilé výrazně podlomit víru LGBTQ+ osoby v účinnost pomoci nebo ochrany, tedy mohou vést k neřešení a neohlašování diskriminačních situací:

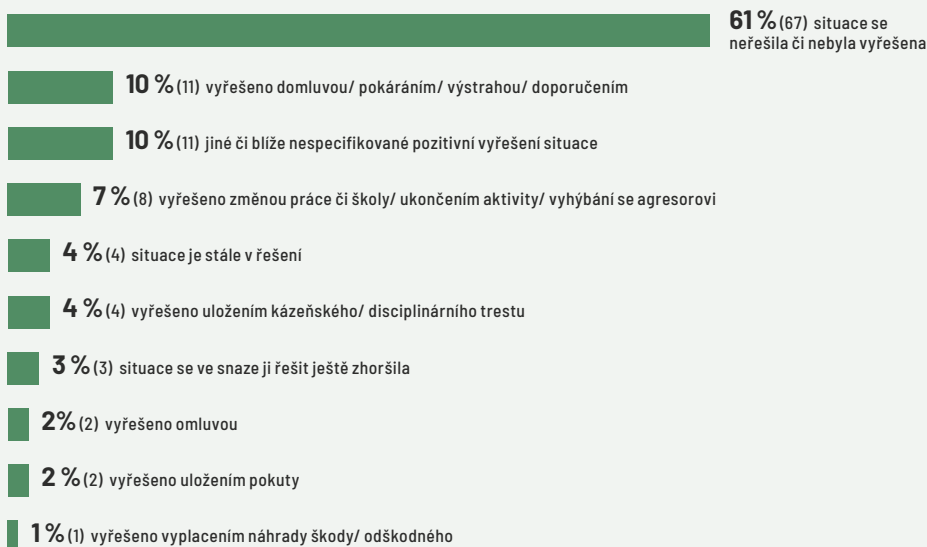
„Policie se pouze tvářila, že je to zajímavá a že s tím něco udělají, ale zametli to pod koberec. Když se to opakovalo, už jsem to neřešila a vždy se jen svěřila kamarádce.“

(žena, pansexuální, 19, Jihomoravský kraj)

„Nadřízený se o tom dozvěděl, ale příliš to nezvládl. Situaci dále neřešil v podstatě mě požádal, abych se jí nezabýval. Když jsem mu pak napsal delší související e-mail, neodpověděl na něj.“

(muž, gay, 36, Hlavní město Praha)

5.19 Jakým způsobem byla situace vyřešena?

„Policie případ odložila, ačkoliv existovalo svědectví asi pěti lidí, obsluhy a kamerový záznam.“

(muž, gay, 21, Hlavní město Praha)

Bylo mi řečeno, že mám být rád, že mám práci a neřešit to.“

(muž, gay, 29, Pardubický kraj)

„Nevyřešilo se to, protože šlo, dle slov školního personálu, o „prestižní školu“, tedy s tím nemohli nic dělat.“

(žena, queer, 21, Liberecký kraj)

„Situace řešena nebyla. Měla jsem se jen obrátit na psychiatry, psychology a terapeuty, u znásilnění potom na gynekologa. Tam to vše skončilo.“

(NBi+, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 18, Moravskoslezský kraj)

5.7 Diskriminace v prostředí práce a školy

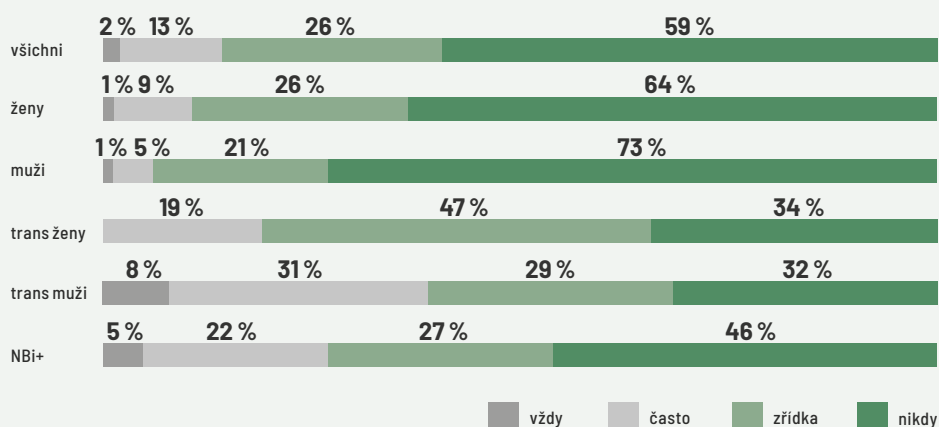
Jelikož prostředí pracoviště a škol patřím mezi dvě nejčastější prostředí, ve kterých lidé tráví množství svého času, rozhodli jsme se specificky dotazovat i na několik otázek, které souvisejí přímo s těmito typy prostředí.

5.7.1 Prostředí práce

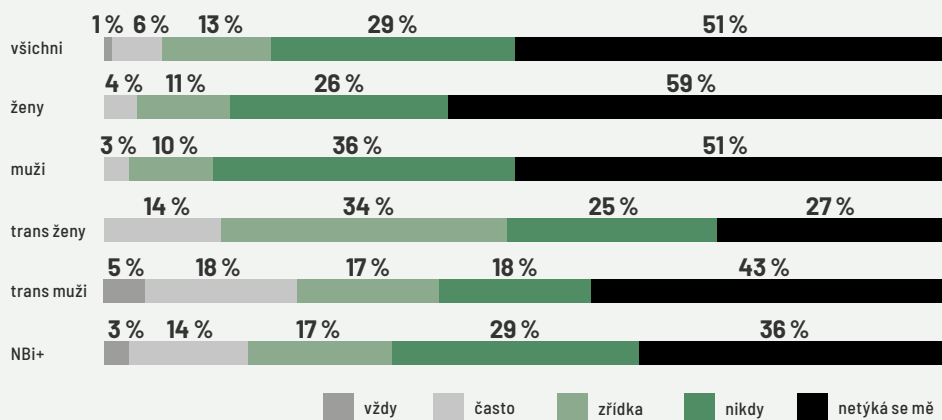
Nejprve jsme se zaměřovali na to, zda respondenti a respondentky byli vystaveni v rámci svého zaměstnání negativním komentářům či jednání ve vztahu k jejich genderové identitě. Z výsledků vidíme, že **negativním komentářům a jednání bylo v práci kvůli své genderové identitě vystaveno „vždy“ nebo „často“ 15 % dotázaných, pro které byl dotaz relevantní (po vyřazení odpovědí „netýká se mě“)**. Volbu „netýká se mě“ ale zvolil u této otázky relativně velký podíl osob - více než polovina (51 %) - a proto je vhodné uvažovat vliv tzv. cismativity, která patrně větší počet cis žen a cis mužů vedla k volbě této možnosti, navzdory tomu, že mohli být zaměstnaní. Jelikož jsme ale této otázce nepředcházeli otázkou, zda mají respondenti či respondentky nějaké zaměstnání, nemůžeme jednoznačně říci, které důvody (či jaký byl jejich poměr) je skutečně vedly k volbě této možnosti. Napovědět nám ale může pohled na rozdílné poměry v odpovědích „netýká se mě“, který vidíme v grafu 5.20, jež pro informaci přikládáme u vybraných otázek. Výsledky ale budeme hodnotit z grafů, ve kterých jsme možnost „netýká se mě“ odfiltrovali. Je rovněž zřejmé, že odpovědi na otázky v oblasti

5.20 Jak často jste v uplynulých 5 letech* ve vašem zaměstnání...

byl/a kvůli své **genderové identitě** vystaven/a negativním komentářům nebo jednání

včetně netýká se mě

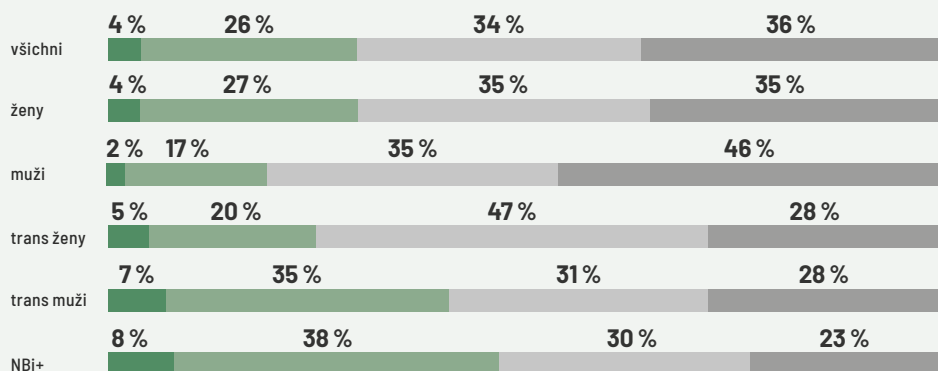
genderové identity byly relevantnější pro trans a NBi+ osoby, přičemž je vidět, že to byly právě tyto skupiny, které „často“ nebo „vždy“ v zaměstnání zažívaly negativní komentáře či jednání – trans muži (39 %), NBi+ lidé (27 %) a trans ženy (19 %).

Negativní postoje vůči LGBT lidem kvůli jejich genderové identitě, obecně, v práci „často“ nebo „vždy“ zažilo 30 % všech respondentů a respondentek, jež vnímali, že se jich otázka týkala. Nejčastěji to byli* y NBi+ lidé (46 %) a trans muži (42 %).

Ze vnímané perspektivy sexuální orientace po vyřazení odpovědí „netýká se mě“, kterých bylo v případě sexuální orientace vzhledem ke složení výběrového souboru méně, lze v grafu 5.22 vidět, že **negativním komentářům kvůli své sexuální orientaci bylo**

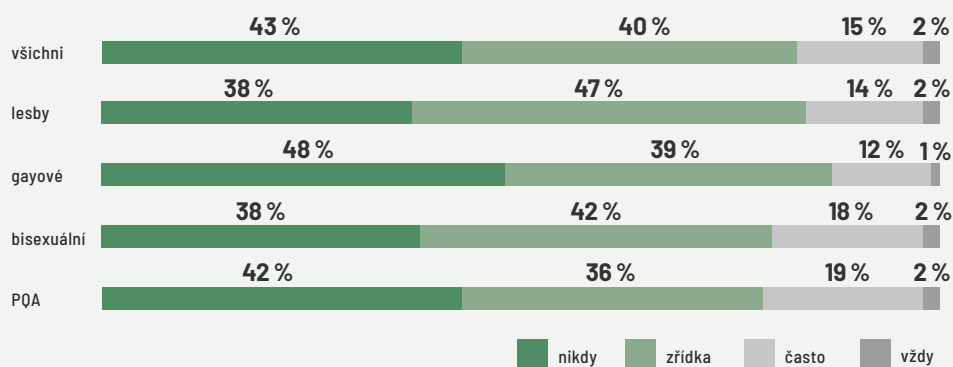
5.21 Jak často jste v uplynulých 5 letech* ve vašem zaměstnání...

zakusil/a v práci obecně negativní postoje vůči lesbám, gayům, bisexuálním nebo trans lidem z důvodu jejich genderové identity

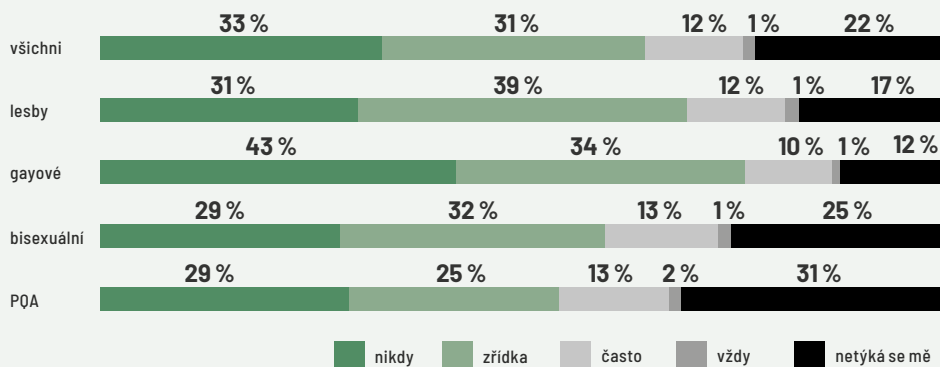

5.22 Jak často jste v uplynulých 5 letech* ve vašem zaměstnání...

byl/a kvůli své sexuální orientaci vystaven/a negativním komentářům nebo jednání

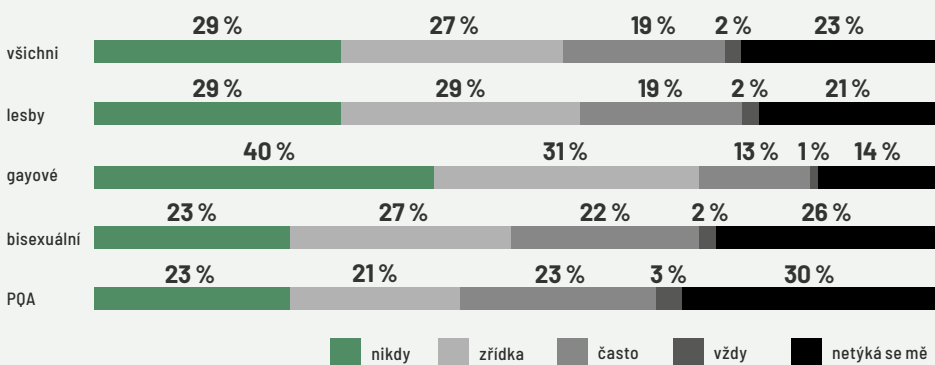

5.23 včetně netýká se mě

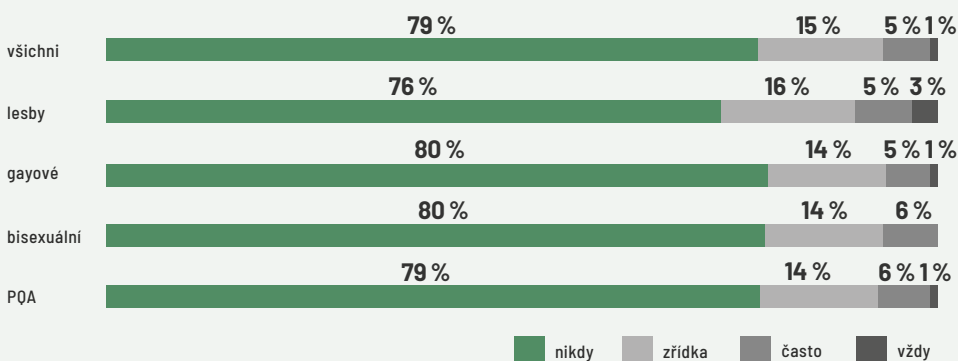
5.24 Jak často jste v uplynulých 5 letech* ve vašem zaměstnání...

slyšel/a negativní komentáře nebo byl/a svědkem negativního jednání vůči kolegovi/kolegyni, který/á je (nebo je vnímán/a jako) gay, lesba, bisexuální anebo transgender osoba

5.25 Jak často jste v uplynulých 5 letech* ve vašem zaměstnání...

zakusil/a nerovné zacházení v oblasti pracovních podmínek nebo benefitů, protože máte (nebo jste měl/a) partnera/partnerku stejného pohlaví

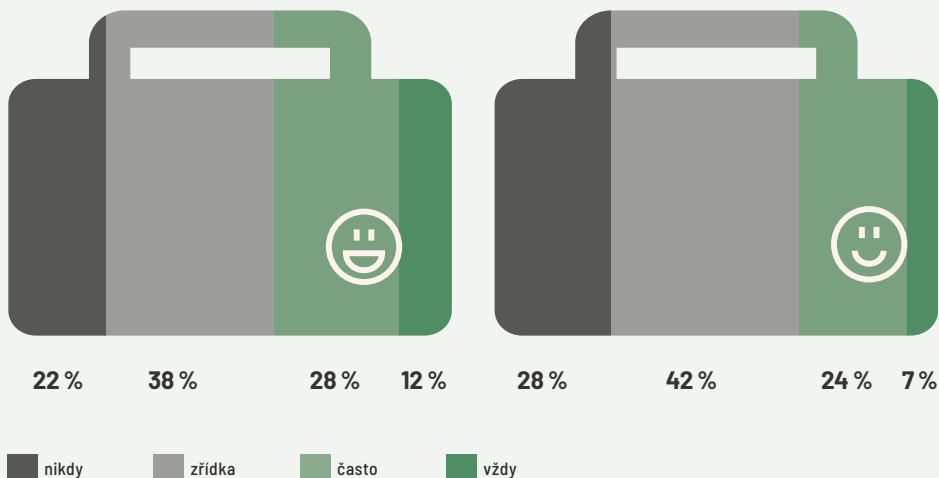
„vždy“ nebo „často“ vystaveno 17 % respondentů a respondentek. To je o 3 % více než ve studii VOP (2018). **Nejčastěji ve 21 % případů to byli PQA lidé, dále bisexuální osoby (20 %), lesby (16 %) a nejméně často gayové (13 %).**

V ohledu negativního jednání v pracovním prostředí jsme rovněž zjišťovali i to, zda byli naši respondenti takovému jednání vystaveni, byť nepřímo ve vztahu k LGBT+ kolegovi či kolegyni. Zde jsme již neodfiltrovali odpovědi „netýká se mě“ a z výsledků vidíme, že „často“ nebo „vždy“ se s tímto typem jednání setkala 21 % osob z celého respondenstva, nejčastěji opět PQA lidé (26 %) a bisexuální osoby (24 %).

Jelikož bývají v rámci pracovního prostředí stále častěji diskutovány benefity a celkové klima pracoviště ve vztahu k rozmanitosti (diverzitě) pracovního kolektivu, zjišťovali jsme též, zda se respondenti a respondentky ve svém zaměstnání setkali s nerovným

5.26 Setkal/a jste se v prostředí vašeho zaměstnání v posledních 5 letech s někým, kdo vás a vaše práva jakožto LGBTQ+ osoby v práci podporoval, bránil vás nebo vás chránil?

Slyšeli jste nebo jste viděli v prostředí vašeho zaměstnání v posledních 5 letech někoho ve vaší práci podporovat, chránit nebo prosazovat práva leseb, gayů, bisexuálních, trans a/nebo intersex osob?

zacházením v oblasti pracovních podmínek a benefitů z důvodu toho, že mají partnera/partnerku stejného pohlaví. Po odfiltrování odpovědí „netýká se mě“ v grafu 5.25 vidíme, že „často“ nebo „vždy“ se s takovými nerovnými podmínkami setkaly nejvíce lesby (8 %), a to pravděpodobně odráží skutečnost, že mají častěji příležitost tyto benefity využívat (např. v rámci období tzv. „mateřské“ a „rodičovské“). Abychom akcentovali i pozitivní změny, které v rámci politik rozmanitosti a inkluze (tzv. DI - diversity and inclusion politiky) v posledních letech v různých pracovních prostředích zaznamenáváme, zavedli jsme též dvě otázky, ve kterých jsme zjišťovali, zda se respondenti a respondentky v zaměstnání „setkali v posledních 5 letech s někým, kdo jejich práva jakožto LGBTQ+ osoby v práci podporoval, bránil je nebo chránil“ či zda „slyšeli nebo viděli v prostředí svého zaměstnání v posledních 5 letech někoho v jejich práci podporovat, chránit nebo prosazovat práva leseb, gayů, bisexuálních, trans a/nebo intersexuálních osob“. Jak vidíme v ilustraci 5.26, tak **40 % respondentek a respondentů se „často“ nebo „vždy“ setkávalo s tím, že je v práci někdo jako LGBTQ+ osobu podpořil nebo bránil.** Naopak **22 % dotazovaných ze strany svých spolupracovníků nikdy takovou podporu nezažilo.** Zde vidíme znatelné zlepšení vzhledem k studii FRA 2019, kde žádnou podporu nezažilo 44 % českých respondentů.

Pokud jde o všeobecnou podporu práv leseb, gayů, bisexuálních, trans a intersex osob, „často“ nebo „vždy“ ji ve svém zaměstnání zažilo 31 %. Na druhé straně opět obdobné číslo dotázaných (26 %) žádnou podporu LGBTI osob na svém pracovišti nikdy nezažilo (zlepšení o 16 % oproti FRA 2019). Na základě výše uvedených srovnání

Lze vidět, že podpora práv LGBTQ+ lidí je nyní na pracovišti častější. Lze se domnívat, že tomu tak je i proto, že je více heterosexuálních a cisgender lidí, kteří se chovají jako tzv. allies (zpřátelené osoby, u kterých LGBTQ+ lidé mohou nalézat zastání a obranu).

Tabulka 5.2 Srovnání výsledků s průzkumem z roku 2019

Setkal/a jste se v prostředí vašeho zaměstnání v posledních 5 letech s někým, kdo vás a vaše práva jakožto LGBTQ+ osoby v práci podporoval, bránil vás nebo vás chránil?

FRA 2019 ČR	44 %	24 %	20 %	12 %
2022	22 %	38 %	28 %	12 %
Rozdíl	-	22 %	+14 %	+8 %

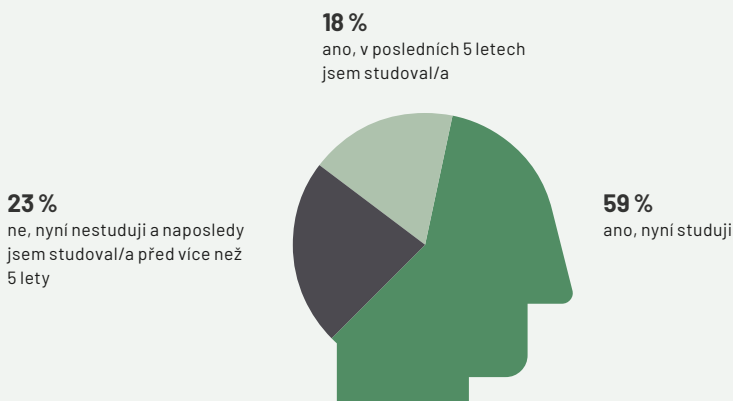
Slyšeli jste nebo jste viděli v prostředí vašeho zaměstnání v posledních 5 letech někoho ve vaší práci podporovat, chránit nebo prosazovat práva leseb, gayů, bisexuálních, trans a/nebo intersexuálních osob?

FRA 2019 ČR	42 %	31 %	22 %	5 %
2022	26 %	42 %	24 %	7 %
Rozdíl	-16 %	+11 %	+2 %	+2 %

5.7.2 Prostředí školy

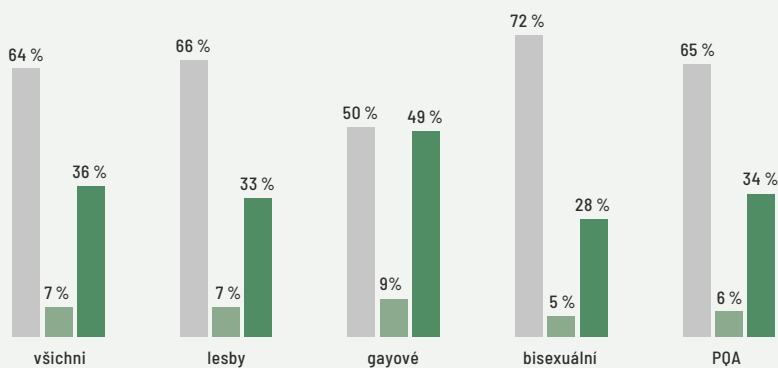
Škola je místem, kde mladí lidé tráví velkou část svého času, a proto jsou zkušenosti a přístup školních institucí zásadní pro jejich prožívání i budoucnost. **V rámci našeho výběrového souboru v době sběru dat 59 % respondentstva studovalo** a dalších 18 % mělo se studiem zkušenosti v posledních pěti letech. V rámci našeho dotazníku

5.27 Studujete aktuálně (prezenčně nebo kombinovaně), nebo jste v posledních 5 letech* studoval/a?

5.28 Stalo se vám někdy, že se vám během školní docházky posmívali, zesměšňovali vás, uráželi vás nebo vám vyhrožovali, kvůli vaší **sexuální orientaci**?

ne, nikdy se mi to nestalo
 ano, mi vyučující a další zaměstnanci školy
 ano, mi vrstevníci a spolužáci

5.29 Stalo se vám někdy, že se vám během školní docházky posmívali, zesměšňovali vás, uráželi vás nebo vám vyhrožovali, kvůli vaší **genderové identitě**?

ne, nikdy se mi to nestalo
 ano, mi vyučující a další zaměstnanci školy
 ano, mi vrstevníci a spolužáci

jsme zařadili zejména otázku: „Stalo se vám někdy, že se vám během školní docházky posmívali, zesměšňovali vás, uráželi vás nebo vám vyhrožovali kvůli vaší sexuální orientaci?“ a stejnou, ve které jsme zjišťovali, zda vnímaným motivem tohoto chování nebyla genderová identita. Z odpovědí vyplynulo, že **kvůli své sexuální orientaci bylo během školní docházky někdy terčem posmívání, zesměšňování, urážek nebo vyhrožování ze strany spolužactva a vrstevníků 36 % dotázaných, kteří měli zkušenost se studiem nejdéle v posledních pěti letech. Nejčastěji takovou zkušenost měli gayové (49 %), PQA lidé (34 %) a lesby (33 %). Nejméně často bisexuální osoby (28 %).** S obdobným chováním ze strany vyučujících či zaměstnanců školy se pak setkalo 7 % všech dotázaných, opět nejčastěji gayové (9 %). Skutečnost, že se s takovým chováním, které může nabývat různých forem (např. šikany), setkali častěji gayové, může souviset s intenzivnějším odmítáním mužské neheterosexuality či překračováním normativně maskulinních genderových rolí (Pitoňák & Spilková 2016). Dále se často objevují komentáře a urážky odkazující k gay sexuální identitě jako „to je teplý“ nebo „nechovej se jak buzna“. Ty sice nemusejí být namířeny specificky vůči LGBTQ+ lidem, nicméně si u nich studujícími uvědomují jejich urážlivý význam. Pokud jsou vyučujícími tyto homofobní komentáře zanechány bez odezvy, buduje se povědomí, že takto někoho urážet je normální (Smetáčková & Braun, 2009), což je velmi nežádoucí vzhledem k tomu, že škola kromě faktického kurikula učí děti také sociálním dovednostem, které si dále přenášejí jako vzor do života.

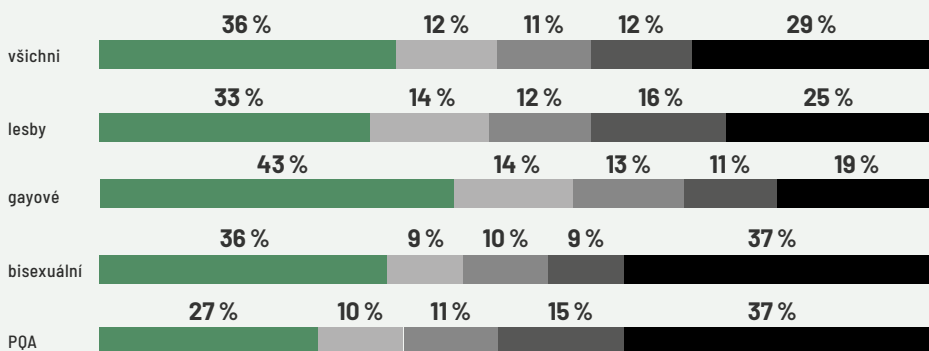
Kvůli své genderové identitě měli*y nejčastější zkušenost s posmíváním, zesměšňováním, urážkami nebo vyhrožováním ze strany spolužactva a vrstevníků trans muži (47 %) a trans ženy (45 %). NBi+ osoby takové zkušenosti reportovaly ve 34 %. Stejně chování ze strany vyučujících zažilo 20 % trans mužů, 14 % trans žen a 11 % nebinárních lidí. Tyto výsledky ukazují na malé porozumění genderové rozmanitosti ze strany vyučujících a dalšího školního personálu, a zejména pak nutnost situaci řešit na úrovni vzdělávacího systému. Především by měly být školy (např. formou vhodné respektující metodiky) instruovány, jaké preventivní kroky v tomto ohledu mají přijmout a jakým způsobem mohou vhodně dopomoci k začlenění trans žáka či žákyně do školního kolektivu a vzdělávacího procesu. Ukazuje se však, že i v případě aktivity školy na poli primární prevence může v individuálních případech docházet k maření jejího dobrého záměru ze strany nadřízených institucí, například České školní inspekce⁴⁰.

40 Závěrečné stanovisko zástupkyně veřejného ochránce práv ze dne 15. 12. 2020, sp. zn. 4760/2019/VOP, dostupné na [elektronický odkaz](#).

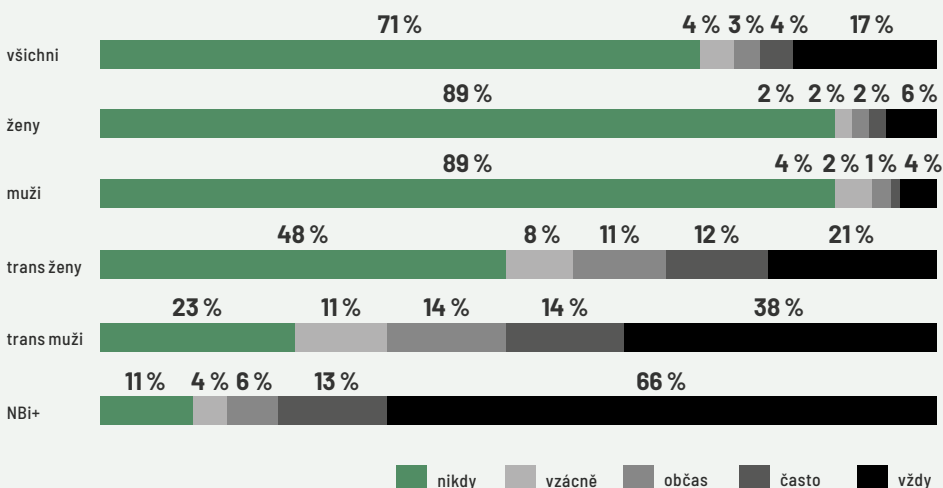
5.8 Diskriminace ve zdravotnictví

Mezi další oblasti, kde může docházet k diskriminaci LGBTQ+ lidí, patří kromě prostředí práce či škol také oblast zdravotnictví. Jelikož důvěra ve vztahu k lékařskému personálu a osobám poskytující zdravotní péči by měla být základem poskytování kvalitních služeb v této oblasti, rozhodli jsme se v této části specificky diskutovat i tematiku otevřenosti a skrývání sexuální orientace a genderové identity v tomto prostředí.

5.30 Skrýváte/zatajujete ve vztahu k lékařům či zdravotnickému personálu (maximálně v posledních 5 letech) svou **sexuální orientaci**?

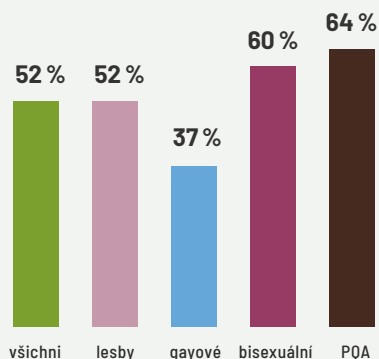
5.31 Skrýváte/zatajujete ve vztahu k lékařům či zdravotnickému personálu (maximálně v posledních 5 letech) svou **genderovou identitu**?

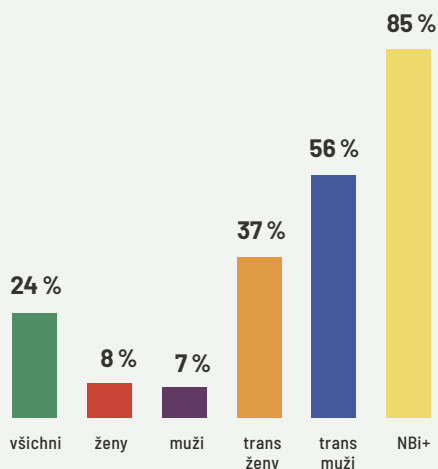
Ve vztahu k lékařům či zdravotnickému personálu svou sexuální orientaci „často“ nebo „vždy“ zatajovalo 41 % všech dotázaných, tedy o 2 % méně než ve studii VOP z roku 2018. Největší podíl lidí, kteří svou sexuální orientaci tajili (52 %), byl mezi PQA (tj. pansexuálními, queer a asexuálními) lidmi, dále mezi bisexuálními lidmi (46 %), lesbami (41 %), a naopak nejméně často mezi gayi (30 %). Míra skrývání sexuální orientace byla u respondentů a respondentek ještě vyšší **vůči jejich hlavnímu ošetřujícímu lékaři či lékařce** - odpověď „ano“ na otázku, zda ji skrývá, odpovědělo 52 % ze všech. Lze tedy konstatovat, že většina respondentů nebyla otevřena například vůči svému praktickému lékaři či lékařce v ohledu své sexuální orientace. Nejčastěji ji před nimi skrývali PQA osoby (64%), bisexuální osoby (60), lesby (52 %) a nejméně často gayové (37 %).

V ohledu otevřenosti genderové identity vůči zdravotníkům v posledních 5 letech vyplynulo, že **ji obecně skrývá menší podíl osob - 21 % ze všech**. Toto číslo ale spíše odráží rozložení vzorku a podíl genderově rozmanitých osob vůči neheterosexuálním osobám a nelze jej tedy jasně srovnávat či z něj vyvozovat závěry. **Nejméně často byli* y vůči zdravotnickému personálu otevření NBI+ lidé, kteří ji v 79 % skrývali* y „vždy“ nebo „často“**. Stejně odpovědělo 52 % trans mužů a 33 % trans žen. Pro 89 % cis mužů a žen není skrývání genderové identity zřejmě tématem. Můžeme se domnívat, že je tomu tak z důvodu císnormativního nastavení společnosti. **Ve vztahu vůči jejich hlavnímu ošetřujícímu lékaři pak svou genderovou identitu skrývalo průměrně 24 % ze všech respondentů, opět nejvíce nebinárních lidí (85 %), dále 56 % trans mužů a 37 % trans žen a jen 8 % žen a 7 % mužů.**

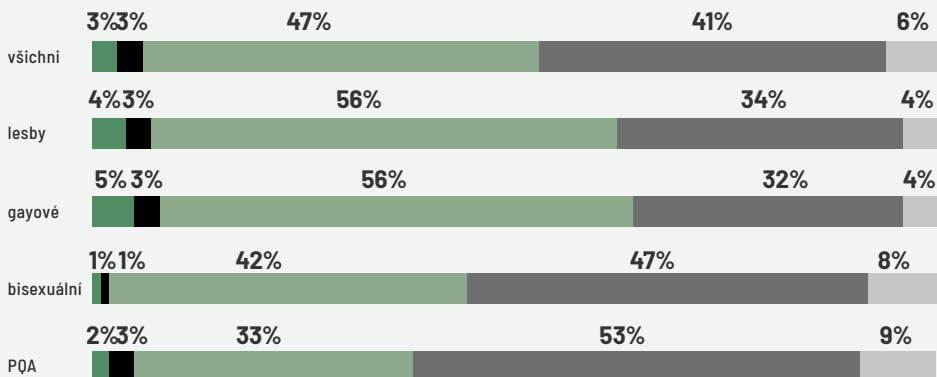
5.32 Skrýváte před svým hlavním ošetřujícím lékařem / svou lékařkou svou sexuální orientaci? (% ano)

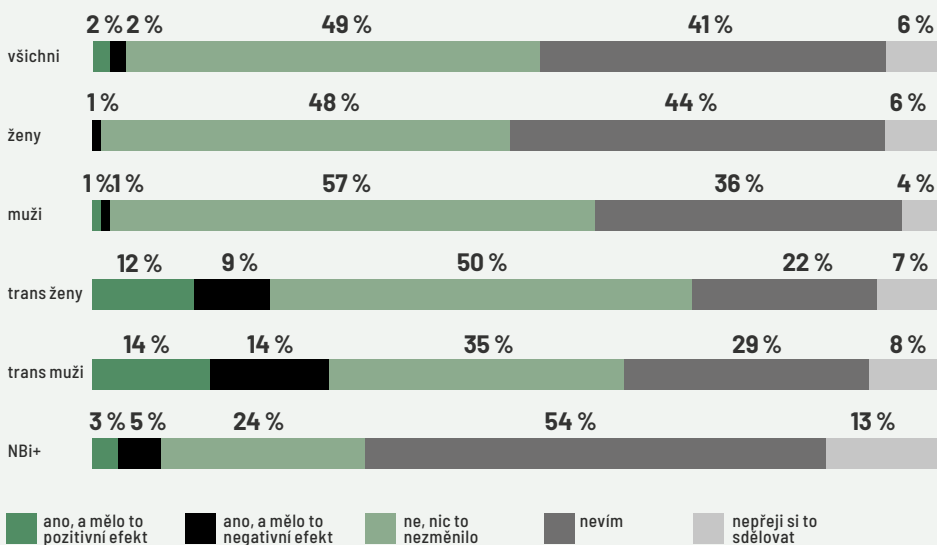
Skrýváte před svým hlavním ošetřujícím lékařem / svou lékařkou svou genderovou identitu? (% ano)

5.33 V posledních 12 měsících, když jste byli otevření ohledně vaší *sexuální orientace* vůči lékařům/lékařkám a jinému zdravotnickému personálu, ovlivnilo to nějak péči, která vám byla poskytována?

5.34 V posledních 12 měsících, když jste byli otevření ohledně vaší *genderové identity* vůči lékařům/lékařkám a jinému zdravotnickému personálu, ovlivnilo to nějak péči, která vám byla poskytována?

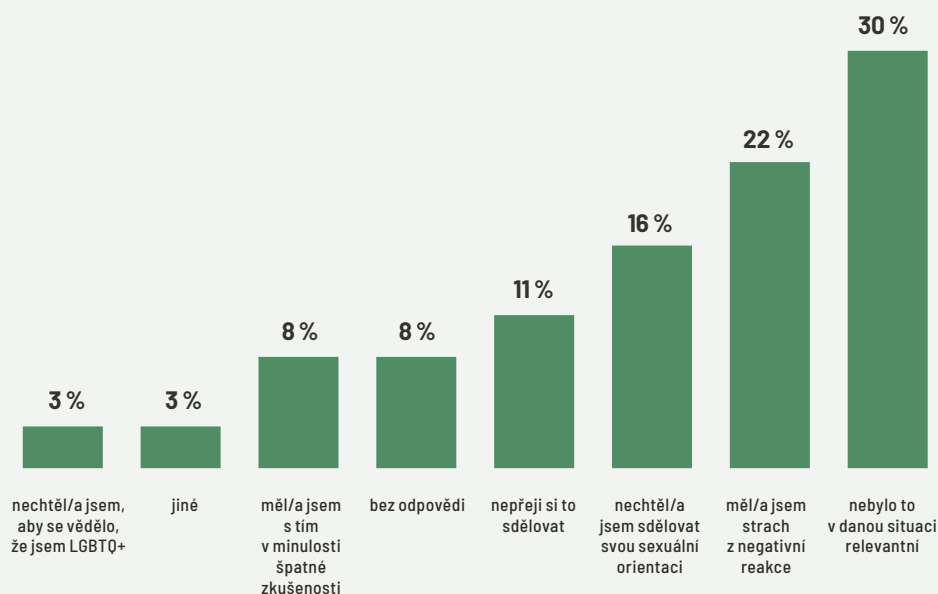

Z těchto výsledků je zřejmé, že otevřenost v ohledu sexuální orientace či genderové identity v kontaktu s lékaři a zdravotnickým personálem není vůbec samozřejmá. Respondentům a respondentkám jsme proto položili také otázku, zda vnímali nějaký **vliv své otevřenosti vůči lékařům/lékařkám** či dalšímu zdravotnickému personálu **na péči**, která jim byla poskytována.

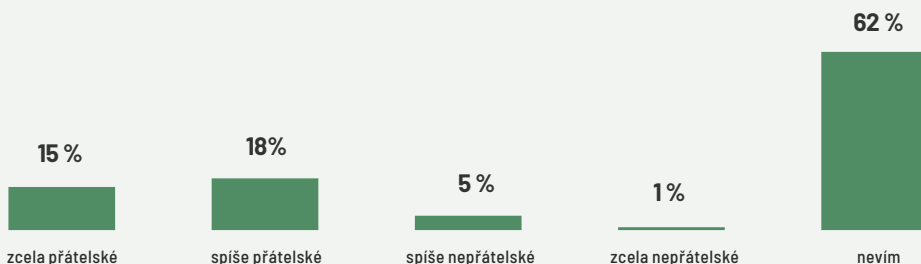
Z odpovědí vyplynulo, že nejčastěji panovalo přesvědčení, že tato informace nijak péči neovlivnila (47 % v ohledu sexuální orientace a 49 % v ohledu genderové identity). Dalších 41 % (v ohledu sexuální orientace i genderové identity) si nebylo vlivem jisto – uvedli odpověď „nevím“ a 6 % dotázaných si nepřálo tuto informaci sdělovat. Pouze 3 % uvedla, že informace ohledně jejich sexuální orientace měla pozitivní efekt na poskytovanou péči, stejné procento uvádělo negativní efekt. U stejné otázky k otevřenosti ohledně vlastní genderové identity byly výsledky obdobné. Jak ale vidíme podrobně v grafu 5.34, jasný rozdíl lze spatřit **u odpovědí trans mužů**, protože **14 % z nich uvedlo, že informace o tom, že jsou trans, měla pozitivní efekt na to, jaké se jim dostalo péče, avšak stejný poměr trans mužů hodnotil, že to mělo na poskytovanou péči efekt negativní**. U trans žen byl pozitivní efekt (12 %) v mírné převaze nad negativním (9 %).

Celkem 37 respondentů odpovědělo na doplňující otázku, ve které jsme se dotazovali na **důvody, kvůli kterým nebyly vůči zdravotnickému personálu otevření. Necelá třetina (30 %) uvedla, že to v danou situaci nebylo relevantní, 22 % se obávalo negativní reakce**, 16 % nechtělo informaci o své sexuální orientaci sdělovat a 8 % uvedlo, že nebyli otevření, jelikož s tím měli v minulosti špatné zkušenosti. Jiné důvody popsala jediná osoba slovy „nikdy se mě na to lékař nezeptal.“

5.35 Pokud jste lékařům/lékařkám či zdravotnickému personálu nesdělili svou sexuální orientaci či genderovou identitu, z jakého důvodu tomu tak bylo?

5.36 Jak byste zhodnotil/a postoje vašeho hlavního ošetřujícího lékaře / lékařky k lesbám, gayům, bisexuálním či trans osobám?

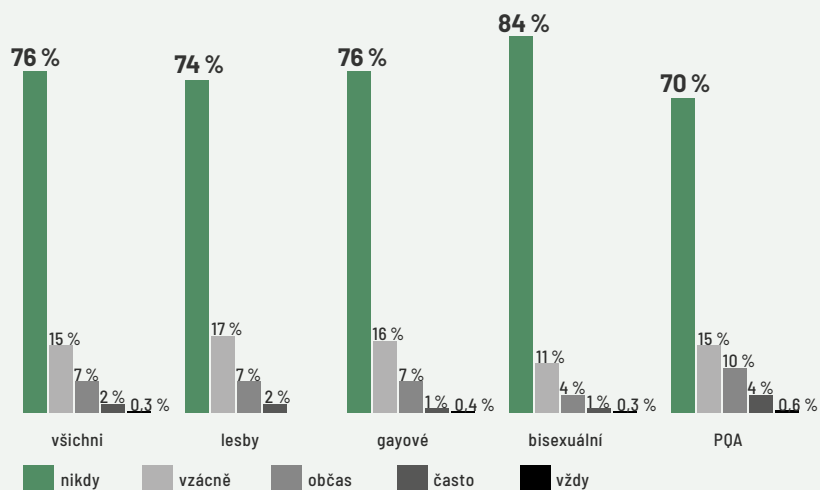

Z odpovědí na tyto otázky je zřejmé, že v mnoha případech si nebylo LGBTQ+ respondentstvo vědomo relevance otevřenosti v ohledu genderové identity či sexuální orientace ve vztahu k jejich ošetřujícímu lékaři či lékařce nebo dalšímu zdravotnickému personálu. Existuje ale celá řada příkladů, **kdy může otevřenost v ohledu sexuální nebo genderové identity klientů a klientek ve zdravotnických zařízeních vůči lékařskému personálu být přínosná:**

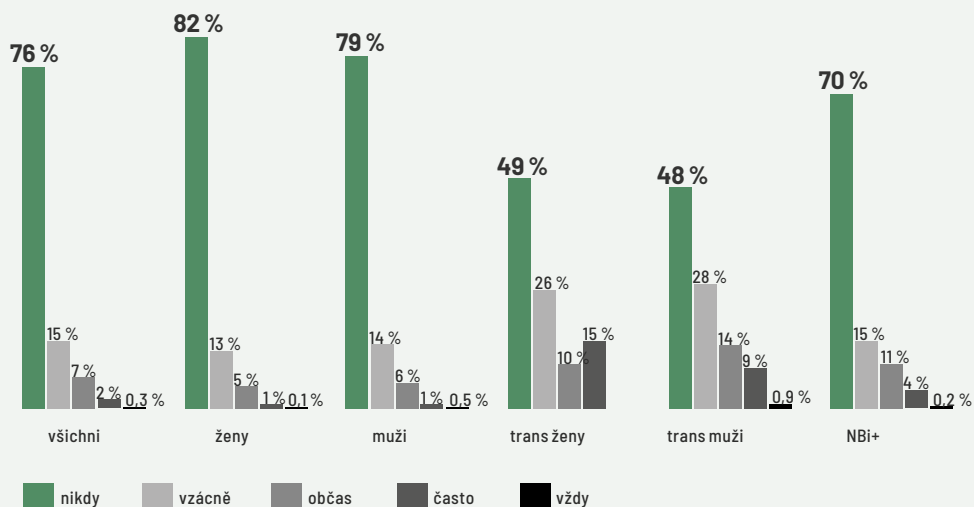
- Otevřenost v ohledu sexuální nebo genderové identity může poskytovateli zdravotní péče umožnit nabídnout individualizovanou péči, která je v souladu s identitou jednotlivce, což může zlepšit její celkový zdravotní stav.
- Sexuální orientace a genderová identita mohou pomoci lékařům a lékařkám poskytovat cílenější screening rakoviny (Ceres et al., 2018.)
- Informování o sexuální nebo genderové identitě může poskytovatelům zdravotní péče pomoci pochopit a řešit případné problémy s duševním zdravím související s identitou dané osoby, jako jsou deprese nebo úzkosti.
- Pokud se osoba identifikuje jako trans, sdělení její identity lékařskému personálu může pomoci zajistit, aby snáze získala přístup k hormonální terapii odpovídající její genderové identitě.
- Poskytovatelé zdravotnické péče mohou například lépe pochopit jejich potřeby v oblasti sexuálního zdraví. Navrhnout vyšetření na pohlavně přenosné infekce nebo poskytnout dodatečné informace o způsobech, jak snížit míru ohrožení přenosem pohlavně přenosné infekce (např. informace o Pre-Expoziční profylaxi pro osoby, které mají častější anální styk a neužívají pravidelně kondom).

Na tomto místě se rovněž můžeme podívat na informace ohledně představ našich respondentů a respondentek o postojích jejich lékařů k LGBT+ osobám. Z grafu 5.36 vyplývá, že **naprostá většina (62 %) neví, jaké jejich lékaři mají postoje vůči lesbám, gayům, bisexuálním či trans osobám.** V tomto ohledu vidíme prostor pro větší komunikaci těchto témat ve zdravotnictví.

5.37 Jak často jste se v uplynulých 5 letech* setkal/a s diskriminací ze strany lékařského či jiného personálu v prostředí zdravotnictví kvůli tomu, že jste LGBTQ+?

5.38 Jak často jste se v uplynulých 5 letech* setkal/a s diskriminací ze strany lékařského či jiného personálu v prostředí zdravotnictví kvůli tomu, že jste LGBTQ+?

V samotném závěru uvedeme odpovědi na otázky, ve kterých jsme se již přímo dotazovali na zkušenosti našich respondentů a respondentek s **diskriminací ze strany lékařského personálu** v prostředí zdravotnictví v uplynulých 5 letech. Z odpovědí, které vidíme v grafu 5.37, vyplývá, že „vždy“ nebo „často“ se setkalo s diskriminací pouze 2,3 % všech respondentů. „Občas“ a „vzácně“ pak takovou zkušenost mělo 22 %.

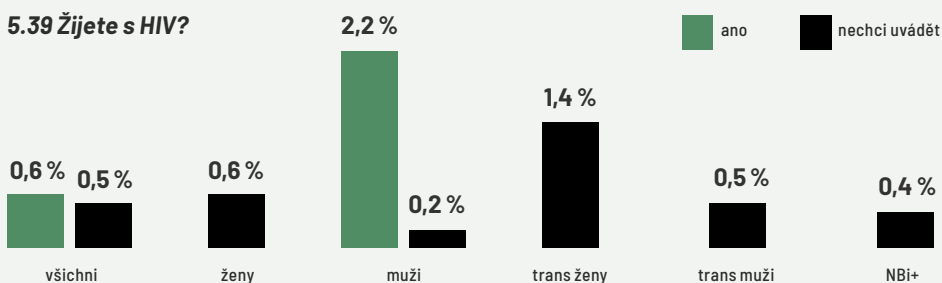
Pokud se ale podíváme na výsledky v grafu 5.38, kde dělíme zkušenosti respondentstva dle jejich genderové identity, povšimneme si jistě rozdílných výsledků v obou skupinách trans osob. **Diskriminaci v prostředí zdravotnictví v uplynulých 5 letech jako „častou“ nebo neustále se vyskytující („vždy“), celých 15 % trans žen a necelých 10 % trans mužů - to je několikanásobně větší podíl než u ostatních skupin.**

Naše výsledky tak potvrzují informace, které přinesly v posledních letech zejména organizace obhajující práva trans a dalších genderově rozmanitých osob. Například výzkum organizace Transparent (Pavlica a kol., 2022) ukázal, že 24 % trans osob se v rámci tranzice setkala se sexistickými vtipy a poznámkami ze strany zdravotnického personálu, dále narazili na sexuologickém pracovišti nerespektování jejich rodu, (16,5 %). **Trans lidé se v rámci českého zdravotnického prostředí bohužel stále setkávají s patologizací**, například v podobě používání termínů jako „porucha“, „léčba“, „trpět poruchou pohlavní identity“ či s jinými. Z výše zmíněného dokumentu rovněž vyplynulo, že častým problémem může být i autoritativní přístup např. v podobě jednosměrné a direktivní komunikace.

Na základě výsledků publikace *Rozvoj duševní pohody u transgender klientů* (Doležalová et. al, 2021), která byla zpracována NUDZ ve spolupráci se spolkem Trans*parent a mezinárodním konsorciem, vyplynuly rovněž **podněty pro zlepšení českého systému v oblasti medicínské tranzice**, jelikož tato publikace identifikovala několik nedostatků, které mají zásadní dopad na duševní pohodu trans osob. Zmíněná publikace na str. 10-11 identifikovala tyto nedostatky v rámci českého zdravotnického kontextu:

- Neexistence jednotné metodiky pro péči o trans osoby na sexuologických pracovištích, zmíněn byl například problém, že některé trans osoby musejí procházet ročním Real-Life Testem ještě před nasazením hormonů, což může mít vážné negativní důsledky zejména pro jejich sociální život, jinde zase na sexuologii vyžadují měření vzrušivosti, tedy postup, který je pro trans osoby vzhledem k jejich fyzické dysforii (nesouladu s vlastním tělem) stresující až traumatizující a není pro stanovení diagnózy v žádném případě indikativní.
- Nedostatečný důraz na duševní zdraví a wellbeing trans a nebinárních osob a jejich terapeutickou podporu, tranzice je pojmána jako úprava těla hormonů a operacemi s cílem „vyléčení“.
- Přílišná formalizace a standardizace procesu medicínské tranzice, který vyžaduje podstoupení všech jednotlivých kroků, ačkoli je cesta jednotlivých trans a nebinárních osob rozmanitá.
- Neschopnost vyjít vstříc nebinárním osobám, které jsou pro systém tranzice, pokud je vnímána jako cesta na škále muž-žena a naopak, považovány za nezařaditelné.

5.39 Žijete s HIV?

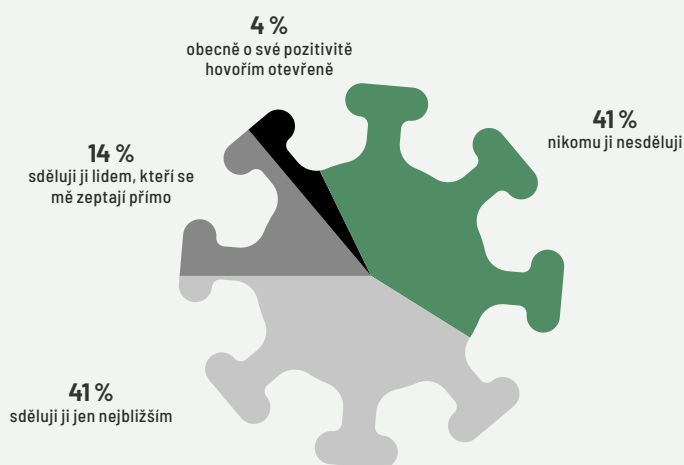
5.9 Diskriminace a stigmatizace osob žijících s HIV

V další kapitole jsme se zaměřili na často přehlížené téma diskriminace osob žijících s HIV (virus lidské imunodeficiency). Infekce HIV je v rámci společnosti mnohdy stále považována za obtížně diskutovatelné téma a infekce tímto onemocněním je často spojována se stigmatizací a diskriminací. **Lidé, kteří žijí s HIV** (dále jen **PLHIV**, z anglického People Living With HIV), popisují různé formy diskriminace a stigmatizace. Mezi časté formy diskriminace může patřit diskriminace v zaměstnání, mohou čelit překážkám při hledání práce či v rámci kariérního růstu. Stigmatizace a diskriminace se může promítat rovněž do sociálních vztahů, PLHIV mohou být odmítáni a izolováni od svých rodin či přátel. PLHIV se ale rovněž setkávají s nejrůznějšími předsudky a mýty, jako je například představa, že HIV je důsledkem nevhodného životního stylu nebo špatných životních rozhodnutí. Tyto formy stigmatizace se pak mohou promítat rovněž do diskriminace v rámci poskytování zdravotní péče, což může vést k jejich horšímu zdravotnímu stavu.

Mezi našimi respondenty a respondentkami bylo **jen 0,6 % (22) osob, které žily s HIV**. To je o 4 osoby méně než v dotazníkovém šetření VOP z roku 2018. Největší podíl vidíme mezi muži, z nichž žije s HIV 2,2 % našich respondentů. Trans ženy na tuto otázku častěji nechtěly odpovídat (1,4 %). Nízký počet PLHIV v rámci našeho výzkumu, ale i dalších výzkumných souborů v Česku, považujeme za zásadní omezení v možnosti poskytovat přehledné informace o této skupině osob. Jelikož v posledních letech tento úkol kvantitativní cestou nenaplnilo několik studií, přikláníme se k názoru, že by v našem prostředí mohla být lepší cestou kvalitativní výzkumná metoda, neboť kvantitativní vyhodnocování nízkého počtu odpovědí má jasná omezení.

V rámci první otázky jsme se dotazovali na míru otevřenosti v ohledu vlastního HIV sérostatusu PLHIV. Jak vidíme v ilustraci 5.40, tak **celých 41 % PLHIV uvedlo, že tuto informaci o svém HIV statusu nikomu nesdělují (to je 5 % více než v roce 2018), taktéž 41 % uvedlo, že o svém životě s HIV mluví pouze s nejbližšími, 14 % pak udalo, že**

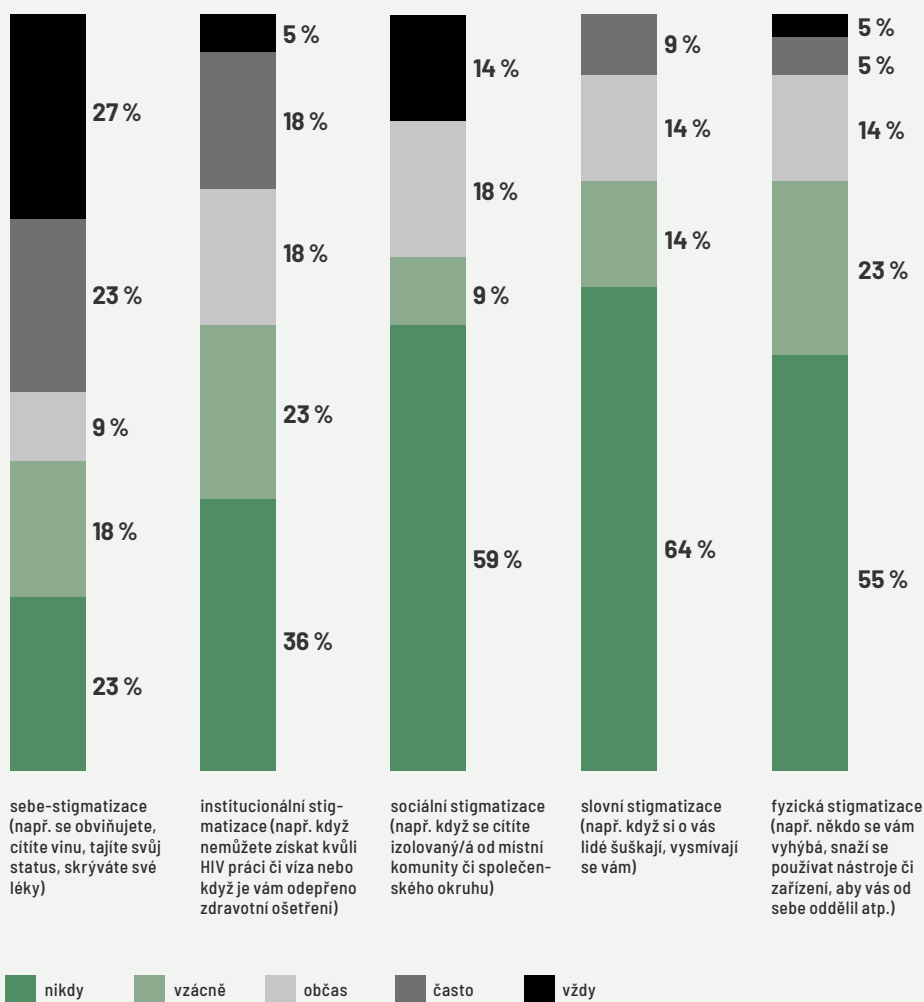
5.40 Která z následujících odpovědí nejlépe vystihuje vaše pocity spojené se sdělováním vaší HIV pozitivitu druhým lidem?

informaci sdílejí, pouze pokud se jich na ni někdo přímo ptá. Pouze 4 % dotázaných o svém životě s HIV mluví obecně otevřeně. Tyto výsledky svědčí o tom, že HIV status se stále pojí se značnou mírou stigmatizace v české společnosti. V některých životních situacích (například u lékaře) je přítom osoba žijící s HIV ze zákona povinna o svém statusu informovat, přičemž je to právě tato informační povinnost, která je ze strany pacientské organizace Česká společnost AIDS pomoc (ČSAP) dlouhodobě kritizována jako stigmatizující, diskriminující a stojící v rozporu s ústavně chráněným právem občana na informační sebeurčení.

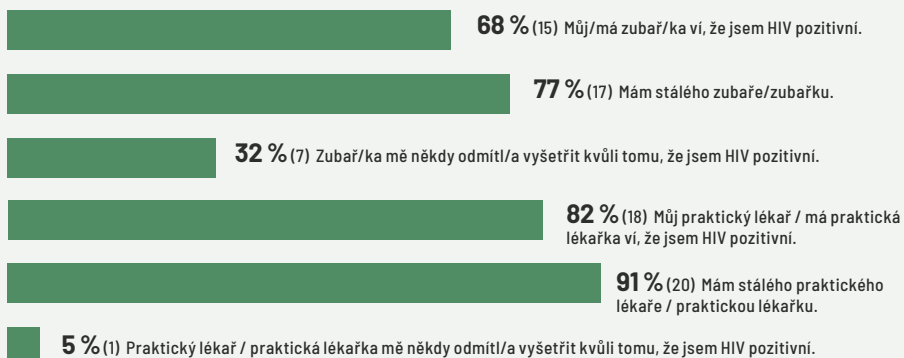
Jak vidíme v grafu 5.41, tak stigmatizace osob žijících s HIV může nabývat různých podob. V rámci naší studie jsme rozlišovali zejména (a) sebe-stigmatizaci, která se týká pocitů viny nebo hanby, jež může PLHIV pociťovat. Tyto pocity jsou zpravidla vyvolány předsudky a všeobecně rozšířenou společenskou stigmatizací spojenou s HIV. Dále jsme se zaměřovali na (b) institucionální stigmatizaci, která se týká překážek, kterým mohou PLHIV čelit například v oblasti zdravotnictví, práce, vzdělání nebo bydlení. Například, když nemůže osoba s HIV najít zubaře, který by ji ošetřil. Třetí všeobecnější formou je (c) sociální stigmatizace, která se může týkat například různé míry sociální izolace či přímo diskriminace osob žijících s HIV. Tyto osoby mohou být odmítány, izolovány nebo znevýhodňovány v rámci komunit, ve kterých žijí. Mimo (d) slovní stigmatizaci, kterou jsme zařadili zejména pro možnost srovnání s předchozími studii VOP z roku 2018, jsme ještě zjišťovali (e) zkušenosti s fyzickou stigmatizací, která může nabývat podoby fyzického odmítání osob žijících s HIV, například když se jim někdo vysloveně vyhýbá nebo se jich štítí.

5.41 Lidé, kteří žijí s HIV, popisují různé formy stigmatizace. Některé z nich uvádíme níže. Jak často, pokud vůbec, jste v posledních 12 měsících zažil/a či pociťoval/a některou z uvedených forem stigmatizace?

Z výsledků je zřejmé, že převládá zejména její zvnitřněná podoba ve formě **sebestigmatizace**, kdy lidé obviňují sami sebe, cítí vinu, tají svůj status nebo skrývají své léky. Z našich dat vyplývá, že **celá polovina (50 %) PLHIV v posledních 12 měsících „vždy“ nebo „často“ prožívala sebestigmatizaci**. Tento výsledek je velmi podobný hodnotě z posledního šetření VOP z roku 2018, kdy se jednalo o 54 % respondentů. Téměř čtvrtina (23 %) se „často“ nebo vždy setkala s **institucionální stigmatizací**, tedy kdy jim bylo například odepřeno zdravotní vyšetření nebo kvůli svému HIV+ statusu nemohli

5.42 Platí pro vás v posledních 12 měsících některá z následujících situací či tvrzení?

získat práci či víza. Sociální izolaci v posledních 12 měsících pociťovalo „často“ nebo „vždy“ 32 % PLHIV a 10 % zažilo zkušenost s tím, že se jim někdo vyhýbal, či jinak dával najevo fyzickou stigmatizaci.

Jelikož se stigmatizace PLHIV v rámci jejich života specificky promítá i do dostupnosti zdravotní péče, rozhodli jsme se doplnit několik otázek, kterými jsme se dotazovali na podrobnosti v této oblasti. Jak je vidět v grafu 5.42, tak informaci o svém HIV statusu sdílí se svým zubařem 68 % dotázaných (15 osob), přičemž **32 % (7 osob) mělo zkušenost s tím, že je zubař/ka odmítl/a kvůli jejich HIV statusu vyšetřit** a jedna osoba žijící s HIV měla zkušenost s tím, že jí byla v posledních 12 měsících odmítnuta péče ze strany praktického lékaře s žádostí o vyšetření. **Jen třičtvrtě (77 %) lidí žijících s HIV však mělo stálého zubaře 77 % a 91 % mělo praktického lékaře.**

Konkrétní výpovědi zkušeností s diskriminací

Dle konkrétních výpovědí respondentů a respondentek, kteří se rozhodli popsat vlastní zkušenosti s diskriminací, zažívají lidé žijící s HIV v souvislosti s infekcí HIV diskriminací (vč. obtěžování) především v souvislosti s přístupem ke zdravotní péči nebo s jejím poskytováním (4 případy).

„Zubař mi v ambulantní ordinaci odmítl vytrhnout zub, protože jsem HIV pozitivní. Místo toho mě poslal do nemocnice k ošetření v celkové anestezii.“

(muž, gay, 47, Ústecký kraj)

„Zdravotní sestry se ke mně chovají velmi odtažitě, přezíravě a občas utrousí poznámku, že po mně budou muset dezinfikovat ordinaci.“

(muž, gay, 45, Hlavní město Praha)

Dále se také objevovaly případy **diskriminace ze strany poskytovatelů některých služeb** (1 případ), obecné **pocity společenského nepřijetí či nepochopení** (1 případ), jeden z respondentů považoval za diskriminační **právem regulovanou informační povinnost, kterou mají lidé žijící s HIV vůči lékařům** (1 případ) a jiný respondent zmiňuje skutečnost **odmítání lidí žijících s HIV v souvislosti s navazováním romantických či sexuálních vztahů** (1 případ).

„Pojišťovna se mnou odmítla uzavřít smlouvu o životním pojištění, protože jsem HIV pozitivní.“

(muž, gay, 46, Hlavní město Praha)

„Bojím se, že je stigmatizace HIV pozitivních osob ze strany společnosti stále ještě velká. Protože se obávám diskriminace, svůj HIV status zatím téměř nikomu nesděluji. Byl bych však velmi rád v této otázce otevřený.“

(muž, gay, 29, Jihomoravský kraj)

„Nechodím k zubaři, protože mu nechci sdělovat svůj HIV status. Nevidím v tom smysl, poněvadž zubní lékařství nijak nesouvisí s tím, zda jsem či nejsem HIV pozitivní.“

(muž, gay, 29, Jihočeský kraj)

„Když jsem své tehdejší známosti prozradil, že jsem HIV pozitivní, odmítla mé pozvání na rande.“

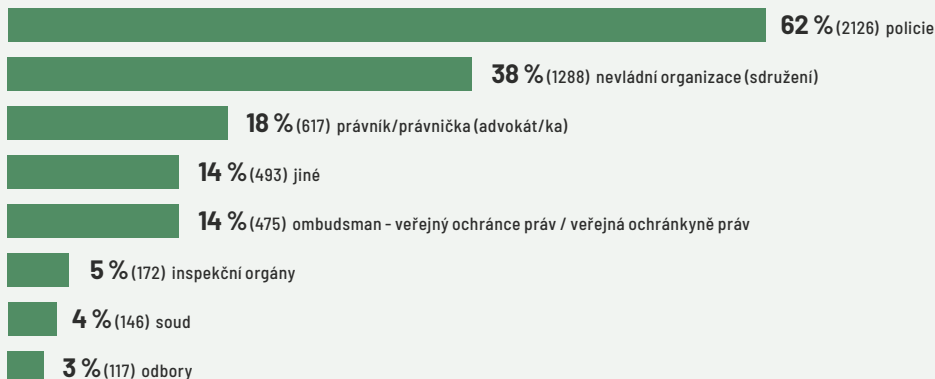
(muž, gay, 41, Hlavní město Praha)

5.10 Právní povědomí o možnostech obrany před diskriminací

V závěrečné části věnované diskriminaci jsme se zaměřili na otázky, které by mohly pomoci zvýšit míru nahlašování diskriminačních incidentů, tj. na zjištění pravděpodobnosti, se kterou by se osoby dotčené diskriminací, obtěžováním či násilím, obrátily na nejrůznější instituce, dále pak na vnímanou obtížnost, s jakou se osoby, které se stanou cílem diskriminace mohou v Česku domoci svých práv, včetně konkrétních návrhy respondentů a respondentek v ohledu toho, co by se mělo dle jejich názoru změnit, aby měli lepší a snadnější přístup k právní pomoci.

Ačkoliv z výsledků v předchozích částech vyplynulo, že se na policii obrátilo pouze 35 dotázaných, 62 % ze všech respondentů a respondentek ale uvedlo policii jako místo, kam by se v budoucnu v ohledu řešení incidentu diskriminace či obtěžování

5.43 Pokud byste se v budoucnu setkal/a s diskriminací, obtěžováním nebo s násilím, na koho byste se nejspíš obrátil/a?

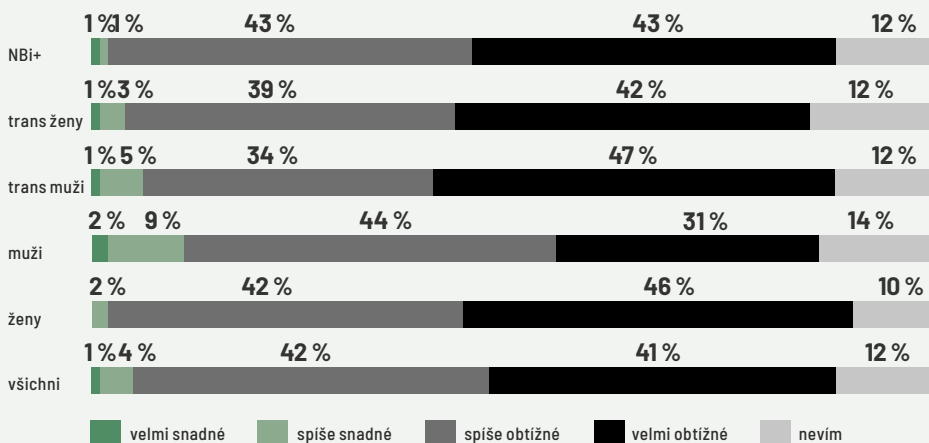

obrátili. Rovněž i v rámci předchozí studie Být LGBT+ v Česku organizované v roce 2018 KVOP, vyplynulo, že více třetina (36 %) dotázaných by se v případě, že by se v budoucnu stala obětí diskriminace nebo obtěžování, obrátila na policii. Jak ale ve své zprávě VOP poznamenala, policie má však v oblasti diskriminace poměrně úzký segment působnosti. Zabývá se pouze jednáním s vyšší intenzitou, jež může naplňovat znaky přestupku proti občanskému soužití nebo trestného činu, přičemž touto cestou není možné dobrat se omluvy, zastavení diskriminace či finančního odškodnění. Antidiskriminační zákon však nabízí širší ochranu před diskriminací (lze díky němu řešit i incidenty, které pro policii nejsou dostatečně závažné, s nadějí na materiální satisfakci). To, že policie je pro osoby pociťující diskriminaci nebo obtěžování prvním místem, kam se obrátit o pomoc, ovšem neplatí pouze pro LGBTQ+ skupinu, ale stejný výsledek (58 % osob by se obrátilo na policii) vyplynul i z reprezentativního šetření mezi českou populací, které v roce 2014 rovněž realizovala VOP⁴¹.

Druhým nejčastějším místem, kam by se LGBTQ+ respondenti a respondentky obraceli, byly neziskové organizace, na které by se obrátilo 38 % ze všech (to je o 18 % více než v rámci předchozí zprávy VOP z roku 2018), **18 % by nejspíše vyhledalo služby právníků či advokátů.** Dále ve 14 % případů následovala „jiná místa“, která popisujeme níže podrobněji, a stejné procento označilo, že by se obrátili na VOP - stejná hodnota byla naměřena i v rámci předchozí studie VOP. Na inspekční orgány, navzdory jejich širokým možnostem pomoci, by se obrátilo 5 lidí z respondentstva (což je o 3 % více než v rámci předchozí studie). Naše výsledky tak dokládají, že stále značný prostor pro zvýšení informovanosti LGBTQ+ osob v ohledu možností jejich obrany.

41 Kancelář veřejného ochránce práv. Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti. Závěrečná zpráva z výzkumu veřejné ochránkyně práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015, s. 9. (elektronický odkaz).

5.44 Jak je podle vás snadné nebo obtížné pro oběti diskriminace, obtěžování nebo násilí domoci se v Česku svých práv?

Další místa pro vyhledání pomoci

Respondenti a respondentky v rámci svých výpovědí uváděli i další osoby či instituce, na které by se v případě, pokud by se setkali s diskriminací, obtěžováním či násilím, nejspíše obrátili. Většina respondentstva by se v této souvislosti obrátila na kamaráda či kamarádku nebo přítele či přítelkyni (137 případů), dále na rodinu, některého z rodičů, sourozence či jiného rodinného příslušníka (119 případů), někteří by se ale, neobrátili na nikoho - především z důvodu obav, nedostatku důvěry, nedůvěry v instituce, strachu z „vyoutování“, případně odhodlání řešit problém samostatně (125 případů). Výrazně nižší zastoupení měly další osoby či instituce - jiné blízké osoby (28 případů), lékaři, psychologové či terapeuti (26 případů), partneři a manželé (16 případů), školy, vč. ředitelů, vyučujících a dalších školních funkcionářů (16 případů) a konečně zaměstnavatelé, nadřízení a kolegové v práci (15 případů). V několika případech respondenti a respondentky vyjádřili, že nevědí, na koho by se měli obrátit, případně o tom ještě nepřemýšleli a rozhodli by se dle konkrétních okolností (50 případů), nesdělují, na koho by se obrátili (10 případů), případně by volili jiné řešení (17 případů).

Kromě nízké informovanosti o možnostech a pravomocích různých institucí mohla v rámci nízké míry reportování hrát roli i přílišná náročnost samotného procesu řešení diskriminačních či dalších incidentů. Jak ukazuje graf 5.44, **většina respondentů a respondentek (83 %) je přesvědčena, že je pro oběti diskriminace, obtěžování či násilí spíše obtížné nebo velmi obtížné se v Česku domoci svých práv.** Tento výsledek je přitom ještě o 9 % vyšší než tomu tak bylo v rámci šetření VOP v roce 2018. Nejskeptičtější byly v tomto hodnocení ženy, které si to myslely v 88 % případů.

Na závěr této části předkládáme přehled výsledků kvalitativní analýzy textových odpovědí na otevřenou otázku: **„Co by bylo třeba podle Vás změnit, aby měly oběti diskriminace, obtěžování nebo násilí v Česku lepší a snadnější přístup k právní pomoci?“** Přehled kategorií založených na kvalitativní analýze nekomentujeme, pouze je doplňujeme výmluvnými komentáři respondentů a respondentek z našeho výběrového souboru.

Potřeba většího respektu, větší profesionality, senzitivity či specializace policistů, úředníků, soudců či pomáhajících osob	348
Potřeba změn v zákonech na úseku ochrany před diskriminací či v trestních zákonech	214
Větší osvěta a širší informovanost široké veřejnosti (vč. mediální osvěty)	185
Obecná informovanost LGBTQ+ lidí / širší možnosti poradenství či podpory (vč. aktivit NNO)	162
Větší společenský respekt, společenská akceptace, destigmatizace LGBTQ+ problematiky	141
Osvěta a širší informovanost úředníků, policistů, soudců či pomáhajících osob	139
Nevím, nejsem si jist/a, zatím jsem nad tím nepřemýšlel/a	118
Zvýšení důvěry v LGBTQ+ lidi, neznevažování jejich problémů, názorů, postavení obětí	83
Změny v přístupu politiků, státních autorit či veřejně exponovaných osob, větší podpora z jejich strany	77
Přijetí kroků směřujících ke zrovnoprávnění LGBTQ+ lidí s ostatními občany	53
Jiné	53
Zvýšení dostupnosti, ceny či lehkosti získat profesionální právní pomoc	51
Potřeba změn v systému vzdělávání studujících, rozšíření kurikula o LGBTQ+ témata	44
Změny v uvažování a přístupu LGBTQ+ lidí, zvýšení počtu řešených a nahlašovaných případů	27
Bez odpovědi	8
Není třeba, aby se cokoli měnilo	6

Potřeba většího respektu, větší profesionality, senzitivity či specializace policistů, úředníků, soudců či pomáhajících osob

„Nejprve bychom měli být bráni vážně. Instituce berou tyto věci na lehkou váhu a naše situace jim často nepřipadá závažná natolik, aby vyžadovala řešení.“

(NBi+, queer, 20, Moravskoslezský kraj)

„Líbilo by se mi, kdyby ombudsman opravdu hájil práva menšin. V současného nemám sebemenší důvěru a jeho výroky přispívají ke špatné náladě ve společnosti.“

(muž, gay, 23, Jihomoravský kraj)

„Úředníci by měli mít větší respekt k LGBT+ lidem. Často mám pocit, že jsme pro ně nelegitimní občané.“

(trans žena, bisexuální, 39, Hlavní město Praha)

„Bylo by dobré, kdyby státní orgány (jako například policie) vyjádřily podporu LGBTQ+ komunitě. Oběti se pak nebudou bát diskriminaci, obtěžování a podobná jednání nahlásit.“

(NBi+, bisexuální, 13, Hlavní město Praha)

„Určitě by pomohlo, kdyby fungovala policie a nebyla by plná nekvalifikovaných pracovníků s nenávistnými postoji, kteří většinu situací řeší domluvou.“

(trans žena, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 24, Moravskoslezský kraj)

„Případy diskriminace se většinou smetou ze stolu nebo agresor vyvázne jen s banálním trestem. Podle mě by jim příslušné orgány měly přikládat větší váhu.“

(žena, bisexuální, 16, Zlínský kraj)

„Lidé, kteří pracují v pozicích, v nichž mají pomáhat lidem, by neměli vzbuzovat nenávisť a projevovat své negativní názory na LGBTI+ jedince.“

(žena, queer, 19, Moravskoslezský kraj)

„Obrátit se na policii se sexuálním obtěžováním je téměř zbytečné, protože to nechce řešit. Tenhle systém je příšerný. Oběť jenom hodiny čeká, aby jí řekli, že se na její oznámení prakticky vykašlali.“

(trans muž, gay, 18, Hlavní město Praha)

Potřeba změn v zákonech na úseku ochrany před diskriminací či v trestních zákonech

„Nyní je nutné zakotvit vyšší tresty pro pachatele násilí a obtěžování. Oběti pak budou vědět, že není marné vyhledat právní pomoc a že spravedlnost se dá vymoci.“

(muž, gay, 36, Hlavní město Praha)

„Je třeba upravit trestní zákony tak, aby explicitně zahrnovaly předsudečné násilí vůči LGBTQ+ lidem, tedy aby se sexuální orientaci a genderová identita chápaly jako předměty předsudečného násilí.“

(muž, gay, 26, Hlavní město Praha)

Větší osvěta a širší informovanost široké veřejnosti (vč. mediální osvěty)

„Hlavním problémem je, dle mého názoru, neznalost. Proto je klíčová osvěta veřejnosti zaměřená na postavení a problémy LGBTQ+ lidí.“

(muž, gay, 20, Hlavní město Praha)

„Všichni by měli mít větší povědomí o tom, že se tohle děje v podstatě každý den a není to rozhodně správné.“

(žena, bisexuální, 20, Jihomoravský kraj)

Obecná informovanost LGBTQ+ lidí / širší možnosti poradenství či podpory (vč. aktivit NNO)

„Je třeba poukázat na to, že nahlášení diskriminace nebo boj proti ní není slabost. Často jsem se setkal s tím, že oběť nechtěla nastalý incident řešit, protože „přece nebude jedena z těch citlivé.““

(muž, gay, 23, Královéhradecký kraj)

„Za důležité považuji informovat o konkrétních možnostech, jak danou situaci řešit, na koho se obrátit, jak probíhá obvyklý postup v dané záležitosti (co může dotyčná osoba čekat, jaké informace budou od ní budou požadovány apod.) a sdílet příklady dobré praxe.“

(muž, gay, 27, Hlavní město Praha)

„Já osobně vůbec nevím, na koho bych se měl obrátit. V případě napadení mě napadá policie, dále nevím.“

(muž, gay, 28, Olomoucký kraj)

Větší společenský respekt, společenská akceptace, destigmatizace LGBTQ+ problematiky

„Lidé v Česku by měli najít pochopení a lásku takové, jako jsem já. Všichni jsme stejní a nikdo by neměl být méněcenný kvůli příslušnosti k LGBTI+ komunitě.“

(žena, bisexuální, 16, Jihočeský kraj)

„Musí se změnit kompletně celý systém. Panuje tu homofobie, o ženských tématech rozhodují zásadně muži, oběti jsou považovány za ty špatné, zatímco násilníci a homofobové jsou chudinky, které nikdo nechápe.“

(žena, lesba, 26, Jihomoravský kraj)

Osvěta a širší informovanost úředníků, policistů, soudců či pomáhajících osob

„Důležitá je určitě osvěta příslušníků policie a dalších představitelů veřejné moci (úředníků, soudců apod.), aby se na ně lidé nebáli obracet, setkali-li se s diskriminací nebo s obtěžováním.“

(muž, gay, 26, Hlavní město Praha)

„Je třeba pořádně vyškolit policisty. Četla jsem o mnoha případech, kdy oběť přišla na policejní stanici, kde se jí vysmáli, urazili ji anebo poslali pryč.“

(žena, asexuální, 17, Jihočeský kraj)

Zvýšení důvěry v LGBTQ+ lidi, neznevažování jejich problémů, názorů, postavení obětí

„Společnost má dnes tendenci omlouvat pachatele a kriminalizovat oběť. To se musí změnit.“

(NBi+, asexuální, 25, Hlavní město Praha)

„V tomto ohledu je především třeba změny společenského vnímání. To, že já diskriminaci nepociťuji nebo nezažívám, neznamená, že nevnímám horší situaci na straně jiných lidí.“

(muž, gay, 33, Hlavní město Praha)

Změny v přístupu politiků, státních autorit či veřejně exponovaných osob, větší podpora z jejich strany

„Především je třeba proměny politické reprezentace. Dokud naši čelní představitelé znevažují ženy, LGBT osoby a nepodporují stejná práva a ochranu práv a důstojnosti pro všechny, nic se v Česku nezmění.“

(žena, lesba, 36, Jihomoravský kraj)

„Dokud se vrchní představitelé státu vyjadřují o jakékoli skupině lidí stejně jako násilníci nebo lidé, co diskriminují, tak má tato skupina oprávněně dojem, že se nedovolá pomoci.“

(žena, bisexuální, 19, Hlavní město Praha)

Přijetí kroků směřujících ke zrovnoprávnění LGBTQ+ lidí s ostatními občany

„Kdyby bylo uzákoněno manželství pro osoby stejného pohlaví, pomohlo by to obecnému vnímání homosexuality ve společnosti.“

(žena, lesba, 17, Středočeský kraj)

Zvýšení dostupnosti, ceny či lehkosti získat profesionální právní pomoc

„První krok je pro každou oběť vždycky ten nejtěžší. Pomoc by proto v této fázi měla být lepší a dostupnější.“

(NBi+, queer, 19, Hlavní město Praha)

Potřeba změn v systému vzdělávání studujících, rozšíření kurikula o LGBTQ+ témata

„Naše děti by se měly učit, že někdo může mít dvě maminky nebo dva tatínky. Homofobní totiž nejsme od narození. Vše je hlavně o výchově a vlivu okolí.“

(NBi+, bisexuální, 18, Liberecký kraj)

Obtěžování

6. Obtěžování

6.1 Zkušenost s obtěžováním

V předchozích kapitolách jsme si již popsali, jaký charakter má stereotypizace LGBTQ+ lidí či přímá diskriminace a další negativní jednání. Nyní se zaměříme konkrétně na předsudečné činy obtěžování.

Obtěžováním dle antidiskriminačního zákona rozumíme zejména nežádoucí chování související s důvody (tj. z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru a v některých případech i z důvodu státní příslušnosti), **jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí**, nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů. Má-li toto chování sexuální povahu, hovoříme o sexuálním obtěžování.

Dle definice obsažené v nové publikaci *Děti to chtěj vědět taky* od organizace Konsent můžeme jako sexuálním obtěžování označovat „*nevyžádané a nechtěné chování, které má sexuální povahu. Může mít podobu nevíтанého flirtování, obscénních gest sexuálních poznámek o něčím těle a komentování vzhledu, otázek ohledně sexuálního a intimního života, vtipkování a sexuální orientaci a genderové identity, vyprávění urážlivých vtipů se sexuálním podtextem, komentování nálady člověka v souvislosti s menstruačním cyklem nebo sexuálním vyžitím, nevyžádaných e-mailů, fotografií či zpráv sexuální povahy, osahávání, dotýkání se bez svolení či vynucování sexuálního chování za protihodnotu.*“ (Krišová & Poláčková 2022 str. 169).

V rámci dotazníku jsme obtěžování definovali široce jako situaci, kdy jednotlivec nebo skupina obtěžovali dotazované způsobem, který je skutečně znechutil, urazil nebo rozčilil – například pomluvou, zesměšňováním, tedy způsoby, které nezahrnovaly přímé násilí či násilnou výhrůžku (těmto případům jsme věnovali následující kapitolu). Vybrané odpovědi jsme opět průběžně srovnávali se studií VOP z roku 2018 a studií FRA z roku 2019.

Jak vidíte v grafu 6.1, tak za posledních 5 let bylo obtěžováno, uráženo či rozrušeno 51 % ze všech respondentek a respondentů, jde o mírný pokles oproti zjištěním studie VOP (2018), kde stejně odpovědělo 55 % dotázaných. **Nejvíce takových zkušeností měli* y NBI+ lidé (65 % z nich), trans muži a PQA lidé (obě skupiny shodně v 61 %).** Pokud bychom se ve stejném grafu podívali jen na výsledky **za období posledního**

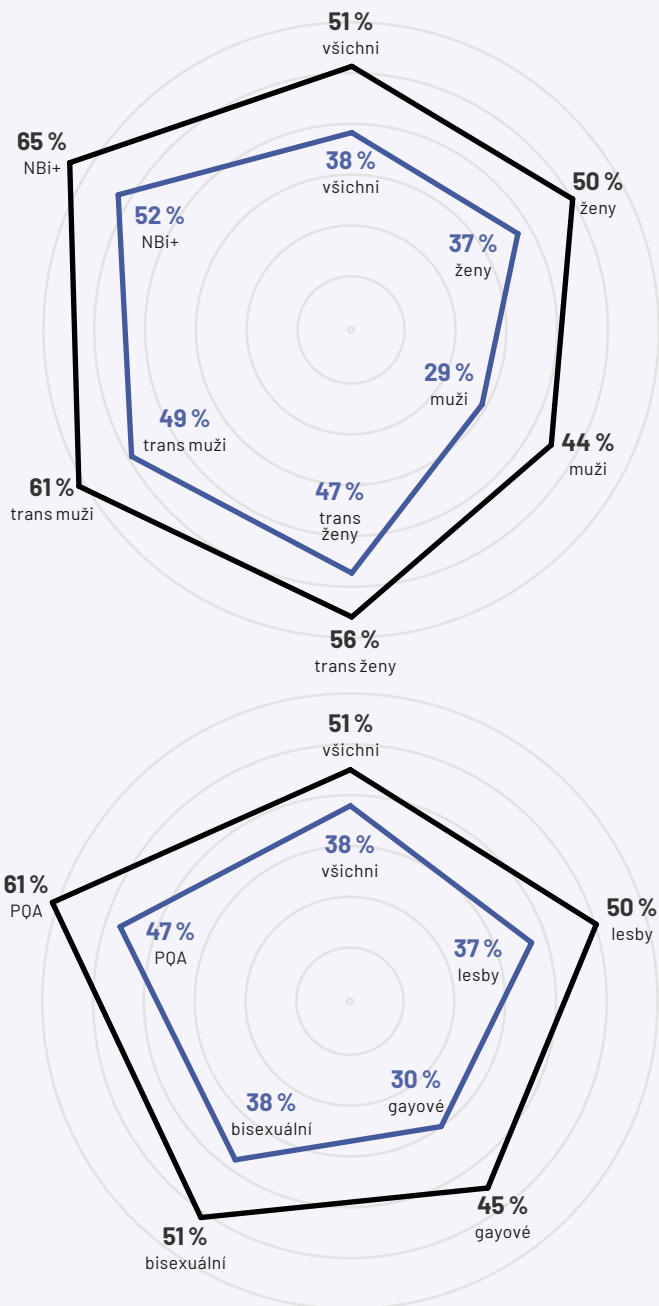
6.1 Stalo se vám osobně, že vás někdo v Česku z jakéhokoliv důvodu obtěžoval, urazil nebo rozrušil – ať už v práci, doma, na ulici, v dopravních prostředcích, v obchodě, na úřadě, na internetu nebo kdekoli jinde?

V posledních 5 letech

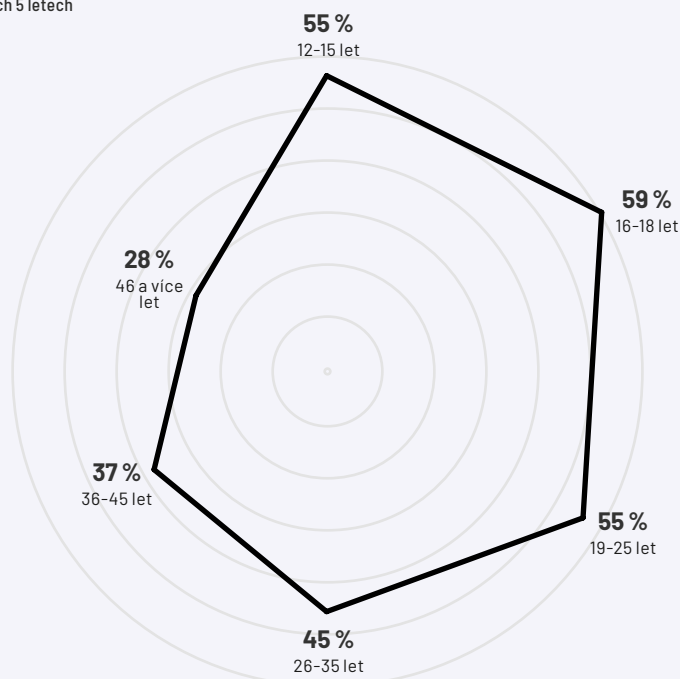
V posledních 12 měsících

6.2 Stalo se vám osobně, že vás někdo v Česku z jakéhokoliv důvodu obtěžoval, urazil nebo rozrušil – ať už v práci, doma, na ulici, v dopravních prostředcích, v obchodě, na úradě, na internetu nebo kdekoliv jinde?

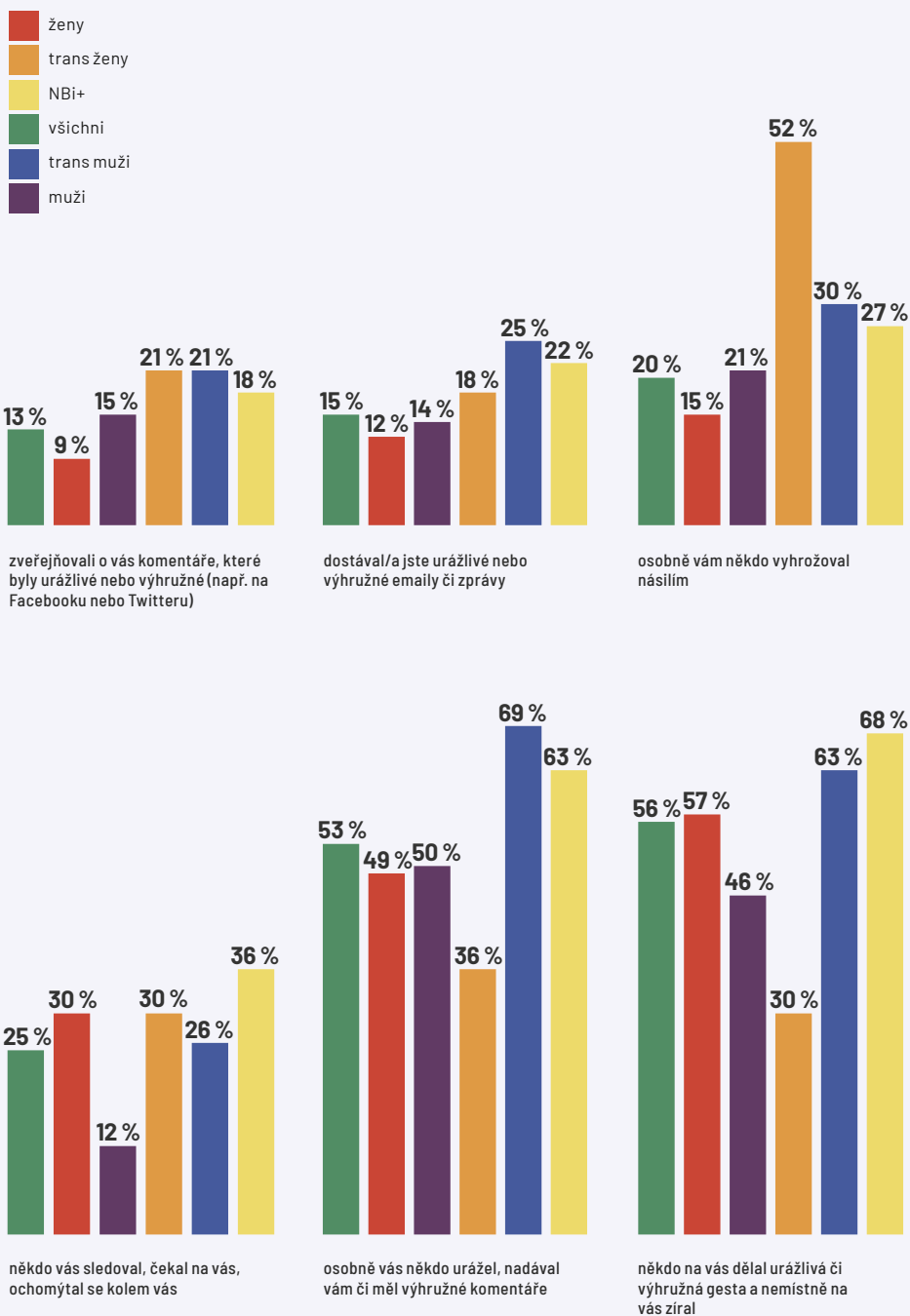
V posledních 5 letech

roku, pak zkušenosti s obtěžováním, urážkami či rozrušením mělo celkem 38 % respondentů a respondentek. Zde oproti studii FRA (2019) vidíme zlepšení, tehdy mělo v posledním roce zkušenost s obtěžováním, urážkami či rozrušením 47 % dotázaných v Česku. Situace však není zdaleka uspokojivá pro všechny skupiny, nepoměrně více byly obtěžováním, urážkami a rozrušením ohroženy specifické skupiny. **Nejčastěji to byli*y NBI+ lidé (52 %), trans muži (49 %), trans ženy (47 %) a PQA lidé (47 %).** Nejméně často muži (29 %) a gayové (30 %), přičemž jak víme, tak překryv těchto dvou skupin je největší a jedná se tak nejčastěji o stejné osoby. **Z hlediska věku pak měla nejvíce zkušeností s obtěžováním skupina ve věku 16-18 let (59 %).**

Jelikož lidem není běžně srozumitelné co je a co již není obtěžování, zařadili jsme i další otázky, kterými jsme jejich různé formy a četnost výskytu zjišťovali. Výsledky se tak mohou mírně lišit od předchozích studií, ale poskytují nám detailnější vhled do porozumění situace LGBTQ+ lidí u nás. Z dat zobrazených přehledně v grafu 6.3 vyplývá, že **mezi nejčastější formy obtěžování patřily urážlivá a výhružná gesta či nemístné**

6.3 Stala se vám v posledních 5 letech některá z následujících věcí z jakéhokoliv důvodu? (dle genderové sebeidentifikace)

zírání, ty zažilo 56 % ze všech dotazovaných (nejčastěji NBI+ lidé v 68 % a trans muži 63 %). Další 53 % z celkového výběrového souboru uvedlo zkušenost i s osobními urážkami a nadávkami (tentokrát nejčastěji mezi trans muži 69 % a na druhém místě mezi NBI+ lidmi 63 %). Čtvrtina měla zkušenost s tím, že je někdo sledoval a jinak se nápadně pohyboval v jejich okolí. Jedna pětina LGBTQ+ lidí měla také zkušenost s tím, že jim osobně někdo vyhrožoval násilím, 15 % dostávalo výhrůžné a urážlivé zprávy či e-maily a 13 % má zkušenost s tím, že někdo psal urážlivé a výhrůžné komentáře na jejich osobu na sociálních sítích. **Vyhrožováno násilím bylo nejčastěji trans ženám, tuto zkušenost v našem výzkumu reportovalo 52 % z nich.** Případům vyhrožování a násilí se přehledně věnujeme v kapitole 7. Nadávkám, urážkám a stejně laděným gestům bylo vystaveno nejvíce trans mužů a nebinárních osob.

6.2 Podrobnosti o incidentech obtěžování – nejzávažnější případy

Respondenti a respondenty s námi opět měli možnost sdílet popis nejzávažnějších případů obtěžování, se kterými se setkali v posledních pěti letech. Celkem této možnosti využilo 983 osob, tedy 56 % ze všech, kteří měli takovou zkušenost.

Podobně jako v souvislosti s nejzávažnějšími případy pocíťované diskriminace i zde, v souvislosti s obtěžováním v širším slova smyslu, poskytujeme vzhled do zkušeností našeho respondenstva založený na výsledcích kvalitativní analýzy. Výpovědi jsme seřadili od nejčastějšího typu až po ty nejméně časté (přehledně též v tabulce níže).

Tabulka 6.1 Typologie případů obtěžování:

Verbální útoky, například urážky, posměšky či posunky, dále nevyžádané pohledy či vyhrožování ze strany neznámé či neurčené osoby	449
Sexuální obtěžování, cat calling a objektivizace ze strany neznámé či neurčené osoby	187
Verbální útoky, například urážky, posměšky či posunky, dále nevyžádané pohledy či vyhrožování ze strany známé osoby	129
Předsudečné projevy, obtěžování a útoky na sociálních sítích či jinde v online prostoru	94
Obtěžování, šikana a násilí (včetně sexualizovaných podob) ve škole a při vzdělávání	85
Obtěžování, šikana a násilí (včetně sexualizovaných podob) v práci a zaměstnání	54

Fyzické útoky různé intenzity	45
Jiné typy obtěžování	41
Sexuální obtěžování, cat calling a objektivizace ze strany známé osoby	24
Obtěžování a šikana (včetně sexualizovaných podob) ze strany poskytovatelů služeb a jejich personálu	21
Obtěžování a šikana (včetně sexualizovaných podob) v souvislosti se zdravotní a terapeutickou péčí	14
Obtěžování, o němž respondenti nechtějí mluvit	12
Projevy nevstřícnosti, hostility či bagatelizace v kontaktu s úřady, policií či soudy	10
Projevy hostility ze strany politiků či veřejně činných osob	6
Projevy hostility ze strany církve, církevních hodnostářů či církevní obce	2

Verbální útoky, například urážky, posměšky či posunky, dále nevyžádané pohledy či vyhrožování ze strany neznámé či neurčené osoby

Nejčastěji, celkem ve 449 případech (tedy zhruba ve 38 % popsáných případů), jsme se setkali s projevy verbálního násilí, typicky šlo o urážky, posměšky či posunky, ale také o slovní vyhrožování. V tomto případě se jednalo o takové případy, k nimž došlo **ze strany neznámých osob**. Zařazeny byly i situace, jež spočívaly ve verbálním útoku, avšak z kontextu nebylo patrné, kdo se jich dopustil. Konečně jsme zařadili i veřejné či blíže nezařazené nevyžádané (typicky urážlivé či hodnotící) pohledy, které směřovaly od neznámé či neurčené osoby.

„Neznámý muž na ulici se mě opakovaně ptal, co jsem za pohlaví. Když jsem řekl, že jsem kluk, nevěřil mi to. Stále na mě mluvil v ženském rodě a nazval mě obludou.“

(trans muž, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 17, Liberecký kraj)

„Muž, pravděpodobně otec, na ulici tříletému až pětiletému dítěti na mém příkladu vysvětloval, kdo je homosexuál. Také doplnil, že homosexuálové by se měli střílet.“

(NBi+, pansexuální, 30, Hlavní město Praha)

„Při cestě autobusem na nás s přítelem celou cestu křičela neznámá paní, ať se nedržíme za ruce a „teplíme“ se doma. Prý je to nechutné a v autobuse jedou děti.“

(muž, bisexuální, 18, Moravskoslezský kraj)

„Vraceli jsme se se známými z festivalu Prague Pride. Čekali jsme na příjezd metra, když kolem nás prošel asi padesátiletý muž. Spatřil nás a řekl: „Hele tady jsou další!“

Co čumíš? Měli by vás zavřít do koncentráků a poslat do plynu. Buzeranty a vás všechny! Pak zmizel do metra.“

(NBi+, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 30, kraj Vysočina)

„S kamarády jsme se v metru setkali se starším pánem, který nám nadával do „buzen“ a „leseb“. Rozčiloval se, že na nás musí být doma určitě pyšní a že se stydí za to, že my jsme ta generace, která mu bude vydělávat na důchod. Poté nám začal agresivně dávat za vzor svou heteronormativní rodinu a svůj projev završil tím, že my jsme prostě zlo a chyba.“

(NBi+, asexuální, 23, Hlavní město Praha)

Sexuální obtěžování, cat calling a objektivizace ze strany neznámé či neurčené osoby

Druhým nejčastějším typem výpovědí byly případy poukazující na sexuální obtěžování, cat calling či objektivizaci ze strany neznámé či neurčené osoby. Tyto případy se také objevovaly výše v kapitole věnované diskriminaci. Jednalo se o případy, k nimž došlo ve spojení se neznámými osobami. Také zde sem byly zařazeny i situace, jež spočívaly na aktu sexuálního obtěžování, avšak z kontextu nebylo patrné, kdo se jej dopustil (jednalo se tedy o bližší neurčenou osobu). Veřejné sexuální obtěžování v širším smyslu, vč. cat callingu a méně výrazných projevů objektivizace, vnímali respondenti a (především) respondentky jako nejzásadnější celkem ve 187 případech, tedy zhruba v 16 % popsaných případech.

„V zimě jsem jela metrem do školy a naproti mně si sedl cizí muž. Chvilí se zdálo, že si jen čte noviny. Postupně mi ale zajížděl rukou mezi nohy, zatímco druhou ruku měl položenou ve svém rozkroku. Byla jsem vyděšená. On však nepřestal a rukou zajížděl dál. Zvedla jsem se se slzami v očích, on taky, a než jsme vystoupili, ještě mi zmáčkl zadek. To už jsem se rozbřečela. Naštěstí pak zmizel.“

(žena, queer, 23, Středočeský kraj)

„Ke mně s partnerem (oba trans) přistoupil cizí muž a snažil se nás zlákat ke schůzce s tím, že jsme „krásný baby“. Odvětil jsem, že jsme oba chlapi. On poté začal sahat na partnera s tím, že on určitě chlap není. Musel jsem ho velice hlasitě okřiknout a odstrčit. Byl velmi agresivní.“

(trans muž, queer, 27, Jihomoravský kraj)

„S partou kamarádek jsme byli v jednom gay baru. Skupina mužů nás tam začala obtěžovat. Když jsme řekly, že jsme na holky, obtěžovali nás ještě intenzivněji. Tvrdili, že nás dokážou změnit, a pokud ne, budou se rádi dívat, protože je to sexy.“

(žena, pansexuální, 18, Ústecký kraj)

Verbální útoky, například urážky, posměšky či posunky, dále nevyžádané pohledy či vyhrožování ze strany známé osoby

Mezi nejčastější případy patřily bohužel i **zvláště zraňující příklady** slovních útoků, urážek, posměšků, nevyžádaných (typicky urážlivých) pohledů, ale i vyhrožování ze strany osob, které respondenti a respondentky znali. Jednalo se jak o vzdálenější známé, tak i o členy rodiny, přátele, spolužáky, kolegy v práci v práci či jiné důvěrné známé lidi.

Obtěžování ve formě verbálních útoků, urážek, posměšků, nevyžádaných pohledů či vyhrožování ze strany známých osob v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzásadnější celkem ve 129 případech, tedy zhruba v 11 % popsaných případů.

„Když jsem se vyoutovala před prarodiči, babička mi řekla, že by byla raději, kdybych měla rakovinu.“

(žena, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 20, Plzeňský kraj)

„Moje matka mi řekla, že by bylo pro všechny snazší, kdybych umřel.“

(trans muž, gay, 29, Jihočeský kraj)

„Můj otec si pravidelně dělá legraci z toho, že jsem jiná než jiní kluci, mluvím jinak a chovám se více žensky. Paroduje to, zesměšňuje, urážlivě mi říká „princezno“. Často má nepříjemné poznámky a narážky. Neví, že jsem bisexuální trans žena. Kdybych se mu vyoutovala, zavrhl by mě.“

(trans žena, bisexuální, 17, Plzeňský kraj)

„Rodina nepřijala mou sexuální orientaci. Především mě jeden ze členů rodiny vydíral, že přestane brát léky na srdce a umře. Na několik let mě to rozhodilo a nyní svou orientaci tajím.“

(žena, lesba, 20, Zlínský kraj)

„Můj otec se běžně rozčiluje, když v televizi vidí někoho s jinou sexuální orientací. Jednou jsme čekali já, mé dvě malé sestry a on v autě na „drive-through“ jednoho fastfoodového řetězce. V autě před námi se políbili dva muži. Otec stáhnul okýnka a dokola pokřikoval „buzeranti“. Myslím, že ti muži to slyšeli. Potom se otočil na mě, smál se a spustil hodinový monolog o tom, že je rád, že nejsem v „LGBT sektě“, a že by „všichni buzeranti měli chcípnout“.

(žena, lesba, 16, Hlavní město Praha)

Předsudečné projevy, obtěžování a útoky na sociálních sítích či jinde v online prostoru

Rovněž i v souvislosti s obtěžováním se v relativně hojně míře objevily výpovědi, jež souvisely s online předsudečnými projevy a útoky. Jednalo se především o projevy obsažené v příspěvcích a vláknech na jednotlivých sociálních sítích, fórech, komentářových sekcích webů či seznamkách. Autory či autorkami mohou být jak známé, tak i neznámé osoby (vč. anonymních uživatelů).

Obtěžování v souvislosti s projevy předsudečné nenávisti v online prostoru v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožité obtěžování celkem v 94 z popsaných případů, tedy zhruba v 8 % z nich.

„Bývalý přítel a jeho kamarádi měli na jednom komunikačním serveru založenou skupinu, kde se bavili o tom, že by nejraději dokončili Hitlerovu práci, zabili všechny trans a queer osoby, lidi jiné barvy pleti atd.“*

(NBi+, pansexuální, 21, Liberecký kraj)

„Na sociální síti jsem obdržel komentář ve smyslu, že bychom (LGBTI+ lidé) měli jít do plynu a měli by nás zavřít do psychiatrické léčebny, kde by nás měli znásilňovat, abychom se stali „normálními“.“

(žena, bisexuální, 18, Plzeňský kraj)

„Hledám si přítele. Na online seznamkách se mi ale často děje, že mě lidé odsuzují. Jakmile se dozvědí, že jsem trans, nastává problém a začnou mi nadávat. Naposled mě tak jeden z uživatelů seznamky označil za „zženštilou obludu“.“

(trans muž, gay, 18, Zlínský kraj)

Obtěžování, šikana a násilí (včetně sexualizovaných podob) ve škole a při vzdělávání

Objevila se i řada výpovědí, kde respondenti a respondentky popisovali projevy nenávisti, s nimiž se setkali ve škole a během studia. I v tomto případě se jednalo o různé typy hostilních projevů, jejichž původci byli spolužáci či spolužačky, ale i pedagogové či pedagožky. I zde se projevovala faktická neznalost některých pedagogů a ukazovali se jejich sklony přejímat a dále šířit dezinformace založené na předsudcích či vědecky vyvrácených faktech.

Obtěžování, šikanu či násilí ve škole nebo při vzdělávání v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako zásadní celkem v 85 případech, tedy zhruba v 7 % popsaných případů.

„Chodím na základní školu. V předmětu „výchova ke zdraví“ jsme se jednu vyučovací hodinu učili o gayích a lesbách. Jediné, co jsme se dozvěděli, bylo to, že chlapům se můžou líbit chlapi a ženám ženy. Pokud by si ale někdo z nás dovolil být gay nebo lesba, pravděpodobně umře dříve než ve třiceti letech na pohlavní nemoc. Učitel o látce nic nevěděl. Z jeho výkladu vyznělo, že homosexualita je volba a ten, kdo si ji vybere, je debil. Musím říct, že mě to opravdu urazilo.“

(muž, gay, 14, Středočeský kraj)

„Kolegyně učitelka působící na stejné škole řekla jednomu žákovi, že pokud je gay, měl by se to pokusit léčit.“

(muž, gay, 28, Karlovarský)

„V rámci mého středoškolského oboru maturuji z výtvarné výchovy. Říká se, že pokud naše maturitní práce bude zahrnovat LGBT+ tematiku, nemusíme dostat maturitu.“

(žena, asexuální, 18, Jihomoravský kraj)

„Moje spolužačka mi řekla, že od doby, co ví, že patřím do LGBTI+ komunity, se se mnou bojí být v šatnách při převlékání na tělesnou výchovu.“

(NBi+, queer, 13, Královéhradecký kraj)

Obtěžování, šikana a násilí (včetně sexualizovaných podob) v práci a zaměstnání

V souvislosti s obtěžováním v širším slova smyslu byly patrné i negativní zkušenosti respondentů a respondentek z prostředí jejich zaměstnání. Popisováno bylo především obtěžování či sexuální obtěžování ze strany kolegů, nadřízených a zaměstnavatelů, a dále nenávistné projevy a výhrůžky na pracovišti.

Obtěžování, šikanu či násilí v zaměstnání v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem v 54 z popsanych případů, tedy zhruba v 5 % z nich.

„V bývalé práci jsem se před kolegou prořekla ohledně mé sexuální orientace. Od té doby mě, když jsme spolu byli sami, pravidelně osahával a navrhoval mi trojku s ním a s jeho přítelkyní. Bála jsem se o tom komukoliv říct.“

(žena, pansexuální, 28, Moravskoslezský kraj)

„Můj nadřízený v práci mi jednou sdělil, že takové, jako jsem já, posílali nacisti do plynu. Poté se hurónsky smál. Kolega s teologickým vzděláním mi zase řekl, že nechápe, k čemu my, gayové, potřebujeme penis, když nemůžeme zplodit dítě.“

(muž, gay, 45, Středočeský kraj)

„Kolegyně, s níž jsem sdílel kancelář, věděla, že jsem homosexuál a žiji trvale s partnerem. Přesto se mě opakovaně ptala, jestli se mi líbí a zda bych skutečně nemohl žít se ženou. Využívala jakoukoli záminku k fyzickému kontaktu. Opakovaně mě ze zadu objímala, jednou mi zajela rukou na hrud. Tři měsíce jsem se kvůli ní bál chodit do práce. Nechtěl jsem však dělat špatnou atmosféru na pracovišti tím, že bych to hlásil nadřízené, tak jsem to rozhodl v tichosti trpět. Nakonec kolegyně zaměstnání opustila, poněvadž se cítila nedoceneně.“

(muž, gay, 29, Olomoucký kraj)

Fyzické útoky o různé intenzitě

Navzdory tomu, že se tato kapitola věnuje především obtěžování ve smyslu „měkkých“ projevů hostility, respondenti a respondentky i zde řidčeji popisovali nejrůznější fyzické útoky o různé intenzitě, a to od plivání k útokům, jež mohly vyvolat vážnou újmu na zdraví. Poněvadž se těmto útokům podrobněji věnujeme v samostatné kapitole a výpovědi obsažené v této rubrice od nich nijak zásadně nevybočovaly, příklady těchto případů zde neuvádíme.

Obtěžování ve formě fyzických útoků v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem ve 45 případech, tedy zhruba ve 4 % popsáných případů.

Sexuální obtěžování, cat calling a objektivizace ze strany známé osoby

Bohužel se objevily také příklady sexuálního obtěžování ze strany osob, které respondenti a respondentky znali. Jednalo se o vzdálenější známé nebo o členy rodiny, přátele, spoluzáky, kolegy v práci v práci či jiné důvěrné známé lidi.

Obtěžování ve formě sexuálního obtěžování, včetně cat callingu a projevů objektivizace ze strany známé osoby, v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem ve 24 případech, tedy zhruba ve 2 % popsáných případů.

„Někdo, koho jsem považovala za kamaráda, mě sexuálně napadl. Věděl, že mám partnera a nechci s ním nic mít. Když jsem ho odmítla, napadl mě. Myslím, že ho na mě vzrušovalo to, že mám sex i se ženami. Zpětně mám pocit, že mě bral jako něco exotického a čistě jako objekt.“

(žena, queer, 26, Jihomoravský kraj)

„Známý mého otce, který u nás přespával, mi řekl, že by mě rád znásilnil.“

(demigirl, osoba rozmanitá z hlediska genderové identity, asexuální, 16, Hlavní město Praha)

Obtěžování a šikana (včetně sexualizovaných podob) ze strany poskytovatelů služeb a personálu

Respondenti a respondentky dále popisovali různé situace, kdy byli obtěžováni v souvislosti s poskytováním zboží či služeb, případně sexuálně obtěžováni, a to především ze strany personálu poskytovatele zboží či služeb. Popisováno bylo především obtěžování ve formě různých excesivních předsudečných výroků, nevhodných otázek, vtipů či sexuální objektivizace.

Obtěžování v souvislosti s poskytováním služeb v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožité obtěžování celkem ve 21 z popsáných případů, tedy zhruba ve 2 % z nich.

„Nastoupil jsem do linkového autobusu. Měl jsem kraťasy, tudíž byly vidět moje neoholené nohy, což v kombinaci s krátkými vlasy řidiči zřejmě pomohlo si uvědomit, že nejsem cis. Očividně ho to rozrušilo. Když jsem řekl klasické: „Dobrý den, prosím jednou student nad osmnáct“ a doplnil jsem cílovou zastávku, tak se zarazil, zadíval se na mě a opáčil: „Student nebo studentka?“. Na to jsem mu řekl: „To je snad jedno, ne?“. On odpověděl, že to tedy jedno není. Jízdenku mi vydal, ale příjemný zážitek to opravdu nebyl.“

(NBi+, asexuální, 23, Karlovarský)

„Když jsem byla s mou partnerkou v baru a objednávali jsme si drink, barman nám řekl, že nám ho dá pouze tehdy, když se před ním spolu budeme líbat.“

(žena, lesba, 21, Hlavní město Praha)

„Pracovnice pošty mi odmítla vydat zásilku, protože mi nevěřila, že podle fotografie je můj občanský průkaz skutečně můj. Tehdy ironickým tónem prohlásila: „Tady mi něco nesedí. Vám něco chybí a něco přebývá.““

(osoba rozmanitá z hlediska genderové identity, queer, 25, Hlavní město Praha)

Obtěžování a šikana (včetně sexualizovaných podob) v souvislosti se zdravotní a terapeutickou péčí

Rovněž v oblasti poskytování zdravotní a terapeutické péče měli respondenti a respondentky negativní zkušenosti, které hodnotili jako obtěžování v rozličných oborech medicíny. Kromě verbálního obtěžování (typicky urážky, nadávky či posměšky) respondenti a respondentky zmiňovali některé případy naznačující bagatelizaci, objektivizaci a sexuální obtěžování, případně kladení intimních otázek či nevhodných otázek, jež nemusely souviset s řešeným zdravotním problémem. Původci obtěžujícího jednání jsou především lékaři a lékařky, případně další personál poskytovatele zdravotních služeb (zdravotní sestry, asistenti, sanitáři apod.).

Obtěžování v souvislosti se zdravotní či terapeutickou péčí v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky celkem ve 14 z popsaných případů, tedy zhruba v 1 % z nich. Níže jsou uvedeny příklady nejzávažnějších případů, jež v této kategorii respondenti a respondentky dle svých osobních zkušeností popsali:

„Lékařka nebyla ochotna uznat existenci mého registrovaného partnerství. Do mé zdravotnické dokumentace zapsala „svobodná“. Šokovalo mě to.“

(žena, bisexuální, 26, Jihomoravský kraj)

„Pracovník zdravotnické záchranné služby se mě při převozu do nemocnice tázal na blízké osoby, které je možné v souvislosti s mým převozem a zdravotním stavem kontaktovat. Zmínila jsem mou přítelkyni. Začal se zajímat o to, jestli jsem lesba, tvrdit, že je to krásné a po zbytek cesty trousil oplzlé komentáře o tom, jak je porno s „lesbičkama“ fajn. Vzhledem k mé situaci mě to šokovalo. Sanitka mě totiž převážela na psychiatrii kvůli psychickému zhroucení a pokusu o sebevraždu.“

(žena, lesba, 23, Jihomoravský kraj)

„Psychiatr se mě vyptával na mé genitálie, rozebíral mou sexuální orientaci, zjišťoval mé preference v sexu apod. V souvislosti s léčbou deprese tyto informace nepovažují za důležité. Do jeho ordinace jsem nedošla proto, abych ukojila jeho zvědavost.“

(trans a agender, gay, 29, Hlavní město Praha)

Projevy nevstřícnosti, hostility či bagatelizace v kontaktu s úřady, policií či soudy

Za obtěžující považovali respondenti a respondentky také postupy některých úřadů, policie, soudů, či chování některých úředníků a funkcionářů. Obtěžování v souvislosti s projevy vstřícnosti, hostility či bagatelizace v postupech těchto institucí v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožité obtěžování celkem v 10 z popsaných případů, tedy zhruba v 1 % z nich.

„Na začátku své tranzice jsem si musel jít něco vyřídit na úřad práce. Úřednice mi řekla, že vůbec neví, jak mě má oslovovat. Řekl jsem jí, že používám jméno Marek. Na to mi naštvane odpověděla, že mi Marek rozhodně říkat nebude.“

(trans muž, heterosexuální, 43, Středočeský kraj)

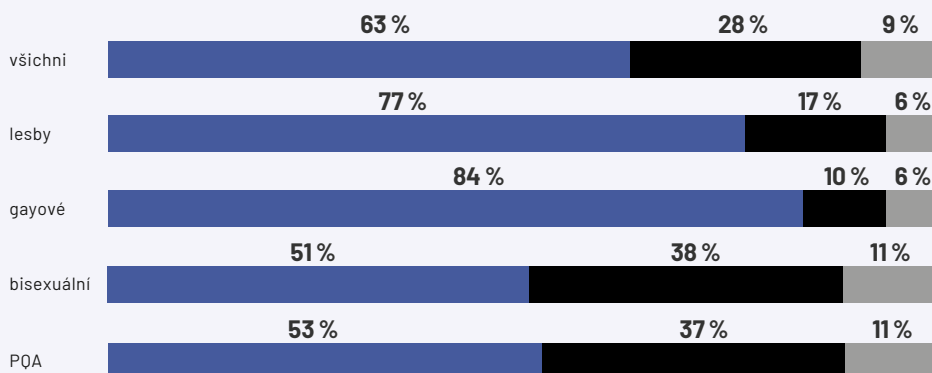
Další situace

Konečně respondenti a respondentky také spatřovali obtěžování v mnoha dalších situacích, jimž pro marginální výskyt ve výpovědích respondentů a respondentek nebylo účelné věnovat širší samostatný prostor. Především se jednalo o pomluvy, odsuzování, zločiny majetkové povahy, nucení ke skrývání vlastní identity, zlehčování LGBTQ+ témat a jiné či blíže nespecifikované formy obtěžování a předsudečné nenávisti.

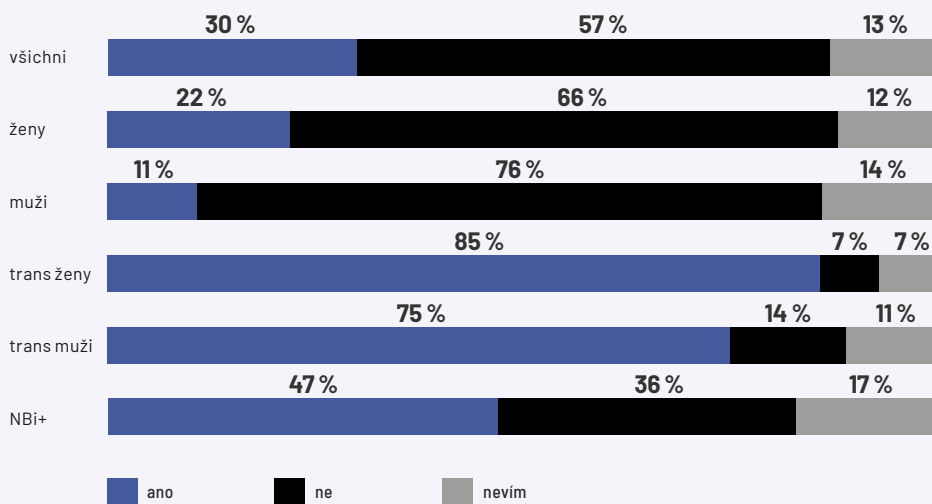
Obtěžování v souvislosti s těmito dalšími situacemi vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější prožité obtěžování celkem v 41 z popsanych případů, tedy zhruba ve 3 % z nich.

6.4 Myslíte si, že tento NEJZÁVAŽNĚJŠÍ případ (obtěžování) souvisel plně nebo zčásti s...

...vaší sexuální orientací?

...vaší genderovou identitou?

6.2.1 Vnímaná pohnutka obtěžování

Podobně jako u předchozí studie VOP z roku 2018 jsme zjišťovali, zda respondenti u nejzávažnějšího případu vnímali souvislost s jejich sexuální orientací a/nebo genderovou identitou. Jak vidíme v **grafu 6.4**, **tak u nejzávažnějšího případu obtěžování byli respondenti a respondentky z většiny přesvědčeni, že vůči nim byl namířen kvůli jejich LGBTQ+ identitě. U sexuální orientace souvislost vnímalo nejvíce gayů (84 %) a leseb (77 %)** – pokud chceme srovnat se studií z roku 2018, musíme se podívat na průměr všech podskupin, zde souvislost vnímalo 63 % dotázaných, což je o 7 % více než v roce 2018. **Naopak jako namířený proti jejich genderové identitě tento nejzávažnější případ obtěžování vyhodnotilo 85 % trans žen a 75 % trans mužů.** Průměr v tomto případě nehodnotíme, neboť je nutně ovlivněný převahou cis osob v rámci výzkumného vzorku.

6.2.2 Další podrobnosti o případech obtěžování

Pachatelem nebo pachatelkou posledního případu obtěžování byla nejčastěji (v 55 %) případů neznámá osoba, kterou respondenti a respondentky neznali ze svých sociálních okruhů nebo ji nemohli spojit s konkrétní institucí. Ve studii FRA 2019 uvedlo stejnou odpověď 47 % dotázaných v Česku. Studie VOP (2018) se vztahovala pouze na nejzávažnější případ obtěžování, srovnání je tedy spíše orientační, však i tamtéž dotázaní uváděli, že šlo nejčastěji o neznámou osobu (48 %). **Druhou nejčastější skupinou pachatelů či pachatelek byla ve 23 % případů uvedena skupina teenagerů/teenagerek (FRA: 22 %, VOP: 40 %), 19 % uvedlo, že je naposledy obtěžoval někdo z jejich školy či univerzity.** Čtvrtou nejčastější skupinou pachatelů byli rodinní příslušníci respondentů (14 %), to je o 8 % více než uvedli čeští respondenti v roce 2019. **U trans mužů a NBi+ lidí v grafu 6.5 ale vidíme, že pachatelé či pachatelky z rodiny byly ještě častější – udalo tak 23 % trans mužů a 18 % nebinárních lidí.**

Nad rámec všech odpovědí, které najdete v grafu 6.5, jsem též analyzovali individuální odpovědi, pokud respondenti a respondentky označovali i další skupiny pachatelů svých posledních případů obtěžování. Jednalo se především o uživatele sociálních sítí, online seznamek či někoho na internetu (11 případů), dále lékaře, poskytovatele zdravotních služeb či zdravotnický personál (6 případů), manžele či partnery, vč. těch již bývalých (4 případy), psychology či terapeuty (2 případy), dále o kamarády a bývalé kamarády (2 případy), zaměstnavatele, nadřízené a vedoucí zaměstnance v práci (2 případy), církevní funkcionáře či členy církevní obce (2 případy) a jiné pachatele (6 případů).

6.5 Víte, kdo byl pachatelem/pachatelkou (tohoto posledního případu obtěžování)?

6.6 Kde k tomuto poslednímu případu došlo? Prosim vyberte nejlépe odpovídající možnost.

Pokud jde o místo, kde k poslednímu incidentu obtěžování došlo, pak z grafu 6.6 vidíme, že se jednalo nejčastěji (dle 42 % dotázaných) o nějaké veřejné prostranství typu ulice, náměstí, parkoviště, atp. Nejčastěji se na takovém místě s obtěžováním setkaly ženy (44 %) a NBi+ osoby (43 %). Stejnou odpověď udalo 43 % dotázaných ve studii VOP ohledně místa, kde se jim stal nejzávažnější incident obtěžování.

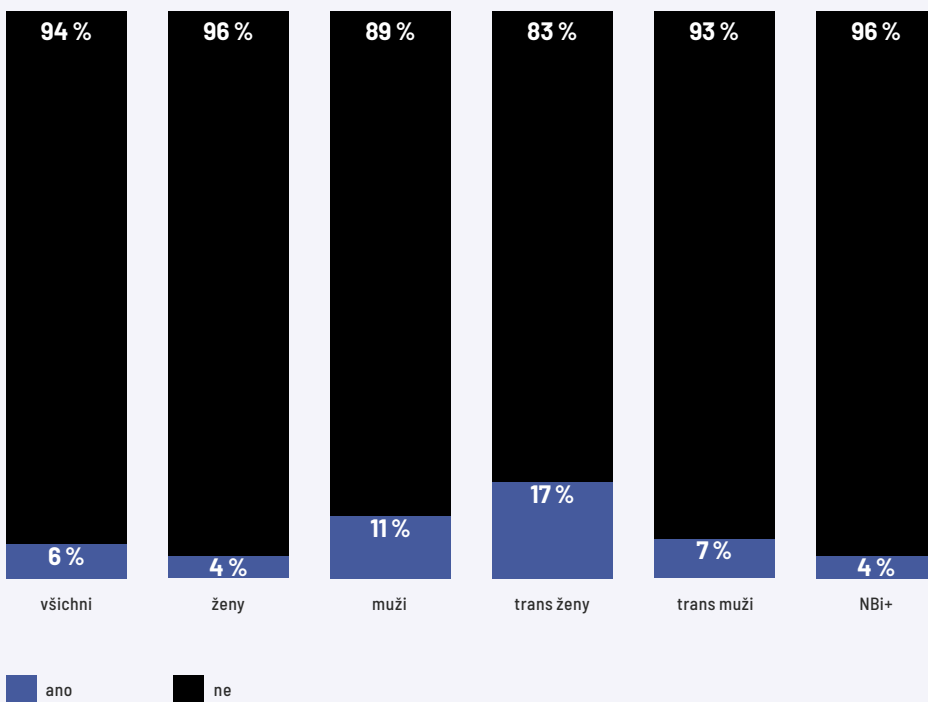
Druhým nejčastějším prostředím, ve kterém se naši respondenti a respondentky s obtěžováním setkaly bylo online prostředí, zde mělo zkušenost s obtěžováním 14 % dotázaných. **Pokud se podíváme na specifika jednotlivých podskupin, pak vidíme, že nejvyšší poměr – 15 % trans – žen čelil obtěžování ve veřejné dopravě, a oproti ostatním skupinám téměř dvojnásobný podíl, přičemž 20 % trans mužů – tedy násobně větší podíl v porovnání s ostatními skupinami se s obtěžováním setkal ve škole či na univerzitě.** Z dalších míst, která v otevřených odpovědích respondenti a respondentky dále označili i jiná místa, kde došlo k jejich poslednímu incidentu obtěžování. Jednalo se především o domov pachatele/pachatelky či jiné zúčastněné osoby (7 případů), obchodní dům, supermarket či obchod (7 případů), prostory mládežnických či volnočasových spolku a hnutí vč. tábořišť (6 případů), úřady a úřední budovy či místnosti (4 případy), prostředky hromadné dopravy (3 případy), soukromé chaty, chalupy či hospodářské usedlosti (3 případy), místa oslav a rodinných či přátelských sešlostí bez bližší specifikace (3 případy) a také automobily (2 případy). Někteří respondenti a respondentky označovali i jiná nazařaditelná místa (13 případů), ztotožnili se s více z výslovně vypočtených možností (5 případů), případně uvedli, že k poslednímu případu obtěžování došlo kdekoli či všude, což pravděpodobně pramenilo z nepochopení výchozí otázky (4 případy).

6.3 Nahlašování posledního případu obtěžování

Z našich výsledků vyplývá, že nahlašování obtěžování je v porovnání s již tak nízkou mírou nahlašování případů, vnímaných obecně jako „diskriminace“, ještě nižší. **Poslední incident obtěžování byl nahlášen jen v 6 %⁴² případů, které LGBTQ+ lidé zažili, tato nízká míra nahlašování je v souladu s výsledky studie FRA 2019 pro Českou republiku, kde poslední incident obtěžování nahlásila pouhá 4 % respondentek a respondentů. Nejčastěji bylo obtěžování nahlášeno trans ženami v 17 % případů. Tento poslední incident respondenti a respondentky nejčastěji hlásili na policii – obrátilo se na ni 24 % dotázaných.** Dalších 19 % ze všech případů nahlášení bylo nahlášeno v místě, kde k

42 Jak uvádíme dále, jelikož část (18 %) respondujících uvedla v odpovědi ohledně místa nahlášení „nehlásil/a jsem to“, je vhodné tuto hodnotu interpretovat spíše jako 5 %.

6.7 Nahlašování obtěžování (sám/a popř. někdo jiný)

němu došlo - v těchto případech šlo nejčastěji o online obtěžování a hlášeno to bylo na sociálních sítích či administrátorům webu. **Dalších 18 % uvedlo, že incident vůbec nehlásili, takže pokud bychom je odečetli z celkového počtu nahlášení, vyšlo by nám již pouze 5 % nahlášení.**

Jak vidíme v grafu 6.8, tak 24 %, tedy stejný počet respondentů či respondentek, kteří se obrátili na policii, se obraceli i na některé další osoby, instituce a organizace v souvislosti se svým incidentem. V první řadě se jednalo o provozovatele webu, internetové stránky, sociální sítě, administrátora skupiny na sociální síti, případně uživatele sociální sítě (10 případů). Zde respondenti a respondenty často volili formu tzv. nahlášení komentáře či závadného obsahu, tedy jednoduchý předvídaný způsob k oznámení závadného incidentu provozovateli či administrátorovi. Dále se respondenstvo obracelo na školu, ředitele školy, učitele či jiné školní funkcionáře (6 případů), rodiče, přátele či další blízké osoby (5 případů), kolegy, nadřízené či vedoucí zaměstnance v práci (5 případů), konkrétní podpůrné spolky (1 případ) či poskytovatele služby (1 případ).

6.8 Na kterou z následujících organizací nebo institucí jste se obrátili?

6.4 Důvody nenahlašování případů obtěžování

Ve svých výpovědích uváděli respondenti a respondentky některé konkrétně formulované důvody, proč nevyhledali pomoc a svůj případ nenahlásili na příslušná místa. Nejfrekventovanějším důvodem byl ten, že se v konkrétním případě jednalo o **nedostatečně závažný či významný incident** (tento důvod nejčastěji uváděli i respondenti ve výzkumu VOP (2018), **či fakt, že jsou respondenti a respondentky na obdobné jednání již zvyklí** (398 případů).

„Považuji to za nevědomost, slabost a ubohost těch, kteří se obdobných útoků dopouštějí. Pokud situace nepřekročí určitou hranici, nezabývám se tím.“

(trans muž, gay, 43, Moravskoslezský kraj)

„Bylo by zbytečné to nahlašovat. V podstatě nešlo o nic závažného, jen o nepříjemnosti, na které už jsem zvyklá. Pouze slovní urážky, žádné fyzické obtěžování.“

(NBi+, queer, 21, Hlavní město Praha)

„Děje se mi to tak často, že už mě ani nenapadne to jakkoli řešit.“

(žena, bisexuální, 17, Ústecký kraj)

„Nevidím smysl v tom to nahlašovat. Muselo by se jednat o opakované útoky od stejné osoby. Nahodilé případy nechci řešit.“

(NBi+, pansexuální, 28, Moravskoslezský kraj)

„Nebyla to nikterak závažná situace. Bylo mi to nepříjemné, ale vím, že se lidem dějí horší věci.“

(žena, bisexuální, 20, Hlavní město Praha)

Dále respondenti a respondentky uváděli, že **incident podle jejich názoru nemělo cenu řešit proto, že by se předmětným incidentem nikdo nezabýval, případně že by nedosáhl úspěšného vyřešení** (274 případů).

„Znám spoustu lidí, kteří jejich problém nahlásili, ale nikdy se to nevyřešilo k jejich spokojenosti. Takže si myslím, že by se nic nevyřešilo ani v mém případě.“

(žena, pansexuální, 16, Hlavní město Praha)

„Nahlásit to škole by nemělo smysl. U nás na škole se podobné věci neřeší. Většina lidí, včetně učitelů a personálu, je tam homofobní.“

(NBi+, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 14, Středočeský kraj)

„Je mi jasné, že by to nikdo neřešil. To, co se mi stalo, přece z pohledu příslušných autorit, není sexuální zneužívání. Ještě by mi řekly, že si za to můžu sama. Asi tím, že mám prsa.“

(žena, pansexuální, 24, Olomoucký kraj)

Dalším důvodem k nenahlášení byla dle respondentů a respondentek **nedůvěra v policii, soudy nebo úřady**, tedy v entity, které se standardně podílejí na řešení kvalifikovaných protiprávních incidentů – typicky přestupků nebo trestných činů (72 případů).

„Je to mé slovo proti slovu starého heterosexuálního muže. Nikdo nikdy nebude věřit mně. V minulosti jsem měl negativní zkušenosti s policií, kdy jsem byl po fyzickém napadení vystaven sekundární viktimizaci s homofobním podtextem. Lékaři, policisté a právníci v České republice se nikdy nepostaví na stranu queer lidí.“

(muž, queer, 24, Hlavní město Praha)

„Obdobné případy mají u policie nízkou prioritu. Nahlášení zločinu z nenávisti či sexuálního násilí je jako hrát ruskou ruletu. Záleží na tom, kdo je vyšetřujícím strážníkem.“

(muž, gay, 35, Hlavní město Praha)

Dle některých respondentů a respondentek by bylo **řešení nastalé situace příliš složité**. Tuto složitost spatřují například v tom, že nemají k dispozici prakticky žádné důkazy k prokázání svých tvrzení, respektive považují svou důkazní situaci za neuspokojivou (65 případů).

„Kdybych se to rozhodla nahlásit, byla by to velmi zdouhává byrokracie, než bychom se dobrali výsledků. Ty by navíc nutně nemusely být dostačující.“

(žena, bisexuální, 20, Královéhradecký kraj)

Nemalé skupině respondentek a respondentů se **podařilo situaci spojenou s obtěžováním vyřešit vlastními silami (svépomocí) nebo s pomocí blízkých osob**, například členů rodiny, partnerů či přátel. Ač řešení ve všech případech nemuselo být zcela uspokojivé, situaci bylo možné ve všech těchto situacích považovat za určitým způsobem vyřešenou (64 případů).

„Vyřídila jsem to přímo na místě. Pokud by mě daný muž dále obtěžoval, samozřejmě bych zavolala policii.“

(žena, bisexuální, 22, Hlavní město Praha)

„Šlo o osobu, která mě šikanovala již v minulosti. Hrál tam roli zakořeněný strach z dětství. O několik týdnů později ho v dané věci konfrontovala naše společná známá. Přiznal se, že ví, že to byla hloupost, a že není sám se sebou spokojen. Od té doby je klid.“

(muž, gay, 28, Jihomoravský kraj)

Dále někteří respondenti a některé respondentky poukazovali na nedostatek informovanosti a osvěty. Jako důvod, proč nevyhledali pomoc a předmětný incident nenahlásili, totiž označovali skutečnost, že v danou chvíli **nevěděli, kam se mají obrátit**, respektive se v některých případech **domnívali, že neexistuje místo, kam je možné se obrátit** (58 případů).

„Nebyla jsem si v tu chvíli jistá, zda se v konkrétním případě mohlo jednat o obtěžování, a zda se to vůbec dá nahlásit.“

(žena, bisexuální, 22, Hlavní město Praha)

Další důvody nenahlašování se vyskytovaly již méně. Někteří respondenti a některé respondentky například **měli strach nebo se styděli** (43 případů), v jiných případech se **jednalo o rodinného příslušníka, přítele či blízkou osobu**, jemuž respondenti či

respondentky nahlášením nechtěli činit potíže nebo se obávali možných důsledků takového nahlášení (42 případů), někteří se **báli eskalace konfliktu, zhoršení vztahů či odplaty** (39 případů), **neměli na to sílu, byli příliš traumatizovaní, případně šlo o velmi citlivou a intimní situaci** (33 případů). Konečně se někteří respondenti a respondentky **nechtěli v důsledku toho, že obtěžování ohlásí, „vyoutovat“** (25 případů).

„Vždycky na to radši zapomenu a nechám to být. Asi ze strachu.“

(žena, lesba, 25, Jihomoravský kraj)

„Na mé rodině mi záleží. I když mě nepodporují, cítil bych se zle, kdybych to nahlásil.“

(NBi+, asexuální, 16, Olomoucký kraj)

„Je to můj otec. Víím, že nejedná správně, ale fyzicky mi neublížil. Ani kdyby mi fyzicky ublížil, bych ho asi nedokázala nahlásit.“

(trans žena, bisexuální, 17, Plzeňský kraj)

„Jednalo se o incident, k němuž došlo v rámci pracovního kolektivu. Bála jsem se to řešit, abych nepřišla o místo.“

(NBi+, asexuální, 26, Hlavní město Praha)

„Byla jsem příliš rozrušená, brečela jsem a nebyla jsem psychicky připravená na to to nahlásit.“

(trans žena, heterosexuální, 22, Kraj Vysočina)

„Nehlásil jsem to, protože jsem ještě neprošel coming outem. Velmi se bojím odhalení a nenávisti ze strany mého okolí, které tvoří především konzervativní a věřící lidé.“

(muž, gay, 21, Moravskoslezský kraj)

Konečně dle konkrétních výpovědí někteří jednotlivci měli pro nenahlášení i další důvody (44 případů), případně nevěděli nebo si nebyli jisti tím, jaké důvody je k tomu vedly (4 případy).

Fyzické či sexuální násilí a vyhrožování

7. Fyzické či sexuální násilí a vyhrožování

Světová zdravotnická organizace (Krug et al., 2002, s. 5) definuje násilí jako **úmyslné použití fyzické síly nebo moci, ať už v podobě hrozby nebo reálně, proti sobě samému, jiné osobě nebo skupině či komunitě, které má za následek nebo s vysokou pravděpodobností bude mít za následek zranění, smrt, psychickou újmu, špatný vývoj nebo deprivaci.**

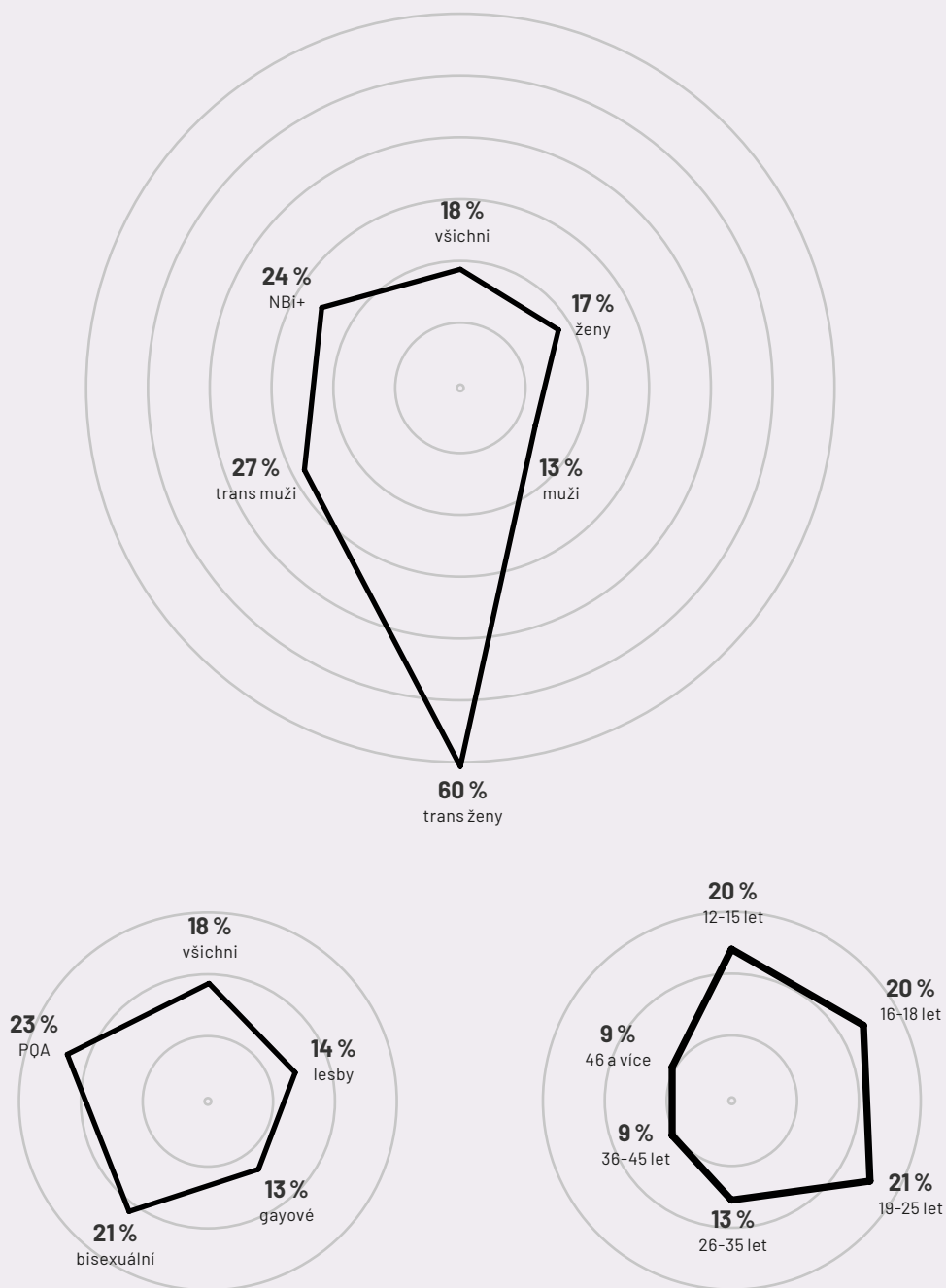
Tato definice jasně spojuje úmysl se samotným spácháním činu bez ohledu na výsledek, který způsobí. Naopak jsou z definice vyloučeny neúmyslné události – například většina dopravních úrazů a popálenin. Zahrnutí slova „moc“ vedle slovního spojení „použití fyzické síly“ dále rozšiřuje povahu násilného činu a posiluje tradiční chápání násilí o činy, které jsou výsledkem mocenského vztahu, včetně vyhrožování a zastrašování. Slovní spojení, „použití síly“ slouží také k tomu, aby kromě zjevnějších násilných činů zahrnovalo i nedbalost nebo opomenutí. Spojení, „použití fyzické síly nebo moci“ je tedy třeba chápat tak, že zahrnuje zanedbávání a všechny druhy fyzického, sexuálního a psychického týrání, jakož i sebevraždu a jiné sebepoškozující činy. Tato definice zahrnuje širokou škálu následků – včetně psychické újmy, deprivace a poruchy vývoje. To odráží rostoucí uznání ze strany výzkumu i praxe, že **je třeba zahrnout také násilí, jež nemusí nutně vést ke zranění nebo smrti, ale které přesto představuje značnou zátěž** pro jednotlivce, rodiny, komunity a systémy zdravotní péče na celém světě. Mnoho forem násilí na ženách, dětech a starších lidech může například vést k fyzickým, psychickým a sociálním problémům, jež nemusejí nutně vést ke zranění, postižení nebo smrti. Tyto důsledky mohou být okamžité, ale stejně tak mohou mít i latenci a trvat několik let po prvotním zneužití. Definování následků pouze v podobě zranění nebo smrti tak omezuje pochopení plného dopadu násilí na jednotlivce, komunity a společnost jako celek.

Jedním ze závažných typů násilí je tzv. sexuální násilí, kterou organizace proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s. definuje⁴³ rovněž dle WHO (2022), jako:

„Jakékoli sexuální jednání zahrnující pokusy o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak. Může být prováděno kýmkoli, nezávisle na vztahu mezi obětí a pachatelem, a v jakémkoli prostředí včetně domova a práce.“

43 ProFEM ([elektronický odkaz](#))

7.1 Stalo se vám osobně v posledních 5 letech, že jste byl/a v Česku z jakéhokoliv důvodu fyzicky/sexuálně napaden/a, nebo vám někdo vyhrožoval násilím doma nebo na veřejnosti?

A dodává, že zásadní při kvalifikaci sexuálního násilí je nesouhlas se sexuální aktivitou, neschopnost souhlasu způsobená například postižením, spánkem či vlivem omamných látek a nemožnost odmítnutí způsobená hrozbou fyzického násilí nebo nátlakem. Nepřijatelnost sexuálního násilí je dnes ukotvena v široké množině mezinárodních nástrojů.

V rámci této výzkumné zprávy jsme se zaměřili na zjišťování rozšířenosti vyhrožování a násilí, které zažívali LGBTQ+ respondenti a respondentky našeho výzkumného souboru. Jak vidíme v grafu 7.1, tak z **výsledků vyplývá, že za posledních 5 let má zkušenost s fyzickým či sexuálním napadením a vyhrožováním násilím 18 % všech dotazovaných**. To je o 3 % více než uvedla studie VOP (2018).

Disproporčně nejvíce byly těmito činy ohroženy trans ženy. Zkušenost s fyzickým či sexuálním napadením a vyhrožováním násilím má až 60 % trans žen - hodnota trojnásobně převyšující průměr. Pokud bychom se na výběrový soubor podívali perspektivou sexuální orientace, pak jsou více ohroženy pansexuální, queer a asexuální osoby (23 %). Z hlediska věkového rozložení **opět potvrzujeme velmi negativní zjištění, a to, že zkušenosti s diskriminací, násilím a obtěžováním mají nejvíce nejmladší věkové skupiny.** V tomto případě, patrně i z důvodu největší závažnosti těchto činů, tj. zkušenosti s fyzickým či sexuálním napadením a vyhrožováním násilím, vidíme nejvyšší hodnoty rovnoměrně **ve všech třech nejmladších věkových skupinách (na úrovni 20-21 %), přičemž k propadu (na 13 %) dochází až po 26. roku života a až po 36. roce pod 10% úroveň.** Tyto skutečnosti zřejmě souvisejí se socioekonomickým osamostatněním či věkem.

7.1 Prevalence obtěžování, vyhrožování a násilí v krajích

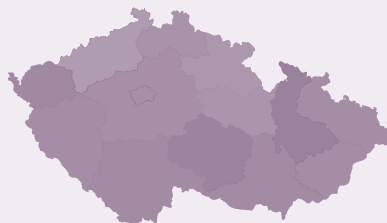
Pokud bychom se na výsledky v oblasti zkušeností s fyzickým či sexuálním násilím a také obtěžováním, kterému jsme se věnovali v předchozí kapitole, podívali z hlediska regionálního, pak uvidíme, že v posledních 5 letech se nejčastěji LGBTQ+ lidé setkávali s násilím v Olomouckém kraji (58 %), na Vysočině (57 %) a v Karlovarském kraji (54 %). Zkušenosti s obtěžováním v posledním roce měli nejčastěji LGBTQ+ lidé na Vysočině (49 %) a v Karlovarském kraji (46 %). Zkušenost s fyzickým či sexuálním násilím a výhrůžkami za posledních 5 let uvedlo 26 % osob v Královéhradeckém, 23 % na Vysočině a 22 % v Pardubickém kraji.

Nejmenší míra vystavení fyzickému či sexuálnímu násilí byla v Zlínském a Středočeském kraji (u obou 14 %) a po 15 % v Karlovarském a Libereckém kraji. **Na zobrazených mapách tedy vidíme, že zejména kraje Vysočina, Královéhradecký, Pardubický a také Olomoucký vycházejí relativně hůře než ostatní kraje Česka.**

7.2 Zkušenosti s obtěžováním, násilím či vyhrožováním dle krajů

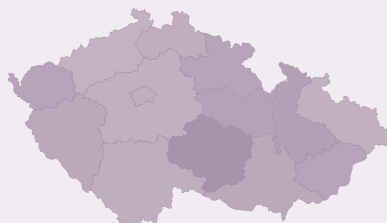
Obtěžování (posledních 5 let)

Olomoucký kraj	58 %	Zlínský kraj	52 %
Vysočina	57 %	Středočeský kraj	51 %
Karlovarský kraj	54 %	Hlavní město Praha	51 %
Jihomoravský kraj	53 %	Liberecký kraj	49 %
Jihočeský kraj	53 %	Pardubický kraj	48 %
Moravskoslezský kraj	52 %	Královhradecký kraj	47 %
Plzeňský kraj	52 %	Ústecký kraj	45 %

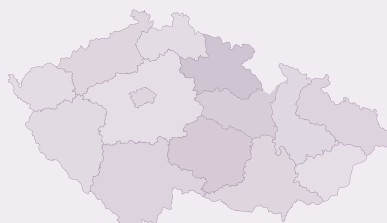
Obtěžování (posledních 12 měsíců)

Olomoucký kraj	43 %	Zlínský kraj	41 %
Vysočina	49 %	Středočeský kraj	35 %
Karlovarský kraj	46 %	Hlavní město Praha	36 %
Jihomoravský kraj	39 %	Liberecký kraj	36 %
Jihočeský kraj	36 %	Pardubický kraj	42 %
Moravskoslezský kraj	35 %	Královhradecký kraj	41 %
Plzeňský kraj	39 %	Ústecký kraj	34 %

Fyzické/sexuální násilí nebo vyhrožování (posledních 5 let)

Olomoucký kraj	17 %	Zlínský kraj	14 %
Vysočina	23 %	Středočeský kraj	14 %
Karlovarský kraj	15 %	Hlavní město Praha	18 %
Jihomoravský kraj	18 %	Liberecký kraj	15 %
Jihočeský kraj	19 %	Pardubický kraj	22 %
Moravskoslezský kraj	19 %	Královhradecký kraj	26 %
Plzeňský kraj	16 %	Ústecký kraj	18 %

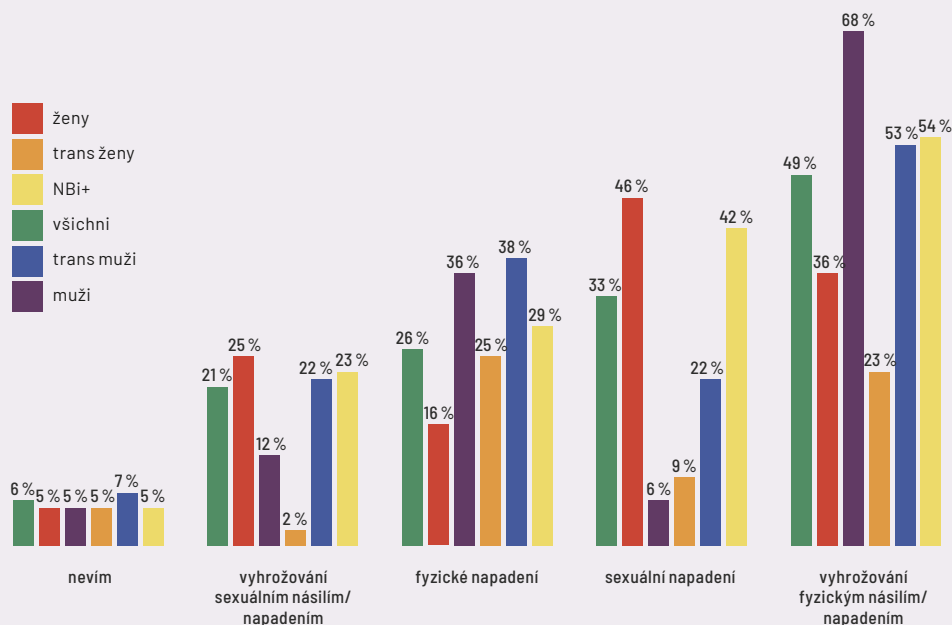

7.2 Podrobnosti o fyzickém či sexuálním násilí a vyhrožování násilím

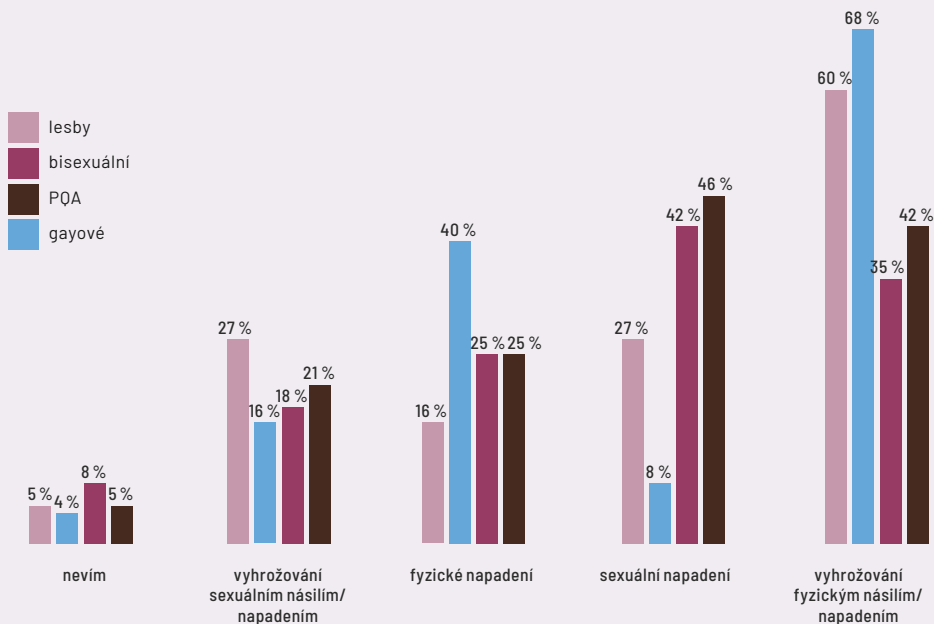
Ze všech LGBTQ+ lidí, kteří se za posledních 5 let setkali s násilím, bylo nejčastěji uvedeno vyhrožování fyzickým násilím jako nejzávažnější zkušenost - setkala se s ním 49 % z nich. Oproti studii FRA 2012 (studie FRA 2019 ji nezařadila) jde o nezanedbatelný nárůst - zkušenost s vyhrožováním průměrně udávalo 36 % dotázaných. Vyhrožováno bylo nejčastěji mužům (68 %), dále pak NBi+ lidem (54 %) a trans mužům (53 %). Fyzicky napadeni byli nejčastěji taktéž muži (36 % z nich - zde jde o mírný pokles oproti studii FRA (2012), kde stejně odpovědělo 44 %) a fyzicky napadáni byli také trans muži (38 %).

Vztáhneme-li odpovědi vypovídající o zkušenosti s vyhrožováním fyzickým násilím na celou skupinu respondentstva (3429 osob), dostaneme celých 9 % (296 osob, což je identický výsledek jako v roce 2018 (VOP - taktéž 9 %).

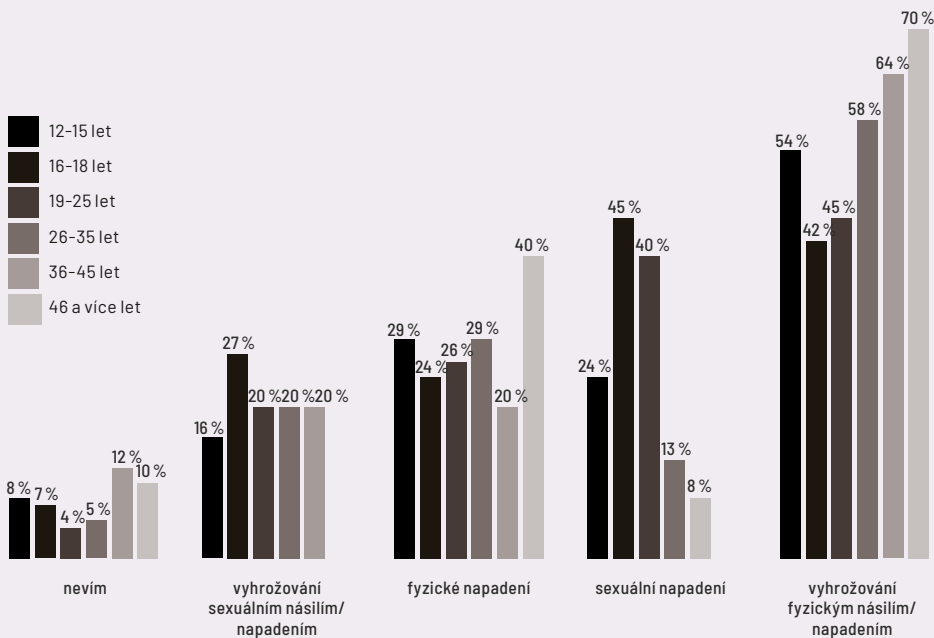
7.3 Když si vzpomenete na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ případ, o co přesně se jednalo?

7.3 Když si vzpomenete na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ případ, o co přesně se jednalo?

7.4 Když si vzpomenete na NEJZÁVAŽNĚJŠÍ případ, o co přesně se jednalo?

Na tomto místě je vhodné vnímat možnou souvislost mezi pravděpodobností, se kterou gayové a muži se svou sexuální orientací v hromadné dopravě a na dalších veřejných místech skrývali. Jak jsme viděli v kapitole 4, věnované skrývání identity, byli to právě gayové a muži, kteří svou sexuální orientací na těchto místech, patrně z důvodu vnímání obav z napadení, skrývají nejčastěji. Konkrétně se otevřenosti vyhýbalo ve veřejné dopravě až 51 % gayů a na ulicích, parkovištích a dalších veřejných místech to bylo celých 49 %. V dalších veřejných prostorách a budovách 39 %.

V ohledu sexuálního napadení pak vidíme, že častěji než jím bylo vyhrožováno k němu či přímo došlo a dotýkalo se nejvíce žen (46 %) a NBI+ osob (42 %) viz grafy 7.3. V tomto ohledu to opět bohužel není překvapení, neboť o problému sexuálního napadání žen se diskuze ve veřejném prostoru teprve začíná vést a stává se více reflektovaným společenským tématem. Nicméně z výzkumu agentury Focus⁴⁴ vyplývá, že se stále 40 % obyvatel Česka domnívá, že za znásilnění může být spoluzodpovědná jeho oběť – tím, jak se oblékla, že požíla alkohol nebo neřekla „jasné ne“ (2022). Ačkoli se míra souhlasu s tímto výrokem v čase zmenšuje, bagatelizace a přehlížení sexuálního násilí je stále v ČR běžným jevem. Rovněž i proto vnímáme jako důležitou změnu definice znásilnění v trestním zákoníku, která definuje znásilnění jako sex bez souhlasu a ne jako sex za přítomnosti fyzického násilí. O změnu definice usilují lidskoprávní organizace, jako je například Amnesty International⁴⁵, Konsent⁴⁶ nebo také vládní zmocněnkyně pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková⁴⁷.

V ohledu sexuálního násilí páchaného na mužích považujeme za vhodné poznamenat, že může být též ovlivněno vysokou mírou tabuizace, která se může promítat do ochoty mužů jej uvádět.

Pokud se na výsledky podíváme z perspektivy sexuální orientace, tak vidíme, že **sexuální napadání nejčastěji uváděli PQA osoby (46 %), a bisexuální osoby (42 %)**. Optikou celého vzorku sexuální napadení reportovalo celkem 6 % (203 osob), což je o 3 % více než ve studii VOP (2018), u vyhrožování sexuálním násilím to byly 4 % (o 2 % více než ve VOP).

Z hlediska dělení dle věkových skupin (graf 7.4) vidíme v případě vyhrožování fyzickým násilím či napadením opačný trend, než u dosavadních výsledků, a zde se s věkem postupně zvyšuje – 54 % jej uvádělo ve věkové skupině 12-14 let, ale již 70 % ve věkové skupině nad 46 let. Podobnou zvyšující se tendenci vidíme i v ohledu fyzického napadení. Fyzické násilí a napadení jako nejzávažnější případ udalo 5 % všech respondentů, což je stejné procento jako v roce 2018.

44 Postoj Čechů ke znásilnění se lepší, spoluvinu obětem přesto přisuzuje nejméně 40 procent lidí ([elektronický odkaz](#))

45 Už 14 evropských států napravilo definici znásilnění, ostatní ji zvažují nebo brzdi ([elektronický odkaz](#))

46 Více například na stránce organizace Konsent ([elektronický odkaz](#))

47 Odkaz na záznam ze zasedání Rady vlády pro rovnost žen a mužů ze dne 22. září 2022 ([elektronický odkaz](#))

7.3 Nejzávažnější případy fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování

Podobně jako v předchozích kapitolách, ve kterých jsme se věnovali obecně diskriminačním případům nebo obtěžování tak, jak je naše respondentstvo vnímalo, i na tomto místě představujeme přehled výsledků kvalitativní analýzy výpovědí, které jsme získali v otázkách s možností otevřených odpovědí.

Tabulka 7.1: Typologie případů fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování"

	počet
Sexuální obtěžování a násilí ze strany neznámé či blíže neurčené osoby	51
Sexuální obtěžování a násilí ze strany známé osoby	44
Fyzické násilí ze strany neznámé či blíže neurčené osoby	38
Vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím neznámou či blíže neurčenou osobou	32
Fyzické násilí ze strany známé osoby	21
Vyhrožování fyzickým a sexuálním násilím na sociálních sítích či v online prostoru	19
Nechtěli uvést	15
Vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím známou osobou	14
Verbální útoky o různé intenzitě	14
Nebylo možné kódovat	9
Jiné	8

Sexuální obtěžování a násilí ze strany neznámé či blíže neurčené osoby

Nejčastěji výpovědi respondentů a respondentek poukazovaly na sexuální obtěžování a násilí ze strany neznámé či blíže neurčené osoby. To zahrnovalo především **sexualizované komentáře a projevy (vč. projevů sexuální objektivizace), nátlak, nevyžádané doteky a osahávání, polibky, svlékání oblečení, dále sexuálně motivované fyzické útoky, případně znásilnění.**

Sexuální obtěžování a násilí o různé intenzitě ze strany neznámé či blíže neurčené osoby vnímali respondenti a (především) respondentky jako nejzásadnější zkušenost s násilím celkem v 51 případech, tedy zhruba v 19 % popsaných případů.

„V přeplněném klubu mě jeden muž pozval na drink. Slušně jsem poděkovala a odmítla s tím, že musím jít najít kamarádky. Nechtěl slyšet ne a začal víc tlačit. Měl neslušné a oplzlé komentáře, a když jsem chtěla odejít, natlačil mě na zeď a začal líbat krk. Byl

o hodně větší a silnější než já, takže jsem se nemohla vůbec hýbat. Začal mě osahávat na intimních místech, i přes opakované prosby, ať mě nechá na pokoji. Neustále říkal, že když budu protestovat, odvede mě na hotelový pokoj a „uděláme to se vším všudy“. Stále mě líbal, osahával a já už jen brečela. Naštěstí si pak jiný muž situace všiml a zakročil.“
(žena, lesba, 23, Jihomoravský kraj)

„Na koncertě za mnou zezadu přišel muž a začal mě svlékat, sahat mi na prsa a dával mi ruku do kalhot. Zamrzla jsem. Kdyby si toho nevšiml kamarád a neodtáhl mě pryč, nevím, jestli bych vůbec byla schopna se bránit.“

(NBi+, pansexuální, 20, Hlavní město Praha)

Sexuální obtěžování a násilí ze strany známé osoby

Sexuální obtěžování a násilí o různé intenzitě ze strany známé osoby (vzdálenější známý, člen rodiny, přítel či kamarád, spolužák, kolega v práci v práci či jiný důvěrně známý člověk) vnímali respondenti a (především) respondentky jako nejzásadnější zkušenost s násilím celkem ve 44 případech, tedy zhruba v 17 % popsanych případů.

„Byla jsem znásilněna dvěma muži se kterými jsem se seznámila na jedné online seznamce. Jela jsem s nimi na jejich byt s plánem konzumovat alkohol. Vedli jsme konverzaci o sexu a sexualitě. Došlo i na téma množství sexuálních partnerů, přičemž jsem zmínila, že v mém případě jde o muže i ženy. Informace, že jsem bisexuální a promiskuitní jim asi postačila jako důvod mě hodit na postel a vystřídat se na mně.“

(nevěří v genderové dělení (jiné), bisexuální, 24, Hlavní město Praha)

„Můj tehdejší partner si při sexu bez mého souhlasu sundal kondom a po sexu si mě opět bez mého souhlasu vyfotil nahou a poslal fotku kamarádce.“

(NBi+, pansexuální, 24, Královéhradecký kraj)

„Kolega v práci vyhrožoval sebevraždou, když s ním žádná brigádnice ani kolegyně nebude spát nebo chodit. Hladil nás po zádech, v těsné blízkosti k nám dělal kopulační pohyby aj. Musela jsem se mu vyoutovat, aby po mně přestal vymáhat sex. Poté, „když já jsem tedy lesba a nedám mu“, obtěžoval jinou, mladší brigádnici.“

(NBi+, pansexuální, 23, Jihomoravský kraj)

„Když jsme byly s kamarádkou opilé, pokaždé zneužívala toho, že jsem bisexuálka. Jednou se to zvrtilo a sexuálně mě zneužila. Jasně jsem jí říkala, že nechci abychom spolu něco měly, ale ona to stejně udělala. I když jsem křičela.“

(žena, bisexuální, 19, Olomoucký kraj)

Fyzické násilí ze strany neznámé či blíže neurčení osoby

V nezanedbatelné míře měli respondenti a respondentky také závažné zkušenosti s fyzickými útoky a fyzickým násilím o různé intenzitě, přičemž se ve vyšší míře jednalo o případy, k nimž došlo ve spojení s neznámými či blíže neurčenými osobami (tj. z kontextu není patrné kdo se se násilím dopustil). Násilí ve formě fyzických útoků ze strany neznámých osob v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem ve 38 případech, tedy zhruba ve 14 % popsaných případech.

„Když jsem šel jednou v noci z práce, měl jsem na batohu připnutý odznáček iniciativy HateFree Culture a duhovou vlajku. Vedle mě šel muž, který se mě zeptal, jestli to je skutečně odznáček HateFree iniciativy. Když jsem řekl, že ano, dal mi ránu pěstí a odešel.“

(muž, pansexuální, 25, Moravskoslezský kraj)

„Šel jsem na autobus a proti mně jel pán na kole. Chtěl jsem se mu uhnout, aby měl více prostoru. Pán mě ale srazil, potom mě přimáčkl ke zdi, dal mi loktem do žeber se slovy „mrdko jedna“ a zase odjel.“

(muž, gay, 19, Jihočeský kraj)

„Muž na ulici zaútočil na mou partnerku poté, co mu sdělila, že má přítelkyni. Chytil ji zezadu za pas a pokusil se ji odtáhnout do křoví opodál. Vyběhla jsem za nimi, partnerka se mu vytrhla, strčily jsme do něho, on upadl a my utekly.“

(NBi+, lesba, 23, Hlavní město Praha)

Vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím neznámou či blíže neurčenou osobou

Samostatnou kategorií představuje vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím. To je sice verbálním projevem, avšak blízce souvisí s projevem fyzickým, na který upozorňuje, vyvolává související strach a významné obavy o vlastní bezpečnost.

Vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím ze strany neznámé či blíže neurčené osoby (z popisu situace není možné určit, kdo násilím vyhrožoval) vnímali respondenti a respondentky jako nejzásadnější zkušenost s násilím celkem ve 32 případech, tedy zhruba ve 12 % popsaných případech.

„Když jsme šli jednou s partnerem po ulici a drželi se za ruku, pokřikovali na nás, že jsme úchylové a rozšlapou nám hlavy.“

(muž, gay, 43, Ústecký kraj)

„Jednou mě zastavila partička teenagerů (v té době starších než já) a vyhrožovali mi, že si na mě jednou počkají a rozbijí mi tu mou „buznovskou držku“.“

(žena, pansexuální, 17, Liberecký kraj)

Fyzické násilí ze strany známé osoby

Fyzické násilí o různé intenzitě ze strany známé osoby (vzdálenější známý, člen rodiny, přítel či kamarád, spolužák, kolega v práci v práci či jiný důvěrně známý člověk) vnímali respondenti a (především) respondentky jako nejzásadnější zkušenost s násilím celkem ve 21 případech, tedy zhruba v 8 % popsáných případů.

„Podle spolužáků ze základní školy jsem vypadal jako gay, takže mě mlátili, bodali kružítky, plivali na mě, kopali do mě a házeli mi věci z okna.“

(muž, gay, 16, Hlavní město Praha)

„Táta mě bil, protože jsem mu řekl, že jsem bisexuál a podporuju LGBTI+ komunitu.“

(trans muž, bisexuální, 15, Středočeský kraj)

„Otec mé tehdejší přítelkyně neunesl skutečnost, že je jeho dcera lesba, a zlomil mi tři žebra, spodní čelist a způsobil mi otřes mozku. Poté se s dcerou (mou tehdejší přítelkyní) odstěhoval mně neznámo kam. Od té doby jsem ji neviděla, ani o ní neslyšela.“

(žena, lesba, 28, Moravskoslezský kraj)

Vyhrožování fyzickým a sexuálním násilím na sociálních sítích či v online prostoru

Specifický případ představují výhrůžky násilím, jež respondující zaznamenali v online prostoru - ať už v různých příspěvcích a vláknech na jednotlivých sociálních sítích, diskuzních fórech, online komunikačních platformách, komentářových sekcích webů, v online šířených obrázcích či videích apod.

Výhrůžky násilím v online prostoru v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější zkušenost s násilím v 19 z popsáných případů, tedy zhruba v 7 % z nich.

„Pod mým komentářem na TikToku se slezla skupina homofobních mužů, kteří mi do každého detailu popsali, jak by mě znásilnili a poté upálili.“

(žena, lesba, 16, Hlavní město Praha)

„V reakci na můj příspěvek v jedné diskuzi na Facebooku jsem od neznámého muže obdržel tuto zprávu: „Ty vyjebance z vesnice co si myslíš o sobě ty chcipaku tebe chytnu za rypák ty mrdko jak tě potkám v Brně a pak budeš dělat frajera z nemocnice budeš psát na fb ty mrdko však počkej Brno není zase tak velký“. Jeho profil byl krátce nato zrušen.“
(muž, gay, 29, Jihomoravský kraj)

Vyhrožování fyzickým či sexuálním násilím známou osobou

Vyhrožování násilím ze strany známé osoby (vzdálenější známý, člen rodiny, přítel či kamarád, spolužák, kolega v práci v práci či jiný důvěrně známý člověk) vnímali respondenti a respondentky jako nejzásadnější zkušenost s násilím celkem ve 14 případech, tedy zhruba v 5 % popsanych případů.

„Táta mi vyhrožoval, že mě zmlátí, jestli budu součástí LGBTI+ komunity.“
(žena, lesba, 16, Středočeský kraj)

„Kolega mi doporučoval se zabít, nebo že mě sám umlátí, protože pak bude o jednu buzu méně a všem bude lépe.“
(muž, gay, 24, Liberecký kraj)

Verbální útoky o různé intenzitě

Ačkoli se tato kapitola věnuje především fyzickému a sexuálnímu násilí, respondenti a respondentky i zde řidčeji popisovali nejrůznější verbální útoky o různé intenzitě, od nevhodných vtipů a poznámek až k pokřikování a vulgárním urážkám.

Násilí ve formě verbálních útoků v posledních pěti letech vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější celkem ve 14 případech, tedy zhruba v 5 % popsanych případů.

Poněvadž se těmto útokům podrobněji věnuje samostatná kapitola výše a výpovědi obsažené v této rubrice nijak zásadně nevybočují, nejsou na tomto místě uvedeny příklady nejzávažnějších případů, jež v této kategorii respondenti a respondentky dle svých osobních zkušeností popsali.

Další situace

Konečně respondenti a respondenti také spatřovali násilí v mnoha dalších situacích, jimž pro marginální výskyt ve výpovědích respondentů a respondentek nebylo účelné věnovat širší samostatný prostor. Především se jednalo o pronásledování a sledování, odmítnutí poskytnutí služby nebo jiné či blíže nespecifikované formy nenávisti.

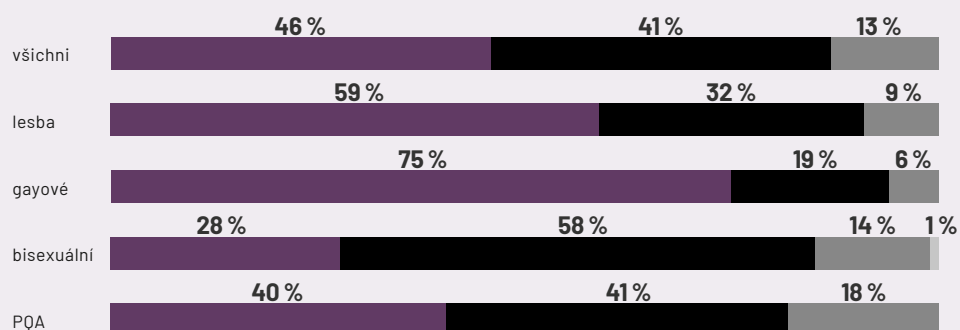
Obtěžování v souvislosti s těmito dalšími situacemi vnímali respondenti a respondentky jako nejzávažnější zažité násilí celkem v 8 z popsanych případů, tedy zhruba ve 3 % z nich.

7.3.1 Vnímaná pohnutka násilí či vyhrožování

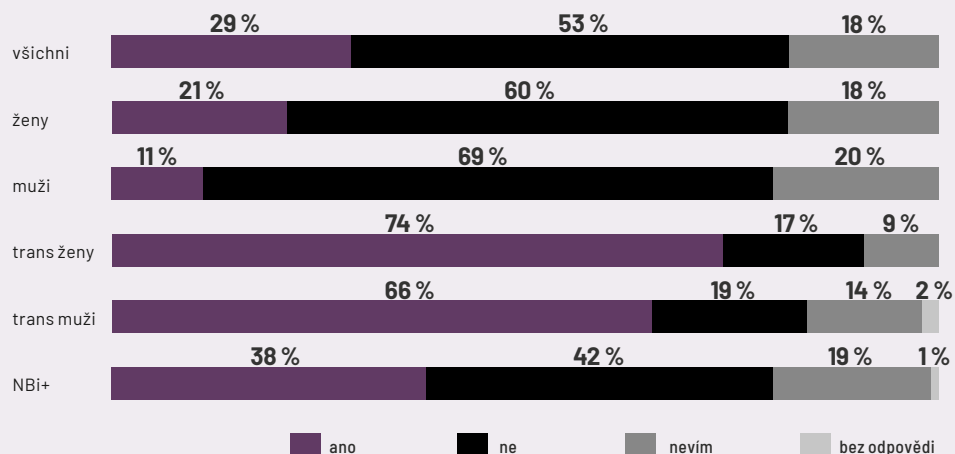
Podobně jako u nejzávažnějšího případu obtěžování byli i v případě fyzického nebo sexuálního napadení, respondenti a respondentky z většiny přesvědčeni, že vůči nim byl namířen zejména kvůli jejich LGBTQ+ identitě (graf 7.5). U sexuální orientace souvislost s posledním případem fyzického nebo sexuálního napadení vnímalo nejvíce gayů (75 %) a leseb (59 %). Naopak jako útok namířený proti jejich genderové identitě vnímaly nejčastěji trans ženy – 74 %, dále pak v 66 % případů trans muži.

7.5 Myslíte si, že tento NEJZÁVAŽNĚJŠÍ případ fyzického nebo sexuálního napadení nebo vyhrožování násilím souvisel plně nebo zčásti s...

...vaší sexuální orientací?

...vaší genderovou identitou?

7.3.2 Další podrobnosti o případech násilí a vyhrožování

Opět jako v případě obtěžování, ani pachatel či pachatelka posledního případu fyzického či sexuálního napadení nebyl/a 46 % dotázaným známý/známá. Pětina (21 %) udala, že pachatelem/pachatelkou byl někdo, koho znají, ale nepatří do okruhu lidí ze školy, práce či služeb. V případech 13 % respondentů a respondentek byl pachatelem někdo z jejich rodiny, nejčastěji u NBI+ osob, kde šlo o rodinného příslušníka v 17 % případů.

Respondenti a respondentky měli opět možnost doplnit další výše neuvedené skupiny pachatelů či pachatelek posledního zažitého případu napadení. Předně se jednalo o současného či bývalého manžela, partnera či přítele (18 případů), člověka, kterého respondent či respondentka potkali v baru nebo v tanečním klubu (2 případy), rodinného příslušníka nebo známého známých respondentů (2 případy), člověka, se kterým se respondent či respondentka seznamovali na online seznamce či na rande (2 případy), současného či bývalého kamaráda (1 případ), příslušníka etnické menšiny (1 případ) a konečně psychologa, psychiatra či terapeuta (1 případ). Někteří z respondentů a respondentek označili některé další pachatele (4 případy), případně vyjádřili, že nechtějí uvést, kdo byl v dané situaci pachatelem (1 případ).

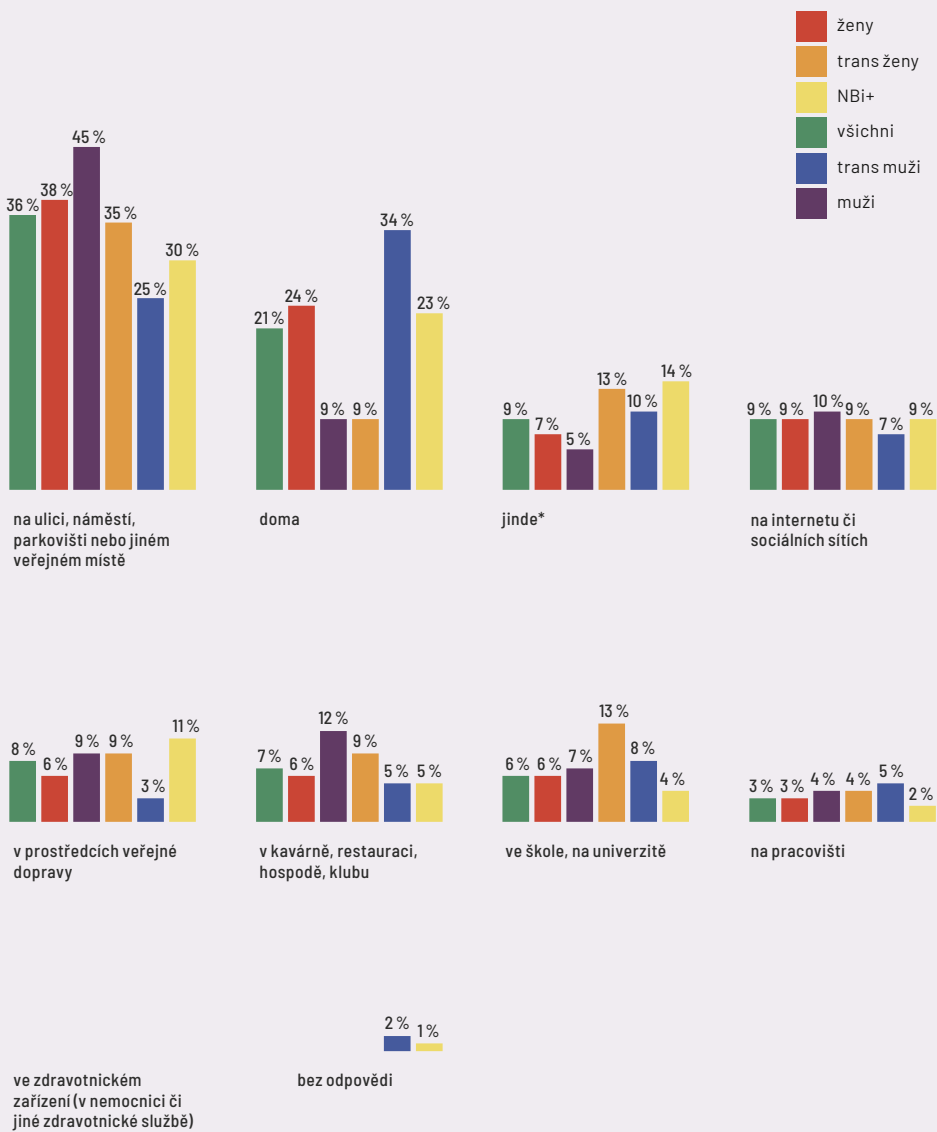
Z hlediska místa posledního incidentu fyzického a sexuálního násilí, respondenti a respondentky uvedli, že se nejčastěji odehrál ve veřejném prostoru – jako místo činu to uvedlo 36 % dotazovaných. Druhým nejčastěji uváděným místem byl domov – sexuální a fyzické násilí zde zažilo 21 % respondentek a respondentů. Toto číslo je zdaleka nejvyšší u trans mužů, kteří jako místo činu domov reportovali ve 34 % případů.

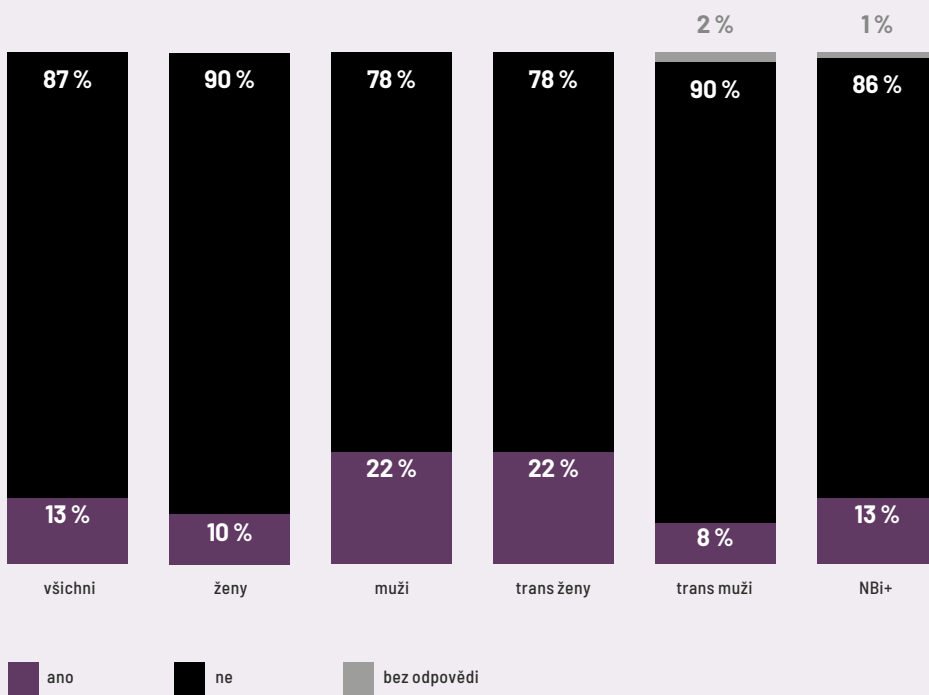
Mimo uvedená místa z výpovědí respondentů a respondentek vyplynula i další určení míst, kde v jejich případě došlo k poslednímu násilnému incidentu. Nezanedbatelné množství respondentů a respondentek se setkalo s násilím doma u pachatele, případně u zúčastněné osoby (25 případů). Dalšími místy, která se objevovala v jednotlivých výpovědích, byly především soukromé chaty, chalupy či hospodářské usedlosti (4 případy), obchodní domy, supermarkety nebo obchody (4 případy), automobily (3 případy), společné prostory bytových domů (3 případy), prostory mládežnických spolků a hnutí vč. tábořišť (2 případy), zařízení ubytovacích služeb jako jsou hotely, penziony, koleje apod. (2 případy) nebo kostel (1 případ). V 10 případech respondentů a respondentek bylo popsáno místo jiné, než jsou výše uvedená.

7.6 Víte, kdo byl pachatelem/pachatelkou (tohoto posledního případu fyzického nebo sexuálního napadení)?

7.7 Kde k tomuto poslednímu případu došlo? Prosím vyberte nejlépe odpovídající možnost.

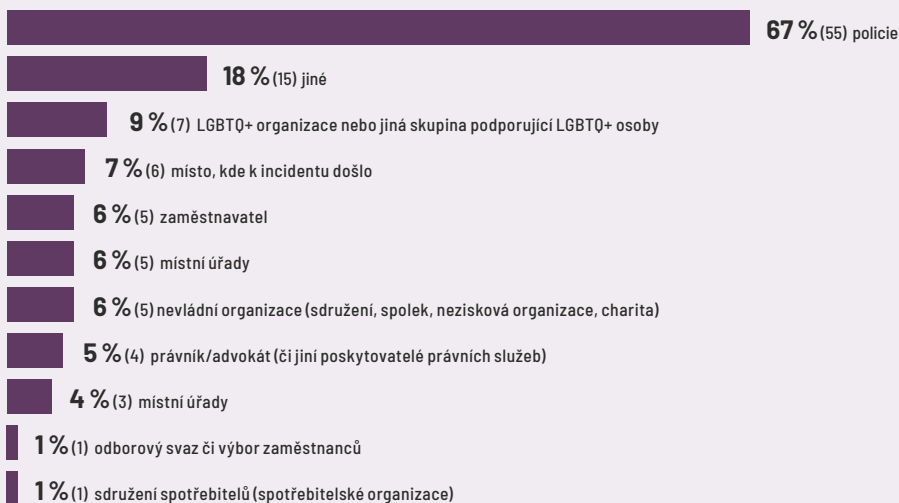

7.4 Nahlašování fyzického a sexuálního násilí a vyhrožování násilím

Poslední incident fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování násilím byl nahlášen pouze ve 13% případů, ať již samotnými respondenty či respondentkami, které jím byli dotčeni nebo někým jiným. Ve studii organizace In-IUSTITIA⁴⁸ z roku 2020 bylo oznamování předsudečných útoků ještě nižší (pohybovalo se mezi 5 a 6 % v závislosti na období). V naší studii byly nejčastěji nahlášený takové incidenty, které se staly mužům (22 % případů) a trans ženám (taktéž 22 % případů), nejméně často naopak incidenty nahlášovali trans muži (8 %). Nejčastěji byl incident nahlášen na policii (55 osob, 67 % ze všech hlášení), 15 případů (18 %) bylo nahlášeno jinde (např. rodičům, školnímu personálu, správě sítě atd.) a 7 % se obrátilo na LGBTI organizaci. Další místa přehledně zobrazuje graf 7.9.

48 Petruželka, B.; Walach, V.; Kalibová, K. (2020). Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. Česká kriminologie, 2020, 5.1: 1-22

7.9 Na kterou z následujících organizací nebo institucí jste se obrátili?

Ve svých odpovědích respondenti a respondentky také uváděli „jiná“ další místa či osoby, instituce a organizace, na které se v souvislosti s násilným incidentem obrátili. V prvé řadě se jednalo o rodiče, přátele či další blízké osoby (4 případy), dále o školu, ředitele školy, učitele či jiné školní funkcionáře (4 případy). Vedle toho respondenti a respondentky zmiňovali provozovatele sociálních sítí, administrátory skupin na sociálních sítích či uživatele sociálních sítí (4 případy). Konečně se v jedné z výpovědí objevuje také psycholog (1 případ). Ve dvou případech respondenti a respondentky uvedli, že se neobrátili na nikoho.

7.4.1 Důvody nenahlašování

Opět jsme se i v těchto případech zabývali důvody nenahlašování. V rámci kvalitativní analýzy 248 písemných odpovědí vyšlo najevo, že **nejčastěji respondenti a respondentky postrádali důvěru v to, že by takové nahlášení bylo smysluplné, že by se jejich stížností někdo skutečně zabýval, či že by došlo k vyřešení (66 výpovědí). Pro dalších 55 osob z celkového souboru tento incident nepředstavoval natolik závažnou událost, či na takové jednání dokonce byli zvyklí. Nižší uvádíme přehled konkrétních výpovědí, které naše shrnutí dokládají.** K podobným zjištěním dospěla i organizace In-IUSTITIA (Petruželka, Walach & Kalibová, 2020).

„Moje škola je hodně homofobní, takže by to tam stejně nikdo neřešil.“
(žena, lesba, 15, Jihomoravský kraj)

„Otec i bratr mě celé dětství fyzicky i psychicky týrali. Celou dobu jsem se snažil s tím něco dělat, ale nikdy mi nikdo nepomohl. Vždy se vše zametlo pod koberec a já to měl doma ještě horší. Od té doby už těm, co mě mají „chránit“, nevěřím.“

(muž, queer, 18, Hlavní město Praha)

„Ze zkušeností vím, že by se stejně nic nedělo. Nahlásil bych to, a tím by to haslo.“

(NBi+, pansexuální, 35, Moravskoslezský kraj)

Dalším důvodem dle respondentů a respondentek bylo zde i to, že **jim nastalý incident nepřipadal natolik závažný či naléhavý, aby bylo nutné vyhledat pomoc či jej nahlásit**. V některých případech respondentstvo v této souvislosti uvádělo, že si již na obdobné situace navyklo, čímž tyto přirozeně ztrácely na své naléhavosti (55 případů).

„Prostě jsem si myslela, že si za to můžu sama. V té době jsem si vůbec neuvědomovala závažnost situace.“

(žena, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 19, Středočeský kraj)

„Nemám zapotřebí zabývat se primitivy z online prostoru. Pokud bych se fyzicky cítila v ohrožení, určitě bych to nahlásila. V mém případě se ale jednalo o silácké řeči od lidí s málo bohatým osobním životem nebo nějakou vlastní frustrací.“

(žena, lesba, 23, Hlavní město Praha)

Dále respondenti a respondentky v nezanedbatelném počtu případů uváděli, že **měli strach a styděli se** (35 případů). Tím zdůvodnili, že v konkrétní situaci nehledali pomoc a svůj incident nenahlásili.

„Prostě jsem neměla odvahu to nahlásit. Byla jsem jen hrozně vyděšená.“

(žena, lesba, 20, Liberecký kraj)

Někteří respondenti a některé respondentky také uváděli, že **neměli důvěru v instituce, jejichž úkolem je přijímat oznámení, žaloby a posuzovat protiprávního jednání různého druhu a intenzity – policie, úřady a soudy** (31 případů).

„Nemám důvěru v policii ani v soudní systém. Myslím, že by se mnou v případě nahlášení nebylo férově jednáno a že policie nebude mít vůli dopadnout agresora. Volat policii, když mě někdo napadne, považují za ztrátu času a peněz.“

(trans žena, pansexuální, 19, Hlavní město Praha)

„Policie, právníci a lékaři jsou nepřáteli queer lidí v této zemi.“

(muž, queer, 24, Hlavní město Praha)

Konečně je i zde třeba zmínit i méně reprezentované důvody pro nevyhledání pomoci či neoznámení násilného jednání. Někteří z respondentů a respondentek nabyli dojmu, že **řešení jejich záležitosti by bylo příliš složité** (27 případů), jiní se potýkali s násilím ze strany **rodinného příslušníka, přítele či blízké osoby** (22 případů), další si dle svého tvrzení byli **schopni poradit sami, případně s pomocí nejbližších**, tedy nebylo třeba vyhledávat další pomoc či skutek nahlásit (17 případů). Pro některé respondenty a respondentky byla nastala **situace příliš citlivá, byli příliš traumatizováni, případně toho času neměli sílu na aktivní řešení incidentu** (12 případů). Konečně se část respondentstva **obávala eskalace situace, zhoršení vztahů či odplaty** (8 případů), případně **nevěděla, kam a jak se má obrátit** (6 případů) nebo se u toho **nechtěla vyoutovat** (3 případy).

„Byl to neznámý člověk na veřejnosti a neměla jsem žádný důkaz. V takové situaci by bylo strašně těžké cokoli oznámit nebo řešit.“

(trans žena, lesba, 25, Hlavní město Praha)

„Jedná se o mého tátu a ten by mě asi zabil, kdybych to někam nahlásila.“

(trans muž, bisexuální, 15, Středočeský kraj)

„Útočníkovi jsem se ubránila a zahnala ho. Nebyl tak důvod dál ztrácet čas výpovědí na policii, popřípadě se, vzhledem k dlouholetému tréninku v oblasti bojových sportů, ještě vystavit obvinění z nepřiměřené obrany.“

(žena, bisexuální, 42, Hlavní město Praha)

„Chtěla jsem se jenom umýt a pak brečet pod peřinou. Několik dní. Nechtěla jsem rozhodně mluvit s policií nebo aby na mě kdokoliv sahal. Měla jsem důkazy (modřiny, podlitiny, vaginální úraz) i svědky. Do konce života budu litovat, že jsem to nenahlásila.“

(žena, bisexuální, 25, Hlavní město Praha)

„Spolužák už mi takhle dělá ze života peklo. Myslím, že kdybych to nahlásila, jen by se to zhoršilo.“

(žena, bisexuální, 16, „Kraj Vysočina“)

„Nerad přiznávám svou orientaci či gender. Bojím se totiž reakcí okolí.“

(NBi+, v procesu hledání sexuální sebeidentifikace, 17, Ústecký kraj)

Někteří z respondentů a některé z respondentek také předkládali i další důvody nevyhledání pomoci a nenahlášení násilného incidentu (27 případů), další nevěděli nebo si nebyli jisti, proč pomoc nevyhledali a incident neoznámili (2 případy).

7.5 Následky po posledním incidentu fyzického či sexuálního násilí a vyhrožování

Zhoršení duševního zdraví, popsané ve smyslu depresivního a úzkostného prožívání jako následku posledního incidentu fyzického či sexuálního napadení a vyhrožování násilím, reportovalo 66 % dotazovaných. Dalších 46 % mělo obavy a strach chodit ven či na určitá místa, což naznačuje částečnou traumatizaci z daného činu a ztrátu pocitu bezpečí. Omezení pracovní schopnosti jako následek incidentu uvedlo 11 % osob a 9 % dokonce potřebovalo lékařskou pomoc či hospitalizaci. Pětina respondentů a respondentek pak uvedla, že to jejich zdraví a pohodu nijak neovlivnilo. Lze se domnívat, že poslední zkušenost této skupiny lidí nebyla tak závažná. Zároveň je k diskuzi, zda tyto respondenty a respondentky z části tvoří lidé, kteří jsou svou povahou odolnější či si resilienci vybuďovali. Všechny výsledky přehledně shrnuje graf 7.10.

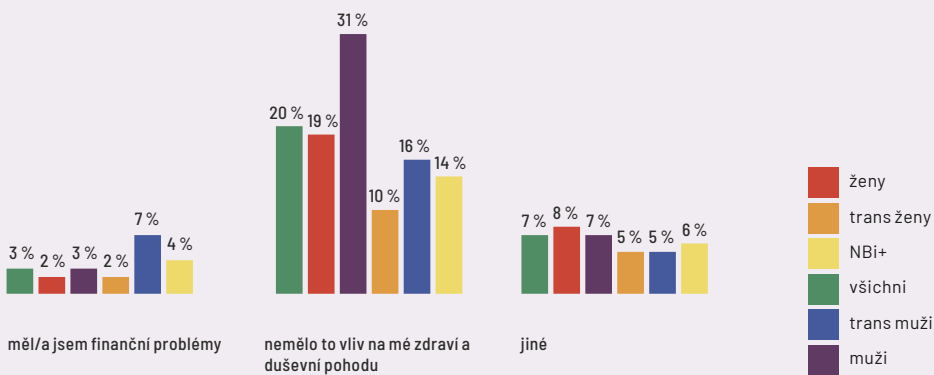
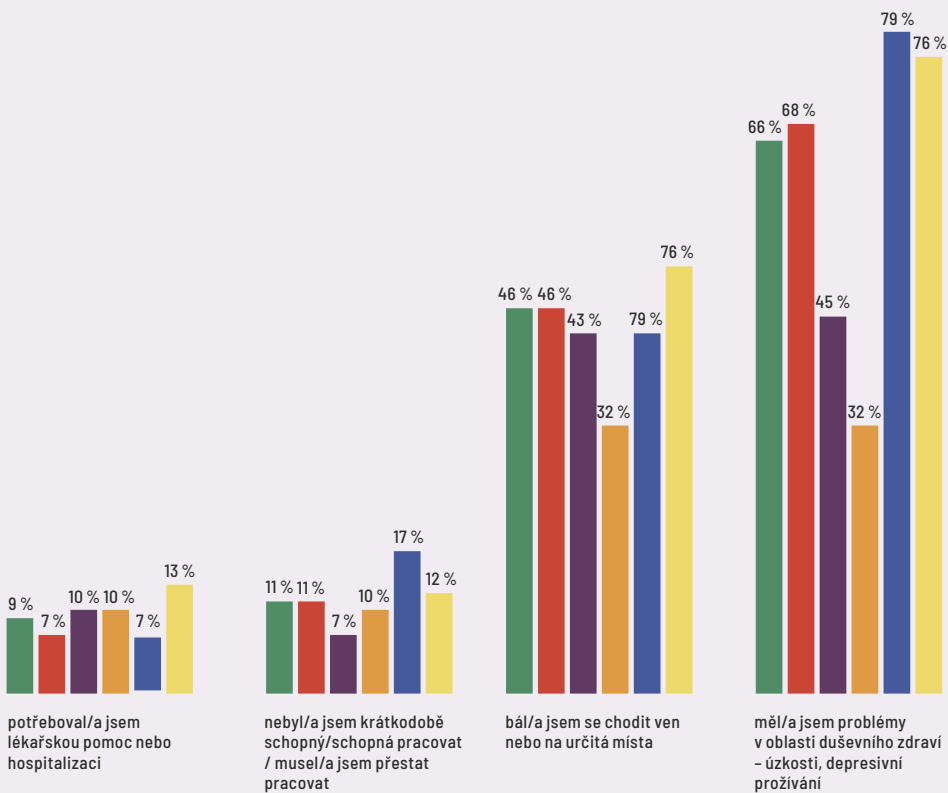
Negativní vliv předsudečného násilí na duševní zdraví povrdila i zmiňovaná studie Petruželky, Walacha a Kalibové (2020), přičemž v tomto kontextu považujeme za vhodné zmínit, že je to zejména organizace In-IUSTITIA, která se v Česku zabývá zajišťováním sociálních služeb, poskytováním právních informací a zastupováním osob dotčených předsudečným násilím a prevencí předsudečného násilí a projevů nesnášenlivosti. V kontextu výzkumu duševního zdraví LGBTQ+ osob je zcela nepopiratelným faktem, že tyto formy předsudečného násilí patří mezi významné menšinové stresory, jež byly řadou studií kauzálně spjaty s negativními důsledky na duševní zdraví, včetně vyššího ohrožení sebevraždou (Ploderl & Tremblay 2015; Pachankis et al. 2018).

Pokud bychom se zaměřili na porovnání námi získaných výsledků v mezinárodním kontextu, pak z dat ve studii FRA (2019) za Českou republiku bylo zaznamenáno podobné rozložení odpovědí, avšak v našem výběrovém souboru respondenti a respondentky úzkosti a depresivní prožívání uváděli o 26 % častěji. Podobně tomu bylo i u většiny evropských států, kde zhoršené duševní zdraví reportovalo okolo 40 % lidí, vyšší podíl byl pouze u Severní Makedonie (68 %), nejnižší naopak v Rakousku (31 %). Naše respondenty také častěji než v roce 2019 uvádělo obavu z návštěvy určitých míst (+17 %), opět nejméně tyto obavy zažívali lidé v Rakousku (14 %) a nejvíce v Severní Makedonii (48 %).

Zvláště závažné incidenty, jakým byl například dvojnásobný vražedný útok na bar Tepláreň v Bratislavě, se pak mohou z podobného principu pojit s negativními duševně zdravotními dopady a **traumatizovat LGBTQ+ lidi**, včetně těch, kteří nejsou přímými oběťmi takových incidentů. Jak uvedl například slovenský režisér Peter Bebjak v rozhovoru⁴⁹ pro DVTV, že poprvé od útoku zažil, kdy se zarazil, když svého přítele v Bratislavě veřejně políbil. Obdobné útoky směřující vůči určité skupině osob proto naplňují

49 Pohádky a kriminálky jsou si podobné. Krakonoš mi připadal jako policajt, říká Bebjak ([elektronický odkaz](#))

7.10 Ovlivnil tento incident vaše zdraví a duševní pohodu?

znaky nejzávažnějších předsudečných trestných činů (těžké ublížení na zdraví, vražda, trestné činy proti lidskosti aj.), protože výrazně znepokojují další příslušníky této menšiny a ve značné míře narušují jejich subjektivní pocit bezpečí. V oblasti duševního zdraví pak mohou tyto události představovat specifickou formu distálních menšinových stresorů, které byly identifikovány jako významné prekuzory duševně-zdravotních problémů u LGBTQ+ osob (Pitoňák, 2017). Tyto mohou mít souvislost i u přímo nevítkimizovaných LGBTQ+ osob s častějšími důsledky v podobě deprese, strachu, úzkosti, ztráty důvěry, sebenenávisti a sklonů k sebevraždě (Stotzer, 2014; Plumm & Leighton, 2019; Walters et al., 2019).

Vnímání vlivu na duševní zdraví pochopitelně v rámci převážně kvantitativně pojaté a neklinicky orientované výzkumné zprávy nemůžeme detailně porozumět, přesto níže zmíněné výsledky kvalitativní analýzy otevřených odpovědí na otázku zda „Ovlivnil tento incident vaše zdraví a duševní pohodu?“ mohou přinést další vhled do vážnosti důsledků těchto činů.

Největší počet respondentů a respondentek uvedl, že měli v důsledku popisovaného incidentu určité **obavy o svou vlastní bezpečnost, strach ze společnosti či některých osob a komplikace v souvislosti s dalším navazováním mezilidských vztahů** (16 případů).

„Od té doby mám poměrně velké obavy z postarších cizích mužů, když na mě promluví. Přemůže mě v tu chvíli strach, začne mi bít srdce, můj mozek ustrne a já myslím jen na to, aby ten muž odešel, abych se mohla nadechnout.“

(NBi+, bisexuální, 19, Jihomoravský kraj)

Nezanedbatelné množství respondentů a respondentek uvedlo, že v důsledku nenávisťného incidentu zažívali **pocit nepohody, rozrušení nebo vzteku** (11 případů). Další skupina respondentů potom hovořila o různých vážných problémech psychického rázu (4 případy). Někteří respondenti a některé respondentky naopak uváděli, že **násilný incident je v důsledku vnitřně posílil, zocelil, případně vedl k uvolnění předchozího psychického bloku** (4 případy).

„Paradoxně mě incident posílil. Nově vím, jak v takových situacích reaguji a znám svoji sílu.“

(trans muž, heterosexuální, 41, Hlavní město Praha)

Dále se objevovaly některé méně zastoupené důsledky v oblasti zdraví nebo duševní pohody. Někteří respondenti a některé respondentky zmiňovali následné **zhoršení rodinných, partnerských či přátelských vztahů** (3 případy), **problémy se sebepoškozováním nebo sebevražděné sklony** (2 případy), **neschopnost mít intimní či sexuální kontakt** (2 případy), či následné **omezení seberealizace nebo projevu náklonnosti na veřejných místech** (2 případy).

„Díky událostem ve škole a mým spolužákům jsem se začala sebepoškozovat.“

(žena, lesba, 15, Jihomoravský kraj)

„Už nejsem schopná mít sex. Nesnesu, aby se mě muž dotýkal.“

(žena, bisexuální, 28, Hlavní město Praha)

„Omezil jsem potom držení se za ruce s partnerem na veřejných místech.“

(muž, gay, 33, Plzeňský kraj)

Nakonec někteří z respondentů a respondentek uvedli, že **násilný incident neměl žádný vliv na duševní zdraví a pohodu** (2 případy). Někteří potom označovali i **další jednotlivé důsledky na duševní zdraví a pohodu**, jež nebylo možné klasifikovat do uvedených kategorií (celkem 8 případů).

7.6 Nenávistné projevy online

On-line předsudečné projevy jsou v posledních letech stále rozšířenější. Defini-
ci nenávistných projevů nabízí kancelář VOP: „Obvykle slovní útok, který podněcuje,
podporuje nebo šíří nenávist vůči konkrétnímu člověku nebo skupině lidí. Často vychází
z předsudků a ustálených představ o lidech určité barvy pleti, národnosti, etnika, pohlaví,
sexuální orientace, víry či věku“⁵⁰. Nenávistný projev může být dle své závažnosti
přestupkem, nebo i trestným činem.

Zákon č. 40/2009 Sb., **trestní zákoník kriminalizuje nenávistné projevy** prostřednic-
tvím především následujících trestných činů: **§ 355 Hanobení národa, rasy, etnické
nebo jiné skupiny osob a § 356 Podněcování k nenávisti vůči národu, rase, etnické
skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování jejich práv
a svobod.** Tyto trestné činy umožňují uložit trest odnětí svobody až na 2 roky v přípa-
dě, že pachatel veřejně hanobil skupinu osob nebo podněcoval k nenávisti vůči určité
skupině osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupi-
ně, národnost, politické přesvědčení a vyznání. Uvedený výčet převládá ve skutko-
vých podstatách předsudečných trestných činů a má taxativní povahu, tzn. nelze jej
rozšiřovat o další charakteristiky, jako je sexuální orientace nebo genderová identita.
Pokud by pachatel hanobil skupinu osob pro sexuální orientaci nebo genderovou
identitu, nejednalo by se o trestný čin. Jedinou výjimkou z tohoto pravidla předsta-
vuje právě výše uvedený trestný čin Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo
k omezování jejich práv a svobod. Obsahuje totiž ve výčtu charakteristik sousloví „pro

50 Nenávistné projevy na internetu ([elektronický odkaz](#))

jinou skupinu osob”, za kterou je možné dosadit sexuální orientaci, genderovou identitu, zdravotní stav/postižení či jinou obdobnou charakteristiku.

Trestní zákoník považuje nenávistné projevy spáchané online za závažnější než off-line nenávistné projevy. Oba výše uvedené trestné činy obsahují kvalifikovanou skutkovou podstatu, umožňující potrestat pachatele přísněji. Pokud byly trestné činy hanobení a podněcování spáchaný „tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem“, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na 3 roky.

Z našich výsledků vyplývá, že se **s nenávistnými projevy a činy týkající se LGBTQ+ lidí v online prostředí setkalo celých 84 % respondentů a respondentek.** Ve studii organizace Galop (2019) napříč devíti evropskými státy kladně odpovědělo nejméně lidí ve Španělsku (48 %) a nejvíce ve Velké Británii (78 %). V Česku monitoruje tyto předšudečné incidenty organizace In-IUSTITIA, která v posledních letech zaznamenala značný nárůst incidentů na internetu - 4,3% v roce 2015, 4,6 % v roce 2016, 35 % v roce 2017, 37 % v roce 2018, 34 % v roce 2019 a 51 % v roce 2020.

Pokud se podíváme na výsledky jednotlivých podskupin, pak vidíme, že **nejčastěji styk s projevy a činy nenávisti v online prostředí vůči LGBTQ+ lidem uvedli* y NBI+ osoby (93 %), trans muži (92 %), dále pak PQA osoby (91 %) a trans ženy (89 %).** Jak ale vidíme v grafech 7.11, tak je styk s online nenávistí obecně široce rozšířený a setkaly se s ním více než tři čtvrtiny respondentstva ze všech skupin. Když jsme provedli dodatečné zhodnocení dat z hlediska věkových skupin, tak se nám podobně jako u dalších otázek potvrdil velmi negativní trend, že čím mladší věková skupina, tím vyšší míra styku s online nenávistí. **Až 92 % všech ve věku 12-15 let a téměř 90 % všech ve věku 16-18 let se setkala v posledních pěti letech s projevy online nenávisti.**

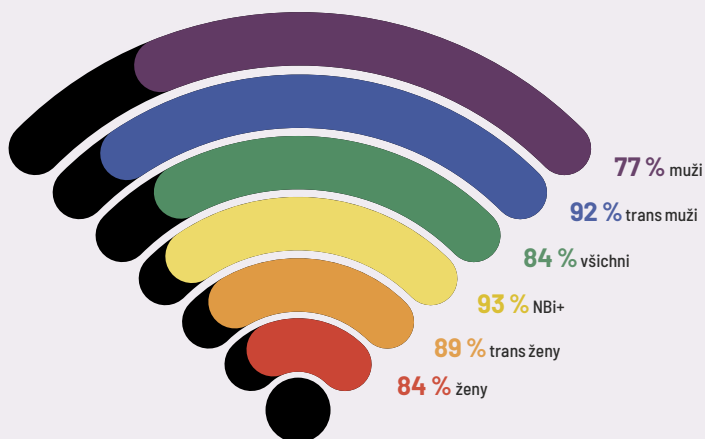
Z hlediska typů online nenávisti, **největší část dotazovaných uvedla (90 %), že se setkala s online urážkami jich samých nebo jiných LGBTQ+ lidí. Alarmujících 69 % respondentů a respondentek pak uvedlo zkušenost s vyhrožováním fyzickým násilím** - opět buď vůči nim samotným nebo vůči jiným LGBTQ+ lidem. Jako velmi vážné zjištění považujeme skutečnost, že **více než polovina (54 %) dotazovaných se setkala s výhrůzkami smrti, ať již mířených proti nim nebo jiným LGBTQ+ lidem.** Ve studii Galop (2019), již se účastnilo devět evropských zemí (bez ČR) byla průměrná zkušenost s online výhrůzkami smrti 31%.

Z výsledků vyplývá, že **skupina, která je online nenávistnými projevy ohrožena nejvíce, jsou trans lidé. On-line vyhrožování fyzickým násilím reportovalo 78 % trans žen (+9 % oproti průměru), s online výhrůzkami smrti se setkalo celkem 70 % trans mužů (+16 % oproti průměru) a výhrůžky sexuálním napadením označilo 42 % trans žen (+12 % oproti průměru) a stejný podíl NBI+ osob.**

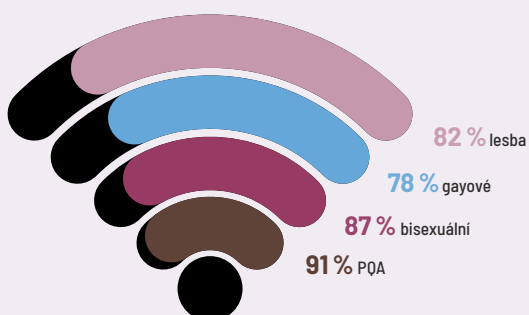
S online výhrůzkami sexuálním napadením mělo zkušenost 30 % všech respondentek a respondentů. Pokud se na obdobná čísla podíváme z perspektivy sexuální orientace respondentstva, pak **online vyhrožování fyzickým násilím reportovalo**

7.11 Setkali jste v posledních 5 letech s projevy a činy z nenávisti vůči LGBTQ+ lidem v online prostředí?

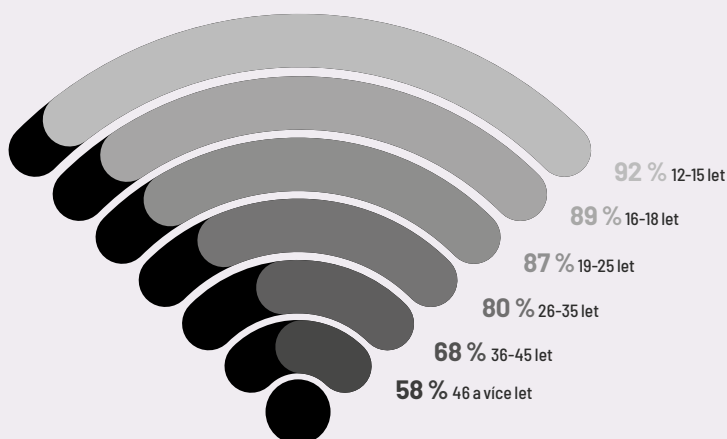
dle genderové sebeidentifikace

dle sexuální orientace

dle věku

nejvíce 75 % PQA osob. S online výhružkami smrti se setkalo celkem 61 % PQA osob. Podrobnější pohled nabízíme v grafech 7.12 a 7.13.

V otevřených výpovědích respondenti a respondentky identifikovali jiné a konkrétně zvané typy projevů a činů z nenávisti vůči LGBTQ+ lidem v online prostředí. Nejvíce z respondentů a respondentek zmínilo **nejrůznější nenávistné komentáře a příspěvky na sociálních sítích směřované proti LGBTQ+ lidem obecně** (30 případů). Někteří blíže specifikovali online urážky a nadávky vůči jím samým, jiným LGBTQ+ lidem, případně LGBTQ+ lidem obecně (20 případů). Další výpovědi naznačovaly **posměšky, zesměšňování či nevhodné vtipy v online prostoru** (13 případů), případně šíření nejrůznějších nepravd, dezinformací či stereotypů (7 případů). Menší množství respondentů zmínilo záměrně chybné užívání zájmen, jmen či chybné rodové oslovení v online prostoru (3 případy), záměrné snižování názorů či zpochybňování platnosti argumentů LGBTQ+ lidí (3 případy) nebo online předsudečné projevy politiků a veřejně exponovaných osob, například na různých sociálních sítích (3 případy). Někteří respondenti a některé respondentky žádný konkrétní typ online nenávistného projevu neuvedli (6 případů), popřípadě uvedli některý další typ (5 případů) nebo zamýšleli označit více z výslovně vypočtených typů (4 případy).

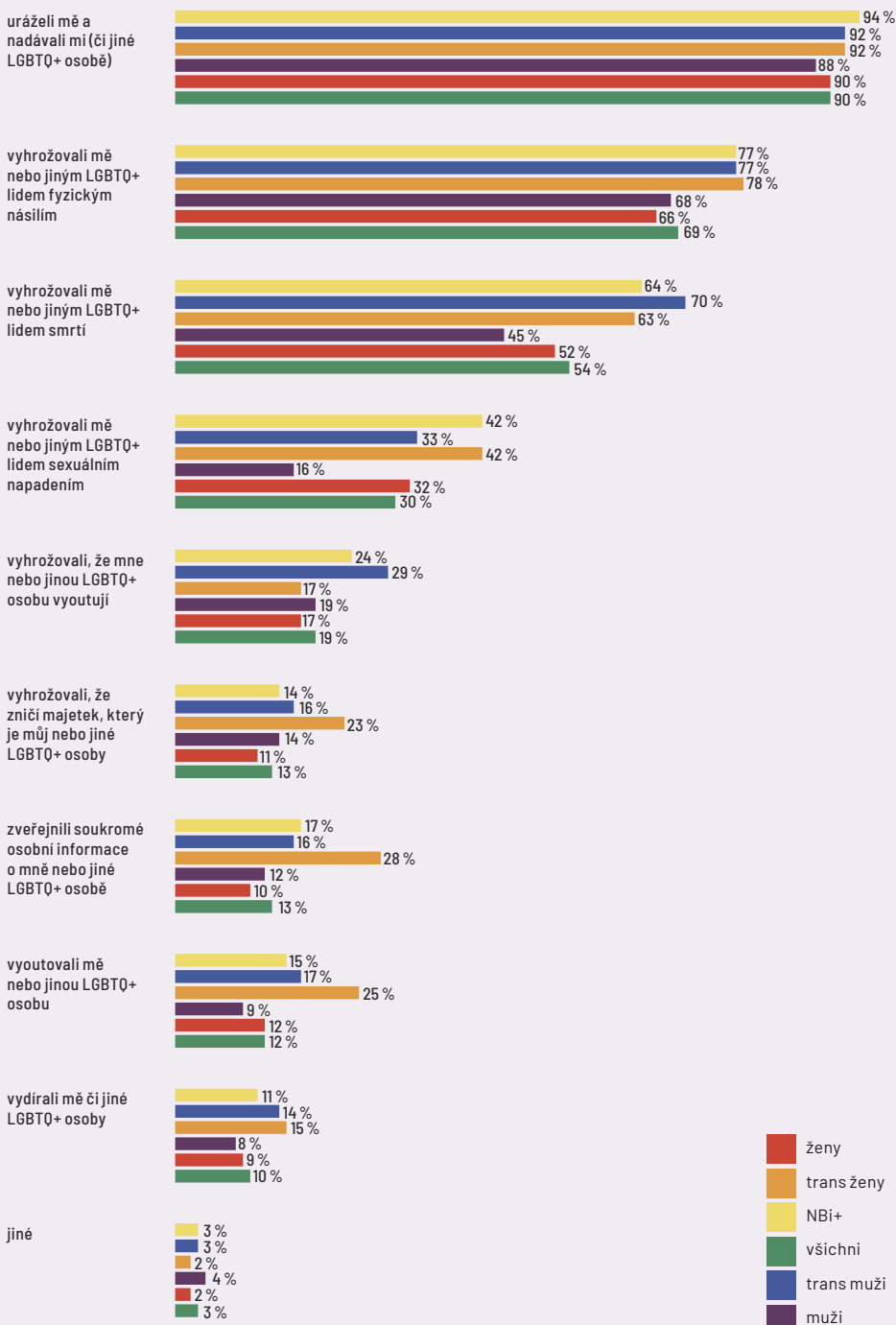
„Na internetu mi vypisovali soukromé zprávy neznámí lidé. Vyhržovali mi, že mě zabijí. Dále psali, že by mě měl někdo znásilnit, abych byla „normální“.

(žena, lesba, 26 let, Jihomoravský kraj)

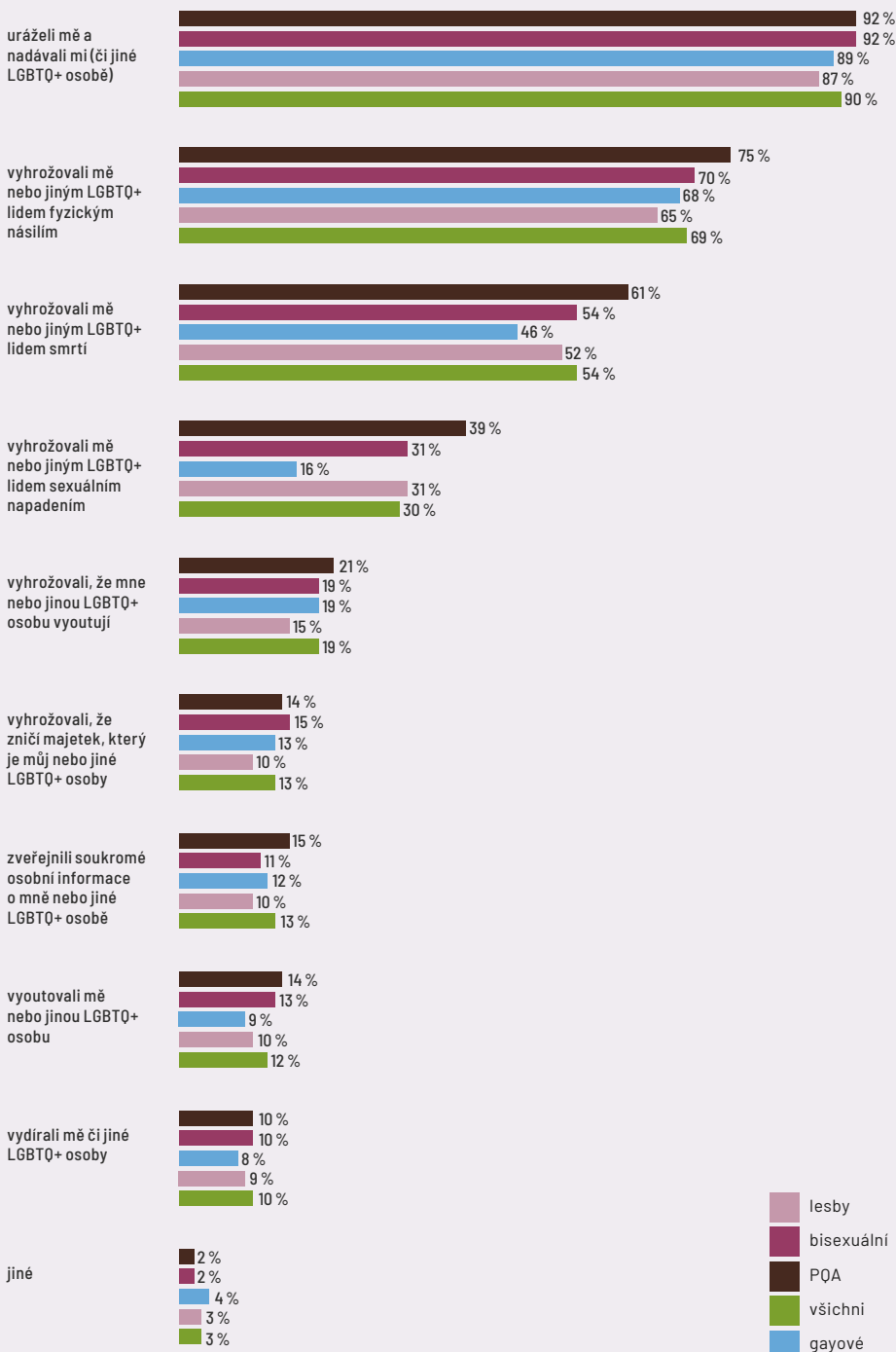
„V gaming komunitě on-linové hry, kterou jsem s přáteli hrával, o mně známý rozšířil fakt, že jsem trans. Z celé guildy, kterou jsem vedl společně s dalším kamarádem, mi následně začaly od tehdejších přátel chodit nenávistné zprávy a výhružky fyzickou likvidací. Musel jsem opustit klan, zrušit účty a zcela zapomenout na nick, který jsem používal patnáct let.“

(trans muž, gay, 32 let, Středočeský kraj)

7.12 O jaký typ projevů a činů z nenávisti vůči LGBTQ+ lidem online šlo? (dle genderové sebeidentifikace)

7.13 O jaký typ projevů a činů z nenávisti vůči LGBTQ+ lidem online šlo? (dle sexuální orientace)

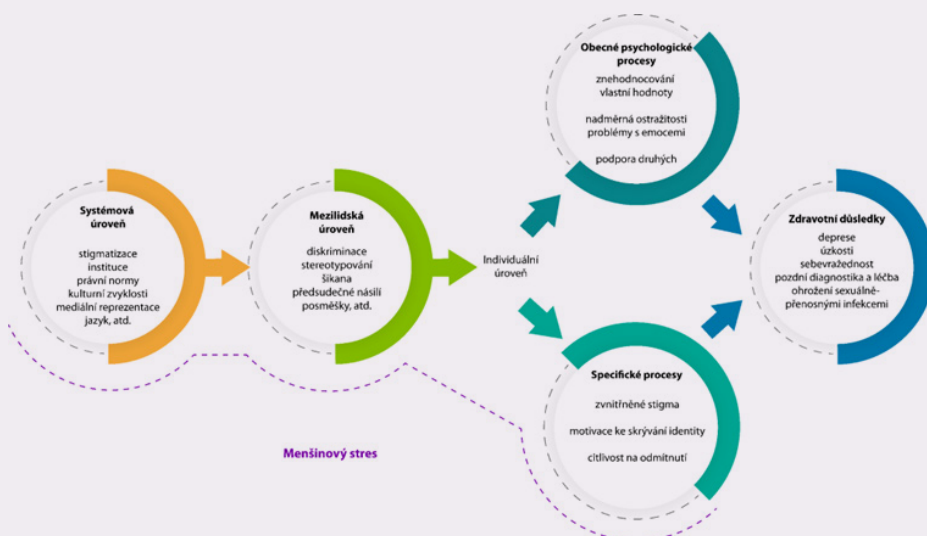
Duševně-zdravotní péče

8. Duševně-zdravotní péče

V porovnání s heterosexuálními a cis lidmi, neheterosexuální (LGBQA+) lidé, ale též trans lidé (T), nebinární lidé a další genderově rozmanité osoby (NBi+) vykazují násobně vyšší výskyt afektivních (např. deprese) či neurotických (např. úzkostnost) problémů (Pitoňák, 2017; Plöderl & Tremblay, 2015). Výzkumy ale prokázaly i násobně vyšší suicidalitu (Plöderl & Tremblay, 2015), častější užívání návykových látek (Marshall et al. 2008), vyšší ohrožení infekcí HIV i dalšími STI (Halkitis et al., 2013), ale též častější poruchy příjmu potravy (Austin et al., 2009), vyšší výskyt kardiovaskulárních onemocnění či obezity (Fredriksen-Goldsen et al., 2013).

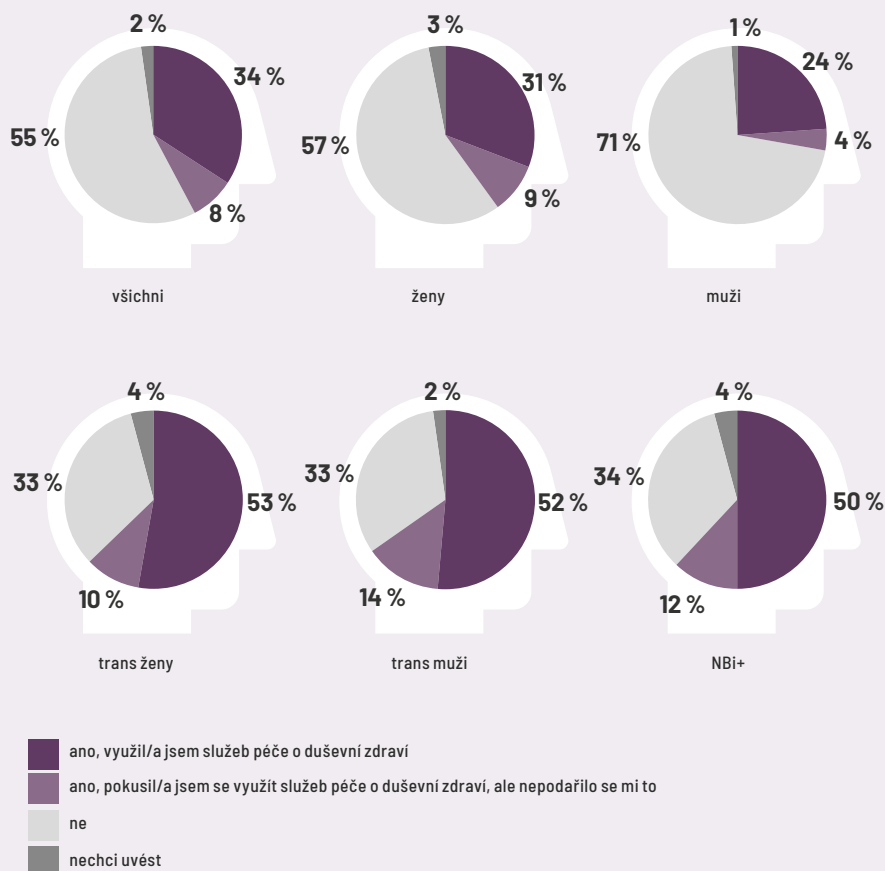
Výzkumy, které výše zmíněné zdravotní nerovnosti vysvětlují, se shodují na tom, že jejich příčiny nelze spatřovat v sexuální orientaci či genderové identitě osob, ale na nejobecnější úrovni je zapotřebí je spojovat s **působením nejrůznějších forem cisheteronormativní stigmatizace**, diskriminace a viktimizace, která zdraví neheterosexuálních osob, ale také genderově rozmanitých osob, ve společnosti ohrožuje vlivem komplikovaného působení psychologických a psychosociálních procesů, nejčastěji konceptualizovaných v rámci **teorie menšinového stresu** (Frost et al., 2015; Hatzenbuehler et al., 2013; Meyer, 2003; Pitoňák, 2017). **V současné době již výzkum identifikoval celou řadu negativních vlivů, které na individuální úrovni mohou nabývat specifických subjektivních forem menšinových stresorů souvisejících se stigmatizací - skrývání identity, strach z nepřijetí, zvnitřnění stigmatizace (internalizace homo- / bi- / trans- / NB- / negativity) a narušovat tak duševní zdraví LGBTQ+ osob i způsoby, které se přímo netýkají následků jejich viktimizace.**

Schéma adaptováno z Pitoňák (2022)

Abychom lépe porozuměli potřebám LGBTQ+ osob v oblasti péče o duševní zdraví, zařadili jsme do naší studie několik otázek, které se na toto téma zaměřovaly. První otázkou byla otázka týkající se využití služeb péče o duševní zdraví v posledních 12ti měsících. **Z výsledků v grafu 8.1 vidíte že, v posledních 12ti měsících vyhledalo péči v oblasti duševního zdraví 34 % (1169 ze všech) dotázaných a dalších 8 % (291) se o to pokusilo, ale neuspělo. Nejméně úspěšní ve snaze vyhledat péči byli trans muži (14 %) a NBI+ lidé (12 %).** Nejméně vyhledávali péči muži, v posledních 12ti měsících ji vyhledalo 24 % – lze se domnívat, že to může být ovlivněno genderovými stereotypy, které ovlivňují také oblast duševního zdraví. Stereotypní genderové role totiž mohou obsahovat porozumění, že muži by neměli dávat najevo své emoce či vyhledat pomoc, popřípadě, že by to mohl být znak slabosti, v samotném důsledku pak jen malá část z nich vyhledá pomoc i v případě potřeby (Gough & Novikova, 2020). Obdobný efekt

8.1 Využil/a jste nebo snažil/a jste se využít v posledních 12 měsících nějakou službu péče o duševní zdraví?

bychom tak mohli čekat u trans žen, jelikož byly v dětství pravděpodobně vychovávány a socializovány jako muži, nicméně tomu tak není – 53 % trans žen vyhledalo péči v oblasti duševního zdraví. Obecně trans a nebinární lidé vyhledávali* péči nejčastěji, což je pravděpodobně dáno podmínkami tranzice v Česku, kde je návštěva psychiatra či psychiatricky a psychologie jednou z podmínek pro nastartování celého procesu.

Jelikož z dlouhodobého hlediska např. trans a NBi+ lidé upozorňují na nedostatečně dostupnou péči, zjišťovali jsme též **míru obtížnosti, se kterou se** naši respondenti a respondentky **dostávali k péči**. Z výsledků vyplynulo, že polovina dotázaných (56 %) hodnotila přístup k péči jako velmi snadný či spíše snadný, naopak 19 % přístup považovalo za velmi obtížný. **Vnímání péče jako dostupné převažuje u mužů a žen, trans a nebinární osoby ji vnímají jako obtížněji dosažitelnou.**

Péče o duševní zdraví může být v České republice v současné době obecně obtížně dostupná – existují dlouhé čekací doby, popřípadě péče, která by byla hrazena ze zdravotního pojištění, nemusí být dostupná, i když v tomto ohledu vidíme pozitivní vývoj vzhledem k zapojení některých pojišťoven do programů psychosociální podpory. Roli může hrát i to, zda lidé vyhledávají péči ve velkém městě či v malé obci, a již zmíněné finanční možnosti⁵¹. Významnou bariérou v péči o duševní zdraví je také přetrvávající stigmatizace lidí s duševními obtížemi a stigma psychiatrických a psychologických služeb jako celku. To způsobuje mimo jiné situaci, kdy je návštěva psychologické či psychiatrické kliniky viděna jako nežádoucí či ostudná, na základě čehož lidé mohou otálet s vyhledáním péče i v situaci, kdy mají závažné či dlouhotrvající obtíže. Na tuto situaci v Česku dosud reagovala první etapa Reformy péče o duševní zdraví⁵², která byla schválena v roce 2013 a usilovala o proměnu a větší dostupnost duševně-zdravotní péče. Snižování stigma duševních nemocí a osvětě v oblasti duševního zdraví se i nadále věnuje jeden z projektů Reformy – Iniciativa Na rovínu⁵³ fungující pod Národním ústavem duševního zdraví.

Výše jsme popsali výzvy, kterým lidé čelí při hledání duševně-zdravotní péče bez ohledu na jejich genderovou identitu či sexuální orientaci. LGBTQ+ lidé však kromě výše zmíněných obtíží čelí dalším překážkám, nejčastěji pak nedostatečné kvalifikaci poskytovatelů péče, kteří mohou zastávat předsudečné názory a představovat tak jen další z aktérů či prostředí, ve kterých je jejich identita napadána, zpochybňována nebo zcela nepochopena. Diskurz mediálně známých osob z oblasti psychiatrie a psychologie je často navzdory postupujícímu odbornému poznání stále transfobní či popírá validitu některých identit. Polemiku ohledně různých přístupů odborníků v Česku diskutuje Vybíral (2008), konkrétně se vztahuje k výroky Ludmily Trapkové a Vladislava Chvály, kteří zastávají stereotypní vnímání mužů a žen jako protikladů, které se musejí

51 V Praze bez čekání, ve Varech bez šance. Psychoterapie s příspěvkem od pojišťovny funguje, ale ne všude ([elektronický odkaz](#))

52 Strategie Reformy psychiatrické péče ([elektronický odkaz](#))

53 Iniciativa Na rovínu: Stigma a diskriminace ([elektronický odkaz](#))

8.2 Na škále 1 až 5 zhodnoťte, jak snadný byl pro vás přístup ke službám péče o duševní zdraví v posledních 12 měsících?

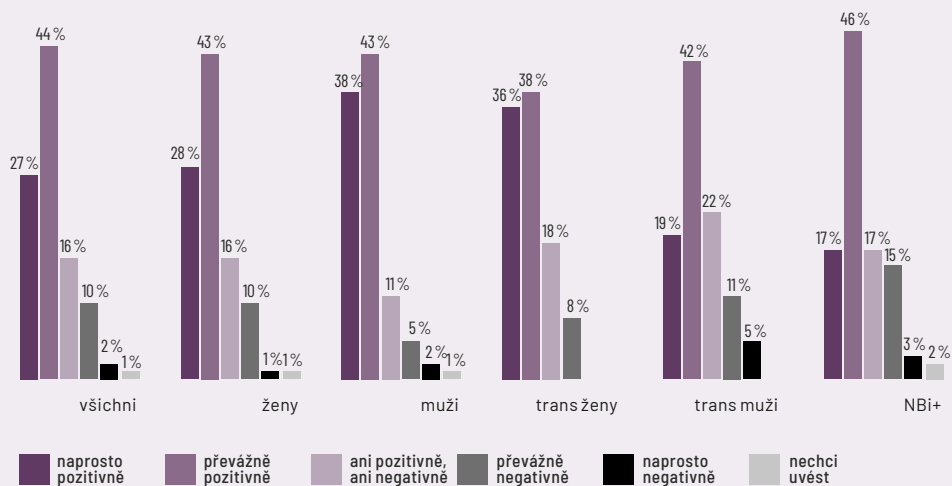

projevovat určitým způsobem, a dle kterých je rodina tvořená mužem a ženou nena-
hraditelná. Tuto protikladnost pak opírají o své zkušenosti, zapomínajíc reflektovat
vlastní postoje, subjektivitu a názorovost, se kterou tato pozorování a závěry provádějí
(Vybíral, 2008). Nejde přitom o to ignorovat rozdílné nároky, kterým v naší společnosti
lidé na základě své genderové identity čelí a které jejich identitu mohou formovat.
Výše zmíněné úvahy jsou však silně cisheteronormativní, chybí zde respekt k se-
beurčení jedince a různorodosti vztahových nastavení. Kromě neheterosexuálních
vztahů může být stále některými odborníky nepochopena také trans identita a další
genderová rozmanitost a být chybně vnímána jako následek traumatu z dětství nebo
sexuálního zneužití⁵⁴. Pokud LGBTQ+ lidé při vyhledání péče o duševní zdraví namísto
bezpečného prostoru a pochopení získají zkušenost nepřijetí a odsouzení, může to
velmi narušit důvěru vůči pomáhajícím profesím a zkomplikovat jejich další pokusy
o vyhledání psychologické péče.

Jako poslední otázku v této oblasti jsme zařadili škálu určenou k obecnému zhod-
nocení kvality poskytnuté péče v posledních 12 měsících. Jak vidíme v grafu 8.3, tak
44 % osob mělo převážně pozitivní zkušenost, dalších 27 % hodnotí péči naprosto
pozitivně. **Nejvíce byli s péčí spokojeni muži a trans ženy**, jako naprosto pozitivní je
hodnotí 38 % mužů a 36 % trans žen. Oproti tomu 15 % nebinárních lidí a 11 % trans
mužů hodnotí péči převážně negativně.

⁵⁴ Rozhovor se sexuoložkou Petrou Vrzáčkovou o zkušenostech z práce s trans a s nebinárními lidmi ([elektronický odkaz](#))

8.3 Jak byste obecně zhodnotil/a služby péče o duševní zdraví, které jste využil/a v posledních 12 měsících?

Závěrečná doporučení

9. Závěrečná doporučení

Závěrem této výzkumné zprávy zmíníme **vybraná doporučení, která by dle našich hlavních zjištění mohla vést ke zlepšení situace LGBTQ+ osob v Česku**. Jelikož jsme si vědomi naší výzkumné pozice a cílů, které souvisely zejména se zpracováním a vyhodnocením získaných dat z naší studie, odkážeme se zde zejména na doporučení, která jsou již formulována v rámci existujících klíčových dokumentů. V první řadě dále vycházíme ze stále platných doporučení veřejné ochránkyně práv (VOP) z roku 2019, které byly publikovány ve výzkumné zprávě předchozí studie *Být LGBTQ+ v Česku*⁵⁵ (dále jako doporučení VOP). Dále budeme vycházet z návrhu Vládní strategie rovnosti a odstraňování bariér důstojného života LGBTI+ lidí v ČR 2021–2026⁵⁶ (dále jako Vládní strategie), kterou vypracoval Výbor pro práva LGBTI+ lidí (resp. v předložené podobě ještě pod dřívějším názvem Výbor pro sexuální menšiny Rady vlády pro lidská práva) při Úřadu vlády ČR, která však zatím nebyla vládou ČR oficiálně schválena. Na evropské úrovni se pak budeme odkazovat zejména na dokument Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025⁵⁷ (zde dále jako Strategie pro rovnost), který zpracovala Evropská komise. Následující body nepovažujeme za vyčerpávající přehled a pro detailnější vodítka doporučujeme přímo výše zmíněné dokumenty.

Doporučení v oblasti akceptace rozmanitosti v oblasti sexuální a genderové identity

- Oproti předchozím výzkumům v oblastech, které se dotýkají LGBTQ+ lidí, jsme zaznamenali **nárůst rozmanitosti sexuálních identit**, tedy větší počet identit, které se v dřívějších studiích vyskytovaly spíše okrajově – podíl osob, které se identifikovaly jako lesby, gayové nebo bisexuální osoby, je tak v naší studii nižší než v předchozích studiích, a naopak se zvýšil podíl osob, které se identifikovaly jako pansexuální, queer či asexuální. Doporučujeme tuto rostoucí rozmanitost akceptovat jako pozitivní součást procesu rostoucí dostupnosti socio-kulturního porozumění sexuální rozmanitosti lidí a rozumět těmto identitním pojmům jako základním kamenům pro validizaci osob, které se s nimi identifikují. Kromě respektu k druhým lidem a jejich odlišnostem, který je hodnotou sám o sobě, jde také o uvědomění si principu, v jehož rámci vyšší akceptace má pozitivní dopad na duševní zdraví i kvalitu života dotčených osob.

⁵⁵ Být LGBTQ+ v Česku. Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisťi ([elektronický zdroj](#))

⁵⁶ Vládní strategie rovnosti a odstraňování bariér důstojného života LGBTI+ lidí v ČR 2021–2026 ([elektronický zdroj](#))

⁵⁷ Strategie pro rovnost ([elektronický zdroj](#))

- Podobně jsme pak v oblasti genderové rozmanitosti zaznamenali značný **nárůst osob, které se v oblasti své genderové identifikace vymykají normativnímu binárnímu dělení** lidí do dvou kategorií, tedy na muže (ať již cis nebo trans) a ženy (ať již cis nebo trans), které se normativně pojí s maskulinitou a femininitou. Mezi ty, kteří se vymykají tomuto dominantnímu genderovému normativnímu dělení, patří zejména osoby, které se identifikují jako nebinární, genderfluidní, agender nebo polygender osoby. Tyto osoby pak v našem výběrovém souboru tvořily více než 15 % (výzkum VOP z roku 2018 uváděl 4 %), a to svědčí o rostoucí potřebě nepřehlížet potřeby a práva těchto lidí.
- **Přehlížené osoby, které v průběhu svého života prošly tranzicí, ale v současnosti se identifikují jako cis osoby** - tedy jako ženy či muži, ačkoliv měli po narození zapsáno opačné pohlaví. V našem výběrovém souboru se jednalo o 1,5 % osob, které bychom bez položení příslušné otázky nebyly schopni zaznamenat a zachytit adekvátně stresory, kterým mohli být vystaveny na základě své genderové identity. Při zavádění otázek na „zapsané pohlaví“ ale upozorňujeme na potřebu umožnit přeskočení této otázky či její nezodpovězení v případech, kdy na ni respondenti z jakéhokoliv důvodu nechtějí odpovídat.

Doporučení pro účinnější ochranu před předsudečnými činy

- Vzhledem k tomu, že většina dotazovaných byla přesvědčena, že je pro oběti předsudečných činů těžké se domoci svých práv (83 %) a 46 % uvedlo, že svůj incident neoznámili, jelikož si myslí, že by to nic nezměnilo, byla by vhodná **úprava trestního zákoníku, aby adekvátně chránil LGBTQ+ lidi před předsudečným násilím**. V otevřené výzvě Společně proti nenávisti⁵⁸ (dále jen Výzva), která byla jako následek nedávné dvoujnásobné vraždy a útoku v bratislavském klubu Tepláreň adresována Vládě ČR a Parlamentu ČR a ve které zástupci a zástupkyně LGBTQ+ lidí jasně formulovali několik požadavků. V tomto případě „*Novelizaci trestního zákoníku tak, aby zajistil, že LGBTQ+ lidé jako jedna ze skupin ohrožených předsudečnou trestnou činností získají zcela totožnou ochranu jako ostatní skupiny již nyní trestním zákoníkem specificky chráněné*“. Výzva v tomto bodě doplňuje vysvětlení, že podle pravidelných čtvrtletních zpráv organizace In IUSTITIA, která se zabývá sledováním⁵⁹ předsudečného násilí a poskytováním pomoci jeho obetím v ČR, byli LGBTQ+ lidé v roce 2021 v pořadí druhou nejohroženější skupinou lidí v Česku, která je vystavena předsudečně motivovaným útokům a doplňuje: „*Pachatelé a pachatelky homofobních a transfobních útoků však nejsou orgány činnými v trestním řízení vyšetřování, stíhání a trestání tak jako pachatelé rasových, etnických, národnostních či nábožen-*

58 Společně proti nenávisti ([elektronický zdroj](#))

59 In IUSTITIA ([elektronický zdroj](#))

ských předsudečných útoků, čímž dochází k nedostatečné ochraně obětí z řad LGBTQ+ lidí. Je třeba, aby LGBTQ+ lidé byli jako skupina výslovně uvedeni ve skutkových podstatách předsudečných trestných činů. Trestní zákoník musí znát homofobní a trans-fobní pohnutku jako zvláštní přitěžující okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby a u kvalifikovaných „předsudečných“ skutkových podstat některých obecných trestných činů (ubližování na zdraví, vydírání apod.) musí být pamatováno na vztahovou orientaci či genderovou identitu.“

- Zde je vhodné poznamenat, že i Vládní strategie shledává, že v současné době neexistuje dostatečná ochrana LGBTQ+ osob před předsudečnými činy z důvodu genderové identity či sexuální orientace a uvádí, že nyní jsou rasistické či náboženské útoky trestány zhruba o jednu třetinu přísněji než útoky homofobní či trans-fobní. Vládní strategie proto podporuje potřebu zahrnout trestné činy motivované sexuální orientací a genderovou identitou do trestního zákoníku, aby ochrana před nimi byla efektivní. Zároveň je třeba tuto ochranu sjednotit a zjednodušit (včetně antidiskriminačního zákona) a porozumět skutečnosti, že v tomto případě nejde o zavádění speciálních kategorií, ale o uznání skutečnosti, že LGBTQ+ lidé se nacházejí ve zranitelné pozici a patří mezi skupiny nejohroženější předsudečnou trestnou činností. Výše zmíněné potvrzuje i Strategie pro rovnost Evropské komise, která uvádí, že na úrovni EU dosud neexistují konkrétní sankce pro předsudečné činy zaměřené vůči LGBTQ+ lidem a vybízí členské státy k vytváření bezpečného a podpůrného prostředí pro LGBTQ+ oběti předsudečných činů aby pro ně bylo snazší je nahlášovat.
- V oblasti řešení předsudečných činů by dalším krokem mělo být **uznání LGBTQ+ obětí trestných činů jako zvláště zranitelných obětí**, které definuje zákon č. 45/2013 Sb. Vládní strategie dále doporučuje zavádět otázky týkajících se LGBTQ+ osob do systému dalšího vzdělávání soudců a soudkyň, státních zástupců a zástupkyň a příslušníků a příslušnic Policie České republiky, tj. zavádět školení či semináře týkající se LGBTQ+ tematiky. Tyto semináře by měly pracovat s metodikou, jejímž cílem bude zvyšovat citlivost jednání s těmito oběťmi a zároveň poskytnout vodítka pro práci s LGBTQ+ oběťmi. Seminář i metodiky by měly vzniknout ve spolupráci s organizacemi pomáhajícími těmto oběťmi. Toto doporučení nalezneme i v doporučení VOP z roku 2019.

Doporučení v oblasti snižování bariér v zaměstnání a ve školním prostředí

- Otevřené prožívání identity není samozřejmostí, značný podíl LGBTQ+ osob zůstává stále v rámci každodenního fungování skryt před ostatními lidmi v rámci institucí, jako jsou školy, nebo v rámci zdravotnictví či v pracovním životě. Zaměstnavatelé by proto měli zavádět opatření, jejichž cílem bude odbourávat faktory, které pravděpodobnost větší otevřenosti LGBTQ+ zaměstnanců a zaměstnankyň snižují.

V tomto ohledu doporučovala VOP v roce 2019 zavést **opatření na podporu diversity na pracovišti a také vytvořit efektivní mechanismy předcházení a postihu obtěžování z důvodu genderové identity či/a sexuální orientace na pracovišti.**

Vládní strategie v oblasti zaměstnání mimo jiné navrhuje zařadit školení na LGBTQ+ témata do přípravy pracovníků a pracovníc ve státní správě a samosprávě a taktéž podpořit vznik zaměstnaneckých LGBTQ+ skupin. Doporučuje také narovnání benefitů z důvodu překážek v práci, aby byly pro stejnopohlavní páry stejné jako pro ty opačného pohlaví. Jako další opatření uvádí proškolení pracovníc a pracovníků na úřadech práce v této oblasti. Strategie pro rovnost Evropské komise taktéž zmiňuje nutnost podpory inkluзивity a rozmanitosti na pracovišti, které vidí jako faktory, jež přispívají k produktivitě a inovacím. Dále tento dokument připomíná směrnici o rovnosti v zaměstnání, jež deklaruje právo na to, aby nikdo nebyl diskriminován a v souvislosti se zaměstnáním nebyl vystaven obtěžování kvůli své sexuální orientaci a dále udává, že bude aplikaci směrnice u členských států kontrolovat.

- Žádoucí je také zlepšování přístupu k LGBTQ+ studujícím ve školách, **vytváření bezpečného prostoru a strategie prevence šikany založené na genderové identitě a/či sexuální orientaci.** V roce 2019 tyto kroky již doporučovala tehdejší ombudsmanka Anna Šabatová – kladla důraz na budování přívětivého klimatu ve školách, rozvoj respektu a také včasné odhalování a řešení obtěžování či jiného negativního chování. Potřebu vytvořit metodiky pro vedení škol k vytváření inkluзивního prostředí uvádí i Vládní strategie. Tato strategie také dodává, že by bylo třeba integrovat LGBTQ+ témata do obsahu rámcových vzdělávacích programů a souvisejících materiálů a provést revizi dokumentů primární prevence homofobie a transfobie, včetně jejich distribuce mezi vyučující a další personál. Evropská komise v tomto ohledu zmiňuje, že má za cíl podpořit sdílení osvědčených postupů mezi členskými státy jak ve školách vytvářet bezpečné a inkluзивní prostředí.

Doporučení pro osobní a rodinný život

- Jak z naší studie jasně vyplynulo, prostředí původní rodiny pro mnohé LGBTQ+ osoby bohužel nepředstavuje bezpečný prostor. Ačkoliv v této oblasti není možné hovořit o konkrétních doporučeních ze strany veřejných dokumentů, vnímáme, že pozitivně mohou působit kroky, které obecně zcitlivují společnost směrem k akceptaci a respektu LGBTQ+ lidí.
- Z výsledků vyplývá, že předsudečnosti a stereotypy namířené proti LGBTQ+ lidem jsou bohužel stále rozšířené, přičemž zvláště rozšířené a problematické jsou v online prostředí.
- Specifickým ukazatelem, který se pojí s vnímanou neakceptací LGBTQ+ osob ve společnosti, je míra vnímané potřeby skrývat projevy partnerské náklonosti, kte-

rou LGBTQ+ osoby na veřejnosti pociťují. Ze zaznamenaných forem předsudečnosti ale vnímáme, že obecná předsudečná motivace vylučovat LGBTQ+ osoby a jejich rozmanitost zejména z veřejného prostoru jsou stále značně rozšířeny a zřejmě i proto vládní strategie doporučuje připomínat si dodržování práv LGBTQ+ lidí ve formě podpory veřejných akcí a událostí.

- Z našich výsledků rovněž vyplynulo, že negativní výroky politiků a související politizace témat, souvisejících se životy LGBTQ+ lidí, jejich právy a svobodami, lze identifikovat jako škodlivé systémové faktory, které jsou patrně důsledkem nesouladu mezi převládajícími společenskými postoji a rozložením postojů mezi volenými zástupci a zástupkyněmi.
- Tento nesoulad pak lze vnímat právě v oblasti rodinných práv, kde jsme identifikovali a potvrdili silnou potřebu **zpřístupnění manželství osobám stejného pohlaví**. Tento krok by uvítalo 98 % dotázaných. Obdobné doporučení předložila bývalá VOP Anna Šabatová ve výzkumné zprávě *Být LGBT+ v Česku* z roku 2019. Stejně tak i předložený návrh vládní strategie. Zpřístupnění manželství tak vládní strategie vidí jako cestu k překonání překážek, kterým LGBTQ+ rodiny čelí. V lednu také proběhl čtvrtý *Univerzální periodický přezkum* (UPR) lidskoprávní situace v ČR⁶⁰, z něhož rovněž vzešlo pro Českou republiku doporučení umožnit uzavírat manželství všem párům, bez ohledu na genderovou identitu a sexuální orientaci. Evropská komise udává, že bude usilovat také o uznávání rodičovství duhových rodin napříč státy EU skrze horizontální legislativní změnu.

Doporučení pro snižování bariér v přístupu k sociálním a zdravotnickým službám

- Z výsledků naší studie vyplývá, že LGBTQ+ lidé nejsou v celé řadě míst otevření, protože se v těchto místech cítí ohroženi a pociťují strach z napadení – zejména se jedná o veřejná místa jako prostory veřejné dopravy, veřejné budovy, ale také zdravotnické prostředí. V těchto prostředích lze také zavádět kroky vedoucí k většímu pocitu bezpečí a porozumění. V ohledu sociální péče navrhuje Vládní strategie, aby **sociální poradenství a další služby byly vykonávány s vědomím specifických potřeb LGBTQ+ lidí vzhledem k jejich identitě** a také vzhledem k současnému právnímu řádu ČR, který je v různých ohledech dosud znevýhodňuje. To by mělo proběhnout díky zařazení LGBTQ+ témat do akreditovaného vzdělávání. V této souvislosti je také dobré zmínit, že i Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v této oblasti podniklo některé dílčí kroky⁶¹, na něž by bylo vhodné dále navazovat a specifickou práci s LGBTQ+ klientelou v sociálních službách rozvíjet. Ve zdravotnictví pak Vládní

60 Univerzální periodický přezkum ([elektronický zdroj](#))

61 Shrnující zpráva z výzkumu postojů sociálních služeb k LGBT+ klientele ([elektronický odkaz](#))

strategie doporučuje posílit kontrolu případů diskriminace kvůli genderové identitě či sexuální orientaci při čerpání zdravotnické péče a taktéž začlenit vzdělávání o LGBTQ+ tématech do pre- i postgraduálního vzdělávání. Specifickou skupinou ve vztahu ke zdravotnickému systému jsou pak trans lidé, kteří v rámci řešení své tranzice zpravidla přicházejí do kontaktu se zdravotním systémem. Obdobně to platí o lidech žijících s HIV. Těmto skupinám je proto třeba věnovat specifickou pozornost a v návaznosti nejen na doporučení Vládní strategie zcitlivovat zdravotní systém na práci s těmito skupinami a jejich specifickými potřebami.

- V rámci této studie jsme měli možnost poprvé přehledně popsat tzv. coming out u trans, nebinárních a dalších genderově rozmanitých osob. Je zřejmé, že tito lidé v průběhu své adolescence a mladé dospělosti, zažívají značný menšinový stres spojený s nesnáze, které jim brání v projevení své autentické identity. Jelikož doba mezi vlastním uvědoměním své identity a dobou jejího prvního projevu druhé osobě je několik let dlouhá, bylo by vhodné se jako společnost zastat o odstraňování bariér a odbourávání předsudků, které mohou distres během tohoto období prodlužovat. V této oblasti by bylo vhodné zajistit právo na sebeurčení pro trans a další genderově rozmanité osoby. Vládní strategie rovnosti udává, že **proces uznání osobní identity trans a dalších genderově rozmanitých osob by se měl zjednodušit a mělo by dojít ke zrušení požadavku podstoupit lékařské zákroky a znemožnění reprodukční funkce při úřední tranzici**. Zejména zrušení podmínky této de facto kastrace rezonovalo silně i mezi našim respondentstvem, uvítalo by je 90 % trans a NBí+ osob. Trans lidem by ale život usnadnila i celá řada dalších dílčích opatření, zejména těch, která se týkají částečného skrytí jejich identity a zabránění nechtěnému „vyoutování“ v běžném životě (např. na poště, v hotelu, v půjčovně lyží). Jedná se například o možnost neuvádění kolonky pohlaví v občanských průkazech, zavedení genderově neutrálního rodného čísla či zakrytí „zapsaného pohlaví“ ve veřejně dostupných rejstřících, jako je obchodní či živnostenský rejstřík. Vládní strategie také zmiňuje potřebu zpřístupnění alespoň některých kroků vedoucích k úřední změně mladistvým. Strategie pro rovnost Evropské komise v tomto ohledu zmiňuje podporu výměny osvědčených postupů mezi členskými státy týkající se uznávání genderové identity na základě sebeurčení a odstraňování věkových limitů.

Recenze „Být LGBTQ+ v Česku 2022“ - Výzkumná zpráva

Výzkumná zpráva je členěna do devíti kapitol, které se věnují rozličným tématům, na něž byl výzkum zaměřen. Výzkumná zpráva je zpracována kreativní grafikou, což přispívá k snadné interpretaci, čtivosti grafů, tabulek, schémat i celkově uživatelsky příjemnému pojetí celého dokumentu. Cílovou skupinou celorepublikového dotazníkového online šetření bylo 3429 respondentů a respondentek, včetně respondujících osob, které se identifikovali* y jako genderově rozmanití lidé.

Výzkumná studie poskytuje detailní porozumění potřebám, problémům či společenskému postavení sexuálně a genderově rozmanitých osob v Česku. Respondenti měli šanci sdílet své zkušenosti s diskriminací a jinými fenomény, se kterými se potýkají v životě. Výzkumná studie oslovila zejména mladé lidi a adolescenty, kteří se v prostředí škol setkávají s nepřijetím, marginalizací a nejrůznějšími formami diskriminace i násilí již od útlého věku. Kumulace nepříznivých zážitků z dětství může narušovat duševní pohodu a přispívat k větší psychologické zátěži v podobě faktorů široce definovaných termínem menšinový stres, jak autoři jasně v textu vystihují.

Autoři zohledňují eticky senzitivní terminologii a kladou důraz na odlišení témat sexuality a genderu. V rámci této výzkumné zprávy vykazují výsledky odděleně pro skupiny (a) dle sexuální orientace, kterou zjišťovali na základě sebeidentifikace i (b) dle genderové identity. Toto dělení bylo zvoleno kvůli problémům a důsledkům působení císnormativity, se kterými se setkávají zejména trans, nebinární a další genderově rozmanití lidé. Rovněž nepoužívají spojení LGBTQ+ „komunita“, jelikož tento pojem může domněle stírat rozdíl mezi otázkou něčí individuální sexuální nebo genderové rozmanitosti a jeho* jejími možnostmi, potřebou či zájmem se setkat s dalšími LGBTQ+ lidmi či se zapojovat do různých akcí.

Významné jsou například poznatky srovnání několika předchozích studií ohledně pestrosti sexuality, stresorech, diskriminaci z důvodu vlastní autentické genderové identity. Zásadní poznatky se týkají také rizik předsudků a stereotypů. Dle zjištění autorů: „Nejrozšířenějším stereotypem, se kterým se LGBTQ+ respondenti a respondentky v Česku setkávali, bylo přesvědčení že „existují pouze dvě pohlaví – XY muž a XX žena“. S tímto císnormativním a transnegativním přesvědčením se „často“ setkala celých 91 % ze všech LGBTQ+ osob v examinovaném souboru“. Velmi zajímavé je subjektivní vnímání rozšířenosti stereotypů a předsudečnosti nebo nesnášenlivosti, násilí a její dynamiky i vnímané nepatrné snížení těchto fenoménů ve veřejném životě. Tyto změny přispívají k celkové společenské inkluzi LGBTQ+ osob. Významné podněty této studie jsou také přání a individuální potřeby respondentů promítající se do spektra oblastí, které se týkají různorodých domén kvality života. Tako studie v závěru poskytuje doporučení k vybraným zjištěním a nabízí směřování ke komplexním strategickým a lidskoprávním změnám v Česku.

Shrnutí

Výzkumná studie zohledňuje globální poznatky a vychází ze současného odborného pojetí WHO k této tématice. Celkově lze výzkumnou zprávu zhodnotit jako ojedinělou publikaci, která přináší významné poznatky o specifických potřebách cílové skupiny a přináší i pozitivní zjištění o mírném zlepšení společenského postavení oproti předchozím výzkumům. Poznatky této studie nastiňují také důležité podněty k všeobecně uznávanému multidisciplinárnímu přístupu. V závěru oceňují rozsah této studie, společensky významné zjištění a poznatky, které přispějí k respektujícímu a vnímavému přístupu k cílové skupině LGBTQ+ osob i k lidskoprávní strategickým opatřením.

10. 2. 2023

PhDr. Pavla Doležalová, Ph.D.

PhDr. Pavla Doležalová, Ph.D.

Zkušenosti v transgender tématice v mezinárodním projektu SWITCH v NUDZ (2020_20222), dále na Klinice Adiktologie 1. LF UK, Praha, spec. ped. a adiktoložka ve VÚ Obořiště. Působila v EMCDDA v Lisabonu, Portugalsko, v Římě, Itálie na výzkumném projektu k drogové politice. Získala Humphrey Fellowship a NIDA studijní odměnu a studovala na Oregon University v Oregonu, USA a na Johns Hopkins University v Baltimoru, USA. Profesní afiliaci absolvovala na Johns Hopkins University, Dept. MH - treatment addicted women, Maryland a Treatment Research Institute, Pennsylvania, NGO - Life Recovery, Florida. Studovala na Masarykově univerzitě v Brně a na Univerzitě Karlově v Praze - Speciální pedagogiku. Absolvovala Pesso Boyden psychodynamická psychoterapii, Biosyntézu, integrativní psychoterapii. Další zkušenosti má v manažerské praxi ve státní správě, samosprávě, v drogové politice. Založila zdravotnické adiktologické ambulantní zařízení, kde působí jako psychoterapeutka. Publikuje a prezentuje v ČR a v zahraničí, učí na VŠ Sv. Alžběty, Praha.

Literatura

10. Literatura

Allport, G. (2004). *O povaze předsudků*. Praha: Prostor.

APA Task Force on Appropriate Therapeutic Responses to Sexual Orientation. (2009). Report of the task force on appropriate therapeutic responses to sexual orientation. <https://doi.org/10.1037/e548572011-001>

Austin, S. B., Ziyadeh, N. J., Corliss, H. L., Rosario, M., Wypij, D., Haines, J., ... & Field, A. E. (2009). Sexual orientation disparities in purging and binge eating from early to late adolescence. *Journal of Adolescent Health*, 45(3), 238-245. doi: 10.1016/j.jadohe-alth.2009.02.001.

Baker, K. E., Wilson, L. M., Sharma, R., Dukhanin, V., McArthur, K., & Robinson, K. A. (2021). Hormone therapy, mental health, and quality of life among transgender people: a systematic review. *Journal of the Endocrine Society*, 5(4), bvab011.

Blackless, M., Charuvastra, A., Derryc, A., Fausto-Sterling, A., Lauzanne, K., & Lee, E. (2000). How sexually dimorphic are we? Review and synthesis. *American Journal of Human Biology: The Official Journal of the Human Biology Association*, 12(2), 151-166. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6300\(200003/04\)12:2<151::AID-AJHB1>3.0.CO;2-F](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6300(200003/04)12:2<151::AID-AJHB1>3.0.CO;2-F)

Bogaert, A. F. (2015). Asexuality: What it is and why it matters. *Journal of sex research*, 52(4), 362-379. <https://doi.org/10.1080/00224499.2015.1015713>

Brotto, L. A., & Yule, M. (2017). Asexuality: Sexual orientation, paraphilia, sexual dysfunction, or none of the above?. *Archives of sexual behavior*, 46, 619-627. <https://doi.org/10.1007/s10508-016-0802-7>

Bucholc, M. (2022). The anti-LGBTIQ campaign in Poland: The established, the outsiders, and the legal performance of exclusion. *Law & Policy*, 44(1), 4-22.

Ceres M, Quinn GP, Loscalzo M, Rice D. Cancer Screening Considerations and Cancer Screening Uptake for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Persons. *Semin Oncol Nurs*. 2018 Feb;34(1):37-51. doi: 10.1016/j.soncn.2017.12.001.

Coleman, E., W. Bockting, M. Botzer, P. Cohen-Kettenis, G. DeCuypere, J. Feldman, L. Fraser, J. Green, G. Knudson, W. J. Meyer, S. Monstrey, R. K. Adler, G. R. Brown, A. H. Devor, R. Ehrbar, R. Ettner, E. Eyler, R. Garofalo, D. H. Karasic, A. I. Lev, G. Mayer, H. Meyer-Bahlburg, B. P. Hall, F. Pfaefflin, K. Rachlin, B. Robinson, L. S. Schechter, V. Tangpricha, M. van Trotsenburg, A. Vitale, S. Winter, S. Whittle, K. R. Wylie & K. Zucker et al. (2012). "Standards of Care for the Health of Transsexual, Transgender, and Gender-Nonconforming People, Version 7." *International Journal of Transgenderism* 13(4):165-232. DOI: 10.1080/15532739.2011.700873.

- Crenshaw, K. W. (2013). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. In *The public nature of private violence* (pp. 93-118). Routledge.
- Crouch, S.R., Waters, E., McNair, R. et al. (2014). Parent-reported measures of child health and wellbeing in same-sex parent families: a cross-sectional survey. *BMC Public Health* 14. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-635>
- Doležalová, P., Heumann, V., Orlíková, B., Hull-Rochelle, G., Pavlica, K., et al. (2021) Rozvoj duševní pohody u transgender klientů. Poznatky a holisticky orientovaný terapeutický přístup. Národní ústav duševního zdraví, Klecany. Dostupné na: <https://www.nudz.cz/files/pdf/rozvoj-dusevni-pohody-u-transgender-klientu.pdf>
- Fedewa, A. L., Black, W. W., & Ahn, S. (2015). Children and adolescents with same-gender parents: A meta-analytic approach in assessing outcomes. *Journal of GLBT Family Studies*, 11(1), 1-34.
- Fredriksen-Goldsen, K. I., Kim, H. J., Barkan, S. E., Muraco, A., & Hoy-Ellis, C. P. (2013). Health disparities among lesbian, gay, and bisexual older adults: Results from a population-based study. *American journal of public health*, 103(10), 1802-1809.
- Frost, D. M., Lehavot, K., & Meyer, I. H. (2015). Minority stress and physical health among sexual minority individuals. In *Journal of Behavioral Medicine* (Vol. 38, pp. 1-8).
- Gartrell, N., Bos, H., & Koh, A. (2018). National longitudinal lesbian family study—Mental health of adult offspring. doi: 10.1056/NEJMc1804810.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Gough, B., & Novikova, I. (2020). Mental health, men and culture: how do sociocultural constructions of masculinities relate to men's mental health help-seeking behaviour in the WHO European Region?. WHO.
- Graff, A., & Korolczuk, E. (2022). Anti-gender politics in the populist moment (p. 212). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003133520>
- Green, E. R. (2006). Debating trans inclusion in the feminist movement: A trans-positive analysis. *Journal of lesbian studies*, 10(1-2), 231-248. doi: 10.1300/J155v10n01_12
- Guasp, A., Jennings, S., & Statham, H. (2014). *Different families: the experience of children with lesbian and gay parents*. Stonewall.
- Halkitis, P. N., Wolitski, R. J., & Millett, G. A. (2013). A holistic approach to addressing HIV infection disparities in gay, bisexual, and other men who have sex with men. *American Psychologist*, 68(4), 261. doi: 10.1037/a0032746.

Hatzenbuehler, M. L., Phelan, J. C., & Link, B. G. (2013). Stigma as a fundamental cause of population health inequalities. In *American Journal of Public Health* (Vol. 103, pp. 813-821).

Hesová, Z. (2021). New Politics of Morality in Central and Eastern Europe : Actors, Discourse, and Context. *Intersections*, 7(1), 59-77. <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v7i1.661>.

Kalibová, K., Pawlik, K., Biháriová, I. (2016). Tváří v tvář předsudečnému násilí – příručka pro sociální pracovníky a pracovnice. Praha: In IUSTITIA.

Knight, K. W., Stephenson, S., West, S., Delatycki, M. B., Jones, C. A., Little, M. H., ... & Oberklaid, F. (2017). The kids are OK: It is discrimination, not same-sex parents, that harms children. *The Medical Journal of Australia*, 207(9), 374-375.

Kolářová, K. (2013). Homosexuální asociál a jeho zavírované tělo. In Himl, P., Seidl, J., & Schindler, F. „Miluji tvory svého pohlaví“: homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 411-452.

Krieger, N. (2003). Genders, sexes, and health: what are the connections – and why does it matter?. *International Journal of Epidemiology*, 32(4), 652-657. DOI: 10.1093/ije/dyg156.

Křišová D., Poláčková M. (2022). Děti to chtěj vědět taky. Konsent. ISBN: 978-80-11-02449-9.

Krug, E. G., Mercy, J. A., Dahlberg, L. L., & Zwi, A. B. (2002). The world report on violence and health. *The Lancet*, 360(9339), 1083-1088.

Kolek, V. (2023). Způsoby označování osob z hlediska ne/binarity genderu: kvantitativní sonda do titulních stran vybraných českých periodik. *Gender a výzkum/Gender and Research*, 23(2), 62-81.

Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of Sociology*, 27(1), 363-385. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.363>.

Lišková, K. (2018). *Sexual Liberation, Socialist Style: Communist Czechoslovakia and the Science of Desire, 1945-1989*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108341332.

Mandela, N. B., Krug, G. H., Dahlberg, E., Mercy, L. L., Zwi, J. A., Anthony Lozano, R., & World Health Organization. (2002). *World report on violence and health*.

Marshal, M. P., Friedman, M. S., Stall, R., King, K. M., Miles, J., Gold, M. A., ... & Morse, J. Q. (2008). Sexual orientation and adolescent substance use: a meta-analysis and methodological review. *Addiction*, 103(4), 546-556. doi: 10.1111/j.1360-0443.2008.02149.x

- McGarty, C. E., Yzerbyt, V. Y., & Spears, R. E. (2002). *Stereotypes as explanations: The formation of meaningful beliefs about social groups*. Cambridge University Press.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. In *Psychological Bulletin* (Vol. 129, pp. 674-697).
- Pachankis, J. E., et al. (2018). „Young adult gay and bisexual men’s stigma experiences and mental health: An 8-year longitudinal study.“ *Dev Psychol* 54(7): 1381-1393.
- Paternotte, D., & Kuhar, R. (2018). Disentangling and locating the “global right”: Anti-gender campaigns in Europe. *Politics and Governance*, 6(3), 6-19. <https://doi.org/10.17645/pag.v6i3.1557>
- Pavlica, K. a kol. (2022). Zkušenosti trans a nebinárních osob se zdravotnickými a psychologickými službami. Dostupné na: <https://jsmetransparent.cz/wp-content/uploads/2022/04/Vysledky-vyzkumu-Transparent.pdf>
- Petruželka, B., Walach, V. , & Kalibová, K. (2020). Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie*, 5(1), 1-22.
- Pitoňák, M. (2014). Queer prostor(y). In Matoušek, R., Osman, R. (eds.), *Prostor(y) geografie*. Praha: Karolinum, 123-146.
- Pitoňák, M. (2017). Rozdíly v duševním zdraví mezi ne-heterosexuály a heterosexuály: přehledová studie. In *Československá psychologie* (Vol. 61, pp. 575-592).
- Pitoňák, M. (2022). Menšinový stres v perspektivě zdravotních nerovností mezi heterosexuálními a neheterosexuálními lidmi. *Psychiatrie pro praxi*, 23(2), 100-104. DOI: 10.36290/psy.2022.022.
- Pitoňák, M. (2023, v tisku). LGBT+ activism and morality politics in Central and Eastern Europe: understanding the dynamic equilibrium in Czechia from a broader transnational perspective. In Boyer, K., Eaves, L. , Fluri, J. (eds.) *Activist Feminist Geographies*. Bristol University Press.
- Pitoňák, M., & Spilková, J. (2016). Homophobic prejudice in Czech youth: a sociodemographic analysis of young people’s opinions on homosexuality. *Sexuality Research and Social Policy*, 13, 215-229. DOI: 10.1007/s13178-015-0215-8.
- Plöderl, M., & Tremblay, P. (2015). Mental health of sexual minorities: A systematic review. *International Review of Psychiatry*, 27, 367-385. <https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1083949>.

- Plumm, K. M., & Leighton, K. N. (2019). Sexual orientation and gender bias motivated violent crime. In: B H. Bornstein, M K. Miller, (Eds), *Advances in Psychology and Law*. Vol. 4 (pp. 175–196). New York: Springer.
- Ploszka, A. (2022). From human rights to human wrongs. How local government can negatively influence the situation of an individual. The case of Polish LGBT ideology-free zones. *The International Journal of Human Rights*, 1-21.
- Restar, A., Dusic, E. J., Garrison-Desany, H., Lett, E., Everhart, A., Baker, K. E., ... & Hughto, J. (2022). Gender affirming hormone therapy dosing behaviors among transgender and nonbinary adults. *Humanities and Social Sciences Communications*, 9(1), 1-11.
- Rivers, I., Poteat, V. P., & Noret, N. (2008). Victimization, social support, and psychosocial functioning among children of same-sex and opposite-sex couples in the United Kingdom. *Developmental Psychology*, 44(1), 127–134. doi:10.1037/0012-1649.44.1.127.
- Russell, S. T., Pollitt, A. M., Li, G., & Grossman, A. H. (2018). Chosen name use is linked to reduced depressive symptoms, suicidal ideation, and suicidal behavior among transgender youth. *Journal of Adolescent Health*, 63(4), 503–505.
- Savin-Williams, R. C. (2011). Identity Development Among Sexual-Minority Youth. In *Handbook of Identity Theory and Research* (pp. 671–689). New York, NY: Springer. DOI: 10.1007/978-1-4419-7988-9_28.
- Seidl, J. (2012). *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Host.
- Schlit, K., & Westbrook, L. (2009). Doing gender, doing heteronormativity. *Gender & Society*, 23(4), 440. doi: 10.1177/0891243209340034.
- Sloboda, Z. (2021). Registrované partnerství a homoparentalita v Česku. *Gender a výzkum*, 22(2), 139–169.
- Smetáčková, I., & Braun, R. (2009). Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách-jak se projevuje a jak se proti ní bránit: doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu. Úřad vlády České republiky.
- Stacey, J., & Biblarz, T. J. (2001). (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, 66(2), 159. doi:10.2307/2657413.
- Stotzer, R. (2014). Bias crimes based on sexual orientation and gender identity: Global prevalence, impacts, and causes. In: D. Peterson, V. R. Panfil, (Eds), *Handbook of LGBT Communities, Crime, and Justice* (pp. 45–64). New York: Springer.

Svatoňová, E. (2021). 'Gender Activists Will Kidnap Your Kids'. The Construction of Feminist and LGBTQ+ Rights Activists as Modern Folk Devils in Czech Anti-Gender Campaigns. In M. D. Frederiksen & I. H. Knudsen (Eds.), *Modern Folk Devils* (pp. 135-156). Helsinki University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv26qjj4v.13>

Vybíral, Z. (2008). Rodinný terapeut jako zastánce tradiční rodiny. *Psychoterapie*. Brno: FSS MU, 2008, roč. 2, 3-4, s. 213-220. ISSN 1802-3983.

Wainright, J. L., & Patterson, C. J. (2006). Delinquency, victimization, and substance use among adolescents with female same-sex parents. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 526. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.3.526>

Walters, M. A., Paterson, J. L., McDonnell, L., & Brown, R. (2019). Group identity, empathy and shared suffering: Understanding the community' impacts of anti-LGBT and Islamophobic hate crimes. *International Review of Victimology*. <https://doi.org/10.1177/0269758019833284>.

White Hughto, J. M., & Reisner, S. L. (2016). A systematic review of the effects of hormone therapy on psychological functioning and quality of life in transgender individuals. *Transgender health*, 1(1), 21-31.

The Special Eurobarometer 2019: on the social acceptance of LGBTIQ people in the EU

FRA 2012: Fundamental Rights Agency: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey 2012, někdy uváděné pod zkratkou FRA EU-LGBT 2012

FRA 2019: Fundamental Rights Agency: A long way to go for LGBTI equality. FRA EU-LGBTI II 2019

KVOP 2018: Být LGBT+ v Česku. Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti. Výzkum veřejného ochránce práv

UK Government Equalities Office 2018: National LGBT Survey

Trans*parent 2019: Obavy a přání trans lidí

Galop 2019: Speak Out: A Survey of Online Anti-LGBT+ Hate Speech and Hate Crime

